CHARLES DICKENS

VIAȚA LUI DAVID COPPERFIELD

vol. II

Charles Dickens
THE PERSONAL HISTORY OF
DAVID COPPERFIELD
Oxford University Press, 1960

CHARLES DICKENS

VIAȚA LUI DAVID COPPERFIELD

roman

vol. II

Ediția a III-a revăzută

Traducere și note de IOAN COMȘA

CARTEA ROMÂNEASCĂ

1984

Coperta de *P. Dumitrescu*

Copertele I și IV reproduc desene, semnate de *Hablot Knight Browne* (1815—1882) care, în prima ediție a romanului *David Copperfield, apărută* în anul 1850, au ilustrat capitolele XVII și XXX.

CAPITOLUL

XIX

MĂ UIT ÎN JUR ŞI VĂD PE CINEVA

Nu ştiu dacă în adîncul sufletului am fost bucuros sau amărît cînd, la sfîrşitul ultimului an de învăţătură, a venit vremea să părăsesc şcoala doctorului Strong. Fusesem cît se poate de fericit acolo, îi purtam o afecţiune deosebită doctorului şi eram în lumea aceea mică un personaj de vază, un personaj respectat. Pentru toate aceste pricini îmi părea rău că voi pleca ; dar pentru alte pricini, destul de fluşturatice, eram bucuros. Mă ispiteau anumite iluzii nedesluşite, iluzia că voi fi un tînăr independent, iluzia că lumea stă la picioarele tinerilor independenţi, că aceste făpturi năstruşnice ar fi chemate să vadă şi să săvîrşească lucruri minunate şi să exercite negreşit o înrîurire nemaipomenită asupra societăţii. Atît de puternice au fost în mintea-mi copilărească aceste închipuiri, încît, privind lucrurile cu judecata mea de acuma, mi se pare c-am părăsit şcoala fără a încerca o firească părere de rău. Despărţirea nu m-a impresionat cît m-au impresionat alte despărţiri. În zadar caut să-mi aduc aminte împrejurările în care a avut loc despărţirea şi ce-am simţit cu prilejul ei ; dar n-a lăsat urme adînci în memoria mea. Presupun că eram uluit de perspectivele ce-mi stăteau în faţă. Ştiu că, pe atunci, nu ţineam seama decît foarte puţin sau deloc de experienţa copilăriei mele şi că viaţa nu mi se părea altceva decît un basm încîntător, pe care tocmai mă găteam să-l citesc.

Mă sfătuisem de multe ori cu mătușa ce meserie să îmbrățișez. De un an și mai bine mă străduisem să aflu un răspuns satisfăcător la întrebarea ce mi-o pusese de atîtea ori : „Ce-ai vrea să fii ?“ Dar nu mi-am putut descoperi nici o predilecție specială pentru vreo meserie anume. Dacă soarta m-ar fi dăruit cu știința artei de a naviga, dacă mi-ar fi fost încredințată comanda unei expediții iute ca vîntul și aș fi putut porni în jurul lumii într-o călătorie ca să fac descoperiri triumfale, cred că m-aș fi simțit cît se poate de potrivit pentru o asemenea ispravă. Lipsindu-mi însă asemenea daruri miraculoase, nu doream decît să mă dedic unei activități care să nu însemne o povară prea grea pentru mătușa ; și să-mi fac datoria, oricare ar fi fost ea.

La consfătuirile noastre, *mister* Dick asistase întotdeauna cu un aer îngîndurat și înțelept. Nu s-a încumetat însă să prezinte sugestii decît o singură dată ; și atunci (nu știu cum de i-a trecut prin minte), din senin, a propus să devin „căldărar“. Acestei propuneri mătușa i-a făcut o primire atît de proastă, încît *mister* Dick n-a mai îndrăznit să deschidă gura niciodată, și de atunci înainte s-a mărginit să-și zornăie banii în buzunar, așteptînd cu luare-aminte ca mătușa să-și spună părerea.

— Trot, dragul meu, vreau să-ți spun ceva, mi-a zis mătușa într-o dimineață, în preajma Crăciunului, după ce părăsisem școala, întrucît pînă acum n-am putut lua nici o hotărîre asupra acestei probleme spinoase și cum trebuie să ne ferim, cît putem, de orice greșeală, cred că n-ar strica un mic răgaz. Trebuie să încerci acum să privești lucrurile din alt punct de vedere, nu școlărește.

— Am să încerc.

— Cred, a urmat mătușa, că o mică schimbare și un prilej de a arunca o privire asupra vieții dinafară ți-ar prinde bine și te-ar ajuta să te reculegi și să judeci lucrurile cu mai multă luciditate. Ce-ar fi dacă ai face un mic voiaj ? Ce-ar fi dacă te-ai duce să vizitezi meleagurile na-

tale, ca s-o vezi pe femeia aia ciudată, cu nume sălbatic ? mi-a zis mătuşa, frecîndu-şi nasul, căci nu-i putea ierta lui Peggotty numele pe care-l purta.

— Nimic pe lume nu mi-ar face mai mare plăcere !

— Bine, foarte bine, a zis mătuşa, căci şi mie mi-ar face plăcere. Şi e firesc şi rezonabil să-ţi facă plăcere. Sînt convinsă, Trot, că tot ce vei face va fi întotdeauna firesc şi rezonabil.

— Nădăjduiesc şi eu, mătuşico.

— Sora ta, Betsey Trotwood, a urmat mătuşa, ar fi fost cea mai rezonabilă şi cea mai firească fată din cîte au fost vreodată. Ai să fii vrednic de ea, nu-i aşa, Trot ?

— Nădăjduiesc să fiu vrednic de *dumneata,* mătuşico. M-aş mulţumi cu atît.

— Noroc că biata şi scumpa fetiţă care era maică-ta nu mai e în viaţă, mi-a zis privindu-mă admirativ, căci altfel ar fost atît de mîndră acum de băiatul ei, că şi-ar fi pierdut şi puţina minte pe care o avea ! (Mătuşa obişnuia să-şi scuze slăbiciunea pentru mine atribuind-o bietei mame.) Doamne-Dumnezeule, Trotwood, cum semeni cu ea !

— Sper că-ţi face plăcere, mătuşă...

— E leit maică-sa, Dick, a exclamat mătuşa, e leit maică-sa, aşa cum am văzut-o în după-amiaza aceea, înainte s-o apuce durerile. Doamne-Dumnezeule, seamănă cu maică-sa, ca două picături de apă !

— Adevărat ? a întrebat *mister* Dick.

— Da, şi seamănă şi cu David, a întărit mătuşa.

— Seamănă foarte mult cu David ! a încuviinţat *mister* Dick.

— Dorinţa mea, Trot, e să ajungi un om zdravăn, a urmat mătuşa, nu atît trupeşte, căci eşti destul de zdravăn trupeşte, ci sufleteşte. Un om zdravăn, un om care ştie ce vrea. Un om hotărît, a zis mătuşa dînd din cap şi strîngînd pumnul. Un om hotărît. Cu caracter, Trot. Un om cu un caracter puternic, care să nu se lase influenţat

de nimeni şi de nimic decît pentru motive temeinice. Asta aş vrea să ajungi. Şi dacă tatăl şi mama ta ar fi fost aşa, le-ar fi mers mai bine.

Mi-am exprimat nădejdea c-am să ajung un om pe placul ei.

— Pentru început, ca să dobîndeşti încredere în propriile tale puteri şi ca să te obişnuieşti să iei hotărîri de unul singur, mi-a zis mătuşa, am să te las să pleci singur în această călătorie. La un moment dat mă gîndisem să te trimit cu *mister* Dick ; dar m-am răzgîndit; o să rămînă aici, să aibă grijă de mine.

O clipă *mister* Dick a părut puţin cam trist ; apoi, însă, la gîndul că va avea cinstea să poarte de grijă celei mai extraordinare femei din lume, faţa i s-a luminat.

— Afară de asta, a adăugat mătuşa, are de lucru la memoriu.

— O, desigur, s-a grăbit să spună *mister* Dick. Am de gînd să-l isprăvesc fără întîrziere, neapărat trebuie să-l isprăvesc fără întîrziere. Apoi am să-l expediez ştii... după care... Şi aici *mister* Dick s-a stăpînit şi, după o pauză mai lungă, a încheiat : Să vezi atunci ce încurcătură o să mai iasă !

Scurt timp după aceea, potrivit planului întocmit cu atîta bunăvoinţă de mătuşă-mea, am primit o pungă plină cu bani şi un geamantan şi am pornit în expediţie. La despărţire, mătuşa mi-a dat cîteva sfaturi bune şi foarte multe sărutări şi mi-a spus că, întrucît în ochii ei scopul călătoriei mele este să-mi ofere prilejul să văd cîte ceva şi să cuget, n-ar fi rău să fac un popas de cîteva zile la Londra, fie în drum spre Suffolk, fie la înapoiere. Într-un cuvînt, eram liber să fac ce poftesc timp de trei săptămîni sau o lună ; singurele restricţii impuse acestei libertăţi erau obligaţia de a cugeta asupra celor văzute şi promisiunea de a scrie de trei ori pe săptămînă, relatînd cu exactitate întîmplările călătoriei.

Mai întîi m-am dus la Canterbury ca să-mi iau rămas bun de la Agnes și de la *mister* Wickfield (încă nu renunțasem la odăița ce ocupasem în casa lui), precum și de la bunul doctor Strong. Agnes s-a bucurat foarte mult cînd m-a văzut și mi-a spus că, de cînd plecasem, casa parcă nu mai era aceeași.

— Nici eu nu mai sînt același om de cînd am plecat, i-am răspuns. Fără tine mă simt ca și cum mi-ar lipsi mîna dreaptă. Și asta-i încă puțin spus, pentru că mîna mea dreaptă n-are nici inimă, nici cap. Toți cei care te cunosc, Agnes, se sfătuiesc cu tine și-ți cer îndrumare.

— Toți cei care mă cunosc mă răsfață, mi-a răspuns, zîmbind.

— Nu. Alta-i pricina ; ești fără seamăn pe lume. Ești atît de bună și atît de blîndă și ai o judecată care nu dă greș niciodată.

— Vorbești ca și cum aș fi fost *miss* Larkins, mi-a zis Agnes, izbucnind într-un rîs cristalin și apucîndu-se din nou de cusut.

— Ei ! Nu-i frumos să profiți de confidențele mele, i-am răspuns roșind la amintirea fetei în albastru care mă robise. Totuși, Agnes, îți voi încredința și de aci înainte secretele mele. Niciodată nu mă voi putea lipsi de tine. Și ori de cîte ori mă voi afla la grea cumpănă, ori de cîte ori mă voi îndrăgosti, voi veni să-ți spun, dacă-mi dai voie, chiar cînd va fi vorba de o dragoste serioasă.

— Păi la tine întotdeauna a fost vorba de dragoste serioasă ! mi-a zis Agnes, rîzînd din nou.

— Vai, nu, a fost o dragoste de copil sau de școlar! i-am spus, rîzînd la rîndul meu, nu fără a roși puțin. Lucrurile s-au schimbat acum și mă tem că într-o bună zi va fi vorba de ceva foarte serios. Ceea ce mă miră e că pînă acum tu, Agnes, nu te-ai îndrăgostit în serios de nimeni.

Agnes a rîs iar și a clătinat din cap.

— O, știu că nu ești îndrăgostită cu adevărat, pentru că dacă ai fi fost, mi-ai fi spus. Sau cel puțin, am adăugat, văzînd cum i se îmbujorau obrajii, m-ai fi lăsat s-o ghicesc singur. Dar nu știu pe nimeni care să fie vrednic să te iubească pe *tine*, Agnes. Pînă nu se va ivi un pretendent mai nobil din fire, mai vrednic decît toți cei pe care i-am văzut perindîndu-se pe aici, consimțămîntul *meu* n-ai să-l primești. De aici înainte nu voi pierde din ochi pe nici unul dintre admiratorii tăi ; și cu acela care-ți va cuceri inima voi fi foarte exigent, de asta poți fi încredințată.

Pînă acum discuția se desfășurase pe acel ton, îmbinînd zeflemeaua și seriozitatea, care era rezultatul firesc al vechilor noastre legături de prietenie, înfiripate încă pe vremea cînd eram copii. Deodată, însă, Agnes și-a ridicat privirile spre mine și, cu glasul schimbat, mi-a zis :

— Trotwood, vreau să-ți pun o întrebare pe care se prea poate să nu mai am prilejul să ți-o pun vreme îndelungată. O întrebare care cred că n-aș putea s-o pun nimănui decît ție. Spune-mi, ai băgat de seamă vreo schimbare la tata ?

Băgasem de seamă o schimbare, și nu o dată mă întrebasem dacă nu cumva băgase de seamă și ea. Agnes a citit pesemne pe fața mea aceste gînduri, căci îndată și-a plecat ochii și am văzut că erau înlăcrimați.

— Spune-mi, ce crezi ? m-a întrebat cu glas scăzut.

— Cred... Spune-mi, Agnes, știi cît de mult țin la el, pot să vorbesc deschis ?

— Da, mi-a zis.

— Cred că nu-i prieste deloc năravul lui, care s-a agravat mult de cînd am venit aici întîia oară. Adesea e foarte nervos, sau cel puțin așa mi se pare mie.

— Nu-i o simplă părere, a zis Agnes, dînd din cap.

— Îi tremură mîna, vorbește nedeslușit, și are uneori o lucire ciudată în privire. Am băgat de seamă că mai totdeauna atunci cînd nu e stăpîn pe sine, se nimerește să fie chemat să rezolve probleme.

— Da, de Uriah a zis Agnes.

— Da ; și conștiința faptului că nu poate face față situației, sau că n-a înțeles problema, sau că, fără să vrea, a lăsat să se vadă în ce stare se află, pare-se că îl tulbură atît de mult, încît a doua zi se simte mai rău, iar în ziua următoare și mai rău, și rezultatul este că arată obosit și privește în gol. Cele ce-ți spun nu trebuie să te sperie, Agnes, dar aseară l-am văzut lăsînd capul pe masa lui de lucru și plîngînd ca un copil.

În timp ce mai vorbeam încă, mi-a atins ușor buzele cu mîna, și într-o clipă a fost la ușă unde l-a întîmpinat pe tatăl ei și l-a luat de braț. Cînd amîndoi s-au întors către mine, m-a mișcat expresia feței ei. Privirea-i luminoasă era plină de dragoste și de recunoștință pentru iubirea și grija pe care dînsul i le purta, și îmi adresa o rugă nespus de fierbinte să nu-l judec prea aspru nici chiar în gîndurile mele cele mai tainice și să nu-mi fac o părere proastă despre el ; era atît de mîndră de el și îi era atît de devotată și în același timp era atît de înduioșată și neliniștită, fiind totodată convinsă că la fel voi fi și eu, încît orice ar fi încercat să-mi spună prin viu grai n-ar fi fost nici pe departe atît de elocvent și nu m-ar fi putut mișca mai mult.

Urma să mergem să luăm ceaiul la doctorul Strong. Ne-am dus la ora obișnuită, și în jurul căminului i-am găsit pe doctor, pe tînăra lui soție și pe mama ei. Doctorul a făcut atîta caz de călătoria mea, ca și cum aș fi plecat în China, și m-a primit ca pe un oaspete de vază și a poruncit să se arunce pe foc o buturugă mare, ca să poată vedea chipul fostului său elev luminat de vîlvătăi.

— Nu voi mai apuca să văd mulți băieți luînd locul lui Trotwood, a zis doctorul, încălzindu-și mîinile. Mă simt obosit, Wickfield, și am nevoie de liniște. Pînă în șase luni îmi voi părăsi elevii și voi duce o viață mai tihnită.

— Mi-ai mai spus de cîteva ori lucrul ăsta în ultimii zece ani, i-a răspuns *mister* Wickfield.

— Da, dar de astă dată sînt hotărît, l-a asigurat doctorul. Îl las în loc pe ajutorul meu — vorbesc foarte serios — aşa că foarte curînd va trebui să ne întocmeşti un contract, să ne lege de mîini şi de picioare ca pe şarlatani.

— Şi să am grijă să nu te trezeşti păcălit, nu-i aşa ? i-a zis *mister* Wickfield. Aşa cum desigur te-ai trezit dacă ţi-ai face singur contractul. Bine. Sînt gata ! În meseria mea există şi sarcini mai neplăcute decît asta.

— După aceea, a spus doctorul zîmbind, voi putea să-mi văd numai de dicţionar şi de celălalt co-contractant... adică de Annie.

Cînd *mister* Wickfield s-a uitat la Annie, care şedea la masa de ceai alături de Agnes, ea i-a ocolit privirea cu atîta sfiiciune şi teamă, încît dînsul şi-a aţintit privirea asupra ei şi mi s-a părut că îşi amintise de ceva.

— Văd c-aţi primit poştă din India, a observat *mister* Wickfield după o scurtă pauză.

— Da, tocmai ! Nişte scrisori de la *mister* Jack Maldon, a confirmat doctorul.

— Adevărat ?

— Bietul Jack ! s-a amestecat în vorbă *missis* Markleham, clătinînd din cap. Ce climă afurisită ! Mi s-a spus că-i ca şi cum ai trăi pe o movilă de nisip sub razele de foc ale unei lentile convexe ! Părea robust, dar nu era. Dragă doctore, să ştii că mai degrabă spiritul lui curajos decît constituţia lui l-a făcut să se arunce în această aventură. Tu, Annie dragă, desigur că-ţi aminteşti că vărul tău n-a fost niciodată voinic ; în orice caz, n-a fost niciodată ceea ce se numeşte un om *robust*, a adăugat *missis* Markleham, vorbind apăsat şi rotindu-şi privirea asupra celor de faţă. Ştiu asta încă de pe vremea cînd atît el, cît şi fiica mea mai erau copii şi se plimbau toată ziulica împreună, braţ la braţ.

Annie, căreia i se adresase, nu i-a răspuns nici un cuvînt.

— Din spusele dumneavoastră trebuie să înţeleg oare că Jack Maldon ar fi bolnav ? a întrebat *mister* Wickfield.

— Bolnav ! a exclamat Cătana-Bătrînă. E în fel şi chip, *sir*.

— Numai zdravăn nu ? a sărit *mister* Wickfield.

— Asta-i, zdravăn nu e ! a recunoscut Cătana-Bătrînă. A suferit, desigur, de insolaţii îngrozitoare, a suferit de febră tropicală, de friguri şi de tot ce vrei ! Cît priveşte ficatul l-a lăsat chiar din clipa cînd s-a îmbarcat, a încheiat cu resemnare Cătana-Bătrînă.

— Şi a scris el toate astea ? a căutat s-o descoasă *mister* Wickfield.

— Ce să scrie ? Dacă-mi puteţi pune o asemenea întrebare, nu-l cunoaşteţi pe Jack Maldon ! i-a răspuns *missis* Markleham, legănîndu-şi capul şi agitînd evantaiul. Să scrie ? Nu, niciodată ! Mai degrabă s-ar lăsa sfîrtecat de patru armăsari sălbatici !

— Mamă ! a intervenit *missis* Strong.

— Annie, draga mea, te rog să nu mă mai întrerupi, decît pentru a întări spusele mele. Ştii tot atît de bine ca şi mine că vărul tău Maldon mai degrabă s-ar lăsa sfîrtecat de armăsari sălbatici... de ce oare am spus că numai de patru ? Nu, nici n-am să mă opresc la patru... opt, şaisprezece, treizeci şi doi de armăsari sălbatici mai degrabă decît să răstoarne planurile doctorului !

— Planurile lui Wickfield, a corectat-o doctorul, trecîndu-şi mîna pe faţă şi privindu-l nu fără remuşcare pe sfetnicul său. Vreau să spun împotriva celor ce le-am pus la cale împreună pentru binele lui. Doar am zis eu însumi: „aici sau undeva peste mare".

— Iar eu am zis : „peste mare", a adăugat solemn *mister* Wickfield. Eu l-am făcut să plece peste mare. Îmi asum această responsabilitate.

— Poftim ! Ce responsabilitate ? a exclamat Cătana-Bătrînă. Doar totul s-a făcut cu cele mai bune intenţii, dragă *mister* Wickfield ; totul s-a făcut cu cea mai mare

bunăvoinţă şi cu cele mai bune intenţii. Dar dacă bietul băiat nu poate trăi acolo, nu poate, şi pace ! Şi dacă nu poate trăi acolo, mai degrabă o să moară acolo decît să răstoarne planurile doctorului. Îl cunosc, a adăugat Cătana-Bătrînă, făcîndu-şi vînt cu evantaiul, cu un aer profetic dar resemnat, şi ştiu că mai degrabă o să-şi dea viaţa decît să răstoarne planurile doctorului !

— Bine, bine, i-a spus amabil doctorul, nu ţin morţiş la planurile mele şi sînt gata să le răstorn şi singur. Pot face alte planuri. Dacă *mister* Jack Maldon se va întoarce în ţară din motive de sănătate, nu trebuie să-l lăsăm să mai plece înapoi şi trebuie să ne silim să-i facem rost de o situaţie bună şi potrivită în ţară.

Missis Markleham a fost în aşa măsură covîrşită de această mărinimoasă declaraţie (la care nu e nevoie să spun că nu se aşteptase deloc), încît n-a fost în stare să-i spună doctorului decît că nu-şi dezminţise bunătatea şi să-şi sărute de mai multe ori în şir evantaiul, pentru ca apoi să-l lovească prieteneşte, pe mînă, cu el. După aceea a dojenit-o pe Annie că nu era destul de recunoscătoare pentru bunăvoinţa pe care, de dragul ei, doctorul i-o arată vechiului tovarăş de joacă, şi apoi ne-a povestit fel de fel despre alţi vrednici membri ai familiei sale, care ar fi fost de dorit să fie ajutaţi să stea pe vrednicele lor picioare.

În tot acest timp Annie n-a scos un cuvînt şi n-a ridicat ochii din pămînt. În tot acest timp mister Wickfield şi-a ţinut privirea aţintită asupra lui Annie, care stătea lîngă fiica lui. Nici prin gînd nu-i trecea că s-ar putea să-l observe cineva, atît era de cufundat în gîndurile sale, şi o privea cu atîta încordare, încît uitase de lume. Apoi a întrebat dacă *mister* Jack Maldon scrisese ceva în această privinţă, şi anume cui.

— Poftim, aici ! a spus *missis* Markleham, luînd peste capul doctorului un plic de pe cămin. Dragul de el, i-a scris chiar doctorului... unde e ?... Iată : „Îmi pare rău că trebuie să vă înştiinţez că o duc foarte greu cu sănăta-

tea şi mă tem că voi fi silit să mă întorc acasă pentru cîtva timp, aceasta fiind singura nădejde de vindecare". Mai limpede nici c-ar putea să fie, bietul de el ! Singura lui nădejde de vindecare ! Scrisoarea către Annie e încă şi mai limpede. Annie, dă-mi scrisoarea.

— Nu acum, mamă, a rugat-o ea cu glas scăzut.

— Draga mea, în anumite privinţe eşti cea mai caraghioasă fiinţă sub soare, i-a răspuns maică-sa, iar faţă de nevoile familiei aş putea spune că ai o atitudine de-a dreptul denaturată. Cred că de această scrisoare n-am fi aflat niciodată dacă nu ţi-aş fi cerut-o eu. Aşa înţelegi tu, iubita mea, încrederea ce i-o datorezi doctorului Strong ? Sînt uimită. Ar trebui să-ţi dai seama de lucrurile astea !

După oarecare codeală, scrisoarea fu adusă ; şi cînd i-am înmînat-o bătrînei doamne, am văzut că mîna din care o luasem tremura.

— Să găsim acum pasajul acela, a zis *missis* Markleham, ridicînd lornieta. „Amintirea vremurilor de odinioară, iubita mea Annie", şi aşa mai departe... nu, nu-i asta. „Bătrînul şi amabilul *proctor*..." ăsta cine mai e ? Doamne, Annie, tare neciteţ scris mai are vărul tău Maldon şi tare proastă mai sînt ! Da, firește, stă scris „doctor" ! Vai ! Amabil, într-adevăr ! Aici a făcut o pauză, ca să-şi sărute din nou evantaiul şi să-l agite în faţa doctorului, care ne privea cu o placidă mulţumire. Iată, am găsit ! „N-ar trebui să fii surprinsă, Annie, cînd vei afla — firește că n-ar trebui, doar ştim că prea robust n-a fost niciodată ! Ce vă spuneam eu adineauri ? — ...cînd vei afla că am suferit atît de mult pe aceste meleaguri depărtate, încît m-am hotărît să plec cu orice preţ : fie în concediu de boală, dacă va fi cu putinţă ; fie demisionînd, dacă nu voi obţine concediu. Ce am îndurat şi îndur aici e insuportabil". Şi eu, una, fără răspunsul prompt dat de această făptură de o bunătate fără pereche, a încheiat *missis* Markleham, făcînd din nou semne telegrafice doctorului şi împăturind scri-

soarea, mărturisesc deschis că nici să mă gîndesc n-aş putea suporta să stărui asupra sensului cuvintelor lui.

Deşi bătrîna s-a uitat la el, aşteptînd să-i audă comentariile, *mister* Wickfield n-a scos un cuvînt şi a stat neclintit, cu privirile aţintite în pămînt. Şi chiar după ce s-a schimbat subiectul şi ne-am apucat să vorbim despre altele, a rămas aşa vreme îndelungată, ridicîndu-şi numai rareori ochii, pentru ca, încruntat şi îngîndurat, să se uite o clipă la doctor sau la soţia acestuia, sau la amîndoi.

Doctorul era mare iubitor de muzică. Agnes avea un glas plăcut şi expresiv, iar *missis* Strong, de asemenea. Au cîntat la patru mîini şi au executat împreună duete, dînd un adevărat concert. Dar am băgat de seamă două lucruri : în primul rînd, că deşi Annie îşi redobîndise stăpînirea de sine şi se purta ca de obicei, între ea şi *mister* Wickfield exista totuşi o prăpastie ; în al doilea rînd, că lui *mister* Wickfield părea să-i displacă prietenia dintre Annie şi Agnes, pe care o privea cu teamă. Şi trebuie să mărturisesc că pentru mine amintirea celor petrecute în seara plecării lui *mister* Maldon abia acum a început să aibă un tîlc, nebănuit pînă atunci, şi să mă tulbure profund. Frumuseţea nevinovată a chipului ei mi-a părut mai puţin nevinovată ca pînă acum ; am început să privesc cu neîncredere graţia înnăscută şi farmecul persoanei ei ; şi cînd m-am uitat la Agnes, care stătea lîngă ea, şi m-am gîndit cît de bună şi de cinstită era Agnes, s-a strecurat în mintea mea gîndul că prietenia lor era nepotrivită.

Atît de fericită se simţea însă Agnes şi la fel şi Annie, încît au făcut ca seara să treacă de parcă n-ar fi durat decît un ceas. Dar seara s-a încheiat cu un incident care mi-a rămas întipărit în amintire. Tocmai îşi luau rămas bun una de la alta, şi Agnes dădea s-o îmbrăţişeze şi s-o sărute pe Annie, cînd, ca din întîmplare, *mister* Wickfield le-a despărţit şi repede a tras-o pe Agnes după el. Şi atunci, pe faţa frumoasei *missis* Strong s-a ivit din nou — ca şi cum timpul ar fi fost brusc anulat, iar eu m-aş fi găsit din

nou în prag, ca atunci — expresia ce-o avusese şi în noaptea plecării lui Jack Maldon, cînd *mister* Wickfield n-o slăbise din ochi nici o clipă.

N-am cuvinte să spun ce impresie mi-a făcut acest incident şi nici de ce de atunci încoace mi-a fost cu neputinţă să uit acea privire a ei şi să-mi mai aduc aminte vreodată de frumuseţea ei nevinovată. M-a urmărit şi cînd am ajuns acasă. Mi se părea că nori groşi coborau asupra căminului doctorului. Respectul ce-l purtam părului său cărunt era amestecat cu compătimire pentru faptul că se încredea în cei ce-l amăgeau şi cu resentimente împotriva celor care îl trăgeau pe sfoară. Umbra ameninţătoare a unei mari năpaste şi a unei mari nelegiuiri, care n-avea încă formă deslușită, se aşternea ca o pată întunecată asupra locurilor paşnice unde învăţasem şi petrecusem cînd eram copil şi mi se părea că va însemna o nedreptate strigătoare la cer. Nu mă mai puteam gîndi cu plăcere nici la bătrînii şi impunătorii aloe, cu frunzele lor late, ce înfloreau o dată la o sută de ani, nici la peluza îngrijită, nici la urnele de piatră, nici la aleea doctorului, nici la dangătul familiar al clopotului catedralei, care plutea peste toate acestea. Era ca şi cum altarul senin al adolescenţei ar fi fost pîngărit sub ochii mei, iar pacea şi demnitatea lui ar fi fost spulberate.

A doua zi dimineaţa a urmat despărţirea de acea casă venerabilă aflată sub influenţa exercitată de Agnes, şi nu m-am mai gîndit la nimic altceva. Fără îndoială, mă voi întoarce curînd : voi dormi din nou — adesea poate — în odăiţa mea ; dar zilele cînd locuiam statornic acolo trecuseră, şi pieriseră pentru totdeauna vremurile de altădată. Cînd am împachetat cărţile şi hainele ce le mai aveam acolo, şi care urmau să fie trimise la Dover, am fost mai mîhnit decît l-am lăsat pe Uriah să vadă ; iar acesta s-a arătat atît de zelos să-mi ajute, încît mi s-a strecurat în minte gîndul hain că plecarea mea îi făcea o deosebită plăcere.

Mi-am luat rămas bun de la Agnes și de la tatăl ei, încercînd, fără cine știe ce succes, să mă arăt bărbat, și m-am suit pe capra diligenței pentru Londra. Într-atît eram de înduioșat și înclinat să iert totul, încît, cînd am trecut prin oraș, puțin a lipsit ca să-l salut pe vechiul meu dușman, ucenicul măcelar, și să-i arunc cinci șilingi pentru băutură. Dar cum curăța butucul cel mare din dugheană și pentru că înfățișarea lui se schimbase prea puțin în bine de cînd îi lipsea dintele din față, pe care chiar eu i-l scosesem, mi s-a părut că prea era un măcelar înrăit și mi-am zis c-ar fi mai nimerit să nu-i fac avansuri.

Îmi aduc aminte că atunci cînd, în cele din urmă, am ieșit pe șosea, mă stăpînea un singur gînd : să par cît mai vîrstnic cu putință în ochii surugiului și să fiu cît se poate de acru. Asta mi-a venit destul de greu, dar nu m-am lăsat, căci socoteam că așa vorbeau oamenii mari.

— Mergeți pînă la punctul terminus, *sir* ? m-a întrebat surugiul.

— Da, William, i-am răspuns binevoitor (căci îl cunoșteam). Mă duc la Londra. După aceea am să plec la Suffolk.

— La vînătoare, *sir* ? m-a întrebat surugiul.

Știa la fel de bine cum știam și eu că în anotimpul acela nu s-ar fi putut vîna decît balene ; m-am simțit, totuși, foarte măgulit.

— Nu știu, i-am zis, prefăcîndu-mă că aș fi nehotărît dacă să merg la vînătoare sau nu.

— Zice-se că de la o vreme-ncoace păsările *e* foarte sperioase, mi-a spus William.

— Am auzit și eu.

— Sînteți din Suffolk, *sir* ? m-a întrebat William.

— Da, i-am răspuns, mîndru. M-am născut în Suffolk.

— Am auzit că pe-acolo se *face* niște găluște strașnice ! mi-a zis William.

Nu știam acest lucru, dar m-am simțit dator să sporesc renumele tradițiilor comitatului meu de baștină și să dau

a înțelege că le cunosc ; de aceea am încuviințat din cap parcă pentru a spune : „Te cred".

— Și ce mai cai de povară ! a exclamat William. Cai, nu glumă ! Cînd e bun, un cal de povară de Suffolk prețuiește greutatea lui în aur. Vi s-a întîmplat vrodat' să creșteți cai de Suffolk, *sir* ?

— N...uu ! i-am zis. Nu prea.

— Aici, în spate, șade un *gentleman* care m-aș prinde c-a crescut cai d-ăștia cu toptanul, mi-a zis William.

Domnul de care vorbea era un bărbat fălcos, cu privire crucișă, amenințătoare, care purta un cilindru alb, cu boruri înguste, și niște pantaloni cafenii, strînși pe picior, care păreau încheiați pe nasturi de la gheată pînă la șold. Bărbia-i proțăpită peste umărul surugiului era atît de aproape de mine, încît răsuflarea lui mă gîdila pe ceafă ; și cînd m-am întors către dînsul, se holba cu ochiul care nu era sașiu la caii înaintași, măsurîndu-i cu un aer de cunoscător.

— Așa-i ? l-a întrebat William.

— Ce să fie așa ?

— C-ați crescut cai de Suffolk cu toptanul ?

— Cred și eu ! i-a răspuns. Nu s-află rasă de armasari sau de durlăi să nu o fi crescut și eu. Unora armasarii și durlăii le sînt o petrecere. Pentru mine, însă, ei-s totul, îmi țin loc de mîncare și de băutură, de casă, de nevastă și de copii, de știință de carte și de ar'tmetică, de tabac, de tutun și de somn.

— Asta-i om să stea pe locul din spatele caprei, ce ziceți ? mi-a suflat la ureche William, agitînd hățurile.

Am socotit că-mi spune acest lucru ca să-mi dea a înțelege c-ar vrea să-i cedez domnului locul, și de aceea, roșind, i-am arătat că sînt gata să i-l dau.

— Dacă nu vă supărați, *sir*, a zis William. Cred că așa *s-ar* cădea.

Am considerat întotdeauna că aceasta a fost întîia umilință pe care am suferit-o în viață. Cînd mi-am reți-

nut locul la staţia diligenţelor, i-am dat o jumătate de coroană funcţionarului şi am primit un bilet pe care scria „loc pe capră". Am îmbrăcat anume un palton lung şi un şal, ca să fiu vrednic de acel loc înalt şi ales ; eram cît se poate de mîndru de el ; şi m-am legănat cu iluzia că făceam cinste diligenţei. Şi iată că, la prima staţie, m-am pomenit că-mi ia locul un saşiu şi un zdrenţăros, care n-avea alt merit decît acela că mirosea ca un grajd şi care, în vreme ce caii umblau la trap, a trecut peste mine de parcă n-aş fi fost fiinţă omenească, ci muscă !

Acest neînsemnat incident, petrecut pe capra diligenţei de la Canterbury, firește, n-a avut darul să mă lecuiască de acea veche neîncredere de care nu o dată m-am simţit stingherit în unele împrejurări mărunte, în care bine ar fi fost să mă fi descotorosit de ea. Degeaba m-am străduit să fiu acru. Tot restul drumului am vorbit din fundul stomacului, dar, cu toate acestea, m-am simţit cu desăvîrşire compromis şi îngrozitor de tînăr.

Era totuşi straniu şi interesant să stau cocoţat acolo sus, în spatele celor două perechi de cai — binecrescut, bine îmbrăcat, cu buzunarul plin de bani — şi să caut a recunoaşte locurile unde dormisem în trista-mi călătorie de odinioară. Orice privelişte mai deosebită de-a lungul şoselei îmi trezea amintiri. Cînd mă uitam la vagabonzii pe care-i depăşeam şi-i vedeam privind în sus cu acele mutre de care-mi aduceam atît de bine aminte, parcă simţeam din nou mîna înnegrită a căldărarului apucîndu-mă de cămaşă. Iar cînd diligenţa a trecut hodorogind pe străzile înguste ale Chathamului, am aruncat în treacăt o privire pe uliţa unde locuia monstrul care-mi cumpărase surtucul şi-am întins gîtul să revăd locul unde aşteptasem, în bătaia soarelui, şi în umbră, să-mi dea banii cuveniţi. Cînd, în cele din urmă, am ajuns în apropiere de Londra şi am trecut chiar în dreptul lui „Salem House", unde *mister* Creakle altoia fără milă pe cine nimerea, aş fi dat toţi banii ce-i aveam la mine ca să pot coborî, să-i trag

o sfîntă de bătaie şi să dau drumul băieţilor, ca unor vrăbii din colivie.

Am tras la „Crucea de aur" din Charing Cross [1], care pe vremea aceea era un han ce mirosea a mucegai, într-un cartier foarte aglomerat. Un chelner m-a poftit în braserie ; apoi o slujnică m-a condus într-o odăiţă cu un pat, unde duhnea ca într-o birjă şi unde aerul era închis ca într-un cavou. Cu durere mi-am dat seama că păream foarte tînăr, căci nimeni nu mă lua în serios : slujnica era cu totul nepăsătoare la orice îi spuneam, iar chelnerul nu mi-a arătat respectul cuvenit şi s-a apucat să-mi dea sfaturi menite să suplinească lipsa mea de experienţă.

— Ia spune-mi acum, ce-ai vrea să mănînci ? m-a întrebat familiar chelnerul. Tinerilor le place de obicei păsările : comandă o găină !

I-am răspuns cît mai semeţ cu putinţă că n-aveam chef de găină.

— N-ai chef ? mi-a zis. Tinerii e de obicei sătui de carne de vacă sau de berbec. Ia un cotlet de viţel !

Neştiind ce să-i cer, altceva, am acceptat această propunere.

— Îţi plac cartofii ? m-a întrebat chelnerul zîmbind mieros şi aplecînd capul într-o parte. În general, tinerii se îndoapă cu cartofi.

L-am rugat apoi cu voce foarte gravă să comande un cotlet de viţel cu cartofi şi să se intereseze la tejghea dacă nu sosiseră scrisori pentru Trotwood Copperfield, *Esquire* [2], deşi ştiam că nu sosiseră şi nici n-ar fi putut să sosească, asta numai pentru că a aştepta scrisori mi se părea lucru foarte bărbătesc.

[1] Cartier londonez situat pe locurile unde se întindea altădată satul Charing ; aci regele Eduard I (1272—1307) a ridicat o cruce gotică în locul în care a fost depus sicriul soţiei sale Eleanor.

[2] Termen uzitat în Anglia în corespondenţa adresată persoanelor care, fără a aparţine nobilimii, se bucură de oarecare vază datorită poziţiei lor sociale (liber profesionişti, comercianţi, proprietari etc.).

S-a înapoiat curînd să-mi spună că nu (la care m-am arătat foarte mirat) şi a început să întindă masa într-o nişă, lîngă cămin. Cît făcea această treabă, m-a întrebat ce vreau să beau ; şi cînd i-am răspuns : „Un sfert de Xeres", am bănuiala că a socotit foarte nimerit s-adune această cantitate strîngînd drojdiile rămase pe fundul cîtorva sticle. Cred acest lucru fiindcă, pe cînd citeam ziarul, l-am zărit în dosul paravanului de lemn, unde-şi avea colţişorul, cum golea de zor conţinutul mai multor sticle în una singură, ca un spiţer cînd prepară o reţetă. Iar cînd mi-a adus vinul, am găsit că n-avea nici un gust ; şi, pe deasupra, conţinea şi atîtea firimituri de pîine englezească cum n-ar fi putut conţine un vin străin mai mult sau mai puţin curat ; fiind însă sfios, l-am băut şi n-am spus nimic.

Simţindu-mă bine dispus (de unde trag concluzia că în unele faze ale lor, otrăvirile nu-s totdeauna neplăcute), am hotărît să mă duc la un spectacol. M-am dus la „Covent Garden Theatre" [1], unde din fundul uneia dintre lojile centrale, am văzut *Iuliu Cezar* [2] şi o nouă pantomimă. Faptul de a-i vedea în carne şi oase pe toţi acei nobili romani intrînd şi ieşind din scenă ca să mă distreze, în loc să fie nişte dascăli severi ca la şcoală, era ceva nou şi nespus de plăcut pentru mine. Dar împletirea de taină şi realitate a întregului spectacol, şi poezia, luminile, muzica, publicul, uluitoarele schimbări de decoruri minunate şi strălucitoare m-au ameţit atît de tare, deschizîndu-mi noi tărîmuri de desfătare, încît atunci cînd, la miezul nopţii, am ieşit pe stradă, în ploaie, m-am simţit ca şi cum aş fi căzut din nori, unde trăisem o viaţă romantică, peste veacuri trecute, şi m-am pomenit deodată într-o lume luminată de făclii, în care oamenii strigau, se stropeau, se loveau cu umbrelele, se băteau pentru o birjă şi

[1] Teatru londonez întemeiat în 1732 care-şi trage numele de la piaţa Covent Garden în a cărei vecinătate este situat.
[2] Tragedie istorică de Shakespeare.

tropăiau în încălţările lor cu tălpi de lemn [1], într-o lume jalnică, plină de noroi.

Ieşisem pe altă uşă şi am stat cîtva timp în mijlocul străzii, de parcă aş fi picat din ceruri ; dar îndată ghionţii şi îmbrînceala m-au trezit la realitate şi m-au îndemnat să-mi îndrept paşii spre han ; şi de-a lungul drumului pînă acolo mi s-au rotit în minte acele strălucitoare imagini, iar la han, după ce am mîncat stridii şi am băut nişte Porto, am rămas nemişcat în braserie pînă după ora 1, cu ochii aţintiţi asupra focului ce ardea în cămin, pritocind mai departe aceleaşi scene.

În aşa măsură eram copleşit de spectacolul văzut şi de amintiri — care erau, într-un fel, ca un strălucit tablou străveziu pe care se proiecta viaţa mea trecută — încît nici nu-mi aduc aminte cînd am băgat de seamă prezenţa acelui tînăr frumos, binefăcut, îmbrăcat cu un gust rafinat, dar puţin neglijent, pe care am motive să nu-l uit. Îmi aduc aminte însă că, fără să-l fi văzut intrînd, am simţit că se afla lîngă mine şi c-am stat mai departe, dus pe gînduri, privind focul din cămin.

În cele din urmă m-am ridicat să mă duc la culcare, spre marea uşurare a chelnerului somnoros, care parcă fusese apucat de bîţîială, căci, stînd în colţişorul lui, îşi încrucişa picioarele, le bătea, le sucea şi le răsucea în fel şi chip. În drum spre uşă, am trecut pe lîngă noul-venit şi l-am văzut foarte bine. Pe loc m-am întors, am făcut cîţiva paşi înapoi şi l-am privit din nou. Nu m-a recunoscut, dar eu l-am recunoscut din prima clipă.

În alte împrejurări poate că nu m-aş fi încumetat şi nu m-aş fi hotărît să-i vorbesc, şi poate c-aş fi lăsat lucrurile pe a doua zi, şi poate că, astfel, l-aş fi pierdut. Dar în starea de spirit în care mă aflam, sub impresia spectacolului, am simţit că pentru ocrotirea acordată odinioară

[1] În original *pattens* — încălţăminte cu talpă de lemn ce se purta, pe vreme de ploaie, peste pantofi sau ghete, spre a le feri de noroi.

merită toată recunoştinţa, iar vechea mea dragoste pentru el s-a revărsat atît de sinceră şi năvalnică, încît m-am dus de-a dreptul la el şi, cu inima zvîcnind puternic, i-am spus :

— Steerforth ! Nu mă mai recunoşti ?

S-a uitat la mine, aşa cum se uita el uneori, dar pe faţa lui n-am văzut nici un semn că m-ar fi recunoscut.

— Pare-mi-se că nu-ţi mai aduci aminte de mine, i-am zis.

— Doamne ! a izbucnit deodată. Ăsta-i micul Copperfield !

I-am luat amîndouă mîinile şi nu le-am mai dat drumul. Dacă nu mi-ar fi fost ruşine şi nu mi-ar fi fost teamă c-aş putea să-l supăr, i-aş fi sărit de gît şi aş fi plîns.

— Niciodată, niciodată, niciodată n-am fost mai fericit ! Scumpul meu Steerforth, mă bucur atît de mult că te văd !

— Şi eu mă bucur că te văd, mi-a zis dînsul, strîngîndu-mi călduros mîna. Hei, Copperfield, linişteşte-te !

Simţeam totuşi că era bucuros să vadă cît mă emoţionase această întîlnire !

Mi-am şters lacrimile, pe care nici cea mai aprigă hotărîre nu le putuse opri, am rîs stîngaci şi ne-am aşezat unul lîngă altul.

— Ei, cum se face că eşti aici ? m-a întrebat Steerforth, bătîndu-mă pe umăr.

— Am sosit chiar azi cu diligenţa de la Canterbury. M-a înfiat o mătuşă, care locuieşte în partea locului, şi tocmai am isprăvit şcoala acolo. Dar cum se face că eşti şi *tu* aici, Steerforth ?

— Păi, studiez la Oxford, mi-a răspuns, adică trebuie să mă duc din cînd în cînd să mă plictisesc de moarte acolo, şi acum mă întorc acasă la mama. Ştii, Copperfield, te-ai făcut băiat al naibii de drăguţ ! Mă uit la tine, şi văd că eşti exact cum erai pe vremuri ! Nu te-ai schimbat deloc !

— Şi eu te-am recunoscut, din prima clipă, i-am zis ; doar ai un chip care se uită mai greu.

A rîs, trecîndu-şi mîna prin părul cîrlionţat, şi mi-a spus vesel :

— Da. Am pornit la drum, ca să-mi fac datoria. Mama locuieşte nu departe, la marginea oraşului, dar drumurile sînt atît de proaste şi acasă e atît de plicticos, încît m-am hotărît să nu plec mai departe şi să înnoptez aici. Mă aflu în oraş de vreo cîteva ore, pe care le-am petrecut moţăind la un teatru.

— Şi eu am fost la teatru astă-seară, i-am zis. La „Covent Garden". Ce spectacol minunat şi încîntător. Steerforth !

Steerforth a rîs din toată inima.

— Scumpul meu Davy, mi-a spus bătîndu-mă din nou pe umăr, eşti ca o Daisy [1], ca o mărgărită ! Nici mărgărita sălbatică în revărsatul zorilor nu-i mai candidă decît tine. Am fost şi eu la „Covent Garden", şi niciodată nu mi-a fost dat să văd un spectacol mai nereuşit. Hei, *sir !*

Chemarea fusese adresată chelnerului, care, după ce, de departe, urmărise foarte atent scena întîlnirii noastre, acum s-a apropiat respectuos.

— Unde l-ai plasat pe prietenul meu, *mister* Copperfield ? l-a întrebat Steerforth.

— Iertaţi-mă, *sir*, ce-aţi spus ?

— Unde doarme ? La ce număr ? Cred că pricepi ce-ţi spun !

— Da, *sir*, a zis chelnerul, spăşit. Deocamdată, *mister* Copperfield stă la patruzeci şi patru, *sir*.

— Ce dracu ţi-a venit să-l plasezi pe *mister* Copperfield tocmai în podul grajdului ? i-a ripostat Steerforth.

[1] Margaretă, părăluţă ; se foloseşte şi la figurat, cum e cazul aici, pentru a desemna persoane nevinovate, încîntătoare ; în ce priveşte pronunţarea, *Daisy* este foarte apropiat de *David* şi mai ales de diminutivul *Davy*.

— Vedeți, *sir*, nu ne-am dat seama, s-a scuzat chelnerul, că *mister* Copperfield ar fi cineva mai așa. Dacă vreți, putem să-l trecem pe *mister* Copperfield la șaptezeci și doi. Alături de dumneavoastră, *sir*.

— Sigur că vreau ! i-a zis Steerforth. Și numaidecît !

Chelnerul s-a retras în grabă pentru a efectua mutarea. Steerforth, amuzat că mi se dăduse camera patruzeci și patru, a rîs din nou, m-a mai bătut încă o dată pe umăr și m-a poftit pentru a doua zi dimineață să iau cu el gustarea la ora 10, invitație pe care am fost foarte mîndru și încîntat s-o primesc. Fiind foarte tîrziu, ne-am luat lumînările și ne-am dus sus, unde ne-am despărțit foarte călduros în fața ușii sale. Am găsit că noua mea odaie era mult mai bună decît cea veche, căci nu duhnea defel și avea un pat imens, aproape cît o mică moșie, cu baldachin sprijinit pe patru stîlpi. Printre pernele care ar fi ajuns și pentru șase persoane, am adormit curînd și am visat despre Roma antică, despre Steerforth și despre prietenie, pînă ce în zori, diligențele cînd au ieșit, hodorogind, pe sub poarta boltită, m-au făcut s-aud în vis tunete și să văd zei.

CAPITOLUL

XX

LA STEERFORTH ACASĂ

La 8, cînd slujnica a bătut la uşă şi mi-a spus c-a lăsat în prag apa pentru bărbierit, mi-a părut foarte rău că n-aveam trebuinţă de ea şi am roşit. Tot timpul cît m-am îmbrăcat, m-a muncit bănuiala că slujnica mă luase peste picior, din care pricină, cînd, coborînd ca să iau micul dejun, am întîlnit-o pe scară, m-am strecurat pe lîngă dînsa cu un aer vinovat. Deoarece îmi dădeam seama că eram mai tînăr decît aş fi vrut, am şovăit un timp înainte de a mă hotărî să trec prin faţa ei ; auzind-o că mătura, am stat locului şi am privit pe fereastră statuia ecvestră a regelui Carol [1], prinsă în centrul unui labirint de birje, lipsită de măreţie, bătută de ploaia măruntă şi învăluită în pîcla gălbuie, pînă a venit chelnerul şi mi-a spus că eram aşteptat.

Pe Steerforth nu l-am găsit în braserie, ci într-un separeu, cu perdele roşii şi covoare turceşti, unde focul ardea vesel în cămin, iar pe masa aşternută cu o faţă albă, curată, era pregătit micul dejun fierbinte ; şi cămăruţa, focul, bucatele, Steerforth şi toate celelalte erau reflectate în miniatură într-o oglinjoară rotundă ce atîrna deasupra bufetului. La început, Steerforth fiind atît de sigur de sine şi de elegant şi superior mie în toate privinţele (inclusiv vîrsta), m-am simţit cam stînjenit ; dar foarte cu-

[1] Statuia lui Carol I, lucrare a sculptorului Hubert Le Sueur, ridicată în 1674 la Charing Cross, pe locul unde au fost executaţi regicizii.

rînd, prin purtarea lui degajată şi plină de bunăvoinţă, m-a făcut să mă simt la largul meu. Admiraţia mea pentru răsturnarea determinată de el la „Crucea de aur" era fără margini : singurătatea jalnică din ajun nici nu suferea comparaţie cu plăcuta tovărăşie din dimineaţa aceea. Cît despre chelner, nu mă mai trata cîtuşi de puţin cu familiaritate. Ne servea plecat şi pocăit, parcă şi-ar fi pus cenuşă pe cap.

— Ei, Copperfield, mi-a zis Steerforth cînd am rămas singuri, aş vrea să-mi spui ce mai faci, unde te duci, într-un cuvînt, aş vrea să-mi spui totul despre tine. Nu ştiu de ce, dar mi se pare că eşti al meu.

Cînd am văzut că-mi arată acelaşi interes ca altădată, m-am înflăcărat de bucurie şi i-am povestit cum fusese pusă la cale această scurtă călătorie de către mătuşa şi ce scop avea.

— Atunci, dacă n-ai grabă, mi-a zis Steerforth, vino cu mine la Highgate [1] pentru o zi, două. Are să-ţi placă mama... e ca cam vanitoasă şi cam prozaică în privinţa mea, dar asta ai să-i treci cu vederea, iar dînsa o să se bucure să te cunoască.

— Tare-aş vrea să fiu sigur că-i aşa cum ai avut bunăvoinţa să-mi spui, i-am răspuns zîmbind.

— O, m-a asigurat Steerforth, mama-i iubeşte pe toţi cei care mă iubesc ! În privinţa asta nu încape îndoială.

— Atunci cred c-am să devin preferatul ei.

— Foarte bine ! Pofteşte şi fă dovada. Mergem mai întîi să vedem leii, un ceas sau două — este o plăcere să-i poţi prezenta unui băiat candid ca tine, Copperfield — iar după aceea luăm diligenţa şi mergem la Highgate.

---

[1] În prima jumătate a secolului al XIX-lea, Highgate se afla în afara Londrei, fiind o suburbie a oraşului.

Mi se părea că visez și că îndată mă voi trezi în camera 44, cu perspectiva de a mînca într-un colț singuratic al restaurantului, servit de chelnerul care din nou va fi ireverențios. După ce i-am scris mătușii despre preafericita întîlnire cu colegul de școală, pe care-l admiram atît de mult, și că primisem invitația, ne-am urcat într-o birjă, ne-am dus să vedem Panorama [1] și alte cîteva curiozități și am cutreierat muzeul [2], unde mi-am putut da seama cît de multe știa Steerforth despre subiecte infinit de variate și cît de puțin preț punea pe cunoștințele sale.

— Ai să obții un înalt titlu universitar, Steerforth, dacă nu cumva ai și obținut, și vor avea de ce să se mîndrească cu tine!

— *Eu*, titlu universitar! a exclamat Steerforth. Nu-i de mine, Daisy! Nu te superi dacă-ți spun așa?

— Cîtuși de puțin! i-am zis.

— Ești un băiat de treabă! mi-a spus Steerforth, rîzînd. N-am nici cea mai mică năzuință sau poftă să mă disting în acest domeniu. Îmi ajunge cît am învățat. Și așa mi se pare că am devenit cam plicticos.

— Dar faima... am obiectat eu.

— Ești romantic, Daisy! m-a oprit Steerforth, rîzînd și mai tare. De ce m-aș obosi pentru ca o droaie de neghiobi să caște gura la mine și să mă aclame? Să aclame pe altcineva. Cine are nevoie de faimă, să-i fie de bine!

Mi-a fost rușine că săvîrșisem o greșeală atît de grosolană și am căutat să schimb vorba. Din fericire, nu era prea greu, căci Steerforth trecea lesne de la un subiect la altul, cu o nepăsare și ușurință fără pereche.

[1] Adică un mare tablou circular, expus într-o încăpere rotundă, luminată anume pentru a da spectatorului iluzia unei imagini reale; la Londra primele tablouri panoramice au fost expuse în anul 1827.

[2] Este vorba de Muzeul britanic (British Museum) întemeiat în 1753, care deținea, încă de pe atunci, foarte bogate și variate colecții de obiecte de artă și piese etnografice.

După ce am vizitat orașul, am luat dejunul, și atît de iute a trecut scurta zi de iarnă, încît, cînd diligența s-a oprit în fața unei vechi clădiri de cărămidă roșie așezată în vîrful dealului, la Highgate, se lăsa înserarea. O doamnă mai în vîrstă, totuși nu foarte bătrînă, solemnă și cu chip frumos, se afla în poartă cînd am coborît și l-a îmbrățișat pe Steerforth spunîndu-i : „Iubitul meu James !“ Steerforth m-a prezentat acestei doamne, care era mama lui, și dînsa, foarte solemnă, mi-a urat : „Bun venit !“

Era o clădire de modă veche, foarte elegantă și bine îngrijită. De la ferestrele odăii mele vedeam în depărtare Londra întreagă, ca o uriașă pînză de ceață, prin care licăreau, ici-colo, cîteva lumini. Cît m-am schimbat, abia am avut răgazul să-mi arunc privirile asupra mobilierului masiv, asupra broderiilor înrămate (lucrate, bănuiesc, de mama lui Steerforth cînd era fetiță), asupra cîtorva desene în creion, agățate pe pereți, care înfățișau femei cu părul pudrat, strînse în corsaje, în vreme ce focul, aprins de curînd, trosnea în vatră, și iată că am și fost poftit la cină.

În sufragerie se găsea o doamnă slăbuță, mărunțică, oacheșă, nu prea plăcută, dar nelipsită parcă de oarecare farmec, care mi-a atras atenția, poate pentru că nu mă așteptasem s-o văd ; poate pentru că la masă am stat față în față ; sau poate pentru că avea ceva cu totul remarcabil. Părul îi era negru și ochii negri, aprigi, și era slabă și avea o cicatrice pe buză. O cicatrice veche — mai de grabă un semn, aș zice, căci se vindecase, de mulți ani și avea culoarea buzei — urma unei tăieturi de-a curmezișul gurii, în jos, spre bărbie, care, de la locul meu, de cealaltă parte a mesei, aproape că nu se observa, afară doar la buza de sus și deasupra ei, deoarece o deformase. Am presupus că va fi avînd vreo treizeci de ani și că rîvnea să se mărite. Era cam dărăpănată — ca o casă rămasă multă vreme neocupată ; și, totuși, cum am spus, avea parcă un anumit farmec. Iar slăbiciunea ei îți venea a crede că se

datora unui foc lăuntric, mistuitor, ce-i răbufnea în ochii întunecați.

Mi-a fost prezentată sub numele de *miss* Dartle, dar atît Steerforth, cît și maică-sa îi spuneau Rosa. Am aflat că locuia acolo de multă vreme, fiind doamnă de companie pe lîngă *missis* Steerforth. Niciodată nu spunea de-a dreptul ceea ce dorea să spună, ci numai pe ocolite, și reușea în felul acesta să facă impresie. De pildă, cînd *missis* Steerforth a zis, mai mult în glumă decît în serios, că i se pare că fiul ei duce o viață cam dezmățată la universitate, *miss* Dartle a intervenit astfel :

— Da, într-adevăr ? Știți cît sînt de nepricepută și că totdeauna întreb, așa, numai ca să mă informez dar credeam că felul ăsta de viață e de la sine înțeles... Greșesc oare ?

— Vrei să spui Rosa, că acolo sînt pregătiți pentru o profesiune foarte serioasă, i-a răspuns *missis* Steerforth cu o anumită răceală.

— Vai ! Desigur, e foarte adevărat, a întors-o *miss* Dartle. Dar, totuși, poate în realitate nu-i așa... Aș vrea să mi se spună dacă greșesc... Într-adevăr, nu-i așa ?

— Ce să fie așa într-adevăr ?

— Vai ! Va să zică *nu*-i așa, a urmat *miss* Dartle. Sînt foarte fericită să aud acest lucru. Acum știu ce am de făcut ! Iată la ce folosește să întrebi. De aci înainte nu voi mai îngădui nimănui să vorbească în fața mea de deșertăciune și risipă și așa mai departe în legătură cu viața pe care o duc acolo. Niciodată !

— Foarte bine ! i-a zis *missis* Steerforth. Profesorul fiului meu e foarte conștiincios, și dacă n-aș avea o încredere nelimitată în fiul meu, aș avea încredere în el.

— Ai avea ? a întrebat *miss* Dartle. Doamne ! E conștiincios ? Într-adevăr conștiincios ?

— Da, sînt convinsă că este, i-a răspuns *missis* Steerforth.

— Ce frumos ! a exclamat *miss* Dartle. Ce binecuvîntare ! Conştiincios, într-adevăr ? Atunci nu e... firește că nu poate fi de vreme ce-i într-adevăr conştiincios. Da, de aici înainte voi fi pe deplin liniştită în privinţa lui. Nici nu vă puteţi închipui cît îl ridică în ochii mei faptul că ştiu precis că-i într-adevăr conştiincios.

Părerile ei asupra unei chestiuni sau amendamentele ce le avea de adus celor exprimate de alţii *miss* Dartle le strecura în acelaşi fel ; şi trebuie să recunosc că uneori făcea acest lucru cu deosebită energie, chiar cînd se contrazicea cu Steerforth. Un asemenea caz s-a întîmplat înainte de sfîrşitul cinei. *Missis* Steerforth vorbind cu mine despre călătoria ce intenţionam să o fac în Suffolk, i-am spus, în treacăt, c-aş fi tare bucuros dacă Steerforth ar vrea să mă însoţească ; şi adresîndu-mă apoi lui Steerforth şi spunîndu-i că mă duceam să-mi văd dădaca şi familia lui *mister* Peggotty, i-am amintit de marinarul pe care îl cunoscuse cîndva la şcoală.

— Aha ! Necioplitul ăla ! a exclamat Steerforth. Venise parcă şi cu fiul, nu-i aşa ?

— Nu, i-am răspuns. Acela-i un nepot, pe care l-a adoptat. Are şi o nepoţică foarte drăguţă, pe care a înfiat-o. Într-un cuvînt, casa lui (sau mai degrabă barcazul, căci locuieşte într-un barcaz tras pe uscat) e plină de oameni pe care-i înconjoară cu mărinimia şi bunătatea lui. Sînt sigur că pentru dumneata ar fi o plăcere să faci cunoştinţă cu această familie.

— Da ? Crezi ? Ştiu eu ? Poate. Să vedem dacă va fi cu putinţă. Ar merita să mă reped pînă acolo (fără a mai pune la socoteală plăcerea de a călători cu tine, Daisy, dragă), ca să văd şi eu cum trăiesc laolaltă oamenii de teapa asta şi să mă port ca oricare dintre ei.

Întrevăzînd noi speranţe de desfătare, inima a început să-mi tresalte. Dar *miss* Dartle, care ne urmărise cu ochii ei focoşi, a intervenit din nou, referindu-se la tonul pe care vorbise de „oamenii de teapa asta".

— Vai, așa-i, într-adevăr ? Spune-mi, te rog, sînt chiar așa ?

— Cum să fie ? Cine să fie așa ? i-a întors-o Steerforth.

— Oamenii de teapa asta. Sînt într-adevăr animalici și neghiobi și atît de deosebiți la făptură ? *Tare*-aș mai vrea să știu !

— Firește, între ei și noi există o distanță destul de mare, i-a răspuns flegmatic Steerforth. Nu se cade să ne așteptăm să fie sensibili ca noi. Nici nu-și pierd firea, nici nu se simt jigniți cu una, cu două. Dar sînt foarte virtuoși. Cel puțin, unii susțin că ar fi, și eu, unul, nu vreau să-i contrazic. Nu sînt prea rafinați, dar și asta-i o binecuvîntare, căci la fel ca pielea lor, tare și groasă, sufletul le este greu vulnerabil.

— Într-adevăr ! a exclamat *miss* Dartle. Mă bucur nespus de mult să aud asta. E o consolare ! Sînt încîntată să aflu că atunci cînd suferă, nici nu simt. Uneori m-am simțit prost cînd mă gîndeam la oamenii de teapa asta ; dar de aci înainte n-am să mă mai sinchisesc de ei. Cît trăiești, înveți. Mărturisesc că aveam anumite îndoieli, dar acuma s-au risipit. Nu știam, dar acuma știu, și asta dovedește că e bine să întrebi, nu-i așa ?

Credeam că Steerforth vorbise doar în glumă sau numai ca s-o stîrnească pe *miss* Dartle și mă așteptam să-mi spună acest lucru după ce dînsa s-a retras și am rămas amîndoi lîngă focul din vatră. Dar nu m-a întrebat decît ce credeam despre *miss* Dartle.

— E deșteaptă, nu-i așa ? i-am zis.

— Deșteaptă ? a exclamat Steerforth. Fiecare lucru îl trage pe tocilă și-l ascute cum și-a ascuțit în anii din urmă propria-i față și făptură. Și tot ascuțindu-se mereu, s-a subțiat. A ajuns ca un brici.

— Ce ciudată cicatrice are la buză ! am zis eu.

Steerforth s-a schimbat la față și a rămas tăcut cîtva timp.

— De fapt, mi-a răspuns, *eu* i-am făcut-o.

— O întîmplare nefericită, nu ?

— Nu. Eram băieţaş, şi într-un rînd m-a scos din fire şi i-am aruncat ciocanul în faţă. Ce mai îngeraş trebuie să fi fost pe vremea aceea !

Mi-a părut foarte rău că atinsesem un subiect atît de neplăcut, dar era prea tîrziu acum.

— De atunci s-a ales cu semnul pe care l-ai văzut, a urmat el, şi o să rămînă cu el pînă la groapă, dacă-şi va afla vreuna în care să se odihnească ; deşi nu-mi prea vine a crede că se va odihni undeva vreodată. E copilul orfan de mamă al unui văr al tatii. Într-o bună zi a murit şi acesta. Maică-mea, care era văduvă, a luat-o aici, ca să-i ţină de urît. Are vreo cîteva mii de lire, şi în fiecare an îşi sporeşte capitalul, adăugînd la el dobînzile. Ţi-am spus toată povestea lui *miss* Rosa Dartle, ca s-o ştii.

— Nu mă îndoiesc că te iubeşte ca pe un frate, i-am zis.

— Hm ! mi-a răspuns Steerforth, aţintindu-şi privirea asupra focului. Unii fraţi nu se bucură de prea multă iubire, şi alţii iubesc şi... Dar serveşte-te, te rog, Copperfield ! Să închinăm pentru tine, în cinstea crinilor cîmpului, iar pentru mine, în cinstea crinilor, care — spre ruşinea mea — nici nu torc, nici nu ţes.

Şi după ce a rostit, vesel, aceste cuvinte, zîmbetul trist, ce-i crispase chipul, s-a risipit, şi a redevenit spontan şi cuceritor ca întotdeauna.

Cînd am luat ceaiul, nu m-am putut abţine şi, cu o curiozitate bolnăvicioasă, am privit cicatricea lui *miss* Dartle. Şi îndată mi-am dat seama că era punctul cel mai gingaş de pe faţa ei, şi că atunci cînd pălea, semnul acela îşi schimba culoarea cel dintîi, pe toată lungimea cicatricei ivindu-se o dîră sumbră, plumburie, cum apare scrisul cu cerneală simpatică atunci cînd apropii hîrtia de foc. Într-un rînd, certîndu-se cu Steerforth la table pentru

niște zaruri, am văzut-o furioasă ; și atunci semnul i s-a detașat pe față ca o veche inscripție pe un zid.

Nu mi se părea nefiresc că *missis* Steerforth își iubea atît de mult feciorul. Ai fi zis că nu poate vorbi și gîndi la altceva. Mi-a arătat portretul lui cînd era copil, închis într-un medalion, cu o șuviță de păr ; mi-a arătat un portret de pe vremea cînd îi făcusem cunoștința, iar la piept purta un al treilea, care-l înfățișa cum era acum. Păstra într-un scrin, lîngă jilțul din fața căminului, toate scrisorile pe care le primise de la el ; și fără îndoială, mi-ar fi citit vreo cîteva, și foarte bucuros aș fi ascultat-o, dacă n-ar fi intervenit Steerforth, ca s-o convingă să renunțe la această idee.

— Fiul meu îmi spune că v-ați cunoscut la *mister* Creakle, mi-a zis *missis* Steerforth pe cînd stăteam de vorbă la o masă, în vreme ce ei jucau table la alta. Într-adevăr, îmi aduc aminte că pe vremea aceea mi-a pomenit de un elev mai tînăr, care-i devenise foarte drag, dar numele, precum bănuiești, nu l-am reținut.

— A fost foarte mărinimos și foarte bun cu mine în zilele acelea, vă asigur, *ma'am*, și aveam mare nevoie atunci de un asemenea prieten. Fără el, cred că m-aș fi prăpădit.

— E totdeauna bun și mărinimos, a întărit *missis* Steerforth cu mîndrie.

M-am asociat din toată inima, martor mi-e Dumnezeu, la această părere. Și-a dat seama că eram sincer, căci după aceea s-a purtat mai puțin solemn cu mine, afară doar cînd îl lăuda, ceea ce făcea întotdeauna cu deosebită emfază.

— N-a prea fost o școală potrivită pentru fiul meu, mi-a zis, departe de asta ! Dar pe vremea aceea a trebuit să ținem seama de anumite împrejurări mai importante chiar decît alegerea școlii. Spiritul independent al fiului meu cerea să fie dat pe mîna unei persoane care să-i re-

cunoască superioritatea și să se plece în fața lui ; și acolo am găsit omul care ne trebuia.

Știam că așa era, căci pe individul acela îl cunoșteam. Totuși, nu l-am disprețuit mai tare, ci, dimpotrivă, faptul că nu s-a împotrivit unei personalități atît de irezistibile ca aceea a lui Steerforth mi s-a părut un merit și o scuză.

— Acolo, deosebitele aptitudini ale fiului meu au fost stimulate de atmosfera de emulație liberă, nesilită, și de mîndrie conștientă, a urmat mama iubitoare. S-ar fi ridicat împotriva oricărei constrîngeri ; acolo, însă, s-a simțit mai presus de toți, și asta l-a făcut să se arate vrednic de situația sa. Era tocmai ceea ce-i trebuia.

Făcîndu-mă ecoul ei, am repetat, din toată inima, că era tocmai ceea ce-i trebuia.

— În felul acesta, fiul meu și-a ales de bunăvoie și nesilit de nimeni o carieră în care poate, oricînd dorește, să întreacă orice concurent. Fiul meu îmi spune, *mister* Cooperfield, că i-ați fost foarte devotat, și că ieri, cînd v-ați întîlnit, aveați lacrimi de bucurie în ochi. Ar fi o fățărnicie din partea mea dacă aș încerca să mă arăt surprinsă că fiul meu trezește sentimente atît de puternice ; dar nu pot rămîne nepăsătoare față de cineva care știe să-i prețuiască însușirile și sînt foarte bucuroasă că ați venit la noi. Pot să vă asigur că și el vă poartă o deosebită prietenie și că vă puteți bizui pe sprijinul lui.

Miss Dartle juca table cu același zel cu care făcea toate cele. Și dacă n-aș fi văzut-o înainte de a se fi așezat la table, mi-aș fi închipuit că fața i se jigărise și ochii i se bulbucaseră jucînd acest joc. Cred însă că aș greși amarnic dacă aș presupune că a pierdut o singură vorbuliță din această conversație sau vreuna măcar din privirile mele pe cînd ascultam cu cea mai mare plăcere și foarte onorat de încrederea lui *missis* Steerforth, simțindu-mă mai vîrstnic ca niciodată de cînd plecasem din Canterbury.

Tîrziu de tot, cînd ni s-au adus pe o tavă cîteva sticle și pahare, Steerforth mi-a făgăduit solemn că va examina

cu toată atenţia propunerea de a merge la ţară cu mine. Nu era însă nici o grabă, mi-a zis ; am putea pleca şi peste o săptămînă ; şi, foarte ospitalieră, maică-sa mi-a spus acelaşi lucru. Şi în timpul convorbirii noastre mi s-a adresat de mai multe ori, numindu-mă Daisy ; ceea ce a făcut-o pe *miss* Dartle să se amestece din nou în vorbă :

— Într-adevăr, *mister* Copperfield, asta-i oare o poreclă ? Şi de ce v-a dat-o ? Nu cumva pentru că... eh... pentru că vă socoteşte tînăr şi neexperimentat ? Sînt foarte nepricepută în lucrurile astea !

I-am răspuns că aşa cred şi am simţit că mi s-au îmbujorat obrajii.

— Vai ! a zis *miss* Dartle. Ce fericită sînt că am aflat! Întreb numai ca să mă lămuresc şi-s mulţumită c-am aflat. Vă socoteşte tînăr şi neexperimentat. Aşadar, sînteţi prietenul lui ? Ei bine, asta-i încîntător !

După aceea s-a dus la culcare, iar *missis* Steerforth s-a retras şi ea. Am mai zăbovit vreo jumătate de ceas lîngă foc, trăncănind despre Traddles şi despre toţi ceilalţi colegi de la „Salem House", după care Steerforth şi cu mine ne-am dus sus, împreună. Camera lui Steerforth se afla alături de a mea şi am intrat s-o văd. Era o întruchipare a confortului, plină de fotolii, de taburete şi de perne lucrate de mîna mamei, într-un cuvînt, nu-i lipsea nimic. Dintr-o ramă atîrnată în perete chipul ei, cu trăsături frumoase, privea la fiul iubit, ca şi cum ar fi ţinut neapărat ca imaginea ei să-l vegheze şi în somn.

Am găsit un foc destul de bun în odaia mea, iar draperiile, trase la ferestre şi în jurul patului, îi dădeau o înfăţişare foarte confortabilă. M-am aşezat într-un jilţ din faţa căminului, ca să chibzuiesc în tihnă asupra fericirii mele ; gustasem cîtva timp farmecul acestei meditaţii, cînd deodată am zărit deasupra căminului un portret al lui *miss* Dartle, care mă fixa cu ochii scrutători.

Asemănarea era tulburătoare şi, firesţe, portretul avea o privire ciudată. Pictorul nu consemnase cicatricea, dar

i-am adăugat-o *eu ;* și o vedeam ba apărînd, ba dispărînd: uneori numai pe buza de sus, cum o văzusem la masă, alteori pe toată întinderea tăieturii pricinuite de ciocan cum o văzusem cînd se mîniase.

M-am întrebat plictisit de ce nu-i găsiseră alt loc decît în odaia mea. Ca să scap de ea, m-am dezbrăcat repede, am stins lampa și m-am băgat în pat. Dar nici cînd eram gata să aţipesc, n-am uitat că era acolo și mă privea : „Oare într-adevăr așa e ? Aș vrea să știu..." Și cînd m-am trezit în toiul nopții, mi-am adus aminte că în vis întrebasem tot soiul de oameni dacă-i într-adevăr așa sau nu, fără a ști de fapt ce voiam.

CAPITOLUL

XXI

MICUȚA EM'LY

Aveau în casă un servitor care, pe cîte am înțeles, se afla mai mult în slujba lui Steerforth ; fusese angajat de acesta cînd era la universitate și părea un model de respectabilitate. Cred că n-a existat niciodată în meseria lui om care să aibă o înfățișare mai respectabilă. Vorbea puțin, umbla fără a face nici un zgomot, era foarte potolit din fire, cuviincios, îndatoritor, totdeauna la îndemînă cînd aveai nevoie de el, și nu incomoda niciodată cu prezența lui atunci cînd era de prisos ; dar marele lui merit era respectabilitatea. N-avea o mutră prea amabilă, gîtul îl ținea cam țeapăn, capul îi era mai mult prelung și neted, încadrat cu păr scurt de amîndouă părțile, vorbea domol, dar avea obiceiul de a accentua litera s, din care cauză ai fi zis că o folosește mult mai des decît toată lumea ; poseda însă darul să dea un aspect respectabil tuturor particularităților sale. Chiar de ar fi avut nasul așezat de-a-ndoaselea, s-ar fi priceput să-i dea un aer respectabil. Făurise o atmosferă de respectabilitate în jurul său, în mijlocul căreia evolua sigur de sine. Aproape că nici nu-l puteai bănui de vreo greșeală, atîta era de respectabil. Avea un aer atît de respectabil, încît nimeni n-ar fi îndrăznit vreodată să-i dea să îmbrace o livrea. A-i cere să facă o treabă înjositoare, ar fi însemnat să aduci o adîncă jignire simțămintelor unui om cît se poate de respectabil. De acest lucru am băgat de seamă că pînă și slujnicele erau atît de pătrunse, încît făceau singure asemenea tre-

buri, în vreme ce dînsul stătea lîngă foc în bucătărie și citea ziarul.

N-am văzut niciodată om mai stăpînit. Și această însușire, pe lîngă celelalte cu care era înzestrat, îl făcea să pară și mai respectabil. Pînă și faptul că nimeni nu-i știa numele de botez părea să contribuie la respectul de care se bucura. Era cunoscut sub numele său de familie, Littimer, și nimeni nu se putea lega de acest nume. Poți să-l înjuri pe Peter sau să-l ocărăști pe Tom ; numele de Littimer impune, însă, un respect necondiționat.

Presupun că acest sentiment se datora naturii abstracte a respectabilității în general. Fapt este că în prezența lui mă simțeam foarte tînăr. N-aș putea spune ce vîrstă avea. Și asta se întorcea tot în folosul lui, căci, dat fiind calmul său respectabil, putea să pară tot atît de bine de 50 ca și de 30 de ani.

Dimineața, înainte de a mă fi trezit, Littimer intrase în odaia mea ca să-mi aducă apă pentru bărbierit, de care nu aveam nevoie, și pentru a-mi pregăti hainele. Cînd am tras la o parte perdelele patului, l-am văzut, respectabil ca totdeauna, netulburat de vîntul rece de ianuarie și fără ca să scoată aburi cînd răsufla, rînduindu-mi ghetele, una la dreapta și alta la stînga, ca într-un pas de dans, și scuturînd firele de praf de pe haină, în vreme ce o așeza binișor la loc, ca pe un nou-născut.

I-am zis bună dimineața și am întrebat cît era ceasul. Și atunci a scos din buzunar cel mai respectabil ceas cu capac din cîte mi-a fost dat să văd vreodată și, ținînd capacul cu degetul cel mare, ca să nu se deschidă de tot, s-a uitat la cadran, cum cați într-un ghioc ca să citești viitorul, apoi l-a închis la loc și mi-a spus că dacă n-am nimic împotrivă, era opt și jumătate.

— *Mister* Steerforth va fi bucuros dacă am să-i pot spune cum v-ați odihnit, *sir*.

— Mulțumesc, m-am odihnit cît se poate de bine. Cum se simte *mister* Steerforth ?

— Vă mulţumesc, *sir. Mister* Steerforth se simte destul de bine.

Aceasta era încă una dintre trăsăturile lui caracteristice. Nu folosea superlative. Era întotdeauna rece, sobru, calm.

— Aş mai putea avea cinstea să vă fiu de folos cu ceva, *sir* ? Gongul sună la ceasurile nouă ; familia ia gustarea de dimineaţă la nouă şi jumătate.

— Nu, mulţumesc.

— Cu voia dumneavoastră, *sir*, de mulţumit *eu* trebuie să vă mulţumesc.

Şi rostind aceste cuvinte, şi înclinînd puţin capul cînd a trecut prin faţa patului meu, parcă pentru a cere iertare că m-a contrazis, a ieşit, închizînd uşa cu mare băgare de seamă, ca şi cum chiar în clipa aceea aş fi aţipit.

În fiecare dimineaţă se desfăşura aceeaşi conversaţie: nici un cuvînt mai mult, nici un cuvînt mai puţin ; şi cu toate acestea, ori de cîte ori mă aflam în faţa acestui om foarte respectabil, mă simţeam, cum spun unii dintre poeţii noştri mai mărunţi, „din nou un băieţaş", chiar dacă în ajun, datorită tovărăşiei lui Steerforth sau discuţiilor purtate cu *miss* Dartle, mă simţisem mai matur.

Littimer ne făcea rost de cai ; iar Steerforth, priceput la toate, îmi dădea lecţii de călărie. Ne aducea florete, şi Steerforth îmi dădea lecţii de scrimă ; ne aducea mănuşi, şi, sub îndrumarea aceluiaşi profesor, începeam să fac progrese la box. Nu mă sinchiseam dacă Steerforth găsea că sînt ageamiu în aceste ştiinţe, dar nu puteam suferi gîndul de a-mi arăta lipsa de îndemînare în faţa respectabilului Littimer. N-aveam nici un temei să cred că Littimer s-ar fi priceput la vreunul din aceste meşteşuguri ; niciodată n-a dat loc unei asemenea bănuieli, nici măcar printr-o tresărire a respectabilelor sale gene ; şi, totuşi, de cîte ori era de faţă cînd ne antrenam, mă simţeam cel mai stîngaci şi mai nepriceput dintre muritori.

Stărui mai mult asupra acestui personaj pentru că pe vremea aceea a exercitat o deosebită înrîurire asupra mea

şi pentru că a jucat un rol în cele ce s-au întîmplat mai tîrziu.

Am petrecut o săptămînă minunată. A trecut, însă, firește, nespus de repede, căci trăiam într-un adevărat extaz : totuși, mi-a oferit nenumărate prilejuri să-l cunosc mai bine și să-l admir și mai mult, în zeci și zeci de privințe, pe Steerforth, așa că la sfîrșitul săptămînii am avut impresia că fusesem împreună vreme mult mai îndelungată. Maniera jovială în care mă trata ca pe o jucărie îmi plăcea mai mult decît orice altă purtare pe care ar fi putut-o adopta. Îmi amintea de prietenia noastră de odinioară ; era parcă o firească urmare a acesteia ; îmi dovedea că rămăsese neschimbat și înlătura orice sfială aș fi putut avea dacă m-aș fi gîndit la deosebirea dintre însușirile lui și ale mele și aș fi măsurat drepturile mele la prietenia lui cu un etalon cît de cît echitabil ; dar mai presus de toate era faptul că îmi arăta o încredere, o căldură și o afecțiune pe care nu le arăta nimănui altuia. După cum la școală se purtase cu mine altfel decît cu toți ceilalți, mă bucuram să văd că și în viață îmi acorda mai multă atenție decît oricărui alt prieten. Credeam că eram mai aproape decît oricine de inima lui, și sufletul mi-era plin de dragoste pentru el.

S-a hotărît să meargă cu mine la țară, și, în cele din urmă, a venit ziua plecării. La început stătuse la îndoială dacă să-l ia sau nu și pe Littimer, dar s-a decis să-l lase acasă. Acest respectabil personaj, împăcat cu orice i-ar fi hărăzit soarta, ne-a așezat cu atîta grijă bagajele în trăsura care avea să ne ducă la Londra, de parcă ar fi avut de înfruntat hurducăturile veacurilor ; și a primit foarte liniștit bacșișul ce i l-am oferit cu sfială.

Ne-am luat rămas bun de la *missis* Steerforth și de la *miss* Dartle, eu mulțumindu-i călduros gazdei, iar dînsa, mamă devotată, arătîndu-se deosebit de amabilă. Ultimul lucru pe care l-am reținut a fost privirea placidă a lui Littimer ; o privire în care mi s-a părut că se oglindea convingerea tăcută că eram într-adevăr foarte tînăr.

Nici nu încerc să descriu ce am simțit revăzînd, în împrejurări atît de prielnice, acele meleaguri dragi și binecunoscute. Am călătorit cu poștalionul. Îmi amintesc că doream atît de mult ca Yarmouthul să-i facă o bună impresie lui Steerforth, încît am fost foarte încîntat cînd în timp ce străbăteam uliţele întunecoase, în drum spre han, mi-a spus că, după cîte își putea da seama, era un tîrgușor drăguț, ciudat, cam peste mînă. De îndată ce am sosit, ne-am dus la culcare (în trecere, pe coridor, am văzut o pereche de ghete murdare și niște jambiere în dreptul unei uși pe care era pictat vechiul meu prieten, „Delfinul“ [1], și a doua zi am luat gustarea de dimineață cam tîrziu. Steerforth, foarte bine dispus, mi-a povestit că a făcut o plimbare pe plajă pînă m-am trezit și că făcuse cunoștință cu mai bine de jumătate dintre pescarii din partea locului. Afară de asta, mi-a mai spus că zărise din depărtare o casă din hornul căreia ieșea fum și care era încredințat că nu putea fi decît locuința lui *mister* Peggotty ; și că-l bătuse gîndul să se ducă acolo și să se jure că el era David Copperfield, pe care nu-l puteau recunoaște deoarece crescuse.

— Cînd vrei să mergem să mă prezinți, Daisy ? m-a întrebat. Sînt la dispoziţia ta. Hotărăște cum vrei !

— Păi, mă gîndeam că ar fi potrivit să mergem acolo diseară, Steerforth, cînd se adună cu toții în jurul focului. Aș vrea să vezi casa cînd e caldă și luminată.

— Fie ! a încuviințat Steerforth. Diseară !

— N-am să le dau de știre că sîntem aici. Vreau să-i luăm prin surprindere, i-am zis încîntat.

— Da, desigur ! Altfel n-are nici un haz ! Să-i luăm prin surprindere. Trebuie să-i vedem pe băștinași în starea lor naturală.

— Cu toate că *sînt,* așa cum ai spus, oameni de teapa aia, i-am răspuns.

---

[1] Vezi cap. VIII.

— Aha ! N-ai uitat ciondănelile mele cu Rosa, nu-i aşa ? a exclamat el, aruncîndu-mi o privire fugară. Fir-ar afurisită să fie, mai-mai că mi-e frică de ea. E ca un duh necurat pentru mine ! Dar ce să mai vorbim de ea ? Ei, ce ai de gînd să faci acum ? Presupun că vrei să te duci s-o vezi pe dădaca ta.

— Firește, întîi și întîi trebuie să mă duc s-o văd pe Peggotty.

— Bine, mi-a spus Steerforth, uitîndu-se la ceas. Să zicem c-am să te las cîteva ore, ca să plîngeţi pe săturate. O să fie de-ajuns ?

Rîzînd, i-am răspuns că, după părerea mea, are să ne ajungă, dar că neapărat trebuia să vină cu mine, să se convingă că faima îl precedase și că devenise un personaj aproape la fel de important ca mine.

— Sînt gata să merg oriunde pofteşti şi să fac tot ce vrei, mi-a zis Steerforth. Spune-mi unde să vin, şi peste două ceasuri mă voi prezenta în ce stare sufletească ai să doreşti : ghiduşă sau sentimentală.

I-am dat îndrumări precise cum să găsească locuinţa lui *mister* Barkis, harabagiu, pe şoseaua ce duce la Blunderstone şi în alte direcţii ; apoi, după ce ne-am înţeles, am plecat. Aerul era rece şi tare ; drumul era uscat ; marea era uşor încreţită şi limpede... soarele, deşi nu prea încălzea, lumina din belşug ; şi totul era proaspăt şi vesel. Mă simţeam şi eu atît de proaşpăt şi vesel că mă aflam acolo, încît aş fi oprit trecătorii pe uliţă ca să le strîng mîna.

Uliţele mi se păreau, firește, înguste. Cred că aşa ne par întotdeauna uliţele copilăriei cînd le revedem. Nu uitasem nici un amănunt şi n-am găsit nimic schimbat, pînă cînd am ajuns în faţa prăvăliei lui *mister* Omer. Sus, pe firmă, unde altădată scria „OMER", am citit acum „OMER şi JORAM", dar inscripţia de dedesubt rămăsese aceeaşi ca şi înainte : „MANUFACTURĂ, CROITORIE, MĂRUNŢIŞURI, POMPE FUNEBRE etc.".

După ce am citit aceste cuvinte de vizavi, pașii mei îndreptîndu-se parcă de la sine spre ușa prăvăliei, am trecut uliţa și m-am uitat înăuntru. În fundul prăvăliei am zărit o femeie drăguță, care-și legăna pruncul în braţe, în timp ce un băieţaș se agăţa de șorţul ei. Nu mi-a fost greu s-o recunosc nici pe Minnie, nici pe copii. Ușa cu geam, care dădea în odaia din fund, nu era deschisă ; dar din atelierul aflat peste drum, în curticică, se auzea slab vechea melodie, al cărei fir parcă nu s-ar fi întrerupt niciodată.

— *Mister* Omer e acasă ? am întrebat intrînd în prăvălie. Dacă este, aș vrea să-i vorbesc o clipă.

— Da, *sir*, e acasă, mi-a zis Minnie. Suferă de astmă, și pe vremea asta nu-i prieste să iasă. Joc, cheamă-l pe bunicul !

Băieţașul care se ţinea de șorţul ei a scos un ţipăt atît de ascuţit, încît s-a ruşinat singur și și-a ascuns faţa în fusta mamei, iar aceasta s-a arătat tare mîndră de odrasla ei. Am auzit cum se apropia cineva suflînd și gîfîind, și peste o clipă s-a ivit *mister* Omer, care nu îmbătrînise prea tare, dar avea respiraţia mai scurtă ca odinioară.

— Cu ce vă pot servi, *sir* ? m-a întrebat *mister* Omer.

— Daţi-mi voie, *mister* Omer, să vă strîng mîna, i-am zis, întinzîndu-i-o pe a mea. Mi-aţi arătat o deosebită bunăvoinţă cîndva, și presupun că în acea împrejurare n-am fost în stare să vă exprim recunoștinţa.

— Adevărat ? Îmi pare bine, dar nu-mi aduc aminte de nimic. Sînteţi sigur că nu vă înșelaţi ?

— Absolut !

— Pare-mi-se, mi-a zis *mister* Omer, privindu-mă și clătinînd din cap, că o dată cu răsuflarea mi s-a scurtat și memoria, pentru că nu-mi mai aduc aminte de dumneavoastră.

— Nu vă mai amintiţi ? M-aţi aşteptat la staţia poștalionului, am luat o gustare aici și apoi am mers împreună la Blunderstone : dumneavoastră, cu mine, cu *missis* Jo-

ram, precum și *mister* Joram, care pe atunci încă nu era soțul ei.

— Ei, nu mai spuneți ! Doamne-Dumnezeule ! a exclamat *mister* Omer, după ce, de uimire, l-a apucat un nou acces de tuse. Minnie dragă, ți-aduci aminte ? Da, desigur! Era vorba de o doamnă, nu-i așa ?

— Mama mea, am precizat eu.

— Așa-i ! mi-a zis *mister* Omer, punînd degetul arătător pe vesta mea. O doamnă și un copilaș ! Era vorba de două persoane. Persoana și copilașul au fost așezați, în aceeași groapă cu cealaltă. Da, desigur, la Blunderstone. Doamne, Doamne ! Și cum v-a mai mers de atunci ?

— Foarte bine, i-am mulțumit eu și mi-am exprimat speranța că i-a mers și lui la fel.

— Vai, n-am de ce mă plînge ! mi-a zis *mister* Omer. Cu înecăciunea stau ceva mai prost, însă astea-s păcatele bătrîneții. Dar iau lucrurile așa cum sînt. Altceva ce-aș putea face, nu-i așa ?

Pufnindu-l rîsul, *mister* Omer a început din nou să tușească, dar de astă dată i-a sărit într-ajutor fiică-sa, care se apropiase de noi și-și juca pe tejghea copilul cel mai mic.

— Ei, Doamne ! a zis *mister* Omer. Da, desigur ! Erau două persoane ! Și vă rog să mă credeți, cu prilejul acela s-a hotărît și ziua cînd Minnie și Joram aveau să se căsătorească. „Hotărîți ziua," *sir*, mi-a zis Joram. „Da, tată, te rog !" mi-a zis Minnie. Și acum l-am luat părtaș în afacere. Și poftim, priviți ! Ăsta-i ăl mic !

Minnie a rîs și și-a netezit părul pe tîmple, în timp ce tatăl ei și-a vîrît unul dintre degetele lui butucănoase în mînuța copilașului care juca pe tejghea.

— Așa-i, două persoane erau ! a repetat *mister* Omer, dînd din cap retrospectiv. Pre-cis ! Și chiar în clipa asta Joram lucrează la unul cenușiu, cu cuie de argint, dar nu măsura asta (și spunînd acestea s-a uitat la copilașul care juca pe tejghea), ci cu vreo doi țoli mai mare. N-ați vrea să luați o gustare ?

I-am mulțumit, dar am refuzat.

— Ia stați ! m-a interpelat *mister* Omer. Nevasta lui Barkis harabagiul, sora lui Peggotty pescarul, avea ea nu știu ce legătură cu familia dumneavoastră ? Dacă nu mă înșel, era în slujbă acolo ?

A fost nespus de fericit cînd i-am spus că așa era.

— Sper că și cu înecăciunile am s-o duc mai bine în curînd, de vreme ce cu memoria văd că s-au îndreptat lucrurile. Știți, *sir*, o tînără rudă de-a ei își face ucenicia la noi și are un gust rafinat în ale croitoriei încît, vă rog să mă credeți, nici o ducesă n-o întrece.

— Nu cumva e micuța Em'ly ? am întrebat, fără să vreau.

— Em'ly o cheamă, a confirmat *mister* Omer, și e și micuță. Dar nu știu dacă o să mă credeți, atîta-i de chipeșă, că jumătate din femeile din oraș sînt foc și pară pe ea.

— Astea-s prostii, tată ! a sărit Minnie.

— Draga mea, i-a răspuns *mister* Omer, făcîndu-mi cu ochiul, nu spun c-ai fi și tu printre ele, spun doar că jumătate din femeile din Yarmouth, și pe o rază de cinci mile în jur, sînt foc și pară pe fata asta.

— N-avea decît să-și vadă de treabă, tată, i-a ripostat Minnie, să nu le dea prilej de vorbă, și atunci nimeni n-ar fi avut de ce să se ia de ea !

— Poftim, nimeni nu s-ar fi putut lua de ea ! i-a întors vorba *mister* Omer. Poftim, nimeni nu s-ar fi putut lua de ea ! Așa cunoști *tu* viața ? Există oare lucru pe care să nu-l poată face o femeie, mai ales cînd e vorba de frumusețea altei femei ?

După această glumă calomnioasă, am crezut că s-a sfîrșit cu *mister* Omer. A tușit atît de puternic, și înecăciunea s-a prelungit cu atîta îndărătnicie, încît mă așteptam să-l văd prăbușindu-se cu capul înainte în dosul tejghelei, după care, pantalonii săi negri, bufanți, cu funde din panglică ruginie la genunchi, să se înalțe și să tresară într-o ultimă și zadarnică zvîcnire. În cele din urmă și-a revenit, însă,

deşi mai gîfîîa, şi era atît de istovit, încît a trebuit să se aşeze pe scăunelul aflat în dreptul tejghelei.

— Vedeţi dumneavoastră, mi-a explicat el ştergîndu-şi fruntea şi abia trăgîndu-şi suflarea, fetişcana asta nu se prea uită la nimeni pe aici şi n-a legat cunoştinţe şi prietenii, ca să nu mai spun că n-a încurajat nici un curtezan. De aceea s-a scornit şi zvonul răutăcios că Em'ly ar vrea să ajungă o *lady*. Eu, unul, cred că i se trage mai ales din aceea că uneori, pe vremea cînd mergea la şcoală, spunea că dac-ar ajunge vreodată o *lady*, ar vrea să facă rost unchiului ei de cutare sau cutare lucru şi ar vrea să-i cumpere cutare şi cutare daruri scumpe. Înţelegeţi ?

— Vă rog să mă credeţi, *mister* Omer, i-am mărturisit eu foarte însufleţit, că la fel îmi spunea şi mie cînd eram copii.

Mister Omer a dat din cap şi şi-a frecat bărbia.

— Aşa-i ! Afară de asta, vedeţi, dînsa, dintr-o nimica toată, reuşeşte să se îmbrace mult mai elegant decît altele care au de toate la dispoziţie, şi *asta*, a înrăutăţit lucrurile. Şi apoi, s-ar putea spune că e şi cam mofturoasă. Aş zice chiar că sînt şi eu de părere că-i mofturoasă, a adăugat *mister* Omer. Nu prea ştie ce vrea ; e cam răsfăţată ; la început nu prea izbutea să se adapteze. După cîte ştiu, pe socoteala ei nu s-a spus nimic altceva, aşa-i, Minnie ?

— Aşa e, tată, a întărit *missis* Joram. Cred că nu lipseşte nimic din ce s-a spus *mai rău* pe socoteala ei.

— Cînd a găsit un loc, a urmat *mister* Omer, ca doamnă de companie pe lîngă o bătrînă arţăgoasă, nu s-au prea înţeles şi a părăsit serviciul. În cele din urmă a intrat ucenic la noi pe trei ani. Doi ani aproape că au trecut şi s-a dovedit că-i vrednică de n-are pereche. Face cît şase ! Spune, Minnie, nu face cît şase ?

— Ba face, tată, a răspuns Minnie. Şi *eu*, una, niciodată n-am vorbit-o de rău.

— Foarte bine, a zis *mister* Omer. Aşa e. Şi acuma, tinere domn, a încheiat mister Omer, frecîndu-şi din nou

bărbia, ca să nu credeţi că, pe cît mi-e răsuflarea de scurtă, pe atît mi-e de lungă vorba, trebuie să vă spun că asta-i tot ce ştiu.

Întrucît, de cîte ori pomeniseră de Em'ly, vorbiseră pe şoptite, mi-am dat seama că se afla undeva pe aproape. Cînd l-am întrebat, *mister* Omer a dat din cap, făcînd semn către uşa locuinţei. Am întrebat îndată dacă am voie să arunc o privire, şi pe loc am primit încuviinţare ; şi uitîndu-mă pe fereastră, am văzut-o pe Em'ly cum şedea şi lucra. Am văzut-o — era fiinţa delicată, fermecătoare, ai cărei ochi albaştri, limpezi, care-mi robiseră inima de copil, urmăreau acum radioşi mişcările unui alt copil, ale copilaşului lui Minnie, care se juca în preajma ei ; pe faţa-i luminoasă se citea destulă încăpăţînare ca să întărească cele auzite ; şi mai stăruia încă acea sfială capricioasă de odinioară ; sînt sigur însă că trăsăturile chipului ei frumos nu oglindeau decît bunătate şi fericire, prevestind o viaţă aşezată şi fericită.

Şi în tot acest timp, de peste drum, din curticică, se auzea aceeaşi melodie, ca şi cum n-ar fi încetat nici o clipă — vai, melodia care *nu* încetează niciodată ! — răsuna tot timpul bocănitul acela.

— N-aţi vrea să intraţi să staţi de vorbă cu ea ? m-a îmbiat *mister* Omer. Poftiţi înăuntru, *sir*, şi vorbiţi-i ! Vă rog, ca la dumneavoastră acasă !

M-am sfiit să intru, mi-a fost teamă să n-o tulbur, şi nu mai puţin să nu mă trezesc eu însumi prea tulburat ; am întrebat însă la ce oră obişnuieşte să plece seara, ca să putem fixa ora vizitei noastre în mod corespunzător ; apoi, după ce mi-am luat rămas bun de la *mister* Omer, de la frumoasa lui fiică şi de la copilaşii ei, am plecat s-o văd pe scumpa mea Peggotty.

Am găsit-o în bucătăria pardosită cu cărămidă, pregătind prînzul. Cînd am bătut la uşă, mi-a deschis şi m-a întrebat ce pofteam. M-am uitat la ea, zîmbind, dar dînsa nu mi-a întors zîmbetul. Niciodată nu încetasem a-i scrie,

cred însă că trecuseră vreo şapte ani de cînd nu ne mai văzusem.

— E acasă *mister* Barkis, *ma'am* ? am întrebat-o, silindu-mă să-i vorbesc aspru.

— E acasă, *sir*, mi-a răspuns Peggotty, dar e ţintuit la pat de reumatism.

— Pe la Blunderstone nu se mai duce ? am întrebat-o

— Cînd se simte bine, se duce, mi-a răspuns.

— Dar *dumneavoastră*, *missis* Barkis, vă mai duceţi acolo ?

M-a privit cu mai multă luare-aminte şi am băgat de seamă cum mîinile ei s-au apropiat cu iuţeală una de cealaltă.

— Aş vrea să vă întreb despre o casă de acolo, numită, dacă nu mă înşel, „Crîngu-Ciorilor"... i-am zis.

A făcut un pas înapoi şi, speriată, a întins mîinile, ca şi cum ar fi vrut să mă oprească.

— Peggotty ! am strigat.

— Scumpul meu ! a exclamat dînsa, şi amîndoi am izbucnit în lacrimi şi ne-am trezit strînşi îmbrăţişaţi.

N-am inimă să povestesc ce năzdrăvănii a făcut ; cum a rîs şi cum a plîns ; cît de mîndră s-a arătat, cîtă bucurie şi cîtă mîhnire a încercat amintindu-şi că aceea a cărei mîndrie şi bucurie aş fi putut să fiu nu se mai afla printre noi, şi niciodată n-avea să mă mai strîngă cu drag la pieptul ei. Nu m-a oprit nici o clipă teama să nu par copilăros împărtăşind efuziunile ei. Pot spune că niciodată în viaţa mea n-am rîs şi n-am plîns mai în voie decît în ziua aceea.

— Barkis o să fie foarte fericit ! mi-a zis Peggotty, ştergîndu-şi ochii cu şorţul. Asta o să-i facă mai bine decît funţi întregi de alifie. Să mă duc sus să-i spun c-ai venit ? Nu vrei să vii sus să-l vezi, dragul meu ?

Desigur că voiam. Dar Peggotty n-a reuşit să părăsească odaia cu una, cu două ; de cîte ori ajungea la uşă şi se uita înapoi la mine, se întorcea ca să plîngă şi să rîdă,

cu capul pe umărul meu. În cele din urmă, ca s-o ajut, m-am dus cu ea sus ; și după ce am așteptat vreun minut afară, cît dînsa l-a pregătit pe *mister* Barkis, m-am prezentat și eu în fața bolnavului.

M-a primit cu un entuziasm nețărmurit. Fiind prea reumatic ca să fie cazul să-i strîng și să-i scutur mîna, m-a rugat să-i strîng și să-i scutur ciucurele scufiei, ceea ce am făcut din toată inima. Cînd m-am așezat lîngă patul lui, mi-a zis că-i face mare plăcere că se simte iar ca atunci cînd mă ducea cu harabaua către Blunderstone. Cum zăcea întins pe pat, cu fața în sus, învelit pînă sub bărbie, ai fi zis că n-are decît cap — ca heruvimii din poze — ceea ce-i dădea o înfățișare cît se poate de ciudată.

— Ce nume am scris eu pe coviltirul harabalei, *sir* ? m-a întrebat *mister* Barkis, înfiripînd anevoie un zîmbet reumatic.

— A, *mister* Barkis, am purtat cîteva discuții serioase în această privință, nu-i așa ?

— Nu-i așa, *sir*, că multă vreme am tot spus c-aș vrea? m-a întrebat *mister* Barkis.

— Multă, am încuviințat eu.

— Și nu-mi pare rău, a zis *mister* Barkis. Vă mai amintiți cum mi-ați spus într-un rînd că dînsa face toate prăjiturile și toate mîncărurile ?

— Da, îmi amintesc cît se poate de bine, i-am răspuns.

— Și ăsta era adevărul adevărat, a zis *mister* Barkis. Strașnic de adevărat cum e birurile, a adăugat *mister* Barkis, clătinîndu-și scufia, căci acesta era singurul lui mijloc de a-și întări spusele. Și decît birurile, ceva mai adevărate nici că se poate.

Mister Barkis și-a îndreptat privirea asupra mea, cerîndu-mi parcă să întăresc aceste roade ale meditațiilor ce făcuse de cînd se afla la pat ; și eu le-am întărit.

— Nimic mai adevărat decît e birurile, a repetat *mister* Barkis. Un om sărac cum mi-s eu abia cînd cade la pat își

dă seama de acest adevăr. Şi eu, *sir*, mi-s un om foarte sărac !

— Îmi pare foarte rău, *mister* Barkis.

— Da, mi-s un om foarte sărac, a adăugat *mister* Barkis.

Şi în clipa aceea, mîna lui dreaptă s-a ivit încet şi şovăitor de sub plapumă şi, fără pic de vlagă, a apucat un băţ legat de marginea patului. După ce, de cîteva ori, a lovit în gol cu această unealtă, în care timp pe faţa-i s-au perindat expresii de disperare, *mister* Barkis a nimerit lădiţa a cărei extremitate o văzusem tot timpul. Şi atunci s-a înseninat la faţă.

— Vechituri ! m-a lămurit *mister* Barkis.

— Aha ! am exclamat eu.

— Aş dori să fie plină cu bani, *sir* ! a zis *mister* Barkis.

— Aş dori şi eu, i-am zis.

— Dar NU E, mi-a zis *mister* Barkis, holbîndu-se la mine.

L-am asigurat că nici nu mă îndoiam de acest lucru, după care *mister* Barkis, aruncînd o privire mai blîndă soţiei sale, a declarat :

— C. P. Barkis e a mai vrednică şi a mai bună dintre femei ! C. P. Barkis merită cu vîrf şi îndesat orice laudă i s-ar aduce ! Draga mea, pregăteşte frumos masa pentru musafirul nostru ; faci rost de mîncare şi băutură bună, nu ?

Ar fi trebuit să protestez, să nu facă pregătiri deosebite în cinstea mea, dar la celălalt capăt al patului am văzut-o pe Peggotty, care-mi făcea semn să nu refuz. De aceea am tăcut.

— Mai am eu ceva bani pe-aici pe undeva, dragă, a zis *mister* Barkis, dar mă simt cam obosit acum. Dacă tu şi *mister* David mă lăsaţi să dorm puţin, îi caut şi îi găsesc eu cînd m-oi trezi.

Ca să-i facem pe plac, am ieşit amîndoi din odaie. După ce am ieşit, Peggotty mi-a spus că *mister* Barkis se făcuse „puţintel mai scump" ca înainte şi că recurgea la acest vechi şiretlic ori de cîte ori trebuia să scoată o monedă din ascunzătoarea sa ; şi că răbda dureri cumplite coborînd singur din pat şi tîrîndu-se pînă la blestemata aia de lădiţă. Într-adevăr, peste o clipă, am auzit înfiorătoare gemete înăbuşite, căci aceste mişcări îi pricinuiau cumplite dureri în toate încheieturile ; dar Peggotty, cu ochii umezi de compătimire, m-a încredinţat că această mărinimoasă pornire îi va prii şi că nu se cade să-l oprim. Şi aşa a continuat să geamă pînă s-a întors în pat, îndurînd, nu mă îndoiesc, un adevărat supliciu ; după care ne-a chemat înăuntru şi, pretinzînd că tocmai s-a trezit dintr-un somn binefăcător, a scos de sub pernă o guinee. Satisfacţia că, păcălindu-ne, reuşise să păstreze intactă taina lădiţei era, pare-se, destul de mare ca să răscumpere toate chinurile îndurate.

Am prevenit-o pe Peggotty că urma să vină şi Steerforth, şi nu după multă vreme a sosit şi el. Sînt convins că Peggotty niciodată n-ar fi făcut vreo deosebire între un om care i-ar fi dat ajutor ei personal şi un bun prieten al meu şi că, în orice caz, i-ar fi arătat cea mai vie recunoştinţă şi cel mai mare devotament. Dar vioiciunea şi buna lui dispoziţie naturală, purtarea lui prietenoasă, înfăţişarea-i plăcută, darul lui de a se adapta oricărui interlocutor şi de a atinge, ori de cîte ori îşi dădea osteneala, coarda sensibilă în inima oricui, au cucerit-o pe Peggotty în mai puţin de cinci minute. De fapt, ca să-i cîştige inima bietei Peggotty, ar fi fost de ajuns numai felul cum se purta Steerforth cu mine. Şi pînă a pleca noi în seara aceea, toate astea laolaltă au făcut-o pe Peggotty să-l adore.

A rămas cu noi la masă, şi dac-aş spune c-a primit bucuros să rămînă, n-aş izbuti să sugerez nici pe jumătate cît de uşor şi cu ce plăcere a făcut-o. A pătruns în odaia

lui *mister* Barkis cum pătrund aerul și lumina, împrospătînd și luminînd toate, ca și cum ar fi fost o personificare a vremii frumoase. În gesturile lui nu era nimic silit, nimic zgomotos sau voit ; făcea totul cu o ușurință de nedescris, încît ai fi zis că altfel sau mai bine nici că s-ar putea — făcea totul cu o naturalețe, cu o grație și cu un farmec de a căror amintire sînt și astăzi vrăjit.

Am făcut haz în salonaș, unde, pe pupitrul de odinioară, am dat peste *Cartea mucenicilor*, pe care de la plecarea mea n-o mai deschisese nimeni, și apucîndu-mă să răsfoiesc pozele ei înfricoșătoare, mi-am amintit de emoțiile ce mi le trezeau altădată, dar care acum erau absente. Cînd Peggotty a adus vorba de odăița mea, spunînd că era gata pregătită pentru noapte, și mi-a spus că dorea să rămîn acolo, mai înainte ca eu să fi apucat să-i arunc o privire șovăitoare, Steerforth și înțelesese despre ce era vorba.

— Desigur, a zis, o să dormi aici cît timp rămînem în Yarmouth, iar eu o să stau mai departe la han.

— Mi se pare că după ce te-am adus atît de departe, nu se cade să te părăsesc, i-am răspuns.

— Gîndește-te, pentru numele lui Dumnezeu, unde este locul tău firesc ! În raport cu asta ce importanță pot avea „părerile" ? !

Și astfel, problema a fost pe loc tranșată.

Steerforth și-a desfășurat neobosit toate însușirile-i minunate pînă la 8, cînd am pornit spre barcazul lui *mister* Peggotty. Mai mult chiar, pe măsură ce treceau ceasurile, ieșeau la iveală cu și mai multă strălucire ; mi s-a părut atunci, și acum nu mai am nici o îndoială în această privință, că datorită succesului de care au fost încununate eforturile sale conștiente de a plăcea, sensibilitatea lui, și așa foarte rafinată, a dobîndit un ascuțiș nou. Dacă cineva mi-ar fi spus atunci că toate acestea nu erau decît un joc spiritual, desfășurat de dragul unei plăceri de o clipă, pentru satisfacerea unei toane, dintr-un impuls de a-și arăta superioritatea, de a cuceri lucruri ce nu pre-

zentau nici un interes pentru el și de care, peste o clipă, avea să se lepede, dacă cineva mi-ar fi spus una ca asta în seara aceea, aș fi fost atît de indignat, încît, zău, nu știu cum aș fi reacționat !

Poate că asemenea insinuări n-ar fi făcut decît să intensifice — dacă așa ar mai fi fost cu putință — romanticele simțăminte de localitate și prietenie care mă însufleteau în vreme ce pășeam, alături de el, pe dunele întunecate, pustiite de iarnă, îndreptîndu-ne spre venerabilul barcaz ; în jurul nostru vîntul șuiera mai lugubru decît șuierase și gemuse în noaptea cînd am trecut pentru întîia oară pragul lui *mister* Peggotty.

— Cam sălbatice locuri, nu-i așa, Steerforth ?

— Par destul de sinistre în beznă, și marea urlă de parcă ar avea poftă să ne înghită. Barcazul e acolo unde se vede lumina ?

— Acolo, i-am zis.

— Atunci e ăla pe care l-am zărit azi-dimineață. M-am dus de-a dreptul spre el, mînat parcă de instinct.

Am tăcut amîndoi, căci ne apropiasem de lumină, și ne-am îndreptat încetișor spre ușă Am pus mîna pe clanță; și după ce i-am șoptit lui Steerforth să vină după mine, am intrat.

Auzisem de afară zvon de voci, iar în clipa cînd am intrat, am auzit pe cineva aplaudînd ; spre marea mea mirare, persoana care bătea din palme era veșnic nemîngîiata *missis* Gummidge. Dar *missis* Gummidge nu era singura persoană din casă care era neobișnuit de înfierbîntată. *Mister* Peggotty, cu fața radiind de bucurie, rîdea din toată inima și ținea larg deschise brațele lui vînjoase, gata parcă s-o strîngă la pieptul lui pe micuța Em'ly; Ham, cu o expresie în care se îmbinau parcă admirația și entuziasmul cu un fel de timiditate care-i stătea foarte bine, o ținea de mînă pe micuța Em'ly, ca și cum ar fi vrut s-o prezinte lui *mister* Peggotty ; iar micuța Em'ly, sfioasă și îmbujorată, dar, după cum se putea citi în ochii ei,

bucuroasă de bucuria lui *mister* Peggotty, era tocmai gata să lase mîna lui Ham, ca să se arunce la pieptul lui *mister* Peggotty, cînd apariţia noastră a făcut-o să-şi mute gîndul (căci cea dintîi care ne-a zărit dînsa a fost). Asta făceau şi aşa i-am văzut pe toţi în clipa cînd, din bezna acelei nopţi geroase, am trecut în lumina caldă a odăii ; iar mai în fund, *missis* Gummidge bătea din palme ca o smintită.

După ce am intrat, acest mic tablou s-a şters şi s-a risipit cu atîta iuţeală, încît ai fi putut să te îndoieşti că l-ai văzut aievea. M-am pomenit în mijlocul familiei uimite, faţă în faţă cu *mister* Peggotty, cu mîna întinsă spre el, cînd deodată Ham a exclamat :

— *Mas'r* Davy ! E *mas'r* Davy !

O clipă mai tîrziu am început să dăm mîna unii cu alţii, să ne întrebăm de sănătate şi să spunem fiecare cît eram de bucuroşi de revedere, şi ne-am trezit vorbind cu toţii deodată. *Mister* Peggotty era atît de mîndru şi atît de fericit de vizita noastră, încît nu ştia nici ce să spună, nici ce să facă şi mereu îmi strîngea mîna mie şi apoi lui Steerforth, după care iarăşi o strîngea pe a mea, pentru ca apoi să-şi ciufulească chica zburlită şi să rîdă cu atîta poftă şi mulţumire, că era o desfătare să-l priveşti.

— Ce minunată întîmplare ca 'neavoastră — doi domni în toată puterea cuvîntului — să veniţi sub acoperişul meu tocmai în noaptea asta, a mai fericită noapte din viaţa mea ! a zis *mister* Peggotty. E nemaipomenit, pe cinstea mea ! Em'ly, draga mea, vin' aici ! Vin' aici, mica mea vrăjitoare ! Ăsta-i prietenul lui *mas'r* Davy, draga mea ! Ăsta-i domnişorul de care ţi-am vorbit, Em'ly ! Şi iată c-a venit să te vadă, împreună cu *mas'r* Davy, în cea mai fericită noapte din viaţa lui unchiu-tău, o noapte com n-a mai fost şi n-o să mai fie alta ! Strașnică întîmplare !

După ce a rostit dintr-o suflare acest discurs, cu o extraordinară însufleţire şi bucurie, *mister* Peggotty a prins obrajii nepoatei între palmele lui bătătorite, i-a sărutat de vreo douăsprezece ori şi, cu nespusă dragoste şi mîndrie,

i-a luat căpşorul, l-a strîns la pieptu-i vînjos şi mîna lui a prins s-o mîngîie cu delicateţe, ca şi cum ar fi fost mîna unei prea distinse doamne. Apoi i-a dat drumul, şi după ce dînsa s-a refugiat în odăiţa în care dormisem odinioară, *mister* Peggotty, gîfîind, înfierbîntat de atîta neobişnuită bucurie, şi-a întors privirea spre noi.

— Dacă 'neavoastră, doi domni — domni în toată puterea cuvîntului acum — şi ce mai domni... a început *mister* Peggotty.

— Aşa-i, chiar aşa ! Bine-ai grăit ! l-a întrerupt Ham. Aşa-i, *mas'r* Davy e domn mare acu ! Chiar aşa.

— Dacă 'neavoastră, care aţi ajuns mari acum, a urmat *mister* Peggotty, o să înţelegeţi com stau lucrurile, mă veţi ierta că-s atît de zăpăcit. În orice caz, vă rog să mă iertaţi. Em'ly, draga mea ! Ştie ea ce vreau să spun, de-aia a şters-o ! Aici *mister* Peggotty avu o nouă explozie de bucurie : Fii bună, mămuco, şi du-te o clipă să vezi ce face !

Missis Gummidge a dat din cap şi a ieşit.

— Să-mi ziceţi peşte, ba chiar peşte cu fiere, a declarat *mister* Peggotty, aşezîndu-se alături de noi în faţa căminului, dacă seara asta nu-i a mai fericită din viaţa mea ! Apoi, adresîndu-se lui Steerforth, i-a spus în şoaptă : Micuţa Em'ly, aşa com aţi văzut-o adineauri, cu obrajii îmbujoraţi...

Steerforth s-a mărginit să dea din cap, dar cu o asemenea expresie de participare la simţămintele lui *mister* Peggotty, încît acesta din urmă i-a răspuns ca şi cum Steerforth ar fi vorbit :

— Fără îndoială, i-a zis *mister* Peggotty. Aşa e ea. Mulţumesc, *sir*.

Ham mi-a făcut de cîteva ori semn cu capul, voind parcă să-mi spună şi el acelaşi lucru.

— Micuţa noastră Em'ly, a urmat *mister* Peggotty, a adus în casa asta, a noastră, ceea ce presupun (căci nu-s decît un biet necioplit, dar asta cred) că numai o făptură

micuță, cu ochi mari și minunați, poate aduce într-o casă. Nu-i copilul meu : eu, unul, n-am avut copii ; dar de iubit, o iubesc neînchipuit de mult. Mă-nțelegeți ? Neînchipuit de mult.

— Înțeleg foarte bine, a zis Steerforth.

— Știu că mă-nțelegeți, *sir*, și vă mulțumesc din nou, i-a răspuns *mister* Peggotty. *Mas'r* Davy poate să-și aducă aminte com arăta cînd era mică ; 'neavoastră vă dați singur seama com e astăzi. Dar nici unul dintre 'neavoastră nu-i în stare să priceapă ce a fost, ce e și ce va fi pentru inima-mi plină de dragoste. Sînt un om necioplit, *sir*, necioplit ca un arici-de-mare ; dar nimeni — afară, poate, de un suflet de femeie — nimeni nu poate să priceapă ce-nseamnă pentru mine micuța Em'ly. Dar fie vorba-ntre noi, a urmat el vorbind mai încet, *missis* Gummidge, cu toate că are mari însușiri, nu e femeie să priceapă aceste lucruri.

Apoi, după ce, pregătindu-se parcă pentru ceea ce avea să spună, și-a trecut din nou degetele prin chică, răvășind-o, *mister* Peggotty a urmat, punîndu-și mîinile pe genunchi :

— E cineva care o cunoaște pe micuța Em'ly de cînd s-a-necat taică-su ; care de atunci a văzut-o necontenit ; a văzut-o copilă, a văzut-o fetiță, a văzut-o femeie. Nu-i cine știe ce arătos, e cam ca mine la stat — groși și aspru — are ceva de lup-de-mare, murat de valurile mării, dar băiat cinstit și cu inima la locul ei.

Cred că pe Ham nu l-am mai văzut rînjind niciodată că în seara aceea.

— Ce-a făcut, ce-a dres afurisitul ăsta de marinar, a continuat *mister* Peggotty cu fața strălucitoare de bucurie, fapt e că s-a-ndrăgostit de micuța noastră Em'ly. Se ține scai de ea, îi face pe voie, ca o slugă credincioasă, își pierde în mare măsură pofta de mîncare, pentru ca, în cele din urmă, să-mi spună care-i buba. Acum, vedeți 'neavoastră, doresc și eu ca micuța noastră Em'ly să se mărite cum

se cuvine. Doresc și eu s-o văd însoțită cu un om cinstit, în stare s-o ocrotească. Nu știu cît o să mai trăiesc sau cît de curînd mi-o suna ceasul ; dar știu că de s-ar întîmpla într-o noapte ca furtuna să-mi răstoarne barca în largul Yarmouthului, zărind pentru ultima oară peste crestele talazurilor furioase luminile orașului, mă voi îneca cu sufletul mai împăcat, zicîndu-mi : „Colo, pe țărm, se află un bărbat neclintit, credincios micuței mele Em'ly, 'nezeu s-o aibă în pază, și cît timp va trăi bărbatul acela va fi ferită de orice răutate".

După care Peggotty și-a fluturat solemn mîna dreaptă, parcă spre a-și lua un ultim rămas bun de la luminile orașului, și apoi, după ce a schimbat o privire cu Ham, a urmat pe același ton :

— L-am sfătuit atunci să vorbească fără-ntîrziere cu Em'ly. El e destul de mare, dar e mai rușinos decît un puști, și n-a vrut. Atunci i-am vorbit *eu*. „Com ? ! Pe *el* să-l iau ? a sărit Em'ly. Pe *el*, pe care-l cunosc de atîția ani și la care țin atît de mult ? Vai, unchiule ! Niciodată n-am să-l pot lua pe *el*. E un băiat atît de cumsecade !" Am pupat-o și nu i-am zis decît atît : „Draga mea, bine faci că-mi vorbești deschis, singură să-ți alegi bărbatul, slobodă ca o păsărică". M-am dus apoi la el și i-am zis : „Tare-aș fi vrut să fie așa, dar nu se poate. Rămîneți însă prieteni ca și pîn-acuma s-ascultă ce-ți spun : Poartă-te cu ea ca un bărbat." Mi-a strîns mîna și mi-a zis : „Așa am să fac !" Și doi ani au dus-o așa mai departe, vrednic și cinstit, și nimic nu s-a schimbat în căminul nostru.

În clipa aceea, pe chipul lui *mister* Peggotty, care-și schimbase de cîteva ori expresia în raport cu etapele povestirii, s-a ivit din nou acea încîntare triumfătoare de mai înainte, și punînd o mînă pe genunchiul meu, iar cealaltă pe al lui Steerforth (după ce mai întîi și le frecase, ca să sublinieze însemnătatea episodului), ne-a spus, adresîndu-se cînd unuia, cînd celuilalt, cele ce urmează :

— Pe neașteptate, într-o seară — com ar fi seara asta — mica Em'ly vine de la lucru împreună cu băiatul ! Nu-i cine știe ce mare scofală, o să-mi spuneți 'neavoastră. Nu, pentru că dînsul o păzește ca un frate, și după lăsarea întunericului, și înainte, și toată ziua. Dar, ce să vezi, 'nealui, marinarul ăsta, mi-o ia de mînă și-mi strigă voios: „Poftim, priviți ! S-a învoit să-mi fie nevastă !" Și dînsa, cu un amestec de cutezanță și timiditate și rîzînd și plîngînd în aceleași timp, îmi zice : „Da unchiule ! Dac-ai vrea să-ți dai consimțămîntul." Auzi vorbă, dacă vreau ! a exclamat *mister* Peggotty, dînd capul pe spate, fericit. Și a urmat : Doamne, altceva nici că-mi puteam dori. „Rogu-te, mi-a zis, acum sînt hotărîtă ; m-am gîndit temeinic și o să fiu o nevastă cît se poate de bună, căci e un băiat vrednic și cumsecade !" Atunci *missis* Gummidge a-nceput să bată din palme ca la teatru, și în clipa aceea ați intrat 'neavoastră. Asta-i ! Am dat lucrurile pe față ! Tocmai atunci ați intrat. Și toate cîte vi le-am povestit s-au petrecut aici, adineauri, și iată-l pe bărbatul care o s-o ia de nevastă pe Em'ly cînd și-o sfîrși ucenicia.

Ham a îndurat cum a putut mai bine pumnul pe care *mister* Peggotty i l-a dat ca semn de prietenie și de încredere ; apoi, simțindu-se dator să spună și el ceva, cu mare greutate a îngăimat cele ce urmează :

— Nu era mai naltă decît erați dumneavoastră, *mas'r* Davy... cînd ați venit la noi întîia oară... Și mi-am dat seama com o să fie cînd o crește mare. Ș-am văzut-o crescînd... ca o floare. Și viața mi-aș da-o pentru ea... *mas'r* Davy. Vai, bucuros și mulțumit mi-aș da-o ! Pentru mine dînsa-i mai mult decît... e tot ce mi-aș fi putut dori vreodată, și mai mult decît... mai mult decît aș fi putut cere. O iubesc... o iubesc cu adevărat. Și nu se află în toată lumea și nici chiar pe întinsul mărilor... nici un domn care să-și iubească mai fierbinte aleasa decît o iubesc eu, cu toate că s-or găsi mulți... pricepuți a spune mai bine... ceea ce au de spus.

Am fost înduioşat cînd am văzut coşcogeamite flăcău ca Ham vibrînd sub impulsul sentimentelor ce le nutrea pentru delicata făptură care-i cucerise inima. Mi s-a părut emoţionantă încrederea sinceră pe care *mister* Peggotty şi Ham ne-o arătau. Şi toată această poveste m-a mişcat. N-aş putea spune în ce măsură amintirile mele din copilărie au contribuit la tulburarea mea. Şi nici n-aş putea spune dacă nu cumva venisem acolo cu niscai secrete iluzii c-aş mai iubi-o pe micuţa Em'ly. Ştiu doar că m-am bucurat din toată inima de cele întîmplate ; numai că, la început, această bucurie a fost atît de gingaşă, încît puţin a lipsit ca să nu se preschimbe în durere.

De aceea, dacă mie mi-ar fi revenit sarcina să ating cu oarecare discernămînt coarda sensibilă a celor de faţă, aş fi dat greş. Dar rolul acesta i-a revenit lui Steerforth ; şi dînsul a făcut-o cu atîta iscusinţă, încît imediat ne-am simţit cu toţii cît se poate de bine şi de fericiţi.

— Straşnic de bun om sînteţi dumneavoastră, *mister* Peggotty, i-a zis, şi meritaţi din plin fericirea pe care o trăiţi în astă seară ! Daţi-mi voie să vă strîng mîna. Ham, băiete, să fii fericit ! Dă-mi mîna ! Daisy, tu aţîţă focul, să trosnească. Iar dumneavoastră, *mister* Peggoty, să ştiţi că dacă n-o faceţi pe frumoasa dumneavoastră nepoată (căreia îi las locul din colţ) să se întoarcă în mijlocul nostru, cu, unul, plec. Nu vreau ca din pricina mea, într-o seară ca asta, lîngă foc să rămînă un loc gol, mai ales un loc ca ăsta, nu, cu nici un preţ, nici pentru toate bogăţiile Indiei !

Atunci *mister* Peggotty s-a dus în fosta mea odăiţă s-o cheme pe micuţa Em'ly. La început n-a vrut să vină, şi atunci s-a dus şi Ham după ea. Peste puţin au reuşit s-o aducă ; era foarte tulburată şi sfioasă, dar şi-a redobîndit treptat stăpînirea de sine văzînd cît de drăguţ şi de respectuos îi vorbea Steerforth ; cu cîtă dibăcie ocolea orice subiect care ar fi pus-o în încurcătură ; cum se întreţinea

cu *mister* Peggotty despre bărci, despre corăbii, despre flux și despre pești ; cum povestea întîlnirea sa cu *mister* Peggotty la „Salem House" ; cît de încîntat se arăta de barca aceea transformată în casă și de tot ce se afla acolo ; și cu ce dexteritate ne-a atras pe nesimțite în cercul fermecat, făcîndu-ne pe toți să luăm parte, fără nici o sfială, la discuția generală.

E drept că în seara aceea Em'ly n-a prea vorbit ; a stat și s-a uitat, și fața-i a prins viață, și era fermecătoare. Steerforth ne-a istorisit (legat de conversația dusă cu *mister* Peggotty) un naufragiu îngrozitor, descriindu-l foarte amănunțit, de parcă s-ar fi petrecut sub ochii lui, iar micuța Em'ly a stat tot timpul cu ochii țintă la el, urmărind episoadele naufragiului. Ca schimbare, ne-a povestit apoi cu atîta vervă o pățanie de-a sa, încît ai fi zis că s-a întîmplat chiar atunci, și micuța Em'ly a rîs, făcînd să vibreze tot barcazul de sunetele cristaline ale rîsului ei, și am făcut haz cu toții, cu Steerforth împreună, vrăjiți în chip irezistibil de umorul lui. L-a făcut pe *mister* Peggotty să cînte, sau mai degrabă să urle, vechiul cîntec *Cînd sufla viforos vîntul...* [1], și, la rîndul lui, a cîntat atît de frumos și atît de patetic o melodie marinărească, încît mi s-a părut că vîntul, care dădea tîrcoale casei și ici-colo tulbura tăcerea cu murmurul său, se oprise și el ca să-l asculte.

A izbutit s-o înveselească pînă și pe acea victimă a melancoliei care era *missis* Gummidge cum nu mai reușise nimeni de la moartea bătrînului ei (cel puțin așa mi-a spus *mister* Peggotty). Nu i-a dat răgaz să se simtă prost nici o singură clipă ; a doua zi, dînsa și-a zis că pesemne va fi fost vrăjită.

Dar Steerforth n-a monopolizat nici atenția, nici conversația. Cînd micuța Em'ly a prins curaj și a început să-mi vorbească (ce-i drept, destul de sfioasă) despre plim-

[1] Refrenul unei balade din secolul al XVII-lea, prelucrată de *Thomas Campbell* (1777—1844).

bările noastre pe plajă, după scoici și pietricele, și cînd i-am amintit cît de mult țineam la ea, cînd amîndoi am rîs și am roșit evocînd frumoasele vremuri de odinioară, care azi păreau atît de ireale, Steerforth a tăcut și, trăgînd cu urechea, ne-a privit cu luare-aminte. Toată seara Em'ly a stat pe bătrîna lădiță, în colțișorul de altădată, lîngă cămin, cu Ham alături, pe locul care pe vremuri fusese al meu. A stat lipită de perete, departe de el, dar n-aș putea spune dacă a stat așa din feciorelnică sfială față de noi sau după vechiul ei năravde a tachina oamenii. Am băgat însă de seamă c-a stat așa toată seara.

După cîte îmi amintesc, n-am plecat decît pe la miezul nopții. La masă am mîncat pește sărat și pesmeți, iar Steerforth a scos din buzunar o sticlă de gin olandez, pe care noi, bărbații (acum puteam spune „noi, bărbații", fără să roșesc), am golit-o. Despărțirea a fost cordială ; și în timp ce toți ai casei stăteau grămadă, în prag, ca să ne lumineze cît mai departe drumul, am zărit ochii albaștri, fermecători, ai micuței Em'ly, care ne urmărea, din spatele lui Ham, și i-am auzit glasul melodios sfătuindu-ne să mergem cu băgare de seamă.

— Deosebit de atrăgătoare fată ! mi-a zis Steerforth, luîndu-mă de braț. Nostimă casă și nostimi oameni. E o senzație cu totul nouă pentru mine să stau de vorbă cu asemenea oameni !

— Mare noroc am avut să picăm în clipa exploziei de bucurie stîrnite de logodna lor. Niciodată n-am văzut oameni mai fericiți ! E o plăcere să-i vezi și să împărtășești bucuriile lor curate !

— Cam nerod flăcăul pentru fata asta, mi-a zis Steerforth. Nu găsești ?

Se arătase atît de sincer cu Ham și cu toți ceilalți, încît această observație cinică și neașteptată m-a uimit. Dar întorcîndu-mă brusc spre el și văzînd că îi rîdeau ochii, i-am răspuns ușurat :

— Vai, Steerforth ! Degeaba glumeşti pe socoteala bieţilor oameni ! N-ai decît s-o împungi pe *miss* Dartle şi să încerci să-ţi ascunzi simpatiile cu o glumă, că eu unul, te cunosc. Cînd văd cît de bine îi pricepi, cu cîtă delicateţe împărtăşeşti fericirea acestui biet pescar şi înţelegi o afecţiune ca aceea a bătrînei mele dădace, îmi dau prea bine seama că nici o bucurie, nici un necaz, nici o emoţie a acestôr oameni nu ţi-e străină. Şi pentru asta, Steerforth, te admir şi te iubesc de douăzeci de ori mai mult !

S-a oprit şi, privindu-mă drept în faţă, mi-a zis :

— Cred că eşti sincer, Daisy, şi că ai un suflet bun. Aş dori ca toţi să fim ca tine !

În clipa următoare a început să fredoneze vesel cîntecul lui *mister* Peggotty, şi ne-am continuat cu paşi mari drumul spre Yarmouth.

CAPITOLUL

XXII

CÎTEVA PRIVELIȘTI VECHI ȘI NOI PERSONAJE

Steerforth și cu mine am stat mai bine de două săptămîni în părțile acelea. Eram împreună, firește, mai tot timpul ; se întîmpla însă cîteodată să ne despărțim pentru cîteva ceasuri. În vreme ce el era îndrăgostit de mare, eu, unul, nu prea eram ; și, de cele mai multe ori, cînd dînsul ieșea cu barca împreună cu *mister* Peggotty — ceea ce era una dintre distracțiile lui favorite — preferam să rămîn pe uscat. Faptul că locuiam la Peggotty, în odăița aceea, îmi impunea îndatoriri de care dînsul era liber : știind cît se obosea Peggotty îngrijindu-l toată ziua pe *mister* Barkis, seara mă simțeam dator să mă întorc mai devreme acasă ; în schimb, Steerforth, care locuia la han, își petrecea serile după plac. Astfel, de pildă, am auzit că în vreme ce eu dormeam el își cinstea prietenii pescari la „Băiatul de viață", localul preferat al lui *mister* Peggotty, și că petrecea nopți întregi sub clar de lună, pe mare, în costum de pescar, și nu se întorcea acasă decît o dată cu mareea de dimineață. Știam însă de pe atunci că puteam deslușì numele săpate pe lespede atunci cînd munca aspră și vremea rea, precum și orice alt lucru palpitant care avea farmecul noutății îl atrăgea și îi făcea plăcere ; de aceea purtarea lui nu m-a mirat cîtuși de puțin.

Altă pricină datorită căreia uneori nu eram împreună era faptul că, firește, mă duceam deseori la Blunderstone, spre a revedea locurile dragi ale copilăriei ; firește că, după ce m-a însoțit o dată, Steerforth, n-a mai simțit ne-

voia să repete călătoria. Astfel, după cîte îmi amintesc, s-a întîmplat de vreo trei sau patru ori ca, după gustarea de dimineață să apucăm drumuri diferite și să nu ne vedem decît tîrziu seara, la cină. Afară de faptul că știam că, bucurîndu-se de multe simpatii, putea găsi douăzeci de feluri de a se distra acolo unde se prea poate ca altul în locul lui să nu fi găsit nici unul, n-aveam idee ce făcea în acest răstimp.

Cît despre mine, în cursul acestor singuratice pelerinaje, căutam să-mi întipăresc în memorie fiecare iard al vechiului drum și nu mă mai săturam vizitînd locurile dragi ale copilăriei. Le vizitam cum de atîtea ori făcusem în gînd, și zăboveam acum în preajma lor ca în anii copilăriei, cînd mă aflam departe, și gîndurile mele zăboveau în preajma acestor locuri. Petreceam ceasuri întregi lîngă mormîntul de sub copac, unde odihneau părinții mei amîndoi — mormîntul la care privisem cu un ciudat simțămînt de milă pe vremea cînd nu era decît al tatii și lîngă care stătusem atîta de deznădăjduit cînd a fost deschis spre a primi trupul neînsuflețit al frumoasei mele mame și pe acela al pruncului ei — mormîntul care, datorită rîvnei neclintite a bunei Peggotty, fusese totdeauna bine îngrijit, ajungînd ca o grădină. Se afla într-un colț retras al cimitirului, nu departe de potecă, așa că puteam desluși numele săpate pe lespede atunci cînd — — tulburat de orologiul care, bătînd ceasurile, parcă-mi amintea un glas ce amuțise — mă plimbam în sus și-n jos de-a lungul ei. În acele clipe mă gîndeam mereu ce voi ajunge în viață și la faptele de seamă ce aveam de gînd să săvîrșesc. Pașii mei se îmbinau cu ritmul acestor meditații și erau atît de statornici, încît ai fi zis că mă întorsesem acasă, pentru a-mi țese visurile alături de o mamă aflată între vii.

Casa părintească cunoscuse mari schimbări. Cuiburile de ciori, părăsite de atîta vreme, se risipiseră ; iar copacii tunși pe laturi și retezați la vîrf erau de nerecunoscut.

Grădina căzuse în paragină, şi jumătate din ferestrele casei erau astupate. Nu locuia acolo decît un biet nebun, împreună cu cei care-l îngrijeau. Toată ziulica stătea la fereastra odăiţei mele şi privea spre cimitir ; şi m-am întrebat dacă gîndurile sale rătăcite nu se întîlneau cumva cu visurile care-mi frămîntaseră mintea în acele dimineţi trandafirii, cînd, în cămaşă de noapte, de la aceeaşi ferestruică, mă uitam afară şi vedeam oile cum păşteau liniştite în lumina răsăritului.

Vecinii noştri de altădată, *mister şi missis* Grayper, emigraseră în America de Sud, şi ploaia pătrundea prin acoperişul casei lor părăsite şi umpluse de igrasie zidurile exterioare. *Mister* Chillip se recăsătorise cu o femeie înaltă, ciolănoasă, îngîmfată, şi aveau un copilaş slăbănog, cu un cap mare şi greu, pe care abia şi-l putea ţine, şi cu nişte ochi stinşi, care întrebau parcă întotdeauna de ce fusese adus pe lume.

Cu un ciudat amestec de plăcere şi amărăciune zăboveam în preajma locurilor natale, pînă ce soarele purpuriu de iarnă îmi amintea că era timpul s-o pornesc îndărăt. Dar după ce le părăseam, şi mai ales seara, cînd, alături de Steerforth, stăteam liniştit la cină, lîngă căminul în care duduia focul, eram fericit că le revăzusem. La fel — deşi într-o mai mică măsură — mă simţeam noaptea cînd mă întorceam în odăiţa mea curată ; şi cînd, răsfoind cartea despre crocodili (care se afla acolo, pe o măsuţă), mă gîndeam cu recunoştinţă în suflet la soarta binecuvîntată, mulţumită căreia aveam prieteni ca Steerforth şi ca Peggotty şi, ca să împlinească pierderea ce încercasem, o fiinţă atît de mărinimoasă şi de bună cum era mătuşa.

Cînd mă înapoiam din aceste lungi plimbări, pentru a ajunge mai repede la Yarmouth, luam bacul. Acesta mă lăsa pe dunele ce despărţeau oraşul de mare, peste care, tăind, scurtam o bună bucată de drum pe şosea. Casa lui *mister* Peggotty se afla la mai puţin de o sută de iarzi de

calea mea, şi de aceea întotdeauna intram să-i văd. Eram aproape sigur că-l voi afla acolo pe Steerforth, care mă aştepta să pornim împreună, prin ceaţa şi frigul ce se înteţeau, spre luminile oraşelului.

Într-o după-amiază mohorîtă, cînd am întîrziat mai mult ca de obicei — îmi luasem rămas bun de la Blunderstone, fiindcă sorocul plecării se apropiase — l-am găsit pe Steerforth în căsuţa lui *mister* Peggotty, stînd singur în faţa căminului şi meditînd.

Atît era de adîncit, încît nici n-a băgat de seamă cînd m-am apropiat. Asta s-ar fi putut întîmpla chiar de n-ar fi fost atît de absorbit, căci nisipul de afară înăbuşea zgomotul paşilor ; dar nici cînd am intrat nu s-a trezit din visare. Stăteam lîngă dînsul şi îl priveam ; iar el, neclintit şi încruntat, sta dus pe gînduri.

Cînd i-am pus mîna pe umăr, a tresărit atît de tare, încît m-am speriat şi eu.

— Dai buzna peste mine ca o nălucă a remuşcării ! mi-a zis, aproape supărat.

— Într-un fel trebuia să-ţi dau de veste c-am sosit, i-am răspuns. Te-am făcut să cazi din nori ?

— Nu, mi-a răspuns el. Nu.

— Atunci, de unde ? l-am întrebat, aşezîndu-mă lîngă el.

— Mă uitam la chipurile plăsmuite de flăcări.

— Şi acum le strici, ca să nu le văd eu, i-am zis cînd am băgat de seamă că aţîţă focul cu un lemn aprins, stîrnind o sumedenie de scîntei roşii, care, pîrîind, s-au ridicat pe horn şi au izbucnit afară în văzduh.

— Tot nu le-ai fi văzut. Urăsc ceasul acesta corcit, cînd nu-i nici zi, nici noapte. Ai întîrziat ! Unde ai fost ?

— Să-mi iau rămas bun de la locurile pe unde m-am plimbat de obicei.

— Şi eu am stat aici, mi-a zis Steerforth, privind jur împrejur prin odaie, gîndindu-mă că — judecînd după

pustietatea ce domnește aici — ai putea crede că oamenii pe care i-am aflat atît de fericiți în noaptea venirii noastre s-au risipit sau au murit sau că asupra lor s-a abătut nu știu ce nenorocire. David, bine ar fi fost dacă, în ultimii douăzeci de ani, prin voia Domnului, aș fi avut un tată luminat care să-mi fi călăuzit pașii !

— Dar ce s-a întîmplat, dragul meu Steerforth ?

— Regret din tot sufletul că n-am fost mai bine strunit ! Aș dori din tot sufletul să fiu în stare să mă strunesc mai bine.

Atitudinea lui vădea o stare de depresiune violentă, care mă uluia. Nici nu-mi venea a crede, într-atît era de schimbat.

— Mai bine aș fi fost în pielea bietului Peggotty sau a necioplitului ăluia de nepot al lui, a urmat el, ridicîndu-se și rezemîndu-se posomorît de marginea căminului, decît să fiu cel ce sînt, și de douăzeci de ori mai bogat și de douăzeci de ori mai deștept decît ei, și să mă canonesc cum m-am canonit în ultima jumătate de ceas în afurisitul ăsta de barcaz !

Eram atît de buimăcit de această schimbare, încît în primul moment n-am putut face altceva decît să-l privesc în tăcere cum, cu capul sprijinit în palmă, stătea și privea melancolic la foc. În cele din urmă l-am rugat foarte stăruitor să-mi spună ce-l tulburase atît de mult. și dacă nu crede c-aș putea să-l ajut cu vreun sfat, să-mi îngăduie măcar să împărtășesc mîhnirea lui. Mai înainte ca să-mi fi isprăvit vorba, a început să rîdă, mai întîi acru, dar curînd și-a redobîndit voioșia.

— Lasă, nu-i nimic, Daisy, nu-i nimic ! mi-a zis. La Londra, la han, ți-am spus că uneori nu mă pot suferi. Adineauri, m-am speriat de mine însumi ca de un vis urît — am avut, cred, un coșmar. Cîteodată, în clipele de plictis, ne revin în minte basmele copilăriei, și nu ne dăm seama că-s basme. Pare-mi-se că m-am confundat cu băiatul din poveste căruia „nu-i păsa de nimic", dar pe

care l-au mîncat leii [1], ceea ce, cred eu, nu este altceva decît un mod de a spune că s-a dus de rîpă. M-a pălit, cum zic babele, o spaimă cumplită, din cap pînă-n picioare. M-am speriat de mine însumi.

— Nu cred să existe nimic altceva care să te înspăimînte, i-am zis.

— Poate că nu, cu toate c-ar fi destule care m-ar putea înspăiminta, mi-a răspuns. Bine ! A trecut ! N-o să mă mai apuce, David, dar îţi repet, dragul meu, c-ar fi fost mai bine pentru mine (şi pentru mulţi alţii) dac-aş fi avut un tată sever şi luminat !

Faţa lui era totdeauna expresivă, dar niciodată nu mi-a fost dat s-o văd mai sumbră şi mai serioasă decît în clipa cînd, cu privirea aţintită asupra focului, a rostit aceste cuvinte.

— Să nu mai vorbim de asta ! a urmat el, făcînd un gest de parc-ar fi aruncat ceva. Cum spune Macbeth :

„S-a dus... Mă simt iar om !“ [2]

Şi acum să mergem la masă. Dacă nu cumva (ca Macbeth) am stricat şi eu ospăţul cu cea mai minunată nebunie, Daisy !

— Dar unde or fi ai casei, mă întreb ?

— Dumnezeu ştie ! După ce te-am aşteptat la bac, am venit aici şi n-am găsit pe nimeni. Asta m-a pus pe gînduri, şi aşa m-ai găsit cînd ai intrat.

Sosind în clipa ceea cu un coş în mînă, *missis* Gummidge ne-a lămurit cum de rămăsese casa pustie. Plecase în grabă să tîrguiască lucruri de care avea nevoie, căci *mister* Peggotty era aşteptat să se întoarcă o dată cu fluxul, şi lăsase uşa deschisă ca să poată intra Ham şi micuţa Em'ly dacă s-ar fi înapoiat în lipsa ei. După ce

[1] Referire la o povestire morală inclusă într-un abecedar folosit în şcolile din Anglia între 1756 şi 1847.

[2] Cuvintele rostite de Macbeth la ospăţ după dispariţia duhului lui Banquo.

a făcut-o să rîdă pe *missis* Gummidge salutînd-o şi îmbrăţişînd-o glumeţ, Steerforth m-a luat de braţ şi am plecat repede.

Înveselind-o pe *missis* Gummidge, îşi regăsise şi el buna dispoziţie, căci, fiind din nou în apele lui, a fost vorbăreţ ca de obicei şi pe drum a sporovăit cu însufleţire.

— Mîine, va să zică, se termină cu viaţa asta aventuroasă, nu-i aşa ? m-a întrebat el voios.

— Aşa ne-am înţeles, i-am răspuns. Precum ştii, am şi luat biletele la diligenţă.

— Vai, atunci nu mai e nimic de făcut ! a zis Steerforth. Uitasem aproape că pe lume mai există şi altceva de făcut decît să te laşi legănat de valuri. Eu, unul, aş dori să nu mai existe.

— Atîta vreme cît treaba asta îşi va păstra farmecul noutăţii, i-am spus, rîzînd.

— Foarte posibil, în ciuda faptului că observaţia asta, care vine de la o persoană amabilă şi nevinovată ca tînărul meu prieten, are un tîlc sarcastic. Aşa-i, David, nu mă feresc să spun că sînt o fiinţă capricioasă. Ştiu că sînt ; dar ştiu şi să bat fierul cît *e* cald. Cred c-aş putea trece cu bine un examen de pilot în apele acestea.

— *Mister* Peggotty spune că eşti nemaipomenit.

— Un fenomen nautic, nu-i aşa ? mi-a ripostat Steerforth, rîzînd.

— Aşa te socoteşte, şi ştii bine că are dreptate ; sînt cunoscute şi rîvna cu care urmăreşti tot ceea ce-ţi pui în gînd să faci, şi uşurinţa cu care izbuteşti. Dar ceea ce mă uimeşte cel mai mult la tine, Steerforth, e faptul că te mulţumeşti a-ţi irosi forţele fără nici o noimă.

— Mă mulţumesc ? mi-a întors el vorba. Daisy dragă, afară de naivitatea ta, nimic nu mă mulţumeşte. Cît despre lipsa mea de noimă, n-am învăţat niciodată arta de a mă lega de bunăvoie la vreuna din roţile pe care le

tot învîrtesc Ixionii [1] zilelor noastre. Am pierdut momentul potrivit pentru că nu mi-am ales meşterul care trebuia, şi acum nu-mi mai pasă... Ştii că mi-am cumpărat o ambarcaţie aici ?

— Eşti un om extraordinar, Steerforth ! am exclamat, oprindu-mă, căci auzeam pentru prima oară această noutate. Ţi-ai cumpărat aici o ambarcaţie, deşi s-ar putea să nu mai calci niciodată pe meleagurile acestea ?

— Asta nu ştiu, mi-a răspuns. Îmi plac aceste locuri. Oricum, a urmat apoi, grăbind pasul, era de vînzare o ambarcaţie, un *clipper* [2], cum îi zice *mister* Peggotty, şi am cumpărat-o, şi i-am lăsat-o în folosinţă în lipsa mea.

— Acum te-nţeleg, Steerforth, i-am spus încîntat. Ai cumpărat-o, chipurile, pentru tine, dar de fapt ai vrut să-l ajuţi pe *mister* Peggotty. Trebuia de la început să-mi dau seama de asta. Dragul şi bunul meu Steerforth, cum să-ţi spun ce gîndesc despre mărinimia ta ?

— Taci ! m-a oprit el, roşindu-se deodată. Bine-i a vorbi, dar mai bine a tăcea.

— Nu ţi-am spus eu ? Nu ţi-am spus că nu poţi rămîne nepăsător la nici o bucurie, la nici un necaz, la nici o emoţie a acestor suflete curate ?

— Da, da, mi-ai spus toate astea. Dar să nu mai vorbim de asta. Ajunge !

De teamă să nu-l supăr stăruind asupra acestui subiect, de care nici nu voia să-audă, mi-am depănat mai departe, în tăcere, gîndurile, în timp ce ne urmam drumul cu paşi grăbiţi.

— *Clipper*-ul trebuie armat din nou, a zis Steerforth. O să-l las pe Littimer aici, să vadă de treaba asta, ca să ştiu că-i făcută cum se cuvine. Nu ţi-am spus c-a venit Littimer ?

---

[1] *Ixion :* erou al mitologiei eline, osîndit de Zeus să fie aruncat în Infern şi să fie legat de o roată roşită în foc ce avea să se învîrtească de-a pururi.

[2] Tip de velier cu linii simple, dezvoltat la sfîrşitul secolului al XVIII-lea de corsarii americani.

— Nu !

— A sosit azi-dimineaţă, cu o scrisoare din partea mamei.

Privirile ni s-au întîlnit ; am băgat de seamă că era palid, iar buzele-i erau livide, deşi se uita foarte hotărît la mine. M-am temut să nu se fi ivit vreo ceartă între el şi maică-sa, care să-l fi adus în starea în care-l găsisem în faţa căminului. I-am vorbit pe ocolite de acest lucru.

— O, nu ! a zis el, clătinînd din cap şi rîzînd. Da' de unde ! Şi cum îţi spuneam, a venit şi omul meu !

— Neschimbat ?

— Neschimbat. Liniştit şi rece ca Polul Nord. O să aibă grijă să i se dea un alt nume ambarcaţiei. Acum îi zice „Pescăruşul". Ce-i pasă lui *mister* Peggotty de pescăruşi ? O să-i schimb numele.

— Ce anume ai să-i dai.

— „Micuţa Em'ly."

Continua să se uite fix la mine, ceea ce m-a făcut să cred că nu vrea să fie lăudat pentru această delicată atenţie. N-am putut ascunde cît eram de încîntat, căci mi se citea bucuria pe faţă, dar am fost zgîrcit la vorbă, şi atunci a părut uşurat şi a început să zîmbească.

— Ia te uită ! mi-a zis el privind înainte. Micuţa Em'ly în carne şi oase ! Cu flăcăul după ea ! Pe cinstea mea, e un cavaler autentic ! N-o slăbeşte nici o clipă !

Pe atunci Ham lucra la şantierul naval, căci, urmîndu-şi înclinarea firească pentru această meserie, ajunsese un meşter marangoz foarte priceput. Purta haina de lucru şi arăta cam din topor, dar bărbat voinic cum era, nici că se putea un apărător mai potrivit pentru delicata şi înfloritoarea făptură alături de care păşea. Puteai citi pe faţa lui că era sincer şi cinstit şi că se mîndrea cu dînsa şi cu dragostea ce i-o purta, ceea ce în ochii mei îl făcea să pară foarte frumos. Şi privindu-i cum veneau spre noi, am găsit că erau şi în această privinţă o pereche potrivită.

Cînd ne-am oprit să stăm de vorb, Em'ly şi-a tras timid mîna de sub braţul lui şi s-a roşit cînd ne-a întins-o mie şi lui Steerforth. La plecare, după ce am schimbat cîteva cuvinte, nu l-a mai luat de braţ, ci a mers singură, părînd timidă şi stînjenită. Urmărindu-i cum se depărtau sub razele lunii noi, am găsit că purtarea ei era plină de gingăşie şi mi s-a părut că şi Steerforth împărtăşea această părere.

Deodată, fără veste, a trecut pe lîngă noi o tinerică, pe care n-o văzusem apropiindu-se — nu încăpea nici o îndoială că se ţinea după ei — şi, în treacăt, zărindu-i faţa, mi s-a părut cunoscută. Era subţirel îmbrăcată, avea căutătura îndrăzneaţă, dar vlăguită şi amărîtă ; ai fi zis că-şi lăsase toate grijile în seama vîntului şi că n-avea decît un singur gînd : acela de a-i urmări. Şi cînd umbrele lor s-au pierdut pe ţărmul neted, depărtat, care singur ne mai despărţea de mare şi de nori, silueta ei s-a făcut şi ea nevăzută, fără să-i fi ajuns.

— E urmărită de o umbră neagră, mi-a zis Steerforth, care se oprise-n loc. Asta ce-o mai fi ?

A rostit aceste cuvinte în şoaptă, cu un glas care mi-a părut ciudat.

— Vrea să le ceară de pomană, cred, i-am răspuns.

— E drept, cerşitul nu-i lucru neobişnuit. Este straniu, însă, ca o cerşetoare să umble noaptea în halul ăsta.

— De ce ?

— Pentru că tocmai cînd ne-am încrucişat cu ea mă gîndeam la o asemenea arătare, mi-a răspuns după o scurtă pauză. Nu pot înţelege de unde dracu a ieşit !

— Din umbra zidului ăstuia, i-am zis în clipa următoare, ajungînd într-un loc unde drumul mergea de-a lungul unui zid.

— S-a dus ! mi-a răspuns Steerforth, privind înapoi. Duce-s-ar pe pustii tot răul cu ea o dată ! Acuma hai să mergem la masă !

Dar din nou s-a uitat peste umăr, departe, spre orizont, unde luceau apele mării ; s-a mai uitat o dată. Pe drum şi-a mai exprimat de cîteva ori tulburarea prin crîmpeie de fraze şi exclamaţii ; şi n-a dat uitării această întîmplare decît după ce, luminaţi de focul din cămin şi de flacăra lumînărilor, ne-am aşezat veseli la masă.

Littimer se afla şi el acolo, şi prezenţa lui a avut asupră-mi înrîurirea obişnuită. Cînd l-am întrebat de *missis* Steerforth şi *miss* Dartle, mi-a răspuns respectuos (şi, firesc, respectabil) că o duceau destul de bine cu sănătatea şi mi-a mulţumit, transmiţîndu-mi salutări din partea lor. Atît şi nimic mai mult ; totuşi, mi s-a părut că-mi zice cît se poate de limpede : „Sînteţi foarte tînăr *sir*, nemaipomenit de tînăr".

Aproape sfîrşisem cina, cînd Littimer ieşind din colţul de unde ne supraveghease, sau, mai degrabă, căci mie aşa mi s-a părut, mă supraveghease pe mine, a făcut un pas sau doi spre masă, şi i-a spus stăpînului său :

— Vă cer iertare, *sir*, dar trebuie să vă anunţ că *miss* Mowcher e aici.

— Cine ? a exclamat Steerforth mirat.

— *Miss* Mowcher, *sir*.

— Ce naiba caută aici ?

— Pare-se că-i născută prin partea locului, *sir*. Mi-a spus că în fiecare an vine aici în interes profesional. Am întîlnit-o pe stradă azi după-amiază şi m-a întrebat, *sir*, dacă n-ar putea avea cinstea să vă servească după cină.

— O cunoşti pe uriaşa asta, Daisy ?

Am fost nevoit să recunosc — şi m-am simţit foarte ruşinat să mărturisesc această lipsă de faţă cu Littimer — că n-o cunoşteam pe *miss* Mowcher.

— Atunci, trebuie neapărat să faci cunoştinţă cu ea, căci e una dintre cele şapte minuni ale lumii, mi-a zis Steerforth. Cînd vine *miss* Mowcher, poftească-o aici.

Eram curios şi nerăbdător s-o cunosc, mai ales pentru că atunci cînd am încercat să-l descos în privinţa ei,

Steerforth a pufnit în rîs şi a refuzat categoric să-mi dea vreo lămurire. Am rămas deci într-o aşteptare încordată, pînă ce, la vreo jumătate de ceas după ce s-a strîns masa, cînd stăteam cu sticla de vin în faţa căminului, uşa s-a deschis brusc, şi Littimer, cu obişnuita lui seninătate, pe care nimic n-o putea tulbura, a anunţat :

— *Miss* Mowcher !

M-am uitat spre uşă, dar n-am văzut nimic. Mă mai zgîiam la uşă, găsind că *miss* Mowcher se lăsa cam mult aşteptată, cînd, spre nemărginita mea mirare, am văzut apropiindu-se cu mers legănat, dînd ocol sofalei ce sta între mine şi uşă, o pitică buhăită, în vîrstă de 40 sau 45 de ani, cu capul şi faţa foarte mari, cu ochii cenuşii, şireţi, şi cu braţe atît de scurte, încît, în vreme ce se holba la Steerforth, pentru a-şi duce degetul la nasul cîrn, era nevoită să plece capul, spre a întîlni degetul la jumătatea drumului. Avea o bărbie dublă, de atare proporţii, încît acoperea panglica bonetei cu fundă cu tot. Gît n-avea ; talie n-avea ; n-avea nici picioare vrednice de acest nume ; căci deşi pînă unde s-ar fi cuvenit să fie talia, de ar fi avut talie, avea o conformaţie normală şi deşi, ca toate făpturile omeneşti, trunchiul se termina cu două picioare, era atît de scundă, încît atunci cînd s-a oprit în dreptul unui scaun obişnuit şi şi-a pus geanta pe el, ai fi zis că stă în faţa unei mese. Femeia asta, cam original şi îndrăzneţ îmbrăcată, după ce, biruind greutăţile amintite, şi-a dus degetul arătător la nas, a aplecat capul puţin într-o parte şi, închizînd unul din ochii ei pătrunzători cu celălalt l-a privit lung pe Steerforth cu un aer isteţ şi a dat drumul unei adevărate cascade de vorbe :

— Aşa ! Odorule ! a început ea glumeţ, clătinînd capul către dînsul. Va să zică, aici eşti ! Vai, nu ţi-ar fi ruşine, ştrengarule, ce cauţi departe de casă ? Fără îndoială, pui la cale niscai năzbîtii ! Eşti o puşlama, Steerforth, zău că eşti, cum sînt şi eu, de altfel, nu-i aşa ? Ha, ha, ha ! Ai fi putut pune rămăşag o sută de lire contra

cinci că n-ai să dai peste mine aici. Dar, bată-mă să mă bată, eu îs pretutindeni. Şi ici, şi colo, şi dracu mai ştie unde, ca moneda scamatorului în batistele doamnelor. Şi pentru că veni vorba de batiste — *şi* de doamne — mare mîngîiere îi mai aduci maică-ti, dragă băiete, dar mai bine nu spun în ce fel.

În acest punct al cuvîntării sale, *miss* Mowcher şi-a dezlegat boneta, aruncînd pe spate cele două panglici şi s-a aşezat, gîfîind, pe un scăunel, în faţa căminului, folosind masa, care-i venea deasupra capului, ca un fel de chioşc de mapon.

— Vai de steaua mea ! a urmat ea, bătîndu-se cu mîna pe genunchi şi privindu-mă cu înţeles. Tare m-am mai îngrăşat, asta-i buba, Steerforth. Cum urc cîteva scări, abia îmi trag sufletul, parcă aş scoate o găleată cu apă la fiecare răsuflare. Ia spune, de m-ai zări la fereastră sus la etaj, ai zice că-s femeie frumoasă, nu-i aşa ?

— Asta aş găsi oriunde v-aş vedea, i-a răspuns Steerforth.

— Fugi de-aici, mincinosule ! s-a răstit la el mărunţica, ameninţîndu-l cu batista cu care-şi ştersese faţa. Nu te obrăznici ! Pe cuvîntul meu de cinste, săptămîna trecută am fost la *lady* Mithers — ce-straşnică femeie ! ce bine se ţine ! — şi Mithers a intrat şi el în odaia unde aşteptam — ce straşnic bărbat ! ce bine se ţine ! şi ce bine se ţine peruca lui, deşi are vreo zece ani ! — şi s-a apucat să-mi facă aşa o curte, încît am crezut c-am să fiu nevoită să trag clopoţelul. Ha, ha, ha ! Drăguţă secătură, dar cam lipsit de principii.

— Ce-aţi făcut la *lady* Mithers ? a întrebat Steerforth.

— Asta ar însemna să trăncănesc, puiule, i-a întors ea, ducînd din nou degetul la nas, strîmbîndu-se şi clipind ca un drăcuşor deştept foc. Nu-ţi băga nasul unde nu-ţi fierbe oala ! Ai vrea să afli de i-am cănit părul sau de i-am făcut ceva ca să nu-i mai cadă, dacă i-am dat cu suliman pe faţă sau de i-am îndreptat sprîncenele, nu-i aşa ? Afli

tu, iubitule... cînd ţi-oi spune ! Ştii cum îl chema pe bunicul ?

— Nu, nu ştiu, i-a răspuns Steerforth.

— Îi zicea Walker [1], puiule, şi cobora dintr-un lung şir de Walkeri, de la care am moştenit toate moşiile de la Hookey [2].

Niciodată n-am văzut pe cineva făcînd cu ochiul ca *miss* Mowcher, nici pe cineva care să aibă o mai mare stăpînire de sine decît dînsa. Avea, de asemenea, cînd asculta ceea ce i se spunea, sau cînd aştepta să i se dea un răspuns, un fel deosebit de a sta cu capul plecat într-o parte şi de a privi pieziş cu un singur ochi ca o coţofană. Eram atît de uluit, încît stăteam şi mă holbam la ea, uitînd cu desăvîrşire cerinţele bunei-cuviinţe.

Între timp trăsese un scaun lîngă ea şi se apucase să scoată din geantă (braţul ei fiind scurt întrase în geantă pînă la umăr) fel de fel de sticluţe, bureţi, piepteni, perii, bucăţele de flanelă, mici fiare de ondulat şi alte unelte, pe care le arunca grămadă pe scaun. Brusc, s-a întrerupt şi, spre marea mea tulburare, l-a întrebat pe Steerforth :

— Cine-i prietenul ?

— *Mister* Copperfield îl cheamă, i-a zis Steerforth, şi doreşte să vă cunoască.

— Bine, atunci să facem cunoştinţă ! Mi s-a părut mie că doreşte acest lucru ! a răspuns rîzînd *miss* Mowcher şi, cu geanta în mînă, s-a apropiat de mine legănîndu-se. Are faţa ca piersica ! a adăugat apoi, ridicîndu-se în vîrful picioarelor, ca să mă ciupească de obraz. Cît se poate de ispititor. Mor după piersici. Îmi face plăcere să vă cunosc, *mister* Copperfield.

I-am răspuns că eram foarte încîntat de a avea cinstea s-o cunosc şi că plăcerea era reciprocă.

---

[1], [2] În limba engleză numele de *Walker* — fie izolat, fie asociat cu *Hookey* în sintagma *Hookey Walker* — are valoarea unei interjecţii exprimînd neîncredere : „Minţi ! Fugi de-aici, nu cred !"

— Vai, Doamne, ce binecrescuți mai sîntem ! a exclamat *miss* Mowcher, făcînd o încercare deșartă de a-și acoperi fața lătăreață cu mînuța-i de copil. Ce de mofturi și ce de spanac pe lume, nu-i așa ?

Ne-a spus toate acestea pe un ton confidențial, și lundu-și mînuța de pe față, din nou a cufundat-o, cu braț cu tot, în geantă.

— Ce vreți să spuneți cu asta, *miss* Mowcher ? a întrebat-o Steerforth.

— Ha, ha, ha ! Ce mai șleahtă de șarlatani caraghioși sîntem, nu-i așa, puiule ? a răspuns mărunțica, scotocind prin geantă, cu capul într-o parte. Și, privind pieziș, a scos un pachețel și a zis : Ia uitați-vă ! Firimituri din unghiile prințului rus ! Prințul de Alfabet-Anapoda, așa-i zic *eu*, pentru că numele lui cuprinde talmeș-balmeș toate literele alfabetului.

— Prințul rus e clientul dumitale ? a întrebat Steerforth.

— Cred și eu, îngerașule ! i-a răspuns *miss* Mowcher. Îi fac unghiile. De două ori pe săptămînă ! Și la mîini, și la picioare.

— Plătește bine, sper ?

— Vorbește fornăit, dar de plătit plătește cu vîrf și-ndesat ! Nu-i zgircit, ca de-alde voi. Îndată ți-ai da seama dac-ai vedea ce mustăți mai are. Roșcovane din născare, negre prin meșteșug.

— Prin meșteșugul dumitale, firește, a observat Steerforth.

Mis Mowcher a încuviințat din cap.

— A fost nevoit să mă cheme. N-a avut încotro. Căneala *lui* nu ține aici ; în Rusia ținea foarte bine, dar aici nu-i bună de nimic. De cînd ești n-ai văzut prinț roșcovan ca ăsta. Ruginiu ca fierul vechi !

— De aia ziceați adineauri că-i un șarlatan ? a întrebat Steerforth.

— Vai, c-afurisit mai eşti ! i-a întors *miss* Mowcher, clătinînd vehement din cap. Am zis că sîntem cu toţii o şleahtă de şarlatani, şi drept mărturie v-am arătat firimiturile din unghiile prinţului. În multe familii distinse, firimiturile astea preţuiesc mai mult decît toate însuşirile mele la un loc. Le port cu mine pretutindeni. Sînt cea mai bună recomandaţie. Dacă *miss* Mowcher face unghiile prinţului, înseamnă că *trebuie* să fie femeie de ispravă. Le dăruiesc tinerelor cucoane. Şi acestea le pun, pare-se, în albume. Ha, ha, ha, ha ! Pe viaţa mea „întregul sistem social" (cum spun bărbaţii care ţin cuvîntări în Parlament) e un sistem bazat pe unghii princiare ! a încheiat femeia în miniatură, încercînd să încrucişeze braţele şi dînd din cap.

Steerforth a rîs din toată inima, şi eu la fel, iar *miss* Mowcher a continuat a da din cap, ţinîndu-l plecat într-o parte şi privind în sus cu un ochi, în timp ce ne făcea semn cu celălalt.

— Da, da, a zis bătîndu-se pe genunchii ei micuţi, nu mai e de trăit ! Hai, Steerforth, să lăsăm totul baltă şi să ne apucăm de explorarea regiunilor polare.

Apoi şi-a luat două-trei dintre uneltele ei minuscule şi o sticluţă şi (spre mirarea mea) a întrebat dacă masa e rezistentă. Steerforth răspunzîndu-i afirmativ, a tras un scaun, mi-a cerut să-i dau mîna, ca s-o ajut, şi, sprintenă, s-a suit pe masă ca pe un podium.

— Dacă vreunul dintre voi mi-a văzut gleznele, ne-a zis ea după ce a ajuns cu bine sus pe masă, să-mi spună, că îndată mă duc acasă şi-mi iau viaţa.

— *Eu* n-am văzut nimic, a încredinţat-o Steerforth.

— Nici *eu* n-am văzut nimic, am zis.

— Bine ! a exclamat *mis* Mowcher. Atunci consimt să rămîn în viaţă. Şi acum, pui-pui-pui, vin' la *missis* Bond [1] să te taie !

[1] Numele făptaşei unor crime senzaţionale săvîrşite la Londra în preajma anului 1850.

Asta însemna că-l poftea pe Steerforth să se dea pe mîna ei ; şi dînsul s-a aşezat cu spatele la masă şi cu faţa surîzătoare către mine şi a lăsat-o să-i cerceteze capul, desigur numai aşa, pentru ca să facem haz. Era într-adevăr un spectacol bizar s-o vezi pe *miss* Mowcher înclinată asupra lui şi scrutîndu-i părul castaniu, bogat, cu o lupă mare, pe care o scosese din buzunar.

— *Eşti* băiat frumos ! a proclamat *miss* Mowcher după o scurtă cercetare. Dar fără ajutorul meu, în mai puţin de un an te-ai trezi cu o chelie de călugăr în creştetul capului. Ai răbdare un minut, tinere, îţi fac o frecţie care zece ani o să te apere de căderea părului.

Şi rostind aceste cuvinte, a turnat ceva din sticluţă pe o bucată de flanelă, apoi a picurat şi pe una dintre periuţe cîteva picături din acel preparat miraculos şi a început să-l frece şi să-l perie pe Steerforth cu amîndouă deodată în creştetul capului, cu o rîvnă cum nu-mi mai fusese dat să văd pînă atunci, dar fără a conteni să vorbească nici o clipă.

— Mai am eu un client, pe Charley Pyegrave, fiul ducelui. Îl cunoşti pe Charley ? l-a întrebat pe Steerforth, aplecîndu-se ca să-l privească în faţă.

— Din vedere, i-a răspuns Steerforth.

— Straşnic bărbat ! Ce favoriţi mai are ! Cît despre picioarele lui Charley, dacă ar fi egale (ceea ce nu-s), nu l-ar întrece nimeni. Ai să mă crezi cînd o să-ţi spun c-a încercat să se lipsească de serviciile mele, cu toate că serveşte în regimentul de gardă ?

— Nebunie curată ! i-a zis Steerforth.

— Cam aşa ceva. Fapt e că, nebun sau întreg la minte, a încercat, i-a răspuns *miss* Mowcher. Şi ce s-a apucat să facă ? Să vezi şi să nu crezi ! A intrat într-o parfumerie şi a cerut o sticlă de esenţă de Madagascar.

— A făcut Charley una ca asta ? s-a minunat Steerforth.

— Charley a făcut-o. Dar n-aveau esență de Madagascar.

— Asta ce mai este ? Ceva de băut ? a întrebat Steerforth.

— De băut ? a exclamat *miss* Mowcher, oprindu-se ca să-i dea peste obraz. Nu, ceva cu care să-și îngrijească mustața, știi *tu*. Era în prăvălie o femeie — o femeie mai în vîrstă, o adevărată zgripțuroaică — care de cînd era n-auzise de produsul ăsta. „Vă rog să mă iertați, *sir*, i-a zis zgripțuroaica lui Charley, vreți... vreți cumva un RUJ ?" „Ruj ? a întrebat-o Charley pe zgripțuroaică. Ce, Doamne iartă-mă, credeți c-aș putea face eu cu ruj ?" „N-am vrut să vă supăr *sir*, s-a scuzat zgripțuroaica. Articolul ăsta mi se cere sub atîtea denumiri, încît am crezut că de el e vorba !" Iată, băiețaș, încă o pildă de caraghioasă șarlatanie de care-ți vorbeam, a urmat *miss* Mowcher, frecîndu-l de zor pe creștet. Mi se întîmplă și *mie* să fac cîte o bucată de felul ăsta — și una mai boacănă — vreo șmecherie, băiete, ca să vorbim pe șleau !

— Ce fel de șmecherie ? Ca aia cu rujul ?

— Judecă și tu singur, scumpule, i-a răspuns vicleana Mowcher, ducîndu-și degetul la nas, și în orice meserie dacă vei lucra păstrîndu-ți secretele de fabricație, vei obține rezultatul dorit. Recunosc că și *eu* recurg la puțină șmecherie. O anumită văduvă *îi* zice alific de buze. Alta *îi* zice mănuși. Alta *îi* zice broderie. Alta, evantai. Și *eu* fiecăreia îi zic cum *îi* place. Le fac rost de toate cele, dar între noi păstrăm secretul și se prefac atît de bine, încît mai degrabă s-ar sulemeni într-un salon plin de lume decît în fața mea. Și uneori, cînd le servesc, mă întreabă chiar pe mine — *cu ruj pe față* — chiar cu un strat atît de gros, încît nu încape îndoială că n-o fac din greșeală : „Cum arăt, Mowcher ? Sînt palidă ?" Ha, ha, ha, ha ! Spune-mi, tinere, *ăsta* nu-i un caraghioslîc ?

De cînd eram nu văzusem ceva asemănător : Mowcher, pe masă, rîdea cu poftă de acest caraghioslîc, frecîndu-l de zor pe Steerforth şi făcîndu-mi cu ochiul peste capul lui.

— Vai ! a urmat ea. Nu prea am căutare pe aici. Din pricina asta o s-o iau din loc. De cînd am venit, n-am văzut nici o singură femeie frumoasă, Jemmy [1].

— Nu ?

— Nici umbra unei femei frumoase, a întărit *miss* Mowcher.

— Am putea noi să-i arătăm una în carne şi oase, ce zici ? a spus Steerforth, uitîndu-se la mine. Ce zici, Daisy ?

— Am putea, am încuviinţat eu.

— Ai ? a strigat mărunţica privindu-mă drept în ochi. După care s-a întors întrebător către Steerforth : Hm ?

Prima exclamaţie sunase ca o întrebare adresată amîndurora, a doua părea însă destinată numai lui Steerforth. Neprimind răspuns nici la una, nici la alta, şi-a văzut mai departe de frecţie, cu capul plecat într-o parte şi cătînd în sus cu un ochi, ca şi cum ar fi aşteptat ca răspunsul să-i vină din văzduh, încredinţată că se va ivi fără întîrziere.

— Cumva o soră a dumitale, *mister* Copperfield ? m-a interpelat dînsa după o scurtă pauză, fără a-şi schimba poziţia. Ai ? Ai ?

— Nu, i-a zis Steerforth, înainte să fi apucat să-i răspundă. Dimpotrivă, *mister* Copperfield a avut, dacă nu mă înşel, o mare admiraţie pentru ea.

— Cum ? Şi n-o mai are ? a sărit *miss* Mowcher. E cumva nestatornic ? O, ce ruşine ! Oare a sorbit din fiecare floare, sărind de la una la alta, pînă ce Polly de el s-a îndrăgostit ? [2] Oare o cheamă Polly ?

Mi-a pus această întrebare cu o iuţeală de elf şi cu o privire atît de scrutătoare, încît am fost tulburat o clipă.

[1] Diminutiv al lui James.

[2] Parafrază a începutului unei arii din *The Beggar's Opera* (*Opera săracului*) de John Gay (1685—1732) : Polly este numele uneia dintre eroinele acestei piese muzicale.

— Nu, *miss* Mowcher, i-am răspuns. O cheamă Emily.

— Ai ? a strigat dînsa exact ca prima dată. Hm ! Ce moară stricată mai sînt ! *Mister* Copperfield, nu găseşti că-s cam zănatică ?

Tonul şi privirea ei insinuau, în legătură cu subiectul, un lucru cam neplăcut pentru mine. De aceea i-am spus mai serios decît vorbiserăm pînă atunci :

— Pe cît e de frumoasă, pe atîta-i de cuminte. E logodită şi o să se mărite cu un bărbat bun, vrednic şi potrivit cu ea. Preţuiesc bunul ei simţ tot atîta cît îi admir frumuseţea.

— Bine zis ! a exclamat Steerforth. Auzi, auzi ! Şi acuma, Daisy, o să potolesc curiozitatea acestei mici Fatima [1], spunîndu-i totul. Aflaţi, *miss* Mowcher, că fata lucrează ca ucenică, sau ca mai ştiu eu ce, la „Omer şi Joram", negustori de mode şi mărunţişuri din acest oraş. Aţi auzit ? „Omer şi Joram". Cum v-a spus prietenul meu, e logodită cu un văr al ei ; numele lui de botez e Ham ; numele de familie : Peggotty ; ocupaţia : marangoz ; domiciliat şi el în acest oraş. Locuieşte la o rudă ; numele de botez : necunoscut ; numele de familie : Peggotty ; ocupaţia : pescar ; domiciliat şi el în acest oraş. E cea mai frumoasă şi mai atrăgătoare zînă din lume. Ca şi prietenul meu, şi eu o admir din toată inima. De nu mi-ar fi teamă să nu creadă că-l vorbesc de rău pe logodnicul ei — ceea ce ştiu că l-ar supăra pe prietenul meu — aş zice că *mie*, unul, mi se pare că face o prostie ; cred că ar putea să se mărite mai bine ; şi jur că e născută să fie o *lady !*

Ţinînd capul plecat într-o parte şi privind în sus, *miss* Mowcher a ascultat aceste cuvinte, rostite încet, dar limpede, ca şi cum ar fi aşteptat anume acest răspuns. Cînd Steerforth a sfîrşit, dînsa şi-a recăpătat pe loc voioşia şi a reînceput a sporovăi cu o uimitoare volubilitate.

[1] A şaptea soţie a lui Barbă-Albastră, eroul povestirii cu acelaşi nume a lui *Charles Perrault* (1628—1703), stăpînită de o curiozitate care era s-o coste viaţa.

— Vai ! Şi asta-i tot ce-mi puteţi spune despre ea, nu-i aşa ? a exclamat *miss* Mowcher, retezîndu-i favoriţii lui Steerforth cu o forfecuţă strălucitoare, pe care o mînuia cu repeziciune în toate direcţiile. Foarte bine, *foarte* bine ! E o poveste destul de lungă. Ar trebui să se-ncheie cu cuvintele : „Şi vieţuiră de-a pururi în fericire, cu dragoste nesfîrşită unul către altul", nu-i aşa ? Ah ! Cum vine jocul cu gajuri ? Iubesc o fată care se cheamă cu litera *E* pentru că-i ca o efigie ; urăsc o fată care se cheamă cu *E* fiindcă-i logodită cu un egoist ; am căutat să-i stîrnesc un elan şi s-o îndemn să se elibereze. Nu-i aşa că o cheamă Emily şi locuieşte pe ţărmul de est ? Ha, ha, ha ! Spuneţi-mi, *mister* Copperfield, nu găsiţi că-s cam zănatică ?

Mi-a aruncat o privire şireată şi, fără a aştepta răspuns, a urmat, pe nerăsuflate :

— Gata ! Dacă vreodată un derbedeu a fost tuns şi dichisit fără greş, acela eşti tu, Steerforth. Şi dac-am ajuns să cunosc o scăfîrlie, apoi aceea e a ta. Auzi ce-ţi spun, scumpule ? O cunosc ca nimeni altul ! a adăugat, privindu-l în faţă. Acum poţi să te cari, Jemmy (cum spunem noi la curte), şi dacă *mister* Copperfield vrea să-ţi ia locul, îl dichisesc şi pe el.

— Ce zici, Daisy ? m-a întrebat Steerforth rîzînd şi ridicîndu-se de pe scaun. Vrei să te facă frumos ?

— Mulţumesc, *miss* Mowcher, nu astă-seară.

— Lăsaţi mofturile ! mi-a zis mititica, aruncîndu-mi o privire expertă. Să vă alungesc puţin sprîncenele ?

— Mulţumesc, i-am răspuns. Altă dată.

— Ar trebui să vi le trag cu vreun sfert de ţol mai spre tîmple, a stăruit *miss* Mowcher. În două săptămîni s-a făcut treaba.

— Nu, nu acum, mulţumesc.

— Să vă potrivesc moţul ! a stăruit ea. Nu ? Atunci să vă desenez o pereche de favoriţi. Hai ?

Am roşit fără să vreau cînd am refuzat din nou, căci de astă dată mă atinsese în punctul vulnerabil. Dar văzînd că deocamdată nu voiam cu nici un preţ să mă las înfrumuseţat prin meşteşugul ei şi că rezistam atracţiilor sticluţei pe care o ridicase în dreptul ochilor, pentru a-şi spori puterea de persuasiune, *miss* Mowcher mi-a zis că o să mai stăm de vorbă în curînd şi mi-a cerut să-i dau mîna, ca să coboare de la înălţimea la care se afla. Cu ajutorul meu a sărit sprintenă jos şi a dat să-şi lege bărbia dublă în bonetă.

— Cît vă datorez ! a întrebat Steerforth.

— Cinci şilingi, i-a răspuns *miss* Mowcher. E aproape de pomană, puişor. Nu găsiţi că-s cam zănatică, *mister* Copperfield ?

I-am răspuns foarte politicos :

— Cituşi de puţin !

Dar în gîndul meu, cînd am văzut-o cum a azvîrlit în sus, ca un prestidigitator, cele două monede de cîte o jumătate de coroană, cum le-a prins şi le-a vîrît în buzunar şi s-a lovit cu palma peste buzunar, mi-am zis că era zănatică de-a binelea.

— Asta-i puşculiţa ! a zis *miss* Mowcher apropiindu-se iar de scaun şi punînd la loc în geantă colecţia de felurite mărunţişuri pe care o scosese. Mi-am luat toate drăcoveniile ? Aşa se pare ! Nu mi-ar sta bine să fac ca lunganul de Ned Beadwood, care, cînd l-au dus la biserică „ca să-l cunune cu cineva", cum povesteşte el, s-a trezit că-şi uitase mireasa acasă. Ha, ha, ha ! Un derbedeu Ned ăsta, dar nostim. Acuma ştiu c-am să vă rup inima, dar n-am încotro, trebuie să vă părăsesc. Adunaţi-vă puterile şi căutaţi să supravieţuiţi acestei încercări ! La revedere, *mister* Copperfield ! Păzeşte-te, potlogarule de Norfolk [1] ! Destul

[1] Aluzie la o replică din *Richard al III-lea*, V. 3.

am trăncănit ! Dar vina e a voastră, păcătoşilor ! Vă iert, totuşi ! *Bab swore* [1] ! Cum zice englezul în loc de „bună seara", cînd, după prima lecţie de franceză, găseşte că seamănă cu engleza. *Bob swore,* puişorilor !

Cu geanta-i zornăitoare de braţ, a pornit bălăbănindu-se spre uşă, unde s-a oprit să ne întrebe dacă n-am vrea să ne lase o şuviţă de păr. „Găsiţi că-s cam zănatică", a adăugat drept comentariu la această ofertă şi, ducîndu-şi degetul la nas, a ieşit.

Steerforth rîdea atît de tare, încît nu m-am putut opri să rîd şi eu ; nu cred însă c-aş fi făcut-o de nu m-aş fi molipsit de la el. După ce ne-am săturat de rîs, ceea ce s-a întîmplat după cîtva timp, mi-a zis că *miss* Mowcher avea nenumărate cunoştinţe şi că se pricepea să facă fel de fel de servicii la tot soiul de oameni. Unii îşi băteau joc de ea ca de o nebună ; dar avea un spirit de observaţie ascuţit şi pătrunzător ca nimeni altul, şi pe cît îi erau braţele de scurte, pe atît îi era mintea de lungă. Mi-a zis că spunea adevărul cînd afirma că este pretutindeni, cînd ici, cînd colo ; fiindcă mereu se ducea în provincie, recrutîndu-şi de peste tot clienţii şi cunoscînd pe toată lumea. L-am întrebat ce fel de om era : dacă nu cumva era periculoasă şi dacă avea judecată sănătoasă ; dar, după vreo două-trei încercări, văzînd că nici nu lua în seamă aceste întrebări, n-am mai stăruit. În schimb, mi-a povestit multe despre dibăcia ei şi despre veniturile ei ; şi mi-a atras atenţia, pentru eventualitatea că aş avea nevoie vreodată, că pune straşnic ventuze.

În seara aceea am vorbit mai tot timpul despre *miss* Mowcher, iar la despărţire, cînd coboram scările, Steerforth mi-a strigat : *„Bob swore !"*

Cînd am ajuns în dreptul locuinţei lui *mister* Barkis, am fost mirat văzîndu-l pe Ham, care se plimba în sus şi

[1] Aceste cuvinte (care, în traducere, înseamnă : „Bob a înjurat") sînt apropiate, în pronunţarea lor engleză (*bob suor*), de expresia franţuzească *bon soir* (bună seara).

în jos în fața casei, și încă și mai mirat aflînd că micuța Em'ly era înăuntru. L-am întrebat, firește, de ce n-a intrat și el, în loc să măsoare singur ulița în lung și în lat.

—Vedeți, *mas'r* Davy, mi-a zis el șoväind, Em'ly stă de vorbă înăuntru cu cineva.

— Cu atît mai mult cred că trebuia să intri și tu, Ham, i-am spus zîmbind.

— Da, *mas'r* Davy, așa s-ar fi cuvenit, mi-a răspuns el, dar vedeți, a urmat el în șoaptă, e o femeie tînără, *sir*, e o tînără pe care Em'ly a cunoscut-o mai demult și cu care acum n-ar trebui să mai vorbească.

Cînd am auzit aceste cuvinte, parcă a picat o rază de lumină asupra umbrei pe care o văzusem urmărindu-i cu cîteva ceasuri mai înainte.

— E o biată femeie, *mas'r Davy*, a urmat Ham, pe care tot orașul o disprețuiește. De la mic la mare. Nici de strigoiul din cimitir nu se ferește lumea cu atîta scîrbă.

— Nu cumva e femeia pe care am zărit-o astă-seară pe plajă după ce v-am întîlnit ?

— Se ținea după noi ? m-a întrebat Ham. Se prea poate, *mas'r* Davy. Nu c-aș fi băgat de seamă că se ținea după noi, *sir*, dar corînd dup-aceea s-a strecorat pînă sub ferestruica lui Em'ly, și cînd a văzut că s-a aprins lomina, a chemat-o în șoaptă : „Em'ly, Em'ly, pentru nomele lui Dumnezeu, fie-ți milă. Cîndva am fost și eu ca tine !“ Zguduitoare vorbe, *mas'r* Davy !

— Așa-i, Ham. Și ce-a făcut Em'ly ?

— Em'ly a zis : „Martha, tu ești ? Vai, Martha, e oare cu putință să fii tu ? !“ Fiindcă știți, *mas'r* Davy, au lucrat multă vreme împreună la *mister* Omer.

— Îmi amintesc acum ! am exclamat, aducîndu-mi aminte de una din cele două fete pe care le văzusem cînd venisem pentru prima oară acolo. Îmi amintesc chiar foarte bine de ea !

— Martha Endell ! mi-a zis Ham. E cu doi sau trei ani mai mare decît Em'ly, dar au mers împreună la școală.

— Nu l-am auzit niciodată numele, i-am spus. Dar iartă-mă, nu voiam să te întrerup.

— Apoi, *mas'r* Davy, cuvintele astea spun totul : „Em'ly, Em'ly, pentru nomele lui Dumnezeu fie-ţi milă. Cîndva am fost şi eu ca tine." Voia să stea de vorbă cu Em'ly. Dar acolo Em'ly nu putea sta de vorbă cu ea, fiindcă unchiul, care o iubeşte atît de mult, era acasă şi n-ar fi... nu, *mas'r* Davy, a urmat Ham foarte grav, căci aşa com îl ştiţi, bun la suflet şi milos, nici pentru toate comorile ce zac scufundate pe fundul mărilor n-ar fi răbdat să le vadă alături.

Am simţit cît era de adevărat acest lucru. Pe loc am înţeles la fel de limpede ca şi Ham că aşa stăteau lucrurile.

— Em'ly a scris atunci ceva cu creionul pe o hîrtiuţă, pe care i-a dat-o pe fereastră, s-o ducă aici, a continuat Ham. „Arată-i asta mătuşii mele, *missis* Barkis, i-a zis, şi de dragul meu o să te lase s-aştepţi la ea, lîngă foc, pîn-o pleca unchiul şi oi putea veni şi eu." Apoi mi-a povestit ce v-am spus, *mas'r* Davy, şi mi-a cerut s-o petrec aici. Ce puteam face ? Nici n-ar trebui să vorbească cu una ca asta, dar nu-s în stare să-i stau împotrivă cînd îi şiroiesc lacrimile pe faţă.

Şi-a vîrît mîna în buzunarul de la piept al surtucului mototolit şi a scos cu mare grijă o punguliţă frumoasă.

— Şi chiar dac-aş fi putut să nu-i fac pe voie, cînd am văzut cum îi şiroiau lacrimile pe obraz, *mas'r* Davy, a adăugat Ham, cumpănind cu drag punga în palma-i aspră, oare m-aş fi putut împotrivi cînd mi-a dat-o să i-o duc şi cînd am pricepot de ce o lua cu ea ? O nimica toată, a zis Ham, privind-o dus pe gînduri. Cu aşa puţini bani în ea ! Biata mea Em'ly !

După ce a pus-o la loc, i-am strîns călduros mîna — căci asta-mi venea mai la îndemînă decît să-i spun ceva — şi tăcuţi ne-am plimbat în sus şi în jos vreun minut sau două. Apoi uşa s-a deschis, şi Peggotty a ieşit în prag, făcîndu-i lui Ham semn să intre. Aş fi vrut să rămîn afară, dar Peg-

gotty a venit după mine, stăruind să intru și eu. Și atunci aș fi dorit să ocolesc odaia unde se aflau cu toții, dar erau adunați în bucătărioara curată, pardosită cu țiglă, de care am mai pomenit nu o dată. Ușa dădea însă în bucătărie, așa că m-am trezit în mijlocul lor, înainte de a fi avut răgaz să mă gîndesc încotro s-o apuc.

Fata — cea pe care o văzusem pe plajă — se afla lîngă cămin. Ședea pe podea, cu fruntea pe un braț care se sprijinea pe un scaun. Am dedus, după poziția ei, că Em'ly tocmai se ridicase de pe scaun și că, poate, ținuse în poale capul acelei făpturi disperate. Chipul fetei nu l-am putut vedea, căci părul, despletit și răvășit, răscolit parcă de mîna ei, îi acoperea fața ; dar mi-am putut da seama că era tînără și frumoasă. Peggotty se vedea bine că plînsese. Micuța Em'ly, la fel. Cînd am intrat, nimeni n-a scos o vorbă ; și în tăcerea aceea, pendula nemțească de pe poliță bătea parcă de două ori mai tare ca de obicei.

Em'ly a vorbit cea dintîi :

— Martha vrea să plece la Londra, i-a spus ea lui Ham.

— De ce la Londra ? a întrebat Ham.

Stătea între ele două și se uita la tînăra prăvălită pe podea cu o privire în care erau amestecate compătimirea și gelozia stîrnită de prietenia ce i-o arăta aceea pe care el o iubea atît de mult, cu o privire ce-a rămas bine întipărită în mintea mea. Vorbeau amîndoi ca și cum fata ar fi fost bolnavă, vorbeau cu glas scăzut, dar ce spuneau se auzea deslușit, deși abia șopteau.

— Mai bine acolo decît aici, a intervenit energic o a treia voce — vocea Marthei, care nici nu se clintise. Acolo nu mă cunoaște nimeni. Aici mă știe toată lumea.

— Ce-o să facă acolo ? a întrebat Ham.

Fata și-a înălțat capul și, cu o privire întunecată, s-a uitat o clipă la Ham : apoi și-a rezemat din nou fruntea si și-a petrecut brațul drept în jurul gîtului, crispîndu-se ca o femeie cuprinsă de friguri sau săgetată de durere după ce a fost lovită de un glonte.

— O să încerce să ducă o viață cinstită, a zis micuța Em'ly. Nu știi ce ne-a spus. Nu-i așa, mătușă, dînsul... ei... nu știu ?...

Peggotty a dat din cap cu milă.

— Am să încerc, dacă o să mă ajutați să plec, a spus Martha. E cu neputință s-o duc mai rău decît am dus-o aici. S-ar putea însă s-o duc mai bine. Vai, a adăugat apoi, zguduită de un fior, scoteți-mă de pe ulițele astea, unde toată lumea mă cunoaște de cînd eram copil !

Em'ly a întins mîna către Ham și l-am văzut cum i-a dat o pungă mică de pînză. Crezînd că era a ei, a luat-o și a făcut unul sau doi pași înainte ; dîndu-și apoi seama de greșeală, s-a întors către dînsul, care între timp se trăsese lîngă mine, și i-a arătat-o.

— E a ta, Em'ly, l-am auzit spunînd. Tot ce am pe lume al tău e, draga mea. N-am altă bucurie în viață decît pe tine.

Ochii micuței Em'ly s-au umplut din nou de lacrimi, dar s-a întors și s-a apropiat de Martha. Ce i-a dat, nu știu. Am văzut-o doar că s-a aplecat lîngă ea și că i-a pus niște bani în sîn. A întrebat-o apoi în șoaptă dacă erau de ajuns.

— Mai mult decît de ajuns, i-a răspuns Martha, luîndu-i mîna și sărutîndu-i-o.

Apoi s-a ridicat, și-a strîns broboada pe umeri, și-a acoperit fața cu ea, plîngînd în hohote, s-a îndreptat încet spre ușă. Înainte de a ieși, s-a oprit o clipă, ca și cum ar fi vrut să mai spună ceva sau să se întoarcă ; dar n-a rostit nici un singur cuvînt. Și cu același geamăt surd, lugubru, deznădăjduit, a plecat învăluită în broboadă.

Cînd ușa s-a închis în urma ei, micuța Em'ly ne-a privit iute pe toți trei, și ascunzîndu-și fața în palme, a izbucnit în plîns.

— Lasă, Em'ly ! i-a zis Ham, bătînd-o ușor pe umăr. Lasă, draga mea ! Lasă, nu mai plînge așa, frumoaso !

— Vai, Ham ! Nu-s atît de bună cît ar trebui să fiu ! a izbucnit ea, plîngînd amarnic. Știu că uneori nu sînt atît de recunoscătoare cît s-ar cuveni !

— Ba da ! Ba da ! Sigur că ești, a zis Ham.

— Nu ! Nu ! Nu ! a strigat micuța Em'ly, sughițînd și clătinînd din cap. Nu-s atît de bună cît ar trebui să fiu ! Nici pe departe ! Nici pe departe !

Și plîngea de parc-ar fi stat să-i plesnească inima.

— Prea îți pun dragostea la încercare. O știu ! a suspinat ea. Sînt adesea urîcioasă cu tine și nestatornică, deși ar trebui să mă port cu totul altfel. Tu niciodată nu ești rău cu mine. Nu-nțeleg de ce mă port așa cu tine, cînd n-ar trebui să mă gîndesc la nimic altceva decît să-ți arăt recunoștință și să te fac fericit !

— Întotdeauna mă faci, draga mea ! a sărit Ham. Cînd te văd, îs fericit. Toată ziua-s fericit, cu gîndul la tine.

— Vai, asta nu-i de ajuns ! s-a jelit Em'ly. Asta-i pentru că tu ești bun ; nu pentru că aș fi eu. Vai, dragul meu, ar fi fost mai bine pentru tine de te-ai fi îndrăgostit de o alta... de o fată mai statornică și mai vrednică decît mine, care să fie pe de-a-ntregul a ta și niciodată să nu se arate trufașă și schimbăcioasă ca mine !

— Biata-i inimioară duioasă ! a șoptit Ham. A tulburat-o Martha peste măsură.

— Te rog, mătușico, a îngăimat Em'ly, vin-aici și lasă-mă să pun capul în poala ta. O, sînt atît de nefericită în seara asta, mătușico ! O, nu-s atît de bună cît ar trebui să fiu ! Nu-s, știu eu !

Peggotty s-a grăbit să se așeze pe scaunul de lîngă cămin. Cuprinzînd-o cu brațele în jurul gîtului, Em'ly a îngenuncheat lîngă dînsa și a privit-o foarte serios drept în ochi.

— O, te rog, mătușico, ajută-mă ! Ham, dragul meu, încearcă de mă ajută ! *Mister* David, în amintirea vremurilor de odinioară, încearcă, rogu-te, de mă ajută ! Aș vrea să fiu mai bună decît sînt ! Aș vrea să fiu de o sută de ori

mai recunoscătoare ! Aș vrea să-mi dau mai bine seama ce binecuvîntare e să ai un bărbat bun și vrednic și să duci o viață pașnică. Vai de mine ! Vai de mine ! Vai, inima mea, inima mea !

Apoi și-a ascuns fața la pieptul iubitei mele dădace și, punînd capăt acestor tînguiri, a căror jale și durere erau pe jumătate de femeie în toată firea, pe jumătate de copil, așa cum, de altfel, îi era întreaga purtare (care se potrivea, cred, cu frumusețea ei mai bine decît orice altă purtare), plînse în tăcere mai departe, în vreme ce Peggotty îi mîngîia ușor părul, ca unui prunc.

Treptat s-a potolit, și noi am încercat s-o mîngîiem ; ba i-am dat curaj, ba am glumit cu ea, pînă ce a început să-și înalțe capul și să ne vorbească. Am continuat așa pînă ce am făcut-o să zîmbească, apoi să rîdă și apoi să se ridice și să șadă pe scaun, cam rușinată ; între timp, Peggotty i-a potrivit buclele, i-a șters ochii și i-a netezit rochia, pentru ca nu cumva unchiul să se întrebe, cînd s-o întoarce acasă, de ce plînsese fetița lui iubită.

În noaptea aceea am văzut-o făcînd ceea ce pînă atunci niciodată nu o văzusem făcînd. Am văzut-o sărutîndu-l pe obraz, cu gingașă nevinovăție, pe logodnicul ei și cuibărindu-se la pieptul lui vînjos, care-i era cel mai bun sprijin. Iar cînd au plecat împreună, sub razele lunii care asfințea, i-am urmărit cu privirea și — amintindu-mi de plecarea Marthei — am văzut că Em'ly îl ținea cu amîndouă mîinile de braț și că mergea strîns lipită de el.

CAPITOLUL

XXIII

CONSTAT CĂ *MISTER DICK* AVEA DREPTATE ŞI-MI ALEG O PROFESIE

Cînd m-am trezit a doua zi dimineaţă, m-am gîndit foarte mult la micuţa Em'ly şi la tulburarea ei după plecarea Marthei. Mi s-a părut că întrucît aflasem de aceste simţăminte şi slăbiciuni neştiute sub semnul unei încrederi sacre, nu-mi era îngăduit să le dezvălui nici măcar lui Steerforth. Nutream sentimentele cele mai delicate pentru gingaşa făptură care-mi fusese tovarăşă de joacă şi pe care am fost totdeauna convins, şi aşa voi rămîne pînă la sfîrşitul zilelor mele, c-o iubisem cu adevărat. A repeta altora, şi chiar lui Steerforth, ceea ce auzisem din întîmplare, cînd dînsa, într-o pornire nestăvilită, îşi deschisese inima în faţa mea, mi se părea o faptă urîtă, nevrednică de mine, nevrednică de aureola copilăriei noastre neprihănite, care în ochii mei totdeauna plana în jurul chipului ei. De aceea am decis să zăvoresc această taină în inima mea ; şi acolo ea a dat imaginii ei o nouă strălucire.

În timp ce luam gustarea, am primit o scrisoare din partea mătuşii. Îmi vorbea în ea de probleme asupra cărora socoteam că Steerforth ar putea să mă sfătuiască mai bine ca oricine şi ştiam că voi fi încîntat să-i cer părerea, astfel că m-am hotărît să le discut în cursul călătoriei spre casă. Deocamdată eram destul de ocupat, căci trebuia să ne luăm rămas bun de la toţi prietenii noştri. Printre cei cărora le părea rău că plecăm, *mister* Barkis ţinea un loc de frunte ; cred chiar c-ar fi fost în stare să mai deschidă o dată lădiţa şi să jertfească încă o guinee ca să ne reţină

încă patruzeci și opt de ore la Yarmouth. Peggotty și întreaga ei familie erau tare amărîți. Toți componenții firmei „Omer și Joram" au venit să ne ureze drum bun ; iar în jurul lui Steerforth s-au îmbulzit atîția marinari ca să-i care valizele la diligență, încît chiar dacă am fi avut bagaje cît un regiment, n-am fi dus lipsă de hamali. Într-un cuvînt, am plecat înconjurați de părerea de rău și de admirația tuturor și am lăsat în urmă o sumedenie de oameni foarte mîhniți.

— Rămîi multă vreme aici, Littimer ? l-am întrebat în ultimul moment, cînd aștepta să pornească diligența.

— Nu, *sir*. Nu cred că voi rămîne prea multă vreme, *sir*.

— Deocamdată încă nu putem ști cît, a zis Steerforth, în treacăt. Știe ce are de făcut și o să-și facă el datoria.

— Despre asta nici nu mă îndoiesc, am întărit eu.

Littimer și-a dus mîna la pălărie, spre a-mi mulțumi pentru această apreciere, și asta m-a făcut să mă simt ca un băiețaș de 8 ani. A repetat apoi acest gest ca să ne ureze drum bun ; și a rămas acolo pe trotuar, la fel de respectabil și de misterios ca o piramidă egipteană.

Cîtva timp n-am schimbat nici un cuvînt, Steerforth fiind neobișnuit de tăcut, iar eu întrebîndu-mă cînd voi mai revedea aceste vechi priveliști și ce se va mai întîmpla între timp cu mine sau cu ele. În cele din urmă Steerforth s-a înseninat și a devenit deodată vorbăreț, căci avea darul de a trece într-o clipită de la o stare de spirit la alta, și apucîndu-mă de braț, mi-a zis :

— Zi și tu ceva, David. Ce-i cu scrisoarea de care mi-ai vorbit la masă ?

— O ! i-am răspuns, scoțînd-o din buzunar. E de la mătușa.

— Și ce lucruri de seamă îți scrie ?

— Îmi amintește c-am făcut această călătorie ca să văd lumea și să mai chizbuiesc puțin.

— Ceea ce, firește, ai și făcut, nu ?

— N-aş putea zice c-am făcut acest lucru. La drept vorbind, cred c-am uitat de treaba asta.

— Bine ! Ca să-ţi îndreptţi greşeala, mi-a zis Steerforth, n-ai decît s-o faci acum. Priveşte la dreapta, şi o să vezi un şes întins, cu numeroase mlaştini ; aruncă-ţi privirea la stînga, şi o să găseşti aceeaşi privelişte. Uită-te înainte, şi o să constaţi acelaşi lucru ; uită-te înapoi, şi tot aia vei afla.

Am rîs şi i-am răspuns că atît cît puteam cuprinde cu ochii, nu întrezăream nici o profesie potrivită ; ceea ce se datora pesemne faptului că jur împrejur locul era şes.

— Şi ce spune mătuşa în privinţa asta ? m-a întrebat Steerforth, aruncînd o ochire asupra scrisorii pe care o ţineam în mînă. Face vreo sugestie ?

— Da, face, i-am răspuns. Mă întreabă dacă aş vrea să devin *proctor*. Ce părere ai ?

— De, ştiu eu ? Poţi să alegi această profesie tot atît de bine ca oricare alta.

Nu m-am putut opri să rîd din nou, văzînd că punea în aceeaşi oală toate meseriile şi profesiile, fără nici o deosebire ; şi i-am spus părerea mea.

— Dar spune-mi Steerforth, ce e un *proctor ?*

— Un fel de avocat specializat în cauzele de drept bisericesc, m-a lămurit Steerforth. Îndeplineşte în faţa unor instanţe răsuflate, care-şi au sediul la „Doctors' Commons" [1], străvechea fundătură de lîngă St. Paul's Churchyard, rolul ce revine *solicitor* [2]-ilor în faţa instanţelor

[1] Complex de clădiri datînd din secolul al XVI-lea, în care îşi aveau sediul Asociaţia doctorilor în drept din Londra (1509—1858) şi o serie de instanţe bisericeşti şi maritime ; a fost dărîmat în 1867.

[2] În Anglia, apărarea intereselor juridice ale persoanelor este împărţită între două categorii de jurişti : de o parte, *solicitor*-ii, care se mărginesc să dea avize, să întocmească contracte, să strîngă probe şi să pregătească acte procedurale, iar de altă parte, *barrister*-ii, care singuri au dreptul să reprezinte şi să pledeze în numele părţilor în faţa instanţelor de judecată.

civile. E o tagmă care în mod firesc ar fi trebuit să piară în urmă cu vreo două sute de ani. Ca să înţelegi mai bine ce e un *proctor*, cred că cel mai nimerit ar fi să-ţi descriu „Doctors' Commons". E un lăcaş retras, unde se aplică aşa-numitul drept canonic şi unde se născocesc tot felul de chiţibuşuri cu ajutorul unor stîrpituri de legi întărite cîndva de Parlament şi ieşite din uz, despre care trei sferturi din oamenii ce trăiesc în ziua de azi habar n-au, iar celălalt sfert crede că ar fi fost descoperite în stare de fosile în perioada Edwardsilor [1]. E un tribunal care deţine un străvechi monopol asupra proceselor cu privire la testamente, la căsătorii şi la litigiile ivite între nave şi corăbii.

— Fugi de-aici, Steerforth ! am exclamat eu. Doar nu vrei să spui că litigiile maritime ar avea ceva comun cu cele ecleziastice ?

— Nu, nicidecum, dragul meu, vreau să spun doar că aceste litigii sînt dezbătute şi judecate la „Doctors' Commons" de unii şi aceiaşi oameni. Ar trebui să te duci acolo într-o zi şi să-i auzi cum folosesc anapoda mai bine de jumătate din termenii de specialitate din dicţionarul lui Young în legătură cu abordajul corăbiei „Sarah Jane" de către „Nancy" sau în legătură cu faptul că *mister* Peggotty şi pescarii din Yarmouth au ieşit în larg pe vreme de furtună, ca să ducă o ancoră şi un cablu vasului „Nelson", aflat în drum spre India, care se găsea în primejdie ; iar în altă zi să te duci să-i prinzi discutînd cu aprindere probele pentru sau contra unui pastor învinuit de purtări necuviincioase ; şi o să constaţi că cel care judecase pricina de drept maritim îndeplineşte rolul de avocat în procesul pastorului, sau invers. Sînt ca actorii : aici e judecător, şi aci nu mai e ; cînd e una, cînd e alta, şi apoi schimbă, şi iar schimbă rolurile ; totdeauna însă

[1] Perioada domniei celor şase regi cu numele de Edward, care au domnit în Anglia în secolele XIV—XVI.

e un spectacol de amatori plăcut și bănos, prezentat în fața unui public deosebit de ales.

— Dar avocații și *proctor*-ii nu-s unul și același lucru ? l-am întrebat eu, cam nedumerit.

— Nu, mi-a răspuns Steerforth, avocații sînt laici, care au obținut o diplomă de doctor în drept de la o universitate, de altfel așa se face că sînt în măsură să știu cîte ceva despre treaba asta. *Proctor*-ii dau de lucru avocaților. Primesc și unii și alții onoruri grase și, în genere, trăiesc foarte bine. În concluzie, te sfătuiesc, David, să intri la „Doctors' Commons". Pot să-ți mai spun, dacă te interesează cumva, că se fudulesc foarte cu rangul lor.

Ținînd seama de obiceiul lui Steerforth de a zeflemisi asemenea lucruri și avînd în vedere atmosfera gravă și tradițiile venerabile evocate de acea „bătrînă clădire de lîngă St. Paul's Churchyard", m-am simțit atras de sugestia mătușii, sugestie în privința căreia mă lăsa să hotărăsc singur, fără a-mi ascunde că ideea îi venise cu prilejul unei recente vizite făcute *proctor*-ului ei la „Doctors' Commons", în legătură cu redactarea unui testament în favoarea mea.

— În orice caz, gestul mătușii e vrednic de laudă, și-a dat cu părerea Steerforth cînd i-am relatat acest amănunt, și merită să fie încurajat din plin. Daisy, te sfătuiesc să intri la „Doctors' Commons".

Am luat hotărîrea fermă să fac acest lucru. I-am spus apoi lui Steerforth că (după cum îmi scrisese) mătușa mă aștepta la Londra și că luase pentru o săptămînă un apartament într-un imobil din Lincoln's Inn Fields [1], care avea o scară de piatră și o ieșire de incendiu pe acoperiș, mătușa mea fiind convinsă că la Londra orice casă era în primejdie să ia foc în fiecare noapte.

[1] Veche piață în City ; își trage numele de la una dintre cele patru mari asociații profesionale ale juriștilor englezi, „Lincoln's Inn", întemeiată în secolul al XIV-lea, al cărei sediu ocupă o latură a pieței.

Călătoria a decurs cît se poate de plăcut și am mai vorbit de cîteva ori despre „Doctors' Commons", anticipînd viitorul îndepărtat cînd voi ajunge să fiu *proctor* acolo, pe care Steerforth l-a zugrăvit cu fantezie și umor într-o serie de scene care ne-au înveselit pe amîndoi. Cînd am ajuns la destinație, Steerforth s-a dus acasă, făgăduindu-mi că va veni să mă vadă peste vreo două zile, iar eu am luat trăsura pînă la Lincoln's Inn Fields, unde am găsit-o pe mătușa care mă aștepta cu cina.

Nici dacă, între timp, aș fi făcut o călătorie în jurul lumii, tot nu ne-am fi putut bucura mai mult revăzîndu-ne. Cînd m-a îmbrățișat, mătușa a început să plîngă de-a binelea și mi-a zis, glumind, că dacă biata mama ar fi trăit, fără îndoială c-ar fi vărsat un potop de lacrimi, prostuța de ea.

— Așadar, l-ai lăsat acasă pe *mister* Dick, mătușico, i-am zis eu. Îmi pare rău. Ah, Janet, ce mai faci ?

În timp ce Janet îmi făcea o reverență, întrebîndu-mă de sănătate, am băgat de seamă că obrazul mătușii se lungește.

— Îmi pare și mie rău, mi-a zis mătușa, frecîndu-și nasul. De cînd sînt aici, n-am pace, Trot.

Pînă s-apuc a o întreba de ce, m-a lămurit :

— Sînt convinsă, mi-a zis, punînd cu tristețe, dar și cu hotărîre mîna pe masă, că Dick nu-i în stare să îndepărteze măgarii. N-are tăria de caracter necesară. Ar fi trebuit s-o las pe Janet acasă, în locul lui ; așa poate aș fi fost liniștită. Dacă vreodată un măgar a izbutit să-mi calce pajiștea, a adăugat mătușa foarte apăsat, asta s-a întîmplat azi după-amiază la patru. M-a trecut un fior rece, și *știu* c-a fost un măgar !

Am încercat s-o liniștesc, dar a refuzat orice consolare.

— A fost un măgar, stărui mătușa, și anume acela cu coada retezată, pe care a venit călare sora lui Murdering (așa-i zicea întotdeauna mătușa lui Jane Murdstone). Nu

se află la Dover măgar mai obraznic şi mai nesuferit decît acela ! a încheiat mătuşa, izbind cu pumnul în masă.

Janet s-a încumetat să lase să se înţeleagă că mătuşa se necăjeşte degeaba, căci măgarul cu pricina, fiind închiriat pentru a căra nisip şi pietriş, nu avea cînd să mai încalce proprietăţile altora. Dară mătuşa nici n-a vrut să audă.

Cina a fost bună şi ni s-a servit caldă, deşi odăile mătuşii erau sus, tocmai la ultimul cat — nu ştiu dacă le alesese anume ca pentru banii ei să aibă de urcat cît mai multe trepte de piatră, sau ca să fie mai aproape de ieşirea de incendiu — şi această cină a fost alcătuită dintr-o găină friptă, un biftec şi legume foarte gustoase, din care m-am servit de două ori. Mătuşa, avînd însă idei precoacepute în privinţa alimentelor londoneze, a mîncat foarte puţin.

— Cred că pasărea asta prăpădită s-a născut şi a crescut într-o pivniţă şi n-a ieşit să răsufle decît într-o staţie de trăsuri, a declarat mătuşa. Cît despre biftecul ăsta, *sper* că o fi de vacă, deşi nu prea cred. După părerea mea, aici nu-i nimic veritabil în afară doar de gunoi.

— Nu crezi că s-ar putea ca găina să fi fost adusă de la ţară ? am cutezat s-o întreb.

— Nici gînd ! mi-a răspuns ea. Negustorilor din Londra nu le face plăcere să vîndă o marfă care să fie ceea ce spun că ar fi.

N-am îndrăznit s-o contrazic, dar am mîncat cu poftă, ceea ce a bucurat-o grozav. După ce a strîns masa, Janet a ajutat-o să se pieptene, să-şi pună scufia de noapte, care avea o croială mai elegantă ca de obicei („pentru caz de incendiu", a explicat mătuşa), şi să-şi strîngă fusta în jurul genunchilor, ca să se încălzească, acestea fiind obişnuitele ei pregătiri înainte de a se duce la culcare. După aceea i-am preparat, potrivit unor rînduieli de la care nu era îngăduită nici cea mai mică abatere, un pahar de

punch de vin alb amestecat cu apă și o bucată de pîine prăjită, tăiată în feliuțe lungi și subțiri. Cînd toate aceste preparative au luat sfîrșit, am rămas singuri, și mătușa, care ședea în fața mea, și-a sorbit încet vinul amestecat cu apă, muind pe rînd fiecare feliuță de pîine prăjită înainte de a o mînca și uitîndu-se cu duioșie la mine pe sub marginile scufiei.

— Ei, Trot, a început ea, îți surîde ideea de a te face *proctor* ? Sau încă n-ai avut vreme să te gîndești la asta ?

— Ba m-am gîndit, dragă mătușă, și am și vorbit cu Steerforth despre asta. Îmi surîde. Îmi surîde chiar foarte mult.

— Nu mai spune ? Asta mă bucură !

— Am însă o singură rezervă, mătușică.

— Spune despre ce-i vorba, Trot.

— Aș vrea să întreb, mătușică, pentru că, după cîte înțeleg, accesul la această profesie este îngrădit, dacă admiterea mea în rîndurile ei n-ar cere prea multe cheltuieli.

— Admiterea ta n-o să coste mai mult de o mie de lire, mi-a răspuns mătușa.

— Ascultă, mătușico dragă, i-am zis, trăgîndu-mi scaunul mai aproape, nu mă pot împăca defel cu gîndul acesta. E o sumă foarte mare. Ai cheltuit o mulțime cu învățătura mea și ai fost în toate privințele cît se poate de mărinimoasă cu mine. Ai fost mărinimia întrupată. Există, desigur, și alte profesii în care mi-aș putea începe activitatea fără nici o cheltuială și în care aș putea nădăjdui să răzbesc prin muncă și stăruință. Crezi că n-ar fi mai nimerit să alegem această cale ? Ești încredințată că poți cheltui atîta de mult bănet și că face să-i cheltuiești astfel ? Eu doar atît îți cer dumitale, care-mi ești ca o a doua mamă, să chibzuiești. Ești încredințată de aceste lucruri ?

Mătușa, care tot timpul mă privise drept în ochi, sfîrși de mestecat bucata de pîine prăjită ce o avea în gură ; apoi a pus paharul pe consola căminului și, împreunîn-

du-şi mîinile pe fusta sumeasă în jurul genunchilor, mi-a răspuns :

— Trot, copilul meu, n-am decît un singur ţel în viaţă, şi anume acela de a te ajuta să devii un om bun, cu judecata sănătoasă şi fericit. Asta urmăresc, şi acelaşi lucru îl urmăreşte şi Dick. Aş dori ca anumite persoane, pe care le cunosc, să audă părerile lui Dick în această privinţă. Înţelepciunea lui e minunată. Dar nimeni în afară de mine nu cunoaşte puterea minţii acestui om !

S-a oprit o clipă şi, luîndu-mi mîna într-a ei, a urmat :

— N-are nici un rost să evocăm trecutul, Trot, decît atunci cînd poate avea vreo înrîurire asupra prezentului. S-ar fi cuvenit, poate, să fi legat o prietenie mai strînsă cu sărmanul tău tată. Ar fi trebuit, poate, să mă fi apropiat mai mult de biata maică-ta, care nu era decît un copil, chiar după ce soru-ta, Betsey Trotwood, m-a dezamăgit. În ziua cînd ai venit la mine, un mic fugar istovit şi murdar, cred că m-am gîndit la toate acestea. De atunci şi pînă în ziua de azi mi-ai făcut întotdeauna cinste, dragă Trot, şi ai fost pentru mine un izvor de bucurii şi de mîndrie. Nu există nimeni altul care să aibă vreun drept asupra averii mele... (aici, spre mirarea mea, a şovăit şi a părut cam încurcată) nu există *nimeni* altul care să aibă vreun drept asupra averii mele, în afară de tine... căci tu eşti fiul meu adoptiv. Nu-ţi cer decît ca la bătrîneţe să-mi arăţi o dragoste filială şi să fii îngăduitor cu toanele şi cu ciudăţeniile mele ; în felul acesta vei dărui unei bătrîne, a cărei tinereţe n-a fost nici atît de fericită, nici atît de plăcută, mult mai mult decît tot ceea ce dînsa va putea face vreodată pentru tine.

Era întîia oară cînd o auzeam pe mătuşa pomenind de trecutul ei. Şi o făcea cu atîta mărinimie şi seninătate, încît, de-ar mai fi fost cu putinţă, aş fi sporit şi mai mult dragostea şi respectul ce i le purtam.

— Acuma ne-am înţeles şi ne-am învoit întru totul, mi-a zis mătuşa, aşa că nu mai e nevoie să vorbim des-

pre asta. Sărută-mă, și mîine dimineață, după micul dejun, vom merge împreună la „Doctors' Commons".

Am mai stat mult de vorbă înainte de a ne duce la culcare. Am dormit într-o odaie alături de aceea a mătușii, și peste noapte m-a trezit de cîteva ori, bătîndu-mi la ușă, tulburată de zgomotul depărtat al vreunei trăsuri sau al căruțelor care se duceau la piață și întrebîndu-mă dacă nu auzisem „tulumbele". Spre dimineață a avut și ea un somn mai liniștit și m-a lăsat și pe mine să dorm.

Pe la prînz am pornit spre biroul firmei „Spenlow & Jorkins", la „Doctors' Commons". Mătușa care avea despre Londra o asemenea părere încît în fiecare om de pe stradă vedea un hoț de buzunare, mi-a dat să-i țin geanta, în care se aflau zece guinee și cîteva monede de argint.

Ne-am oprit puțin la prăvălia cu jucării de pe Fleet Street, ca să vedem cum uriașii de la biserica St. Dunstan băteau clopotele — ne potrivisem plecarea ca să fim acolo la 12 — și apoi am luat-o pe Ludgate Hill și apoi pe St. Paul's Churchyard. Ajunsesem aproape de St. Paul's Churchyard, cînd deodată am văzut-o pe mătușa iuțind foarte tare pasul și privind în jur cu o căutătură speriată. În același timp am băgat de seamă că un bărbat prost îmbrăcat, cu o mutră respingătoare, care se oprise și se uitase la noi cînd am trecut, se ținea după noi și se apropiase atît de mult, încît ai fi zis că vrea s-o atingă pe mătușa.

— Trot ! Scumpul meu Trot ! mi-a șoptit dînsa înfricoșată, strîngîndu-mă de braț. Nu știu ce să fac.

— Nu-ți fie frică, i-am zis. N-ai nici un motiv să te sperii. Intră într-o prăvălie și mă descotorosesc cu îndată de individul ăsta.

— Nu, nu băiete ! Pentru nimic în lume să nu vorbești cu el. Te rog ! Îți poruncesc !

— Doamne-Dumnezeule, mătușico ! i-am zis. Nu-i decît un cerșetor obraznic.

— Nu știi ce e ! Nu știi cine e ! Nu știi ce spui !

Ca să vorbim, ne oprisem în dreptul unei porți, și dînsul se oprise și el.

— Nu te uita la el ! mi-a ordonat mătușa, cînd, indignat, am întors capul spre el. Adu-mi o trăsură și așteaptă-mă în St. Paul's Churchyard.

— Să te aștept ?

— Da. Trebuie să mă lași singură. Trebuie să mă duc să stau de vorbă cu el.

— Cu el, mătușico ? Cu omul ăsta ?

— Sînt în toate mințile și te asigur că *n-am încotro*. Fă-mi rost de o trăsură !

Deși foarte nedumerit, mi-am dat seama că n-aveam nici un drept să nu mă supun unei comenzi atît de peremptorii. Am dat fuga și am oprit o birjă care tocmai trecea goală. Nici nu apucasem să cobor de pe scară, că mătușa s-a și aruncat în trăsură, și după dînsa, omul acela. Mi-a făcut semn cu mîna să plec, și era atît de încruntată, încît uluit cum mă aflam, m-am depărtat îndată.

Am mai auzit-o spunînd vizitiului :

— Mînă unde poftești ! Mînă înainte !

Și trăsura a trecut prin fața mea, urcînd la deal.

Mi-au venit în minte spusele lui *mister* Dick, pe care le luasem drept o halucinație. Nu încăpea îndoială că acesta era omul de care-mi pomenise în termeni atît de misterioși, cu toate că nu înțelegeam defel ce putere avea asupra mătușii. După ce am tremurat de frig vreo jumătate de ceas în St. Paul's Churchyard, am zărit trăsura care se întorcea. Birjarul a oprit în dreptul meu și am văzut că mătușa era singură pe banchetă.

Încă nu-și revenise de ajuns din emoția prin care trecuse, așa că nu se simțea în stare să facă vizita proiectată. M-a rugat să mă sui în trăsură și să-i spun birjarului să ne plimbe în sus și în jos cîtva timp. Mi-a mai spus doar atît :

— Scumpul meu, niciodată să nu mă întrebi ce s-a întîmplat și nici să nu-mi pomenești de asta.

Apoi, în cele din urmă, s-a liniştit şi mi-a spus că se simte bine şi că putem coborî. Cînd mi-a dat geanta, ca să-i plătesc birjarului, am băgat de seamă că nu mai avea nici o guinee şi că-i rămăseseră doar monedele de argint.

La „Doctors' Commons" se intra printr-o portiţă scundă, boltită. După ce am făcut cîţiva paşi pe ulicioară, dincolo de portiţă, am băgat de seamă că larma Cityului se pierde treptat, ca prin minune, în depărtare. Am străbătut cîteva curţi mohorîte şi alei înguste şi am ajuns la birourile firmei „Spenlow & Jorkins", unde lumina pătrundea prin oberlihturi ; în vestibulul acestui templu, în care pelerinii intrau fără a îndeplini ceremonia de a bate la uşă, trei-patru secretari copiau nişte acte. Unul dintre ei, mărunţel şi uscăţiv, care şedea singur la o masă şi purta o perucă ţeapănă, castanie, făcută parcă din turtă dulce, s-a ridicat s-o întîmpine pe mătuşa şi ne-a poftit în biroul lui *mister* Spenlow.

— *Mister* Spenlow e la tribunal, *ma'am*, a grăit omul cel uscăţiv ; e zi de judecată la „Arches Court" [1] ; dar tribunalul se află la doi paşi şi trimit imediat să-l cheme.

Lăsîndu-ne singuri pînă la venirea lui *mister* Spenlow, am profitat să arunc o privire în jur. Mobila era veche şi prăfuită ; postavul verde de pe birou era decolorat, veşted şi ros ca un bătrîn cerşetor. Pe birou zăceau nenumărate documente făcute sul, dintre care unele purtau inscripţia „Alegaţii", iar unele, spre uimirea mea, inscripţia : „Acţiuni" ; pe unele sta scris : „Pendinte la Consistoriu" [2], pe altele la „Arches Court" [3] şi la „Prerogative Court" [4] iar pe altele la Curtea Amiralităţii [5] şi la Curtea delegaţilor [6] ;

[1] Instanţă ecleziastică de apel a eparhiei de Canterbury.
[2] Consistoriul bisericii anglicane (*Consistory Court*).
[3] Instanţă de apel a eparhiei de Canterbury.
[4] Instanţă bisericească, avînd jurisdicţie specială asupra testamentelor şi a foilor de zestre.
[5] Tribunalul maritim (*Admiralty Court*).
[6] Suprema instanţă ecleziastică a bisericii anglicane (*Delegates' Court*).

asta m-a făcut să mă întreb cîte instanţe or fi existînd în total şi cîtă vreme va trece pînă am să le dau de rost. Se mai aflau pe birou şi cîteva voluminoase dosare de „Mărturii luate sub jurămînt" în manuscris, şnuruite şi strașnic legate, care formau colecţii masive, cîte o asemenea colecţie pentru fiecare proces, ca şi cum fiecare ar fi fost o istorie în zece sau douăzeci de volume. Toate astea mi s-au părut destul de costisitoare şi mi-au permis să-mi fac o idee destul de plăcută cu privire la treburile unui *proctor*. Din ce în ce mai încîntat, zăboveam cu privirea asupra acestor obiecte şi asupra altora de acelaşi soi, cînd am auzit paşi zoriţi în camera de alături şi apoi a intrat grăbit, scoţîndu-şi pălăria, *mister* Spenlow, care purta o robă neagră, tivită cu blană albă.

Era un ins mărunţel, blond şi purta ghete impecabile şi o cravată albă şi un guler tare cum nu se poate mai scrobit. Haina strînsă pe talie era încheiată pînă sus, şi era evident că-şi dădea multă osteneală cu favoriţii care erau buclaţi cu mare grijă. La ceas avea un lanţ de aur atît de gros, încît mi-a dat prin minte că nici nu l-ar putea scoate din buzunar dacă n-ar avea un braţ vînjos, de aur ca acelea ce servesc drept emblemă giuvaergiilor. Era dichisit cu atîta grijă şi se ţinea atît de ţeapăn, încît abia se putea apleca ; iar cînd şedea la birou şi voia să se uite la vreo hîrtie, întocmai ca şi Punch, [1] îşi mişca tot trupul, de la noadă.

I-am fost prezentat de mătuşa mea lui *mister* Spenlow, care s-a arătat curtenitor.

Îndată după asta mi-a zis :

— Aşadar, *mister* Copperfield, vreţi să îmbrăţişaţi profesiunea noastră ? I-am spus în treacăt lui *miss* Trot-

[1] Unul dintre eroii popularului spectacol de marionete *Punch and Judy (Punch şi Judy)*, reprezentat de păpuşarii englezi începînd din secolul al XVII-lea ; Punch (de la italienescul *Pulcinello* sau *Punchinello)* este reprezentat ca un ins cocoşat, sfrijit, cu nas nemăsurat de lung.

wood, acum cîteva zile, cînd am avut plăcerea s-o văd (şi rostind aceste cuvinte s-a încovoiat de la noadă, ca Punch), că ar fi un loc liber la noi. *Miss* Trotwood a binevoit să-mi spună că are un nepot, căruia îi poartă o grijă deosebită şi căruia vrea să-i asigure un viitor frumos. Cred că acum am plăcerea ca acest nepot... şi din nou a făcut ca Punch.

M-am înclinat, ca să-i mulţumesc, şi i-am zis că mătuşa îmi pomenise de locul acela liber, adăugînd că aş fi foarte încîntat să-l ocup. Fiind încredinţat că ar putea să-mi convină, reţinusem imediat propunerea. Nu-mi va fi însă cu putinţă să spun precis dacă-mi place decît după ce voi şti mai bine despre ce era vorba. Şi deşi asta nu era decît o simplă formalitate, speram că mi se va oferi posibilitatea de a lucra de probă un timp înainte de a mă angaja definitiv.

— Vai, da, desigur ! Desigur ! a încuviinţat *mister* Spenlow. La noi e obiceiul să se dea totdeauna o lună... o lună de iniţiere. De fapt, aş fi foarte bucuros să vă pot oferi şi două... şi trei luni... sau chiar o perioadă nelimitată... dar vedeţi, am un asociat, pe *mister* Jorkins.

— Şi indemnizaţia dumneavoastră, *sir*, l-am întrebat, este de o mie de lire ?

— Indemnizaţia, inclusiv taxele de timbru, este de o mie de lire, a confirmat *mister* Spenlow. Cum i-am spus şi lui *miss* Trotwood, nu urmăresc interese băneşti ; cred că puţini oameni sînt mai dezinteresaţi ca mine ; dar *mister* Jorkins are părerile lui în această privinţă, şi sînt nevoit să le respect. *Mister* Jorkins găseşte că o mie de lire e prea puţin.

— Presupun, *sir*, am insistat, tot cu gîndul să cruţ punga mătuşii, că la dumneavoastră nu se practică obiceiul ca atunci cînd un stagiar se dovedeşte deosebit de folositor şi ajunge să stăpînească meseria la perfecţie... (ajungînd aici am roşit, pentru că asta semăna a laudă de sine) pre-

supun că nu se practică obiceiul ca în ultimii ani ai uceniciei să i se acorde un...

Cu o mare sforțare, *mister* Spenlow și-a înălțat capul deasupra cravatei, atît ca să-l poată clătina, și mi-a răspuns înainte ca eu să fi rostit cuvîntul „salariu" :

— Nu. Și n-aș vrea să vă spun *mister* Copperfield, cum aș soluționa această problemă dacă aș avea mînă liberă. Dar *mister* Jorkins este neînduplecat.

Eram de-a dreptul îngrozit de imaginea teribilului Jorkins. Mai tîrziu am avut însă prilejul să mă conving că era un om blajin, cam greu de cap, al cărui rol era să stea în umbră, ca să poată fi denunțat mereu drept cel mai căpățînos și cel mai răuvoitor dintre oameni. Dacă un funcționar cerea o sporire a salariului, *mister* Jorkins nici nu voia să audă de așa ceva. Dacă un client întîrzia să achite nota de cheltuieli, *mister* Jorkins era acela care voia să-l constrîngă să plătească ; și oricît de neplăcute ar fi fost toate acestea pentru simțămintele lui *mister* Spenlow, *mister* Jorkins rămînea pe poziție. Inima și punga lui Spenlow cel bun ca un înger ar fi fost totdeauna larg deschise dacă nu s-ar fi împotrivit diavolul de Jorkins. Pe măsură ce am înaintat în vîrstă, am avut prilejul să cunosc și alte firme a căror activitate se desfășura după metoda „Spenlow & Jorkins" !

S-a stabilit că voi putea începe luna de probă cînd voi dori și că nu era nevoie ca mătușa să rămînă la Londra, nici să se întoarcă la sfîrșitul perioadei, căci angajamentul meu îi putea fi trimis acasă pentru a-l semna. Cînd am ajuns atît de departe, *mister* Spenlow pe loc mi-a propus să merg cu el la tribunal ca să văd cum arată. Am primit bucuros, și în acest scop am ieșit împreună, lăsînd-o pe mătușa să ne aștepte, căci ne-a zis că n-avea nici o poftă să se aventureze în asemenea locuri, socotind, pare-se, tribunalele ca un fel de pulberării, gata să sară în aer în orice clipă.

Mister Spenlow m-a condus printr-o curte pietruită, înconjurată de clădiri mohorîte de cărămidă, care, judecînd după firmele cu numele doctorilor bătute pe la uşi, am presupus că trebuie să fie birourile oficiale ale savanţilor avocaţi despre care îmi vorbise Steerforth ; apoi, luînd-o la stînga, am intrat într-o încăpere vastă şi întunecată, care aducea o capelă. Partea din fund era separată de rest printr-o balustradă ; şi îndărătul acesteia, pe un fel de podium în formă de potcoavă, de o parte şi de alta, pe nişte scaune de sufragerie, vechi şi comode, şedeau nişte *gentlemen*-i în robe roşii şi cu peruci cenuşii, despre care mi s-a spus că erau înşişi doctorii de care am pomenit. În capul potcoavei, la un mic pupitru, în chip de amvon, stătea, clipind mărunt, un bătrînel, pe care, dacă l-aş fi văzut într-o colivie, fără doar şi poate l-aş fi luat drept o bufniţă ; am aflat însă că era preşedintele instanţei. Jos, în spaţiul dintre braţele potcoavei, la o masă lungă, verde, se aflau alţi *gentlemeni* posomorîţi, de acelaşi rang cu *mister* Spenlow, care, ca şi el, purtau robe negre tivite cu blană albă. Mai toţi purtau cravate scrobite şi păreau tare ţanţoşi ; curînd însă mi-am dat seama că-i cam nedreptăţisem în această din urmă privinţă, căci atunci cînd vreo doi sau trei s-au ridicat pentru a răspunde la o întrebare a preşedintelui, am văzut că erau cît se poate de plouaţi. Publicul era alcătuit dintr-un băieţaş cu un şal de lînă la gît şi un bărbat voinic, dar cam jerpelit, care mînca pe furiş firimituri scoase din buzunarul hainei şi se încălzea la soba din mijlocul sălii tribunalului. Liniştea toropită ce domnea în această sală nu era întreruptă decît de trosnetul focului şi de glasul unuia dintre doctori, care vorbea încetişor, invocînd o întreagă bibliotecă de probe, întrerupîndu-se din cînd în cînd ca să stăruie asupra unor argumente ivite în drum ca nişte locuri de popas. Niciodată de cînd sînt n-am avut prilejul să asist la o reuniune de familie atît de plăcută şi somnolentă,

atît de prăfuită şi demodată şi atît de visătoare, şi mi-am dat seama că apartenenţa la această familie trebuie să aibă un agreabil efect soporific asupra oricui — excepţie făcînd poate reclamanţii.

Încîntat de atmosfera de reverie ce domnea în acest colţ retras, i-am declarat lui *mister* Spenlow că am văzut destul deocamdată, şi ne-am întors la mătuşa ; apoi, împreună cu ea, am părăsit „Doctors' Commons", simţindu-mă foarte tînăr cînd am ieşit din birourile firmei „Spenlow & Jorkins", urmărit de privirile funcţionarilor, care-şi făceau unul altuia semn cu condeiele, să se uite la mine.

Am ajuns înapoi la Lincoln's Inn Fields fără nici o altă aventură, în afară de întîlnirea cu un măgăruş nefericit, înhămat la căruţa unui precupeţ, care i-a trezit mătuşii amintiri dureroase. După ce am ajuns cu bine la gazdă, am mai discutat îndelung planurile mele de viitor ; şi ştiind că mătuşa era nerăbdătoare să se întoarcă mai repede acasă, căci, din pricina mîncării, a pericolului de incendiu şi a hoţilor de buzunare, la Londra nu se putea simţi bine nici o jumătate de ceas, am îndemnat-o să nu se mai deranjeze pentru mine şi să plece, lăsîndu-mă să-mi port singur de grijă.

— Mîine se împlineşte o săptămînă de cînd am venit, şi n-a trecut o zi fără să mă gîndesc la întoarcere, mi-a răspuns mătuşa. Am găsit lîngă Adelphi nişte odăi mobilate, care cred că ţi-ar conveni de minune, Trot !

După această mică introducere, a scos din buzunar un anunţ decupat cu grijă dintr-un ziar, în care se arăta că în Buckingham Street, lîngă Adelphi, era de închiriat un mic apartament mobilat, cu vedere asupra Tamisei, potrivit pentru un tînăr distins, aparţinînd vreuneia dintre asociaţiile juriştilor, sau avînd altă îndeletnicire — locuinţă liberă imediat. Chiria modestă, eventual contract lunar.

— Tocmai ce-mi trebuie, mătușico ! i-am zis, roșindu-mă la gîndul că aș putea locui într-un apartament.

— Atunci, hai să mergem ! mi-a zis, punîndu-și boneta, pe care tocmai o scosese. Să mergem să-l vedem.

Și am pornit. Anunțul preciza că trebuie să ne adresăm unei oarecare *missis* Crupp, care locuia la aceeași adresă, și am tras cordonul soneriei de la subsol, unde presupuneam că o vom găsi pe *missis* Crupp. Abia după ce am sunat de vreo trei sau patru ori, am dat de *missis* Crupp, o femeie grasă, într-un capot de nanchin, sub care atîrna volanul unui jupon de flanelă.

— Dați-ne voie să vizităm apartamentul de închiriat, *ma'am*, i-a zis mătușa.

— Pentru domnul ăsta ? a întrebat *missis* Crupp, căutîndu-și cheile din buzunar.

— Da, pentru nepotul meu, i-a răspuns mătușa.

— Minunat apartament pentru un tînăr ca ista, a zis *missis* Crupp.

Și am urcat scara.

Apartamentul se afla la ultimul cat — ceea ce în ochii mătușii reprezenta un mare avantaj fiind aproape de ieșirea de incendiu — și era alcătuit dintr-un vestibul întunecos, unde nu se vedea mai nimic, un oficiu, fără ferestre, unde nu intra deloc lumina, un salonaș și un dormitor. Mobila era cam învechită, dar destul de bună pentru mine ; ferestrele dădeau însă spre fluviu.

Arătîndu-mă încîntat, mătușa și *missis* Crupp s-au retras în oficiu ca să discute prețul, iar eu m-am așezat pe sofaua din salonaș, abia îndrăznind să nădăjduiesc că îmi va fi dat să locuiesc într-un apartament atît de somptuos. După ce s-au ciorovăit cîtva timp, s-au întors amîndouă, și, spre marea-mi bucurie, am văzut, atît după chipul lui *missis* Crupp, cît și după al mătușii, că se înțeleseseră.

— Mobila e a ultimului ocupant ? a întrebat mătușa.

— Da, *ma'am*, i-a răspuns *missis* Crupp.

— Și cu el ce s-a întîmplat ? a întrebat mătușa.

Pe *missis* Crupp a apucat-o o tuse rebelă, care abia-abia i-a îngăduit să îngaime :

— S-a îmbolnăvit aici, *ma'am*, și... îhî, îhî, îhî, vai de el ! s-a prăpădit.

— Hm ! Și din ce a murit ? a vrut să știe mătușa.

— Să vedeți, *ma'am*, din pricina băuturii s-a prăpădit, i-a răspuns *missis* Crupp pe un ton confidențial. Și a fumului.

— A fumului ? Nu cumva din cauza sobelor ? a iscodit-o mătușa.

— Nu, *ma-am*. Din pricina țigărilor și a pipelor, i-a răspuns *missis* Crupp.

— *Asta,* Trot, nu-i molipsitor în nici un caz, a observat mătușa, întorcîndu-se către mine.

— Desigur că nu, am zis.

Pe scurt, văzînd cît de încîntat eram de acest apartament, mătușa l-a închiriat pe o lună, cu dreptul ca la expirarea termenului să cerem prelungirea contractului pe încă douăsprezece. *Missis* Crupp urma să-mi procure rufărie de pat și să-mi gătească ; toate celelalte obiecte casnice de care aș fi avut nevoie se găseau în apartament ; și *missis* Crupp a dat asigurări formale că va avea grijă de mine ca de propriul ei copil. Peste trei zile urma să mă mut în apartament, și *missis* Crupp a mulțumit cerurilor că în sfîrșit găsise și ea pe cineva de care să aibă grijă !

La înapoiere mătușa mi-a spus că, precum nădăjduia, viața pe care o voi duce de-aci înainte mă va întări și îmi va da încredere în mine. A doua zi, pe cînd făceam pregătirile pentru aducerea hainelor și a cărților mele rămase la *mister* Wickfield, mi-a repetat de mai multe ori aceste cuvinte. I-am scris o lungă scrisoare lui Agnes, povestindu-i cum am petrecut în vacanță, și am dat-o mătușii, care urma să plece în ziua următoare. Pentru a scurta povestirea, e destul să adaug că mătușa mi-a lăsat bani berechet pentru a face față nevoilor în cursul lunii

de încercare ; că, spre marea mea dezamăgire, precum și a mătușii, Steerforth nu s-a arătat înainte de plecarea ei ; că am așezat-o, cu Janet alături, în diligența de Dover și că tresălta de bucurie la gîndul iminentei înfrîngeri a măgarilor care băteau drumurile fără rost ; și, că, după plecarea diligenței, mi-am întors privirile către Adelphi, gîndindu-mă la zilele de odinioară, cînd hoinăream pe sub boltele-i subterane, și la fericitele schimbări datorită cărora ieșisem la suprafață.

CAPITOLUL

XXIV

ÎNTÎIA DESTRĂBĂLARE

Era nespus de plăcut să am un castel atît de falnic numai pentru mine şi să încerc, cînd închideam uşa, sentimentul ce-l încerca Robinson Crusoe cînd intra în fortăreaţa sa şi trăgea scara după el. Era nespus de plăcut să mă plimb prin oraş, cu cheia casei în buzunar, şi să ştiu că pot pofti pe oricine la mine, fără a stînjeni pe nimeni, afară doar pe mine însumi. Era nespus de plăcut să pot intra şi ieşi în voie, să vin şi să plec fără a spune vreun cuvînt cuiva şi s-o sun pe *missis* Crupp ori de cîte ori aveam nevoie, pentru ca să vină — cînd avea poftă — abia trăgîndu-şi suflarea, de parcă ar fi urcat din fundul pămîntului. Toate acestea erau, repet, nespus de plăcute ; dar trebuie să mărturisesc că uneori mă simţeam destul de trist.

Plăcut era dimineaţa, mai ales pe vreme frumoasă. La lumina zilei, viaţa părea frumoasă şi fermecătoare ; cînd soarele strălucea pe cer, părea şi mai frumoasă, şi mai fermecătoare. Dar cînd ziua scăpăta, parcă se stingea şi viaţa. Nu ştiu cum se făcea, dar rareori viaţa îmi părea atrăgătoare la lumina lumînărilor. Atunci simţeam nevoia să schimb o vorbă cu cineva. Îmi lipsea Agnes. În locul surîsului liniştitor al duhovnicei mele, aveam în faţă un gol imens. *Missis* Crupp mi-era tare străină. Mă gîndeam la cel care locuise înaintea mea în apartament şi se prăpădise din pricina băuturii şi a fumului ; şi mai c-aş

fi dorit să fi binevoit a rămîne în viaţă şi să nu mă tulbure cu moartea lui.

După două zile şi două nopţi m-am simţit de parc-aş fi locuit acolo de un an, deşi nu îmbătrînisem nici cu un ceas, iar faptul că eram atît de tînăr mă sîcîia ca de obicei.

A treia zi, văzînd că Steerforth tot nu se arătase, am presupus că s-a îmbolnăvit, şi plecînd mai devreme de la birou, din „Doctors' Commons", m-am dus pe jos pînă la Highgate. *Missis* Steerforth s-a bucurat cînd m-a văzut şi mi-a zis că fiul ei, împreună cu un coleg de la Oxford plecaseră în vizită la un prieten comun, care locuia lîngă St. Albans [1] şi că-l aştepta să se întoarcă a doua zi. Ţineam atît de mult la el, încît am fost de-a dreptul gelos pe prietenii lui de la Oxford.

Missis Steerforth stăruind să stau la masă, am primit, şi tot timpul n-am vorbit decît despre el. I-am povestit cît de mult îl îndrăgise toată lumea la Yarmouth şi ce tovarăş de drum fermecător fusese. *Miss* Dartle nu mai contenea cu fel de fel de aluzii şi întrebări misterioase, şi curioasă să afle tot ce făcusem acolo, m-a tot descusut : „Chiar aşa s-a întîmplat ?" pînă a aflat tot ce voia. Înfăţişarea ei era exact aşa cum am descris-o după ce am văzut-o întîia oară ; dar tovărăşia celor două doamne a fost atît de agreabilă şi mi s-au părut atît de binevoitoare, încît am fost cît pe-aci să mă îndrăgostesc de *miss* Dartle. De cîteva ori în cursul serii, şi mai ales noaptea, în drum spre casă, m-am gîndit, fără să vreau, ce plăcut ar fi să stea să-mi ţină de urît în Buckingham Street.

Dimineaţă tocmai luam cafeaua şi mîncam o chiflă înainte de a mă duce la birou, în „Doctors' Commons" — şi e cazul să spun aici că era de mirare cît de multă cafea întrebuinţa *missis* Crupp, şi ce slabă era cafeaua — cînd, spre marea mea bucurie, m-am trezit cu Steerforth.

[1] Vechi orăşel la nord-vest de Londra.

— Dragul meu Steerforth ! am strigat eu. Începusem să cred că n-am să mai am parte să te văd niciodată !

— Am fost luat pe sus chiar a doua zi după ce am ajuns acasă, mi-a zis Steerforth. Ah, Daisy, eşti ca un adevărat holtei aici !

I-am arătat foarte mîndru tot apartamentul, pînă şi oficiul, iar el nu şi-a precupeţit laudele.

— Îţi spun drept, a adăugat, am să întrebuinţez locuinţa ta ori de cîte ori am să vin în oraş, pînă ai să mă dai afară.

Eram fericit. Cît despre dat afară i-am spus că pentru asta va trebui să aştepte pînă la paştele cailor.

— Dar trebuie să iei şi tu o gustare ! i-am spus, cu mîna pe cordonul soneriei. *Missis* Crupp o să-ţi opărească o cafea, iar eu am să-ţi prăjesc nişte slăninuţă pe plita olandeză specială pentru becheri pe care o am.

— Nu, nu ! m-a oprit Steerforth. Nu suna ! Trebuie să mă duc să iau gustarea cu unul dintre prietenii mei care locuieşte la „Piazza Hotel", lîngă Covent Garden.

— Dar atunci ai să vii să iei cina cu mine ?

— Nu pot, îţi jur ! Nimic nu mi-ar face mai multă plăcere decît să iau masa cu tine, dar *trebuie* să rămîn cu aceşti doi prieteni. Mîine dimineaţă plecăm toţi trei.

— Atunci adu-i aici la masă, am insistat eu. Crezi c-ar primi să vină ?

— Vai, vin ei bucuros, m-a asigurat Steerforth, numai că o să-ţi facem deranj. Mai bine ar fi să iei cina cu noi în oraş.

N-am vrut să primesc nici în ruptul capului, căci îmi dăduse în gînd că se cuvenea să sărbătoresc intrarea în noua locuinţă şi că prilejul era cum nu se poate mai bun. În urma laudelor lui, mă simţeam foarte mîndru de apartament şi ardeam să demonstrez toate însuşirile ce le avea. De aceea am stăruit să-mi făgăduiască precis că va veni la cină cu cei doi prieteni ai săi, la ceasurile 6.

După ce a plecat, am sunat-o pe *missis* Crupp şi i-am destăinuit planurile mele temerare. *Missis* Crupp mi-a zis, în primul rînd, că nici vorbă nu putea fi ca ea să servească la masă, dar că ştie ea un „tînăr îndemînatic", care ar putea fi convins s-o facă, şi că acesta s-ar mulţumi cu cinci şilingi, plus ce voi mai găsi de cuviinţă. Nu încape vorbă, i-am zis, să-l tocmim să vină. În al doilea rînd, *missis* Crupp mi-a zis că-i mai mult decît limpede că dînsa nu putea fi în două locuri deodată (ceea ce am găsit că-i foarte adevărat) şi că era neapărată nevoie „de o fată tînără" care să stea tot timpul în oficiu şi să spele vasele la lumina unei lumînări. Am întrebat-o cît ar lua o asemenea fată ? Şi *missis* Crupp mi-a răspuns emiţînd presupunerea că numai cu optsprezece *pence* în plus sau în minus nici nu mă voi îmbogăţi, nici nu voi ajunge la sapă de lemn. Am încuviinţat şi am tranşat şi *această* problemă. Apoi *missis* Crupp mi-a zis :

— Acuma să ne ocupăm de masă.

Constructorul maşinii de gătit pe care o avea *missis* Crupp dăduse dovadă de o gravă lipsă de prevedere, căci pe ea se puteau prăji doar cotlete şi pregăti cartofi pire. Cînd am pomenit de o oală cu peşte, *missis* Crupp a zis : „Asta-i ! N-aţi vrea să poftiţi să vedeţi plita ?" Avea dreptate. Dar să mă duc s-o văd ? Avînd în vedere că, de *m-aş* fi dus s-o văd, tot n-aş fi cîştigat nimic, i-am zis :

— Ne descurcăm fără peşte.

Dar *missis* Crupp a obiectat :

— Nu vorbiţi aşa ; se găsesc stridii, de ce n-am lua stridii ?

Aşadar, *asta* s-a tranşat. Apoi *missis* Crupp şi-a dat cu părerea cum să fie întocmit meniul. O pereche de găini fripte — de la patiserie ; un rasol de vacă cu legume — de la patiserie ; două feluri mai uşoare, ca, de pildă, o omletă şi rinichi — de la patiserie ; o tartă şi (dacă doresc) o gelatină... de la patiserie. În felul acesta, mi-a zis *missis* Crupp, va avea posibilitatea să-şi concentreze

atenţia asupra cartofilor şi să servească brînza şi salata de ţelină aşa cum ştia dînsa.

Am urmat întocmai sfaturile date de *missis* Crupp şi m-am dus singur la patiserie să dau comanda. Ieşind apoi pe Strand, am văzut în vitrina unei mezelării un platou cu nu ştiu ce mîncare pestriţă, care semăna cu marmora, dar care purta eticheta „Mock Turtle".[1] Am intrat şi am cumpărat o porţie, care, după cum am constatat mai tîrziu, ar fi fost de ajuns pentru cincisprezece persoane. După ce a făcut oarecare nazuri, *missis* Crupp a consimţit să încălzească acest produs ; ajungînd în stare lichidă, a scăzut atît de mult, încît aşa cum s-a exprimat Steerforth, n-a rămas decît „o gustare ca pentru păsărele".

După ce am dus la bun sfîrşit toate aceste pregătiri, am mai cumpărat un mic desert în piaţa Covent Garden şi am făcut o comandă relativ mare de vin la un depozit de vinuri din apropiere. După-amiază, cînd m-am întors acasă şi am văzut sticlele rînduite în careu pe pardoseala oficiului (deşi am băgat de seamă că lipseau două, ceea ce pe *missis* Crupp a indispus-o), m-am înspăimîntat de mulţimea lor.

Unul dintre prietenii lui Steerforth se numea Grainger, celălalt — Markham. Erau amîndoi băieţi veseli şi cu haz ; Grainger era ceva mai în vîrstă decît Steerforth ; Markham părea mai tînăr, nu i-aş fi dat mai mult de 20 de ani. Am băgat de seamă că acesta, ori de cîte ori vorbea despre sine, folosea termenul generic de „omul", şi rareori, sau aproape niciodată, pronumele pentru persoana întîi singular.

— S-ar putea simţi bine omul aici, *mister* Copperfield, mi-a declarat Markham, referindu-se la persoana lui.

— Apartamentul nu-i rău situat şi încăperile sînt foarte plăcute, am încuviinţat.

[1] Piftie de viţel.

— Sper c-aveţi ceva poftă de mîncare, le-a zis Steerforth.

— Pe cinstea mea, Londra parcă biciuieşte apetitul omului ! i-a răspuns Markham. Toată ziulica omul este flămînd. Şi nu conteneşte cu mîncarea.

Simţindu-mă cam stînjenit la început şi socotindu-mă mult prea tînăr pentru a prezida, cînd ni s-a dat de ştire că masa e servită, l-am rugat pe Steerforth să stea în capul mesei, iar eu am luat loc în faţa lui. Totul a fost foarte bun ; vin a fost din belşug ; şi Steerforth şi-a dat atîta osteneală să asigure reuşita petrecerii, încît totul, de la început pînă la sfîrşit, a mers strună. Cît am stat la masă, n-am fost chiar atît de jovial cum aş fi vrut să fiu, pentru că locul meu era în faţa uşii, iar atenţia-mi era distrasă de faptul că „tînărul îndemînatic" mereu ieşea din odaie, şi de fiecare dată vedeam pe peretele vestibulului umbra lui, cu o sticlă la gură. „Fata cea tînără" mi-a pricinuit şi ea destulă neliniştе : nu atît pentru că nu prea spăla vasele, ci pentru că le spărgea. Curioasă din fire şi neputîndu-se stăpîni, în loc să stea în oficiu (aşa cum i se spusese foarte lămurit), mereu ieşea ca să tragă cu ochiul la noi, şi mereu i se părea c-a fost văzută ; din această cauză, retrăgîndu-se în mod precipitat, a dat în mai multe rînduri peste veselă (pe care o aşezase cu mare grijă pe duşumea), căşunînd pagube considerabile.

Acestea n-au fost însă decît mici neplăceri, pe care le-am dat uitării după ce s-a strîns masa şi s-a adus desertul ; în clipa aceea am băgat de seamă că „tînărul îndemînatic" îşi pierduse graiul. Aşa că abia după ce l-am luat deoparte şi l-am povăţuit să se ducă la *missis* Crupp, şi s-o ia cu el la subsol şi pe „fata cea tînără", am putut să petrec în voie.

Am început să fiu deosebit de vesel şi zburdalnic : îmi năvăleau în minte fel de fel de lucruri pe jumătate uitate, despre care simţeam o nevoie irezistibilă să vorbesc fără nici o noimă. Rîdeam cu poftă atît de propriile

mele glume, cît şi de ale celorlalţi ; l-am mustrat pe Steerforth că nu turna vin ; am făcut mai multe legăminte să vizitez Oxfordul ; am declarat că, pînă la noi dispoziţiuni, am să dau în fiecare săptămînă o masă ca asta ; şi am prizat prosteşte atîta tutun din tabachera lui Grainger, încît m-am văzut obligat să trec în oficiu, unde am strănutat zece minute în şir.

Apoi m-am apucat să umplu paharele din ce în ce mai repede, şi umblam cu tirbuşonul să destup sticlele mult înainte de a fi nevoie. Am închinat în sănătatea lui Steerforth. Am spus că mi-era cel mai drag prieten, că-mi fusese protector şi conşcolar în copilărie. Am declarat că eram încîntat să beau în sănătatea lui. Am adăugat că niciodată nu mă voi putea plăti de tot ce-i datoram şi că niciodată nu voi fi în stare să-mi exprim întreaga admiraţie pe care i-o purtam. Am încheiat strigînd :

— În sănătatea lui Steerforth ! Dumnezeu să-l binecuvînteze ! Urra !

Am băut în cinstea lui de trei ori cîte trei pahare şi apoi încă unul zdravăn pentru a sfîrşi. Mi-am spart apoi paharul pe cînd dădeam să ocolesc masa, ca să-i strîng mîna, şi i-am spus (în două cuvinte) :

— Steerforth, eşti steaua călăuzitoare a vieţii mele !

Şi am ţinut-o tot aşa, pînă ce deodată mi-am dat seama că cineva cîntă. Cîntăreţul era Markham şi cînta : „Cînd inima omului e copleşită“ [1]. După ce a isprăvit ne-a cerut să bem în cinstea „femeii“ ! M-am împotrivit, arătînd că nu pot îngădui acest lucru. Am spus că închinarea mi se pare necuviincioasă şi că nu voi îngădui niciodată ca în casa mea să se închine altfel decît în cinstea „doamnelor“ ! Am fost foarte bătos cu el, mai ales, cred, pentru că i-am văzut pe Steerforth şi Grainger rîzînd de mine sau de el. sau poate de amîndoi. Mi-a răspuns că nu se cuvine să i se dicteze omului ce să facă sau să nu facă. Eu am susţinut

[1] Arie din *The Beggar's Opera* de John Gay.

că se cuvine. Atunci a spus că nu se cuvine ca omul să fie jignit. I-am zis că aici avea dreptate şi că niciodată nu se va întîmpla una ca asta sub acoperişul meu, unde Larii [1] sînt sacrosancţi, iar legile ospitalităţii sînt respectate mai presus de orice. Mi-a răspuns că nu consideră c-ar fi o abatere de la demnitatea omului să mărturisească deschis că sînt un băiat al dracului de bun. Atunci am cerut pe loc să bem în sănătatea lui.

Cineva a fumat. Ne-am apucat să fumăm cu toţii. Am fumat şi *eu* silindu-mă să-mi stăpînesc un fior. Steerforth a ţinut o mică cuvîntare despre mine, care m-a mişcat pînă la lacrimi. I-am răspuns mulţumindu-i şi exprimîndu-mi speranţa că vom cina împreună şi a doua zi, şi a treia zi, şi în fiecare zi la 5, ca să putem gusta plăcerile conversaţiei şi petrecerii pînă noaptea tîrziu. Am simţit nevoia să mai închin un pahar în sănătatea cuiva. În sănătatea mătuşii mele *miss* Betsey Trotwood, cea mai strălucită reprezentantă a sexului slab !

Cineva se aplecase pe fereastra dormitorului, răcorindu-şi fruntea pe piatra rece a pervazului şi lăsînd vîntul să-i mîngîie faţa. Chiar eu eram acela. Şi-mi vorbeam singur, spunîndu-mi „Copperfield" şi zicînd : „De ce te-ai apucat să fumezi ? Ar fi trebuit să ştii că n-ai să poţi suporta". Apoi cineva, împletindu-se, şi-a cercetat chipul în oglindă. Tot eu. În oglindă păream foarte palid ; ochii aveau o căutătură rătăcită ; iar părul meu — numai părul meu, nimic altceva — arăta cam ameţit.

Cineva mi-a zis :

— Hai să mergem la teatru, Copperfield !

Deodată n-am mai văzut dormitorul în faţa ochilor, ci masa acoperită de pahare zornăitoare ; lampa ; pe Grainger la dreapta mea, pe Markham la stînga şi pe Steerforth în faţă, toţi învăluiţi în ceaţă, undeva foarte departe. La teatru ? Desigur. Excelentă idee. Haidem ! Dar

[1] *Lari* : în mitologia romană, numele zeilor care ocroteau căminul şi familia.

să mă ierte că rămîn în urmă să sting lampa... ar putea să ia foc.

Datorită întunericului, m-am zăpăcit și n-am mai găsit ușa. Bîjbîind în fața perdelelor de la fereastră, am căutat-o pînă ce Steerforth s-a apropiat rîzînd și, apucîndu-mă de braț, m-a dus afară. Am coborît scările unul după altul. Cînd să ajungem la parter, careva a căzut și s-a rostogolit pînă jos. Cineva a spus că ar fi Copperfield. M-a iritat această scorneală, pînă ce, dîndu-mi seama că mă aflam în gang, întins pe spate, am început să cred că afirmația ar putea să cuprindă oleacă de adevăr.

Era o noapte foarte cețoasă, iar felinarele de pe stradă aveau în jurul lor aureole de lumină. Am auzit parcă pe cineva spunînd c-ar fi umed. *Eu* găseam că era vreme geroasă. Lîngă un felinar, Steerforth m-a scuturat de praf și mi-a potrivit pe cap pălăria, pe care, pe neașteptate, cineva a scos-o de undeva în mod cu totul miraculos că o n-o avusesem pînă atunci. Apoi Steerforth m-a interpelat:

— Te simți bine, Copperfield ?

Iar eu i-am răspuns :

— Minunatdebbbine !

În ceață apare la un ghișeu un om care se uită afară și ia niște bani de la cineva și întreabă dacă sînt și eu unul dintre *gentlemen*-ii pentru care i se plătise, apoi (după cîte îmi amintesc din privirea pe care i-am aruncat-o) parcă șovăie dacă să primească banii sau nu. Scurt timp după aceea ne trezim cu toții undeva pe sus de tot, într-un teatru în care este foarte cald, și privim jos în stal, de unde parcă se ridică fum, atît de nedeslușit vedem lumea ce se înghesuie acolo. Era în acel teatru și o scenă mare, foarte netedă și curată, în comparație cu străzile pe care le străbătusem ; și pe scenă se află niște oameni care tot vorbesc despre ceva, dar nu prea lămurit. E un belșug de lumini și muzică, și jos, în loji, sînt doamne și nu mai știu ce. Întregul edificiu mi se pare că plutește, ca și cum

ar lua lecţii de înot, şi reacţionează foarte ciudat cînd dau să-l ţin pe loc.

La sugestia nu ştiu cui, am luat hotărîrea să coborîm şi ne aşezăm în avanscenă, lîngă nişte doamne. În faţa ochilor îmi apare un domn în frac, pe o canapea, cu un binoclu în mînă, şi apoi mă zăresc şi pe mine, cît sînt de lung, într-o oglindă. Apoi cineva mă conduce în una dintre loji şi mă pomenesc vorbind în timp ce mă aşez, iar cîteva voci din jur strigă răstit : „Tăcere !" Doamnele îşi îndreaptă privirile furioase spre mine şi — pe cine văd ! — pe Agnes, care stă chiar în faţa mea, în aceeaşi lojă, cu un domn şi o doamnă pe care nu-i cunosc. Şi acum, cînd scriu aceste rînduri, pot spune că îi văd mai bine decît în seara aceea chipul şi privirea-i uluită şi plină de mîhnire aţintită asupra mea.

— Agnes ! îi spun eu răguşit. Ddoamne iartă-mă ! Agnes !

— Ssst ! Te rog ! mi-a răspuns, şi n-am putut înţelege de ce. Tulburi spectatorii. Uită-te pe scenă !

Am încercat, la cererea ei, să-mi aţintesc privirea asupra scenei şi să aud ceva din ce se spunea acolo, dar zadarnic. De cîteva ori m-am uitat pe furiş la Agnes şi am văzut-o ghemuindu-se în colţul ei şi ducînd mîna înmănuşată la frunte.

— Agnes, i-am zis. Mmissse pppare că ţţierrrău !

— Da, da. Nu te sinchisi de mine, Trotwood. Ascultă! Nu pleci mai repede ?

— Sssăpplecmmmairreppedde ?

— Da.

Am avut de gînd să-i dau un răspuns nătîng, să-i spun c-aştept s-o petrec pînă jos. Presupun că i l-am şi dat, căci după ce m-a privit cu luare-aminte cîtva timp, mi s-a părut c-a priceput şi mi-a şoptit :

— Ştiu că vei face ce te voi ruga, dacă-ţi voi spune că ţin foarte mult s-o faci. Pleacă imediat, Trotwood, fă asta de dragul meu şi roagă-i pe prietenii tăi să te conducă!

Asta m-a impresionat într-atîta, încît, deşi supărat pe ea, m-am ruşinat şi, ridicîndu-mă, i-am spus scurt: „Ssara!" (în loc de: „Bună seara!") şi am ieşit. Băieţii m-au urmat, iar din lojă am intrat de-a dreptul în dormitorul meu, unde mă aflam singur cu Steerforth, care-mi ajuta să mă dezbrac, în timp ce-i spuneam că Agnes era sora mea şi îl imploram să aducă tirbuşonul ca să mai deschid o sticlă de vin.

Noaptea toată cineva a zăcut în patul meu, şi într-un vis febril a repetat halandala toate astea, în vreme ce patul se legăna neîncetat, ca o mare dezlănţuită! Treptat, a ieşit la iveală că acel „cineva" eram eu însumi şi am început să simt că-mi dogoreşte tot trupul şi că pielea-mi devenise tare ca scîndura; limba o simţeam ca fundul unui ceainic gol, ponosit de vreme, aşezat peste o flacără mică; iar palmele îmi frigeau ca nişte plăci de metal încins, pe care nici gheaţa nu le putea răcori!

Dar ce canon pe mine, ce ruşine şi ce mustrări de cuget a doua zi cînd m-am dezmeticit! Groaza că săvîrşisem mii de nelegiuiri, pe care cu nimic nu le voi putea răscumpăra vreodată, amintirea acelei priviri de neuitat pe care mi-o aruncase Agnes, frămîntarea chinuitoare pricinuită de faptul că n-aveam cum s-o găsesc, căci, netrebnicul de mine, nu ştiam nici cum venise la Londra, nici unde locuia, oroarea ce mi-o făcea odaia în care avusese loc cheful, capul ce-mi plesnea de durere, mirosul acru de fum, vederea paharelor, slăbiciunea care nu-mi îngăduia să ies din casă, nici chiar să mă scol! Vai, ce zi îngrozitoare a fost!

Vai, şi ce mai seară am petrecut cînd, aşezat lîngă cămin, cu o farfurie de ciorbă de berbec în faţă, m-am gîndit că apucasem pe calea fostului chiriaş şi că-i voi moşteni soarta, aşa cum îi moştenisem apartamentul. M-a bătut gîndul să fug la Dover şi să mărturisesc totul! Ce

mai seară ! Cînd a venit să ia castronul de ciorbă, *missis* Crupp mi-a adus un rinichi pe o farfurie de desert, zicîndu-mi că era tot ce mai rămăsese de aseară. M-am simţit înclinat să cad la pieptul ei înveşmîntat în nanchin şi sincer pocăit să-i spun : „O *missis* Crupp, *missis* Crupp, lăsaţi-le-ncolo de rămăşiţe ! Sînt cît se poate de nefericit !“, numai că m-am îndoit, chiar şi în clipa aceea, că *missis* Crupp ar fi o femeie în faţa căreia să-ţi descarci sufletul.

CAPITOLUL

XXV

GENII BUNE ŞI GENII RELE

Tocmai ieşisem pe uşă în dimineaţa următoare acestei zile posomorîte, în care fusesem chinuit de migrenă, de mahmureală şi de remuşcări, şi nu mai ştiam prea bine cînd avusese loc cheful, ca şi cum, cu o pîrghie gigantică, o ceată de titani ar fi împins ziua de alaltăieri cu cîteva luni înapoi, cînd deodată am văzut un comisar care urca scările cu o scrisoare în mînă. Nu se prea grăbea, dar cînd m-a zărit în capul scării, cum îl priveam peste balustradă, a pornit-o la trap şi a ajuns sus gîfîind, de parcă tot drumul ar fi alergat cu limba scoasă.

— T. Copperfield, *Esquire,* a zis comisionarul, salutînd cu bastonul la pălărie.

Aproape că n-am putut deschide gura ca să-i răspund, atîta eram de tulburat la gîndul că scrisoarea-i de la Agnes. I-am zis, totuşi, că eu sînt T. Copperfield, *Esquire*, şi m-a crezut şi mi-a dat scrisoarea, spunîndu-mi că aşteaptă un răspuns. L-am lăsat s-aştepte afară pe palier şi m-am întors în casă ; eram însă atît de surescitat, încît, înainte de a mă hotărî să rup pecetea, am pus-o pe masa mea, ca să mă deprind puţin cu exteriorul ei.

Cînd am deschis plicul, am găsit un răvaş foarte drăguţ, care nu pomenea nimic despre starea în care fusesem la teatru. Nu spunea decît atît :

Dragă Trotwood,

Locuiesc la mister *Waterbrook, corespondentul tatii, în Ely-Place, Holborn. N-ai vrea să treci să mă vezi în cursul zilei de azi, la ora pe care o vei alege ?*

Cu aceeaşi dragoste prietenească,

AGNES

Atîta am zăbovit pînă am ticluit un răspuns cît de cît mulţumitor, încît nu ştiu ce altceva şi-o fi închipuit comisionarul decît că mă apucasem să învăţ să scriu. Cred c-am scris cel puţin o jumătate de duzină de răspunsuri. Unul l-am început astfel : „Oare cum aş putea să nădăjduiesc, scumpă Agnes, că voi izbuti vreodată să şterg din amintirea ta dezgustătoarea impresie...", dar cînd am ajuns aici, nu mi-a plăcut şi l-am rupt. M-am apucat să scriu un altul : „Shakespeare spunea, dragă Agnes, cît de ciudat este faptul că uneori omul îşi vîră singur un duşman pe gură..." [1], dar asta mi-a amintit de Markham şi m-am lăsat păgubaş. Am încercat chiar să fac o poezie. Am început un bileţel în versuri de şase silabe : „Lasă, lasă dă uitării", dar mi s-a părut o neghiobie, căci rima cu : acel cinci noiembrie al pierzării [2]. După multe încercări, i-am scris :

„Scumpa mea Agnes,

Scrisoarea te caracterizează, şi ce laudă mai mare aş putea să-i aduc ? Vin la 4. Cu dragoste şi mihnire, al tău.

T. C.

În cele din urmă, cu acest răspuns (pe care, de îndată ce l-am dat din mînă, am vrut de vreo douăzeci de ori să i-l cer înapoi), comisionarul a plecat.

---

[1] Aluzie la o replică din *Othelo*. Actul II, scena 3.

[2] *Remember, remember, / Thè fifth of Novembér* — cunoscut vers dintr-o poezie populară în legătură cu conspiraţia prafului de puşcă descoperită la 5 noiembrie 1605.

Dacă pentru vreunul dintre *gentlemen*-ii de la „Doctors' Commons" ziua aceea a fost măcar pe jumătate atît de îngrozitoare cît a fost pentru mine, aş zice că şi-a răscumpărat în parte vina de a participa la daraverile acelui tribunal ecleziastic care aducea cu un caşcaval vechi şi mucegăit. Deşi am plecat de la birou la trei şi jumătate şi cîteva minute mai tîrziu dădeam tîrcoale casei cu pricina, abia pe la patru şi un sfert, după orologiul bisericii St. Andrew din Holborn, am izbutit să-mi iau inima în dinţi şi să trag cordonul soneriei aflate în usciorul din stînga porţii lui *mister* Waterbrook.

Mister Waterbrook îşi avea birourile la parter, unde discuta afaceri, în vreme ce chestiunile mai gingaşe (care erau destul de numeroase) se dezbăteau la catul de sus al clădirii. Am fost condus într-un salon drăguţ, dar cam strîmt, unde am găsit pe Agnes, care tricota o sacoşă.

Era atît de calmă şi de bună şi mi-a trezit cu atîta vehemenţă amintirea veselelor şi seninelor zile de şcoală trăite la Canterbury şi a faptului că alaltăieri mă purtasem ca un beţiv ticălos, încît, copleşit de ruşine şi de regrete şi fiind între patru ochi, mi-am dat în petic. Nu pot tăgădui c-am plîns. Şi nici pînă în ziua de azi nu ştiu dacă în situaţia în care mă aflam a fost cel mai înţelept sau cel mai nerod lucru.

— De n-ai fi fost tu, Agnes, nu mi-aş fi făcut nici pe jumătate atîta sînge rău, i-am zis, întorcîndu-mi capul de la ea. Dar tocmai tu să mă vezi ! O, mai bine-aş fi murit !

O clipă şi-a pus mîna pe braţul meu — nici o atingere nu era comparabilă cu a ei ; şi îndată m-am simţit atît de împăcat şi de liniştit, încît, fără să vreau, i-am luat mîna, şi ducînd-o la buze, i-am sărutat-o cu recunoştinţă.

— Şezi, mi-a zis Agnes veselă. Nu fi mîhnit, Trotwood. Dacă n-ai încredere în mine, în cine oare ai putea să te încrezi ?

— Vai, Agnes ! i-am răspuns. Tu eşti geniul meu bun.

A zîmbit cu amărăciune, cred, şi a clătinat din cap.

— Da, Agnes, eşti geniul meu bun ! Întotdeauna ai fost geniul meu bun.

— Dacă aş fi într-adevăr, aş ţine foarte mult, Trotwood, la ceva.

M-am uitat întrebător la ea ; dar presimţeam ceea ce voia să-mi spună.

— Aş vrea să te rog să te fereşti de geniul tău rău, mi-a zis Agnes, privindu-mă în ochi.

— Scumpa mea Agnes, am început, dacă vrei să vorbeşti de Steerforth...

— De el vorbesc.

— Atunci, Agnes, îl nedreptăţeşti foarte mult. Steerforth, geniu rău, al meu sau al altcuiva ! El, care mi-e sfetnic, prieten şi reazem ! Agnes dragă ! Nu-i oare nedrept şi nedemn de tine, să-l judeci pe el pentru că mai deunăzi m-ai văzut în halul acela ?

— Nu-l judec pentru că te-am văzut mai deunăzi în halul acela, mi-a răspuns foarte calmă.

— Atunci, pentru ce ?

— Pentru multe lucruri, fleacuri în aparenţă, dar care, adunate la un loc, mie nu mi se mai par fleacuri. Îl judec, Trotwood, mai ales după vorbele tale şi după caracterul tău şi după înrîurirea ce-o are asupra ta.

Glasul ei sfielnic avusese întotdeauna ceva care făcea să vibreze în sufletul meu o coardă ce nu răspundea decît acelui sunet. Glasul ei era întotdeauna grav ; dar cînd devenea foarte grav, cum era în clipa aceea, îmi transmitea un fior care mă vrăjea. Am stat şi am privit-o, în timp ce-şi pleca ochii asupra lucrului de mînă. Am stat ca şi cum aş fi continuat s-o ascult ; şi în ciuda dragostei pe care i-o purtam lui Steerforth, peste chipul lui s-a aşternut o umbră.

— E o îndrăzneală din partea mea, care am trăit atît de retrasă şi cunosc atît de puţin lumea, a urmat Agnes, ridicînd privirea, să-ţi dau cu atîta siguranţă o povaţă sau chiar să am o părere atît de categorică. Dar ştiu de

unde izvorăşte această îndrăzneală, Trotwood : din amintirile vii ale copilăriei petrecute împreună şi din grija sinceră pe care dintotdeauna am purtat-o tuturor lucrurilor ce te privesc. Iată ce-mi dă acest curaj. Sînt sigură că nu mă înşel. Sînt cît se poate de sigură. Mi se pare că nu eu, ci altcineva îţi vorbeşte atunci cînd îţi atrag luarea-aminte că prietenul pe care ţi l-ai ales e un prieten primejdios.

Din nou am privit-o şi din nou am ascultat-o chiar după ce încetase să vorbească, şi peste imaginea lui Steerforth, deşi avea rădăcini adînc înfipte în inima mea, din nou s-a lăsat o umbră.

— Nu-s atît de nesocotită încît să m-aştept c-ai să vrei sau c-ai să poţi să-ţi schimbi dintr-o dată un sentiment transformat în convingere, a urmat după un timp Agnes, cu tonul ei obişnuit ; mai ales cînd e vorba de un sentiment care-şi are premisele în firea ta încrezătoare. Nu trebuie să te pripeşti să faci acest lucru. Îţi cer doar atîta, Trotwood, dacă se întîmplă să te gîndeşti vreodată la mine, şi aici a zîmbit duios, căci tocmai voiam s-o întrerup, şi dînsa ştia ce voiam să spun, ca ori de cîte ori te vei gîndi la mine, să-ţi aminteşti vorbele mele. Mă ierţi că-ţi cer asta ?

— O să te iert, Agnes, cînd ai să-i faci dreptate lui Steerforth şi îl vei iubi aşa cum îl iubesc şi eu.

— Şi pînă atunci, nu ? m-a întrebat Agnes.

Pe faţa ei a trecut ca un nor, cînd am pomenit numele lui ultima oară, dar mi-a întors zîmbetul şi am simţit că din nou încrederea reciprocă ce ne lega era neştirbită ca odinioară.

— Şi cînd o să mă ierţi, Agnes, pentru întîmplarea de mai deunăzi seara ?

— Cînd o să-mi amintesc de ea, mi-a zis Agnes.

Ar fi vrut să schimbe vorba, dar eu fiind mult prea sureşcitat, nu m-am lăsat şi i-am povestit cum de am

ajuns să mă fac de rîs, evocînd lanţul întîmplărilor, în care episodul de la teatru nu fusese decît ultima verigă. M-am simţit mult uşurat după această spovedanie, care mi-a oferit prilejul să insist asupra recunoştinţei ce-i datoram lui Steerforth, pentru că îmi purtase de grijă atunci cînd nu eram în stare să văd de mine.

— Să nu uiţi, mi-a zis Agnes, îndată ce am sfîrşit, schimbînd binişor vorba, că trebuie să-mi povesteşti nu numai bucuriile tale, ci şi amorurile tale. Spune-mi Trotwood, cine a luat locul frumoasei *miss* Larkins ?

— Nimeni, Agnes.

— Totuşi, o fi cineva, Trotwood, a zis Agnes, rîzînd şi ameninţîndu-mă cu degetul.

— Nu, Agnes, pe cuvîntul meu ! Cunosc o doamnă foarte deşteaptă, care locuieşte la *missis* Steerforth şi cu care îmi place să stau de vorbă — *miss* Dartle — dar n-o iubesc.

Agnes a rîs din nou de propria ei perspicacitate şi mi-a zis că dacă îi voi încredinţa întotdeauna tainele mele, crede că ar putea întocmi un mic tablou al pasiunilor mele, notînd începutul, durata şi sfîrşitul fiecăreia, după modelul listelor cu anii de domnie ai regilor şi reginelor din istoria Angliei. M-a întrebat apoi dacă-l văzusem pe Uriah.

— Pe Uriah Heep ? am întrebat. Nu. E la Londra ?

— Vine zilnic jos la birou, mi-a răspuns Agnes. A sosit aici cu o săptămînă înaintea mea. Presupun că nu-i a bine.

— Nişte treburi care văd că te neliniştesc, i-am zis. Ce treburi ?

Agnes a lăsat lucrul şi, împreunîndu-şi mîinile şi privindu-mă gînditoare cu ochii ei blînzi şi frumoşi, mi-a răspuns :

— Crede că-i pe cale să devină asociatul tatii.

— Cine ? Uriah ? Individul ăsta josnic şi linguşitor a reuşit să se cațăre atît de sus ? ! am izbucnit eu indig-

nat. Şi tu nu te-ai împotrivit, Agnes ? Gîndeşte-te la urmările acestui fapt. Trebuie să-ţi spui părerea. Nu trebuie să-l laşi pe tata să facă un asemenea pas necugetat. Trebuie să zădărniceşti planul ăsta cît mai e timp !

Tot uitîndu-se la mine, în timp ce vorbeam, Agnes a clătinat din cap rîzînd de înfierbîntarea mea ; şi-apoi mi-a răspuns :

— Îţi aminteşti ce am vorbit despre tata ultima oară? Nu mult după aceea — cel mult două sau trei zile mai tîrziu — tata mi-a dat a înţelege întîia oară acest lucru. Era trist să-l vezi cum se străduia să mă facă să cred că de bunăvoie se hotărîse la acest pas, fără a izbuti să ascundă că fusese constrîns să-l facă. Am fost foarte îndurerată.

— Constrîns, Agnes ! Cine l-a constrîns ?

— Uriah, mi-a răspuns ea după o clipă de şovăire. Uriah a reuşit să-i devină indispensabil. E şiret şi pătrunzător. A descoperit slăbiciunile tatii, le-a stimulat şi în aşa măsură a ştiut să le exploateze, încît — ca să-ţi spun pe scurt ce cred — acuma tata se teme de el.

Era evident că mai avea multe de spus, că mai ştia sau bănuia multe. Dar n-am vrut să-i sporesc mîhnirea descosînd-o, căci ştiam că dacă ascunde ceva, o face spre a-şi menaja părintele. Că acesta era cursul lucrurilor ştiam de multă vreme ; da, dacă mă gîndeam bine, trebuia să recunosc că asta se pregătea de multă vreme. De aceea am rămas tăcut.

— Are foarte mare putere asupra tatii, mi-a zis Agnes. Se arată umil şi recunoscător, şi poate că nu-i făţarnic, cel puţin aşa sper ; dar de fapt are o situaţie de forţă şi cred că-şi va folosi forţa cu brutalitate.

I-am spus că Uriah e un porc-de-cîine, ceea ce în momentul acela a fost o mare uşurare pentru mine.

— Pe vremea cînd tata mi-a vorbit întîia oară, a urmat Agnes, Uriah tocmai îi spusese că vrea să plece ; că-i părea foarte rău să-l părăsească, dar avea perspective mai

bune în altă parte. Tata era foarte abătut atunci şi copleşit de griji, cum niciodată nu l-am văzut nici eu, nici tu, şi cînd s-a oprit la soluţia de a-l lua tovarăş, s-a liniştit, deşi parcă se simţea jignit şi ruşinat.

— Şi tu cum ai reacţionat, Agnes ?

— Am făcut, sper, ceea ce se cuvenea să fac, mi-a răspuns. Convinsă fiind că pentru liniştea tatii sacrificiul trebuia făcut, l-am îndemnat să-l facă. I-am zis că în felul acesta va avea mai puţine poveri — nădăjduiesc că aşa va fi ! — şi că voi avea mai des prilejul de a sta lîngă dînsul. Vai, Trotwood, a gemut Agnes, ascunzîndu-şi faţa în mîini şi izbucnind în plîns, mi se pare că m-am purtat cu tata ca o vrăjmaşă, nu ca un copil iubitor ! Căci ştiu cît s-a schimbat din dragoste pentru mine. Ştiu că şi-a restrîns cercul de prieteni şi şi-a limitat obligaţiile numai ca să-şi poată concentra întreaga atenţie asupra mea. Ştiu la cîte a renunţat de dragul meu şi îmi dau seama că grija cu care m-a înconjurat i-a umbrit viaţa, i-a slăbit puterea şi energia, pe care le-a îndreptat într-o singură direcţie. De-aş putea să repar ce am făcut ! De-aş putea să-l ajut să-şi revină, căci, fără să-mi dau seama, am fost pricina decăderii sale !

Niciodată pînă atunci n-o văzusem pe Agnes plîngînd. Îi văzusem ochii înrouraţi de lacrimi de cîte ori dobîndeam noi succese la şcoală, şi apoi ultima dată cînd vorbisem despre tatăl ei şi întorsese sfioasă capul cînd ne luasem rămas bun ; dar atît de îndurerată ca de rîndul acesta n-o văzusem niciodată. Şi mi-a părut rău că n-am fost în stare decît să-i spun cu stîngăcie, prosteşte :

— Te rog, Agnes, nu mai plînge ! Nu mai plînge, scumpa mea surioară.

Dar, precum bine îmi dau seama acuma — căci ce ştiam sau nu ştiam pe vremea aceea nu mai are nici o însemnătate — Agnes, în ce priveşte caracterul şi ţinuta, era mult mai presus decît mine şi n-avea nevoie de îndemnul meu. Căci pe nesimţite, cum se risipeşte un norişor

pe cerul senin, şi-a redobîndit acel calm şi acel echilibru prin care, în amintirea mea, se deosebeşte atît de mult de toţi ceilalţi oameni pe care i-am cunoscut.

— Nu cred că vom mai rămîne mult timp singuri, mi-a zis Agnes, de aceea, cît mai e timp, vreau, Trotwood, să te rog foarte stăruitor să te porţi amical cu Uriah. Nu-l îndepărta. Nu te indigna (cum cred că-ţi stă în fire) de acele trăsături ale lui care nu-ţi sînt pe plac. Se poate nici să nu fie cazul, pînă acuma precis nu ştim să fi făcut vreun rău. În orice caz, gîndeşte-te în primul rînd la tata şi la mine !

Agnes n-a avut răgaz să spună mai mult, deoarece uşa s-a deschis şi şi-a făcut apariţia *missis* Waterbrook, o cucoană foarte voluminoasă sau care purta o rochie foarte voluminoasă, nu ştiu exact, pentru că nu m-am putut dumeri cît era rochia şi cît era cucoana. Mi-am adus vag aminte că o văzusem la teatru, ca pe o palidă imagine proiectată de lanterna magică, ea însă mi s-a părut că nu mă uitase defel şi bănuia c-aş mai fi şi acuma în stare de ebrietate.

După ce s-a convins că eram treaz şi după ce şi-a dat seama (cel puţin aşa sper) că eram un tînăr la locul meu, *missis* Waterbrook s-a îmblînzit considerabil şi m-a întrebat, în primul rînd, dacă obişnuiesc să mă plimb prin parcuri, şi, în al doilea rînd, dacă frecventez înalta societate. După ce am răspuns negativ la amîndouă aceste întrebări, am băgat de seamă că mă discreditasem din nou în ochii ei ; totuşi, şi-a ascuns amabil dezamăgirea şi m-a poftit pentru a doua zi la masă. Am acceptat invitaţia şi am plecat, trecînd, înainte de a părăsi casa, pe la birou, ca să-l văd pe Uriah, şi negăsindu-l, i-am lăsat o carte de vizită.

Cînd am venit la masă, a doua zi, şi cînd, de la uşă, am fost învăluit în aburii ce se ridicau dintr-un jigou de berbec, îndată mi-am dat seama că nu eram singurul oaspete, căci, deşi era travestit, l-am recunoscut pe comisionar,

care fusese chemat să dea o mînă de ajutor feciorului casei şi aştepta ţeapăn la scară, ca să anunţe musafirii. S-a prefăcut, cît a putut mai bine, că nu mă mai văzuse niciodată şi mi-a cerut foarte senin să-i spun cum mă cheamă ; dar mă cunoştea prea bine, aşa cum şi eu îl cunoşteam. Dar pe amîndoi cugetul ne schimbă-n bieţi mişei. [1]

Mister Waterbrook era un *gentleman* de vîrstă mijlocie, cu gîtul scurt, ascuns de un guler foarte înalt, căruia nu-i lipsea decît botul negru ca să semene leit cu un bulldog. Mi-a zis că-i cît se poate de bucuros că are cinstea de a face cunoştinţă cu mine ; şi, după ce am salutat-o pe *missis* Waterbrook, m-a prezentat foarte cerемonios unei doamne tare pocite, îmbrăcată într-o rochie de catifea neagră şi care purta o pălărie mare din acelaşi material, şi care, îmi aduc aminte, arăta ca o rudă apropiată a lui Hamlet — ca o mătuşă a acestuia, de pildă.

Se numea *missis* Henry Spiker ; soţul ei, care se afla şi el de faţă, era atît de rece, încît părul, în loc să-i fie cărunt, părea presărat cu promoroacă. Cei doi Spiker, soţul şi soţia, erau trataţi cu o imensă deferenţă ; ceea ce, după cum mi-a zis Agnes, se datora faptului că *mister* Henry Spiker era *solicitor*-ul nu mai ştiu cui, care avea o vagă legătură cu Trezoreria [2].

Printre oaspeţi se afla şi Uriah Heep, îmbrăcat în negru şi foarte umil. Cînd i-am strîns mîna, mi-a spus că se simte mîndru că l-am băgat în seamă şi că-mi rămîne foarte îndatorat pentru bunăvoinţă. Aş fi preferat să-mi fi fost mai puţin îndatorat, căci m-a urmărit toată seara cu recunoştinţa lui, şi de cîte ori am schimbat o vorbă cu Agnes, eram sigur că se uită pe furiş la noi, cu chipul acela cadaveric şi cu ochii lui fără gene.

Mai erau şi alţi oaspeţi, şi parc-ar fi fost cu toţii frapaţi în vederea acestei mese, ca vinul. Unul dintre ei mi-a

[1] Aluzie la o replică din *Hamlet*, III, 1.
[2] Administraţia tezaurului, adică Ministerul de Finanţe.

atras în mod deosebit luarea-aminte înainte chiar de a intra, căci am auzit anunțîndu-se sosirea unui *mister* Traddles ! Gîndurile mi-au zburat îndată către „Salem House" ; o fi cumva Tommy, m-am întrebat, care obișnuia să deseneze schelete ?

Am așteptat cu viu interes apariția lui *mister* Traddles. Era un tînăr cumpătat, serios, cu purtări discrete, cu o caraghioasă claie de păr și cu ochi cam holbați, și atît de repede s-a retras într-un colț întunecat, încît abia îl puteam vedea. În cele din urmă a ieșit la lumină și mi-am dat seama că, dacă nu mă înșelau ochii, era bietul Tommy în persoană.

M-am apropiat de *mister* Waterbrook și i-am spus că mi se pare că am plăcerea să recunosc un vechi coleg de școală.

— Așa ? ! a exclamat *mister* Waterbrook cu mirare. Totuși, nu ești prea tînăr ca să fi fost la școală împreună cu *mister* Henry Spiker ?

— Vai, dar nici nu mă refeream la el ! i-am răspuns. Mă refeream la *gentleman*-ul care se numește Traddles.

— Vai ! Da, da ! Așa ! mi-a zis gazda, cu un interes mult scăzut. Se prea poate...

— Dacă-i într-adevăr el, i-am spus îndreptîndu-mi privirea spre Traddles, atunci am fost împreună la o școală numită „Salem House", și trebuie să spun că era un băiat excelent.

— Da, desigur. Traddles e un băiat bun, a încuviințat gazda, dînd din cap cu îngăduință. Traddles e un băiat foarte bun.

— Ce ciudată coincidență ! am comentat eu.

— E într-adevăr o coincidență că e și Traddles aici astă-seară, mi-a zis gazda. N-a fost poftit decît azi-dimineață, cînd a rămas un loc liber la masă, după ce fratele lui *missis* Henry Spiker a anunțat că nu poate veni, fiind bolnav. Trebuie să vă spun, *mister* Copperfield, că fratele lui *missis* Henry Spiker e un *gentleman* foarte distins.

Am îngăimat cîteva cuvinte, arătînd cu convingere că eram de aceeași părere, căci nici nu auzisem de el, și am întrebat cu ce se ocupa *mister* Traddles.

— Traddles, mi-a răspuns *mister* Waterbrook, e un tînăr care se pregătește pentru a intra în barou. Da. E un băiat bun, și nu-i dușman nimănui, decît lui însuși.

— Adică propriul lui dușman ? am întrebat, mîhnit să aud acest lucru.

— Hm... a făcut *mister* Waterbrook, ţuguindu-și buzele și jucîndu-se, mulţumit de sine și exuberant, cu lanţul de la ceas. Aș putea spune că e unul dintre oamenii care-și fac singuri umbră. Da, aș putea spune, de pildă, că niciodată n-o să ajungă să strîngă cinci sute de lire. Traddles mi-a fost recomandat de un prieten de afaceri. O, da, da, are oarecare talent cînd e vorba de a redacta o acţiune și de a expune limpede, în scris, un argument. Sînt în măsură să-i dau ceva de lucru lui Traddles în cursul anului ; ceva destul de important... pentru el... O, da, da.

M-a impresionat adînc aerul foarte încîntat și satisfăcut cu care *mister* Waterbrook rostea din cînd în cînd cuvîntul „da". Era deosebit de expresiv. Te făcea să te gîndești nu atît la un om născut cu căiţă pe cap, ci mai degrabă la unul născut cu o scară de asalt, cu ajutorul căreia escaladase, unele după altele, toate înălţimile vieţii, și care acum, din vîrful citadelei, privea cu ochii de stăpîn și de filozof jos, la lumea din șanţuri.

Aceste reflecţii erau în plină desfășurare cînd am fost poftiţi la masă. *Mister* Waterbrook i-a dat braţul mătușii lui Hamlet, iar *mister* Henry Spiker soţiei gazdei. Agnes, pe care aș fi vrut s-o conduc eu, a fost nevoită să meargă cu un tînăr care avea picioare rahitice. Uriah, Traddles și cu mine, fiind cei mai tineri, am coborît în sufragerie ultimii, care cum s-a nimerit. N-am fost prea supărat c-am pierdut-o pe Agnes, pentru că pe scări am avut prilejul să-i vorbesc lui Traddles, care m-a întîmpinat cu multă căldură, în timp ce Uriah ne dădea tîrcoale, atît de

sinerit şi de încîntat, încît bucuros i-aş fi făcut vînt peste balustradă.

La masă n-am putut sta alături de Traddles, fiind aşezaţi în colţuri opuse : el în lumina orbitoare a unei doamne înveşmîntate în catifea roşie, iar eu în umbra mătuşii lui Hamlet. Masa a fost foarte lungă şi s-a vorbit mult despre aristocraţie şi despre „sînge albastru". *Missis* Waterbrook ne-a repetat că nu are decît o singură slăbiciune, şi anume pentru „sînge albastru".

Nu o dată m-am gîndit c-am fi petrecut mai bine dacă n-am fi fost atît de binecrescuţi. Eram atît de excesiv de binecrescuţi, încît subiectele de conversaţie erau foarte limitate. Printre invitaţi se aflau şi *mister* şi *missis* Gulpidge, care aveau nu ştiu ce legătură indirectă (*mister* Gulpidge cel puţin) cu contenciosul Băncii Angliei ; de o parte, Trezoreria, de alta, Banca Angliei făceau ca adunarea noastră să fie la fel de selectă ca o recepţie la curtea regală. Colac peste pupăză, mătuşa lui Hamlet avea şi ea năravul familiei de a monologa, şi vorbea singură cam fără şir despre toate subiectele abordate. Acestea, e drept, nu prea erau multe ; dar cum venea mereu vorba despre sînge, avea la dispoziţie un cîmp de speculaţie abstractă la fel de larg ca nepotul ei, Hamlet.

Atît de mult s-a vorbit despre sînge, încît ai fi putut crede că la masă nu erau decît căpcăuni.

— Mărturisesc că sînt de aceeaşi părere cu *missis* Waterbrook, a declarat *mister* Waterbrook, ridicînd paharul de vin în dreptul ochilor. Există multe lucruri bune în felul lor ; pentru mine, însă, sîngele-i totul !

— Vai ! Nimic pe lume nu poate oferi asemenea satisfacţii ! s-a amestecat în vorbă mătuşa lui Hamlet. Nu există nimic pe lume care să întrupeze mai bine noţiunea de *beau-idéal* [1] în privinţa... în privinţa asta, în general vorbind. Sînt unele spirite vulgare (din fericire nu prea

[1] Frumuseţe ideală (fr.).

numeroase, dar sînt *cîteva)* care preferă, ca să zicem așa, să se închine în fața unor idoli. Chiar în fața unor idoli ! Ca, de pildă, meritele, inteligența și așa mai departe. Dar acestea sînt lucruri impalpabile. Sîngele e cu totul altceva. **Vedem sînge la nas,** și știm că-i sînge. Îl găsim pe bărbie și spunem : „Iată ! Asta-i sînge !" E ceva concret. Putem pune mîna pe el. În privința lui nu încape nici o îndoială.

Tînărul cu zîmbetul nătîng și picioarele rahitice, care o condusese pe Agnes la masă, a pus și mai hotărît problema :

— Ei, dracu s-o ia de treabă ! a zis el, rotindu-și privirea neghioabă în jurul mesei. Știți că de sînge nu ne putem lipsi. Trebuie să avem sînge, știți. Unii tineri, știți, care, în ce privește educația și felul de a se purta, nu sînt la înălțimea poziției lor sociale, mai fac poate cîte un pas greșit, știți, și se mai vîră, pe ei, și pe alții, în fel de fel de buclucuri, dar, dracul s-o ia de treabă, îți face totuși plăcere să te gîndești că au sînge albastru în vine. În ce mă privește, prefer să mă trîntească un om care are sînge albastru decît să mă ajute să mă ridic unul care n-are !

Această formulare, care sintetiza esența problemei, i-a încîntat pe toți și a ridicat prestigiul acestui *gentleman* pînă în clipa cînd cucoanele s-au retras. După aceea am băgat de seamă că *mister* Gulpidge și *mister* Henry Spiker, care pînă atunci adoptaseră o atitudine foarte distantă unul față de celălalt, încheiaseră un fel de alianță defensivă împotriva noastră — care reprezentam inamicul comun — și începuseră un dialog misterios de-a curmezișul mesei, urmărind să ne înfrîngă și să ne distrugă.

— Afacerea cu privire la prima obligație de patru mii cinci sute de lire n-a decurs așa cum ne așteptam, a zis *mister* Gulpidge.

— Te referi la afacerea D. de A. ? a întrebat *mister* Spiker.

— La afacerea C. de B. !

Mister Spiker şi-a ridicat sprîncenele, părînd foarte afectat.

— Cînd chestiunea a fost supusă lordului.. cred că nu-i nevoie să-i amintesc numele... a zis *mister* Gulpidge oprindu-se.

— Înţeleg, a intervenit *mister* Spiker. Lordul N.

Mister Gulpidge a încuviinţat sumbru şi a urmat :

— Cînd i s-a supus chestiunea, răspunsul lui a fost : „Nu dă banii, nu-i dăm descărcare".

— Doamne-Dumnezeule ! a exclamat *mister* Spiker.

— „Nu dă banii, nu-i dăm descărcare" a repetat *mister* Gulpidge cu fermitate. Persoana în drept... mă înţelegi ?

— K. a întrebat *mister* Spiker, cu o privire sinistră.

— K. a refuzat pur şi simplu să semneze. Pentru asta au mers după el la Newmarket [1], şi a refuzat categoric.

Mister Spiker, numai ochi şi urechi, încremenise.

— Aşa stau lucrurile şi în clipa de faţă, a încheiat *mister* Gulpidge, lăsîndu-se pe spătarul scaunului. Prietenul nostru Waterbrook o să mă ierte dacă, ţinînd seama de importanţa intereselor în joc, mă voi abţine să dau alte lămuriri.

Mi s-a părut că *mister* Waterbrook era cît se poate de fericit că la masa lui se vorbea, fie chiar şi pe ocolite, de asemenea interese şi se pomeneau asemenea nume. Urmărise discuţia cu o expresie de misterioasă comprehensiune (deşi sînt încredinţat că nu ştia mai mult decît mine despre ce era vorba) şi aprobase fără rezerve discreţia păstrată. După ce i s-a făcut o asemenea destăinuire, *mister* Spiker s-a simţit, firește, dator să-i încredinţeze şi el prietenului său un secret. Şi, astfel, prima discuţie a fost urmată de alta, în care *mister* Gulpidge, la rîndul său, s-a arătat foarte mirat, şi apoi o a treia, în care *mister* Spiker a fost cît se poate surprins, şi aşa mai departe, tot schimbînd

[1] Orăşel la nord-est de Londra, unde au loc anual reuniuni hipice care atrag spectatori din toate colţurile Angliei.

rolurile. Între timp, noi, cei dinafara discuției, eram copleșiți de uriașa importanță a intereselor în joc, iar gazda ne privea cu mîndrie, considerîndu-ne drept victime ale unei uimiri și temeri salutare.

Am fost încîntat cînd am putut să mă duc sus la Agnes, să stau de vorbă cu ea într-un colț și să i-l prezint pe Traddles, care rămăsese același băiat de treabă, timid, dar plăcut. N-am putut vorbi cu el cît aș fi vrut, căci a trebuit să plece mai devreme, întrucît a doua zi dimineață urma să pornească într-o călătorie ce avea să dureze o lună ; ne-am luat însă adresele și am promis că ne vom întîlni după întoarcerea sa. S-a bucurat foarte mult cînd a auzit că mă vedeam cu Steerforth și a vorbit cu atîta căldură de el, încît l-am pus să spună de față cu Agnes ce credea despre el. Dar Agnes s-a mulțumit să se uite la mine în timp ce-l asculta și să clatine ușor din cap cînd numai eu o vedeam.

Cînd am auzit-o spunînd că va pleca peste cîteva zile, am fost bucuros, căci trăia într-o societate în care eram convins că nu se simțea prea bine, dar gîndul că ne vom despărți din nou atît de curînd m-a întristat. De aceea am rămas pînă ce au plecat toți musafirii. Mi-era drag să stau de vorbă cu ea și s-o aud cîntînd, căci asta-mi amintea traiul fericit în casa aceea venerabilă înfrumusețată de prezența ei, și aș fi stat s-o ascult pînă noaptea tîrziu ; dar cînd s-au stins lumînările aprinse pentru oaspeții lui *mister* Waterbrook, n-am mai avut nici o scuză să zăbovesc și, călcîndu-mi pe inimă, mi-am luat la revedere. Am simțit atunci, mai bine ca oricînd, că dînsa era geniul meu bun ; și cred că n-am săvîrșit un păcat dacă am gîndit că surîsul senin și blîndețea ce-i străluceau pe față aveau ceva îngeresc și că-mi erau destinate mie.

Am spus că plecaseră toți musafirii ; ar fi trebuit să precizez însă : toți, cu excepția lui Uriah Heep, pe care nu-l socoteam ca făcînd parte din această categorie și care nici o clipă nu încetase să ne dea tîrcoale. M-a urmat de

aproape cînd am coborît scările. Cînd am ieșit din casă, se afla alături de mine, vîrîndu-și încet degetele lungi, scheletice, în degetele și mai lungi ale unor mănuși uriașe ca acelea ale lui Guy Fawkes [1].

Nu prea aveam chef de Uriah, dar amintindu-mi rugămintea ce mi-o făcuse Agnes, l-am întrebat dacă n-ar vrea să poftească la mine să bea o cafea.

— O, zău, *master* Copperfield, vă rog să mă scuzați ! *mister* Copperfield, dar știți, așa eram obișnuit... nu vreau să vă pricinuiți un deranj poftind în casa dumneavoastră un om cu totul neînsemnat ca mine.

— Nu-i nici un deranj, i-am zis. Vreți să veniți ?

— Cu mare plăcere, a răspuns Uriah, făcînd o plecăciune.

— Atunci, poftim !

Fără să vreau, îi vorbeam cam răspicat, dar el parcă nici nu băga de seamă. Am apucat pe drumul cel mai scurt, schimbînd puține cuvinte între noi ; și era atît de timid în privința acelor mănuși de sperietoare de ciori, încît, cînd am ajuns în fața casei, mai trăgea de ele și părea să mai aibă încă mult de furcă.

Pentru ca să nu dea cu capul de ceva pe scara întunecoasă, l-am luat de mînă, care, fiind rece și lipicioasă, ca o broască, îmi venea să-i dau drumul și să fug. Dar rugămintea făcută de Agnes și ospitalitatea au biruit în cele din urmă și l-am condus pînă sus. După ce am aprins lumînările, a căzut în extaz văzînd odaia ; iar cînd am încălzit cafeaua într-un ibric simplu de cositor, în care-i plăcea lui *missis* Crupp s-o pregătească (pesemne pentru c-avea altă destinație, fiind un vas de bărbierit, și pentru că aveam un vas special, brevetat, care costase o grămadă de bani și ruginea de pomană în oficiu), Uriah s-a arătat atît de emoționat, încît l-aș fi opărit cu plăcere.

[1] *Guy Fawkes* (1570—1606) — unul dintre uneltitorii conspirației prafului de pușcă, care de obicei este reprezentat cu mănuși cu degete foarte lungi.

— O, zău, *master* Copperfield... voiam să spun *mister* Copperfield, a început Uriah, niciodată nu m-aș fi așteptat să vă dați atîta ostenealâ pentru mine ! Dar nu știu cum, se petrec atîtea lucruri la care, cu totu nensemnat, cum sînt, nu m-aș fi așteptat niciodată, încît îmi vine să cred c-a dat norocul peste capul meu. Cred c-ați auzit, poate, de schimbarea ce-a survenit în perspectivele mele, *master* Copperfield... vai, ar trebui să vă spun *mister* Copperfield...

Cum ședea pe sofa, cu genunchii lui țuguiați strînși sub ceașca de cafea, cu pălăria și mănușile pe jos, lîngă el, învîrtind binișor lingurița, cu ochii săi roșii, ale căror gene păreau arse, ațintiți asupra mea, fără a mă privi, cu crestăturile respingătoare de pe nări, pe care le-am descris mai înainte, umflîndu-se la fiecare răsuflare, și cu tot trupul foindu-se și sucindu-se șerpește din cap și pînă în călcîie, mi-am dat seama că-mi era tare nesuferit. Mă simțeam prost c-aveam un asemenea musafir, căci eram tînăr pe atunci și nedeprins să-mi ascund simțămintele violente.

— Cred c-ați auzit poate de schimbarea ce-a survenit în perspectivele mele, *master* Copperfield... vai, ar trebui să vă spun *mister* Copperfield... a repetat Uriah.

— Da, i-am zis, ceva am auzit.

— Ah ! Bănuiam eu că *miss* Agnes trebuie să știe ! mi-a răspuns foarte liniștit. Sînt bucuros că *miss* Agnes știe. O, vă mulțumesc, *master*... Scuzați, *mister* Copperfield.

Îmi venea să-i dau în cap cu calapodul (care se afla la îndemînă pe covor) pentru că mă făcuse să-i destăinuiesc ceva cu privire la Agnes, fie și un amănunt lipsit de însemnătate. Dar mi-am băut mai departe cafeaua.

— Ce profet v-ați dovedit, *mister* Copperfield ! a urmat Uriah. Doamne, ce strașnic profet ! Nu vă mai amintiți că mi-ați spus cîndva c-aș putea să ajung asociatul lui *mister* Wickfield și că firma se va numi poate „Wick-

field & Heep" ? *Dumneavoastră* poate că nu vă mai amintiți ; dar cînd e umil și nensemnat, cum sînt eu, asemenea cuvinte omul le păstrează ca pe niște comori, *master* Copperfield.

— Țin minte c-am vorbit de așa ceva, cu toate că atunci nu mi se părea deloc probabil.

— Vai ! Dar cui *i s-ar fi părut probabil, mister* Copperfield ? mi-a răspuns Uriah cu însuflețire. Sînt sigur că nici mie nu mi se părea probabil. Țin minte c-am spus chiar eu că prea sînt nensemnat. Așa credeam, într-adevăr, cu toată sinceritatea.

Ședea privind focul din cămin, cu obișnuitul rînjet întipărit pe față, iar eu mă uitam la el.

— Dar, *master* Copperfield, și oamenii cei mai nensemnați pot fi uneltele binelui, a urmat el după o scurtă pauză. Sînt bucuros cînd mă gîndesc că în felul acesta i-am putut face un bine lui *mister* Wickfield și că poate voi fi în stare să-i mai fac. Vai, ce om minunat e, dar ce imprudent, *mister* Copperfield !

— Mă întristează ceea ce-mi spuneți, i-am răspuns. Nu m-am putut stăpîni însă să nu adaug cu tîlc : Mă întristează din toate punctele de vedere.

— Hotărît că da, *mister* Copperfield, a încuviințat Uriah. Din toate punctele de vedere. Mai ales din punctul de vedere al bietei *miss* Agnes ! Poate că nu mai țineți minte cuvintele înaripate pe care le-ați folosit chiar dumneavoastră, *master* Copperfield ; *eu* însă îmi aduc aminte c-ați spus într-o zi că toată lumea ar trebui s-o admire, și cît v-am fost de recunoscător atunci ! Nu-i așa c-ați uitat acest lucru, *master* Copperfield ?

— Nu, i-am răspuns sec.

— O, ce bucuros sînt că n-ați uitat ! a exclamat Uriah. Bucuros c-ați fost cel dintîi care ați aprins scînteile năzuinței în sufletul meu de om nensemnat și că n-ați uitat acest lucru ! Vai !... N-o să vă supărați dac-am să vă cer încă o ceașcă de cafea ?

Nu știu ce în felul cum a accentuat aprinsul scînteilor și în privirea ce mi-a aruncat-o cînd a rostit aceste cuvinte m-a făcut să tresar, ca și cum subit l-aș fi văzut într-o izbucnire de lumină. Dar cînd mi-a cerut, cu vocea-i obișnuită, să-i mai dau o ceașcă de cafea, mi-am revenit și i-am făcut onorurile vasului de bărbierit ; le-am făcut însă cu o mînă nesigură, cuprins deodată de sentimentul că nu eram în stare să-i fac față și de o neliniște plină de aprehensiuni cu privire la ce va mai spune, neliniște care eram convins că nu putea să-i scape.

N-a zis absolut nimic. Și-a amestecat mai departe cafeaua, a sorbit din ea, și-a mîngîiat bărbia cu mîna-i hidoasă, s-a uitat în foc, a privit apoi prin odaie, a căscat gura în chip de surîs, s-a foit și s-a răsucit, cu deferență slugarnică, din nou a mai amestecat cafeaua și din nou a mai sorbit din ea, dar sarcina de a redeschide vorba mi-a lăsat-o mie.

— Așadar, am zis în cele din urmă, *mister* Wickfield, care face cît cinci sute de oameni ca dumneata sau... ca mine... (și cred că pentru nimic pe lume n-aș fi renunțat la această pauză cu tîlc) așadar, *mister* Wickfield a fost imprudent, nu-i așa, *mister* Heep ?

— Vai, a fost chiar foarte imprudent, *master* Copperfield, mi-a răspuns Uriah, oftînd. Vai, cît se poate de imprudent ! Dar aș dori să vă rog să-mi spuneți pe nume. Ca pe vremuri.

— Bine, Uriah, i-am zis, călcîndu-mi pe suflet.

— Vă mulțumesc, mi-a răspuns el cu ardoare. Vă mulțumesc, *master* Copperfield ! Cînd *vă* aud spunîndu-mi Uriah, parcă simt o adiere a vremurilor de altădată și parcă aud clopotele de demult. Vă cer iertare. Vă spuneam ceva ?

— Despre *mister* Wickfield, i-am amintit.

— Vai, da, așa e ! Gravă imprudență, *master* Copperfield ! Despre asta n-aș vorbi cu nimeni afară de dumneavoastră. Și chiar cu dumneavoastră nu pot să vorbesc

decît în treacăt despre acest subiect. Dacă ar fi fost altul în locul meu în ultimii ani, l-ar fi avut în degetul cel mic pe *mister* Wickfield (vai, ce om de valoare e, *master* Copperfield !). În degetul cel mic ! a încheiat Uriah foarte încet şi sacadat şi, întinzîndu-şi deasupra mesei mîna dezgustătoare, a apăsat-o cu degetul gros pînă au început să se clatine şi masa, şi odaia.

Chiar de mi-ar fi fost dat să-l văd apăsînd cu laba-i strîmbă grumazul lui *mister* Wickfield, mai aprig tot n-aş fi putut să-l urăsc.

— Vai, Doamne, aşa e, *master* Copperfield, a urmat cu o voce blîndă, care era în contrast violent cu apăsarea pe care cu degetul gros continua s-o exercite cu aceeaşi înverşunare, nu, *master* Copperfield, în privinţa asta nu-ncape nici o îndoială. Ar fi urmat ruina, dezonoarea şi cîte şi mai cîte. *Mister* Wickfield ştie acest lucru. Sînt o nensemnată unealtă care-l slujeşte cu smerenie, iar el mă ridică pe culmi pe care nici nu puteam nădăjdui s-ajung vreodată. Cîtă recunoştinţă îi datorez !

Cu faţa întoarsă către mine, dar fără a mă privi în ochi, cînd a sfîrşit, şi-a ridicat degetul cel gros şi diform din locul unde-l înfipsese şi, încet şi gînditor, l-a dus la falca-i descărnată, scărpinîndu-se cu un gest larg, ca şi cum s-ar fi bărbierit.

Mi-aduc aminte că inima a început să-mi zvîcnească de indignare cînd am citit pe chipul lui viclean — pe care se răsfrîngeau foarte nimerit pîlpîirile roşii ale focului — că se pregătea să atace alt subiect.

— Nu vă reţin prea mult, *master* Copperfield ? a început.

— Nu mă reţii. Obişnuiesc să mă culc tîrziu.

— Vă mulţumesc, *master* Copperfield ! E drept că de cînd mi-aţi vorbit întîia oară, m-am ridicat din locul nensemnat ce-l aveam ; dar am rămas acelaşi om umil şi nensemnat. Nădăjduiesc c-am să rămîn întotdeauna acelaşi. N-o să-mi luaţi, sper, în nume de rău faptul că, nen-

semnat cum sînt, am să vă fac o mică destăinuire nu-i așa, *master* Copperfield ??

— O, nu, i-am zis, făcînd o sforțare.

— Vă mulțumesc ! Și scoțînd batista, a început să se șteargă în palme. Vedeți, *master* Copperfield, *miss* Agnes...

— Ce-i cu ea, Uriah ?

— O, ce plăcere să vă aud spunîndu-mi pe nume în mod spontan ! a exclamat, smucindu-se ca un pește pe uscat. N-ați găsit că era foarte frumoasă în astă seară ?

— Am găsit că din toate punctele de vedere era ca întotdeauna, mai presus decît toți cei din jurul ei, i-am răspuns.

— Vai, vă mulțumesc ! E atît de adevărat ! a exclamat. Vai, vă mulțumesc din toată inima !

— N-ai de ce, i-am zis înțepat. Nu văd de ce mi-ai mulțumi.

— Pentru că tocmai asta-i destăinuirea pe care voiam să v-o fac, *master* Copperfield. Cu toate că sînt atît de umil și nensemnat, a urmat Uriah, ștergîndu-și energic mîinile și privind pe rînd cînd la ele, cînd la vîlvătăile focului din cămin, cu toate că maică-mea e și ea nensemnată, și cu toate că locuința noastră săracă, dar cinstită, e cam dărăpănată, ani de-a rîndul am purtat în suflet chipul lui *miss* Agnes (vă încredințez secretul meu, *master* Copperfield, fără șovăire, căci m-am simțit atras de dumneavoastră din prima zi, cînd am avut plăcerea să vă văd în faetonul acela tras de un *poney*). Vai, *master* Copperfield, cu ce curată afecțiune îndrăgesc țărîna pe care pășește Agnes a mea !

Cred că m-a bătut gîndul smintit de a înșfăca vătraiul înroșit în foc și de a-l străpunge cu el. Dar fulgerător, ca din pușcă, gîndul acesta m-a părăsit ; iar chipul lui Agnes, pîngărit măcar și de închipuirile acestei bestii roșcovane (pe care o vedeam șezînd atît de strîmb, de parcă sufletu-i josnic s-ar fi încolăcit în jurul trupului său), mi-a stăruit în minte și-mi dădea amețeală. Mi se părea că Uriah se umflă și crește sub ochii mei ; odaia răsuna parcă de ecou-

rile glasului său ; şi m-a cuprins simţămîntul ciudat (pe care, poate, l-a încercat oricine în viaţă) că toate acestea se petrecuseră de mult, în vremuri depărtate, şi că ştiam dinainte ce avea să spună acuma.

Dar, mai mult decît toate eforturile pe care le-aş fi făcut, încrederea în sine ce i-am citit-o pe faţă mi-a amintit de rugămintea lui Agnes. L-am întrebat, cu o stăpînire de care, cu un minut mai înainte, nu mi-aş fi putut închipui că sînt în stare, l-am întrebat dacă-i mărturisise lui Agnes simţămintele sale.

— Vai, nu, *master* Copperfield ! mi-a răspuns. Vai, nu ! Afară de dumneavoastră, nimeni nu le cunoaşte. Vedeţi, abia sînt pe cale de a mă ridica din starea mea modestă. Sper că va băga de seamă cît îi sînt de folos tatălui ei (sînt încredinţat, *master* Copperfield, că într-adevăr am să-i fiu de mare folos) şi cum îi curăţ drumul şi cum îl păzesc să n-o ia razna. Îşi iubeşte atît de mult tatăl (ce frumos lucru din partea unei fiice !), încît cred că, de dragul lui, se va arăta înţelegătoare faţă de mine.

Am pătruns gîndul ascuns al ticălosului şi am priceput de ce mi-l dezvăluise.

— Mi-aţi face un deosebit serviciu, *master* Copperfield, dac-aţi avea bunătatea să nu daţi în vileag acest secret şi să nu vă ridicaţi împotriva mea. Sînt sigur că nu vreţi să creaţi neplăceri. Ştiu ce inimă bună aveţi, dar fiindcă nu m-aţi cunoscut decît pe vremea cînd eram un om umil şi nensemnat (cînd eram cel mai nensemnat dintre oameni, aş putea spune, căci şi acum tot nensemnat sînt), teamă mi-e că, fără să vreţi, mi-aţi pune beţe în roate în legătură cu Agnes a mea... vedeţi, *master* Copperfield, am zis a mea. Vorba cîntecului : „Şi la coroană-aş renunţa, să pot doar spune că-i a mea !“ [1] Şi nădăjduiesc că va veni ziua.

---

[1] Vers din balada *The Lass of Richmond Hill (Fata din Richmond Hill)* de Leonard Mc Nally (1752—1820).

Sărmana Agnes ! Era oare cu putinţă ca ea, pe care o găseam atît de frumoasă şi atît de bună încît socoteam că nu era de nasul nimănui, să fie sortită să ajungă soţia unui asemenea ticălos ?

— Deocamdată, ştiţi, *master* Copperfield, nu-i nici o grabă, a continuat Uriah insinuant, în vreme ce mă uitam la el, fără a reuşi să îndepărtez acest gînd. Agnes a mea e destul de tînără ; iar mama şi cu mine o să mai avem de furcă pînă o să reuşim să scoatem capul în lume şi mai avem multe de făcut înainte ca momentul să fie potrivit. Aşadar, voi avea răgazul ca, pe măsură ce se vor ivi prilejuri, să-i fac cunoscute nădejdile mele. Vai, cît vă sînt de îndatorat că m-aţi ascultat ! Vai, nici nu vă închipuiţi ce uşurare e pentru mine să ştiu că înţelegeţi situaţia noastră şi să fiu încredinţat că nici beţe în roate n-o să-mi puneţi, fiindcă sînt sigur că nici prin gînd nu vă trece să pricinuiţi neplăceri familiei !

Mi-a apucat în palma-i lipicioasă mîna, pe care n-am îndrăznit să mi-o trag înapoi, şi după ce mi-a strîns-o, s-a uitat la ceasul lui cu cadranul şters.

— Vai, Doamne, a exclamat, e unu trecute ! Atît de iute trec clipele, *master* Copperfield, cînd vorbeşti de vremurile de altădată, încît nici nu ne-am dat seama că-i aproape unu şi jumătate !

I-am răspuns că mi se păruse c-ar fi mai tîrziu. Nu pentru că într-adevăr mi s-ar fi părut, dar pentru că simţeam că nu mai eram în stare să stau de vorbă cu el.

— Vai, Doamne, *master* Copperfield ! mi-a zis îngîndurat. La ora asta, în casa unde locuiesc — un fel de pensiune, lîngă New River — toată lumea va fi dormind de vreo două ceasuri.

— Îmi pare rău, i-am răspuns, dar n-am decît un singur pat, şi...

— Vai, *master* Copperfield, n-am nevoie de pat ! mi-a zis, încîntat, ridicînd un picior. *Aţi* avea ceva împotrivă dacă m-aş culca pe jos, în faţa căminului ?

— Dacă nu se poate altfel, te rog, i-am zis, culcă-te în patul meu și am să dorm eu pe jos, lîngă cămin.

Cuprins de o excesivă uimire și umilință, a respins atît de zgomotos această ofertă, încît cred că glasul lui va fi răzbătut pînă la urechile lui *missis* Crupp, care la ora aceea pesemne că dormea departe, într-o odaie situată cam la nivelul minim al apelor fluviului, legănată în somnul ei de tictacul unei pendule incorigibile, pe care o invoca ori de cîte ori aveam o mică discuție în legătură cu punctualitatea, căci totdeauna rămînea cu vreo trei sferturi de oră în urmă, deși în fiecare dimineață era pusă după cele mai de încredere surse. Văzînd că argumentele pe care am fost în stare să le prezint în starea de tulburare în care mă aflam rămîn zadarnice și că nu-l pot determina să renunțe la modestie și să se culce în patul meu, am fost silit să iau toate măsurile posibile ca să poată dormi lîngă cămin. Cu salteaua de pe sofa (care era mult prea scurtă pentru un lungan ca el), cu pernele de pe sofa, cu o pătură, cu o cuvertură și o față de masă curată, precum și cu un palton, i-am înjghebat un culcuș și o învelitoare de care s-a arătat mai mult decît recunoscător. După ce i-am împrumutat o scufie de noapte, cu care mi s-a părut atît de îngrozitor încît de atunci n-am mai purtat-o niciodată, l-am lăsat să se odihnească.

Cît oi trăi n-am să uit acea noapte. Cît oi trăi n-am să uit cum m-am sucit și m-am învîrtit ; cum m-am frămîntat gîndindu-mă la Agnes și la individul ăsta ; cum mi-am sfărîmat mintea chibzuind ce aș putea face și ce s-ar cuveni să fac ; cum, în cele din urmă, am ajuns la concluzia că pentru liniștea ei, cel mai nimerit ar fi să nu mă amestec și să nu divulg cele aflate. Cum aținpeam o clipă, îmi răsăreau în minte chipul lui Agnes, cu ochii ei cei blînzi, și acela al tatălui ei, privind-o galeș, cum de atîtea ori îl văzusem privind-o, și aceste chipuri aveau o căutătură atît de tristă, încît mă cuprindea spaima. Cînd mă trezeam, gîndul că Uriah doarme în odaia de alături

mă copleșea ca un vis urît și mă apăsa, de parcă aș fi găzduit pe cineva mai rău decît Dracul.

Afară de asta, vătraiul acela nu-mi ieșea din mintea toropită. Între somn și trezie, se făcea că apucasem vătraiul înroșit în foc și că-l străpunsesem pe Uriah. Cu toate că știam că nu era decît un vis, gîndul acesta m-a chinuit atît de tare, încît m-am furișat în odaia de alături ca să mă uit la el. L-am găsit lungit pe spate, cu picioarele întinse pînă hăt-departe, sforăind și fîrnîind cu gura căscată, ca o cutie poștală. Aievea era mult mai pocit decît în închipuirea mea febrilă, așa că, deși mi-era greață de el, mă simțeam atras de el și, fără să vreau, intram și ieșeam cam la fiecare jumătate de ceas ca să mă uit la el. Totuși, noaptea aceea lungă-lungă mi-a părut jalnică și apăsătoare, și pe cerul întunecat nu se zărea nici un semn care să vestească ziua.

Dis-de-dimineață, cînd l-am văzut coborînd scara (căci, slavă Domnului, a refuzat gustarea), mi s-a părut că plecase noaptea în persoană. Iar cînd am plecat la birou, i-am spus anume lui *missis* Crupp să lase ferestrele deschise, ca să se aerisească salonașul și să se curețe de orice urmă a prezenței lui.

CAPITOLUL

XXVI

CAD ÎN ROBIE

Pe Uriah Heep nu l-am mai văzut pînă în ziua cînd Agnes a părăsit oraşul. Mă aflam la staţie, să-mi iau rămas bun de la ea, şi acolo l-am găsit pe Uriah, care se înapoia la Canterbury cu aceeaşi diligenţă. Am avut o mică satisfacţie văzîndu-l în paltonul lui ponosit, de culoarea dudei, cu talia prea scurtă şi cu umerii prea înalţi, cocoţat, sub o umbrelă cît un cort, afară, în colţul dinapoi al imperialei, în vreme ce Agnes avea, firește, un loc înăuntru ; dar meritam poate această mică răsplată pentru sforţările ce le-am depus să mă port amical cu el, sub ochii lui Agnes, care privea. La fereastra diligenţei, ca şi mai deunăzi, la masă, Uriah ne-a dat necontenit tîrcoale, ca un vultur uriaş, prinzînd din zbor fiecare silabă adresată de mine lui Agnes sau de Agnes mie.

Tulburat de destăinuirile pe care dînsul mi le făcuse în faţa căminului, cîntărisem îndelung cuvintele folosite de Agnes în legătură cu proiectata asociaţie : „Am făcut, sper, ceea ce se cuvenea să fac. Convinsă fiind că pentru liniştea tatii sacrificiul trebuie făcut, l-am îndemnat să-l facă." De atunci m-a apăsat necontenit o jalnică presimţire că, sub imboldul aceluiaşi simţămînt, Agnes va găsi tăria să săvîrşească orice sacrificiu de dragul lui. Ştiam cît de mult îl iubea. Ştiam de cîtă jertfire de sine era în stare. Ştiam chiar din gura ei că se socotea pricina greşelilor lui şi că avea faţă de el o mare datorie, pe care ardea de dorinţa s-o împlinească. Faptul că între ea şi acest nesuferit Ru-

fus [1], cu paltonul de culoarea dudei, exista o atît de mare deosebire nu constituia o mîngîiere pentru mine, căci simţeam că primejdia cea mai mare decurgea tocmai din această deosebire între spiritul de jertfă al sufletului ei pur şi dezgustătoarea josnicie a lui Uriah. Fără îndoială, dînsul ştia bine toate acestea, şi, viclean cum era, le cîntărise cu luare-aminte.

Eram totuşi atît de încredinţat că perspectiva unei asemenea jertfe ar distruge fericirea bietei Agnes, şi eram atît de sigur, judecînd după purtarea ei, că nici nu bănuia încă primejdia ce o pîndea, nici nu-i simţea umbra ameninţătoare, încît, dacă aş fi prevenit-o, i-aş fi dat o grea lovitură. De aceea, ne-am despărţit fără să încerc a o lămuri, ea făcîndu-mi cu mîna semne de rămas bun şi zîmbindu-mi prin fereastra diligenţei, în timp ce piaza ei cea rea se foia şi se răsucea pe imperială, ca şi cum deja ar fi prins-o în gheare şi ar fi triumfat.

Multă vreme n-am putut uita scena despărţirii. Cînd Agnes mi-a scris vestindu-mă c-a ajuns cu bine acasă, m-am simţit tot atît de nefericit ca atunci cînd am văzut-o plecînd. Ori de cîte ori cădeam pe gînduri, îmi venea în minte această poveste, şi neliniştea-mi creştea îndoit. Rareori trecea o noapte fără s-o visez. Şi astfel a ajuns să facă parte din mine, din viaţa şi făptura mea.

Am avut destul răgaz să-mi adîncesc neliniştea, căci în afară de ceasurile petrecute la „Doctors' Commons", eram mai toată ziua singur, fiindcă, după cum îmi scrisese, Steerforth se afla la Oxford. Cred că atunci a început să se trezească în mine, pentru prima dată, o tainică neîncredere faţă de Steerforth. I-am răspuns printr-o scrisoare foarte călduroasă, dar în fond eram mulţumit că nu putea veni la Londra. Bănuiesc că înrîurirea lui Agnes, netulburată de prezenţa lui, mă stăpînea şi devenea tot mai

[1] *Rufus* — roşcat (lat.).

puternică, pentru că dînsa ocupa un loc din ce în ce mai de seamă în gîndurile şi preocupările mele.

Între timp zilele şi săptămînile treceau. Fusesem definitiv primit în biroul firmei „Spenlow & Jorkins". Mătuşa îmi dădea nouăzeci de lire pe an (în afară de chirie şi de diferite cheltuieli accesorii). Închiriasem apartamentul pe termen de douăsprezece luni, şi deşi-l găseam nespus de trist cînd se lăsa întunericul, iar serile îmi păreau foarte lungi, mă resemnasem să trăiesc într-o stare de melancolie permanentă şi să-mi caut o consolare în cafea, şi acum, cînd îmi amintesc, mi se pare că în epoca aceea am băut *gallons* întregi de cafea. Cam tot pe atunci am descoperit trei lucruri : primul, că *missis* Crupp era victima unor tulburări ciudate, cărora le zicea „spassme", însoţite de obicei de inflamaţia nasului, tulburări care necesitau un tratament neîntrerupt cu rachiu de izmă : al doilea, că datorită nu ştiu cărei ciudăţenii a temperaturii, sticlele de coniac păstrate în oficiu se spărgeau ; iar al treilea, că eram singur pe lume şi foarte înclinat să consemnez această tristă împrejurare în crimpeie versificate după regulile prozodiei engleze.

Ziua primirii mele ca stagiar la „Doctors' Commons" n-a fost sărbătorită, afară doar de faptul că am oferit cîteva sandvişuri şi un pahar de vin de Xeres colegilor mei de birou, iar seara m-am dus singur la teatru. Am fost să văd *Străinul*[1], o piesă care se potrivea de minune cu atmosfera ce domnea la „Doctors' Commons" şi care m-a tulburat atît de tare, încît, cînd m-am întors acasă, mai-mai să nu mă recunosc în propria mea oglindă. Cu acest prilej, *mister* Spenlow, după ce s-au încheiat formalităţile, a spus c-ar fi fost foarte bucuros să mă invite la el, la Norwood, spre a sărbători începutul colaborării noastre, din

[1] *The Stranger*, titlul unei adaptări englezeşti a piesei *Mizantropie şi căinţă (Menschenhass und Reue)* a dramaturgului german August von Kotzebue (1761—1819).

păcate însă nu era cu putință, pentru că tocmai o aștepta pe fiica sa, care urma să se întoarcă de la Paris, unde-și isprăvise studiile. A adăugat însă că, după sosirea ei, speră că va avea plăcerea să mă aibă ca oaspete. Știam că era văduv, că nu avea decît o singură fată, și i-am exprimat mulțumirile mele.

Mister Spenlow s-a ținut de cuvînt. Peste vreo săptămînă sau două mi-a amintit de această invitație și mi-a zis c-ar fi încîntat dacă i-aș face plăcerea să vin sîmbăta viitoare și să rămîn la el pînă luni. Firește, i-am răspuns că am să-i fac plăcerea, și ne-am înțeles c-avea să mă ia și să mă aducă înapoi cu factonul lui.

În ziua hotărîtă, geamantanul meu a stîrnit admirația impiegaților din birou, deoarece pentru ei reședința de la Norwood reprezenta o taină sacrosanctă. Unul dintre ei mi-a spus că, după cîte auzise, *mister* Spenlow nu folosea decît veselă de argint și de porțelan ; iar altul mi-a spus că la masa lui șampania era la discreție, așa cum în alte locuri era berea. Copistul cel bătrîn, cu perucă, *mister* Tiffey, care, în cursul lungii sale cariere, fusese de mai multe ori la Norwood în interes de serviciu și care, de fiecare dată, pătrunsese pînă în sufrageria cea mică, o descria ca pe o încăpere cît se poate de somptuoasă și istorisea că băuse acolo un vin de Xeres adus din Indiile Orientale atît de bun, că-ți lăsa gura apă.

Am avut în ziua aceea o continuare la Consistoriu într-un proces cu privire la excomunicarea unui brutar care refuzase să plătească taxa de pavaj, fixată de parohie, și cum, după socoteala pe care o făcusem, depozițiile martorilor fiind exact de două ori mai lungi decît romanul *Robinson Crusoe*, n-am scăpat decît foarte tîrziu. Dar am izbutit să obținem excomunicarea brutarului pe termen de șase săptămîni și obligarea lui la plata unui nesfîrșit pomelnic de cheltuieli de judecată ; după care, ju-

decătorul, *proctor*-ul brutarului şi avocaţii ambelor părţi (care erau rude apropiate) au plecat împreună undeva afară din oraş, iar *mister* Spenlow şi cu mine am pornit la drum cu faetonul.

Faetonul era foarte elegant ; caii îşi arcuiau grumazurile şi mergeau în buestru, de parcă ar fi ştiut că stăpînul lor lucrează la „Doctors' Commons".

Era mare emulaţie între domnii de la „Doctors' Commons" în tot ce privea pompa şi aveau cîteva echipaje foarte frumoase ; am fost însă şi întotdeauna voi rămîne de părere că, în vremea mea, principalul teren de emulaţie îl constituiau articolele scrobite : *proctor*-ii, în special, purtau atîtea lucruri scrobite cît era omeneşte posibil.

Tot drumul am fost foarte voioşi, şi *mister* Spenlow mi-a făcut unele destăinuiri cu privire la profesiunea mea. Mi-a spus că era cea mai nobilă din lume şi că nu trebuie cu nici un preţ confundată cu aceea de *solicitor*, fiind cu totul altceva, întrucît era mai selectă, mai puţin monotonă şi mai bănoasă. Noi, aici, la „Doctors' Commons" mi-a spus, luam lucrurile mult mai uşor decît erau luate la orice alte instanţe, şi prin asta eram o clasă privilegiată, cu totul specială. A recunoscut că era de netăgăduit faptul neplăcut că, în majoritatea cazurilor, primeam procese de la *solicitor*-i; dar mi-a dat să înţeleg că aceştia reprezentau o rasă inferioară, pe care toţi *proctor*-ii care se respectă o privesc de sus.

L-am întrebat pe *mister* Spenlow care erau, după părerea lui, cele mai avantajoase procese. Mi-a răspuns că procesele în jurul unui testament contestat, care are drept obiect o moşioară frumuşică, în valoare de treizeci-patruzeci de mii de lire, erau, poate, cele mai avantajoase. Mi-a zis că în asemenea procese nu numai că era rost de cîştiguri destul de frumoase în toate fazele procesului, fiind nevoie de nenumărate probe cu interogatorii şi contrainterogatorii (fără a mai pune la socoteală că există

dreptul de apel la Curtea delegaţilor şi Camera Lorzilor), dar că, întrucît toată lumea ştie că în cele din urmă cheltuielile vor fi acoperite din valoarea moşiei, părţile sînt entuziaste şi întreprinzătoare şi nu se uită la bani. Apoi s-a pornit să facă elogiul lui „Doctors' Commons", în general. Ceea ce era de admirat mai mult ca orice la „Doctors' Commons" (mi-a zis el) era concentraţia. „Doctors' Commons" era tribunalul cel mai bine organizat din lume. Era o întruchipare a noţiunii de confort. Aveai totul la îndemînă. De pildă : introduceai o acţiune de divorţ sau de restituire de dotă la Consistoriu. Prea bine. Îţi încercai norocul la Consistoriu, conduceai procesul binişor, în familie, jucînd tacticos cărţile. Presupunînd că erai nemulţumit de sentinţă, ce aveai de făcut ? Simplu, n-aveai decît să te plîngi la „Arches Court". Ce era „Arches Court"? Era aceeaşi instanţă, în aceeaşi sală de şedinţă, cu aceeaşi bară şi cu aceiaşi avocaţi, numai că judecătorul era altul, căci în zilele cînd se judecă apelurile, judecătorii de la Consistoriu pledează ca avocaţi la „Arches Court". Prea bine, aici partida se lua de la început. Dar dacă nici de astă dată nu erai mulţumit ? Simplu. Ce-ţi rămîne de făcut ? Să mergi la Curtea delegaţilor. Dar delegaţii cine mai erau ? Păi, delegaţii ecleziastici erau avocaţi fără procese, care urmăriseră fazele jocului în amîndouă instanţele, văzuseră cum s-au amestecat, s-au tăiat şi s-au jucat cărţile, discutaseră cu toţi jucătorii, şi acuma veneau în calitate de judecători să tranşeze problema, spre mulţumirea tuturor ! Nemulţumiţii n-aveau decît să vorbească de corupţia de la „Doctors' Commons", de spiritul de castă de la „Doctors' Commons", despre necesitatea de a introduce reforma la „Doctors' Commons", a încheiat solemn *mister* Spenlow ; dar cînd *bushe*-ul de grîu a atins preţul cel mai ridicat, la „Doctors' Commons" activitatea a fost mai intensă ca oricînd ; şi oricine poate, cu mîna

pe inimă, să declare în faţa lumii întregi : „Nu vă atingeţi de «Doctors' Commons», că se duce ţara de rîpă“ [1].

Am ascultat toate astea cu luare-aminte ; şi deşi, mărturisesc, aveam oarecare îndoieli că întreaga ţară ar fi chiar atît de îndatorată faţă de „Doctors' Commons“ cît pretindea *mister* Spenlow, m-am plecat, foarte respectuos, în faţa părerii sale. Am găsit că cele spuse despre preţul *bushel*-ului de grîu depăşeau înţelegerea mea şi că, în fond, soluţionau problema. N-am priceput nici pînă astăzi tîlcul acestui *bushel* de grîu. Şi, de-a lungul vieţii *bushel*-ul de grîu a apărut în repetate rînduri, făcîndu-mă praf în legătură cu cele mai diferite subiecte. Nu ştiu precis ce o fi avînd cu mine şi ce drept are să-mi dea la cap sub fel de fel de pretexte ; dar ori de cîte ori văd că, fără nici un rost, se aminteşte de bunul meu prieten *bushel*-ul de grîu (ceea ce am băgat de seamă că se întîmplă destul de des), mă dau bătut.

Aceasta n-a fost decît o digresiune. Nu eram *eu* omul care să se atingă de „Doctors' Commons“ şi să ducă ţara de rîpă. Prin tăcere mi-am exprimat supus adeziunea la părerile interlocutorului meu, care-mi era superior şi prin vîrstă, şi prin experienţă ; şi apoi am discutat despre piesa *Străinul*, şi despre dramaturgie, şi despre cei doi cai, pînă ce am ajuns la poarta vilei lui *mister* Spenlow.

O grădină frumoasă înconjura casa lui *mister* Spenlow şi, cu toate că nu era anotimpul cel mai potrivit pentru a judeca o grădină, era atît de bine îngrijită, încît am fost de-a dreptul încîntat. Avea o pajişte minunată, şi

[1] Spre a apăra anacronismele de la Doctors' Commons, *mister* Spenlow invocă, într-o formă vădit absurdă, sofismul folosit de marii proprietari funciari englezi în susţinerea Legii cerealelor (*Corn Law*, 1815—1846) ; răspunzînd atacurilor partizanilor comerţului liber împotriva acestei legi, care avea menirea să înlăture concurenţa străină şi să asigure desfacerea grînelor indigene în condiţii avantajoase, moşierii pretindeau că, bunăstarea naţiunii fiind legată de preţul grîului, orice scădere a acestuia ar însemna un adevărat dezastru pentru ţară.

pîlcuri de copaci şi alei cu pergole, care abia se desluşeau pe întuneric şi care în perioada de vegetaţie pesemne că erau acoperite de verdeaţă şi de flori. „Vai, Doamne, mi-am zis, pe aici se plimbă *miss* Spenlow !"

Am păşit în casa luminată vesel şi am intrat în vestibul, unde se găseau fel de fel de pălării, şepci, paltoane, pleduri, mănuşi, cravaşe şi bastoane.

— Unde-i *miss* Dora ? l-a întrebat *mister* Spenlow pe fecior.

„Dora ! mi-am zis. Ce nume frumos !",

Am trecut într-o odaie adiacentă (pare-mi-se că era sufrageria mică, aceea care-şi datora faima vinului de Xeres adus din Indiile Orientale) şi am auzit un glas făcînd prezentările :

— *Mister* Copperfield, fiica mea, Dora, şi prietena fiicei mele Dora.

Era, fără îndoială, glasul lui *mister* Spenlow, dar nu l-am recunoscut şi nici nu-mi păsa al cui era. Totul se petrecuse într-o clipă. Destinul meu se împlinise. Eram prizonier şi sclav. O iubeam la nebunie pe *miss* Dora Spenlow !

Mi se părea o făptură supraomenească. O zînă din poveşti, o silfidă — nu mai ştiu nici eu ce era — era ceva ce nimeni nu văzuse pînă atunci şi ceva spre care năzuia toată lumea. Şi într-o clipită am fost înghiţit de abisul dragostei. N-am apucat să mă opresc pe marginea prăpastiei; nici să mă uit înainte sau înapoi ; şi m-am prăvălit fără a avea timp să mă reculeg şi făr-a apuca să-i spun nici un singur cuvînt.

M-am înclinat, murmurînd ceva, cînd deodată am auzit un glas binecunoscut spunînd :

— Pe *mister* Copperfield l-am mai văzut.

Nu era glasul Dorei. Nu ; ci al prietenei ei, *miss* Murdstone !

Nu cred c-am fost prea uimit. După cîte îmi dau seama, nu mai eram în stare să mă mir. În afară de Dora Spen-

low, nu se afla nimic pe lumea asta care să-mi fi putut trezi uimirea. Am zis :

— Bună ziua, *miss* Murdstone. Ce mai faceţi ?

— Foarte bine, mi-a răspuns.

— *Mister* Murdstone ce mai face ?

— Mulţumesc, fratele meu e bine, sănătos.

În clipa aceea, *mister* Spenlow, care a fost foarte surprins, cred, cînd a văzut că ne cunoaştem, s-a amestecat în vorbă :

— Îmi pare bine, Copperfield, că dumneata şi *miss* Murdstone vă cunoaşteţi.

— *Mister* Copperfield şi cu mine sîntem rubedenii, a spus *miss* Murdstone cu un aer sever. Ne-am cunoscut cîndva. Pe vremea cînd era copil. De atunci împrejurările ne-au despărţit. Nu l-aş fi recunoscut.

I-am răspuns că eu, în orice caz, aş fi recunoscut-o oriunde şi oricînd. Ceea ce era destul de adevărat.

— *Miss* Murdstone, mi-a explicat *mister* Spenlow, a avut bunătatea să primească sarcina dacă mă pot exprima aşa, de a fi prietena de încredere a fiicei mele. Dora. Din păcate, fiica mea Dora şi-a pierdut mama, şi *miss* Murdstone a binevoit să-i ţină companie şi s-o ocrotească.

Mi-am zis că *miss* Murdstone, ca şi acele arme de buzunar numite „boxuri", era mai potrivită pentru atac decît pentru ocrotire. Dar cum orice gînd ce nu era în legătură cu Dora nu putea fi decît un gînd fugar, îndată m-am uitat din nou la Dora şi mi s-a părut, judecînd după atitudinea-i destul de obraznică, că nu părea să aibă cine ştie ce încredere în dama ei de companie. În clipa aceea a sunat gongul, iar *mister* Spenlow mi-a spus că era primul semnal pentru cină şi m-a condus în camera mea ca să mă îmbrac.

Ce idee caraghioasă ! Cine mai are poftă să se îmbrace sau să facă ceva cînd este îndrăgostit ? Eu, unul, n-am fost în stare să fac altceva decît să m-aşez în faţa căminului, să ronţăi cheia geamantanului şi să mă gîndesc

la atrăgătoarea, tînăra, ochioasa și chipeșa Dora. Ce siluetă avea, ce chip, ce grație și farmec în gesturi !

Gongul a bătut din nou atît de curînd, încît, în loc să mă dichisesc cu grijă, așa cum aș fi dorit în acele împrejurări, m-am văzut silit să mă îmbrac pe apucate și am coborît în grabă. Mai erau cîțiva musafiri. Dora stătea de vorbă cu un domn bătrîn, cu părul cărunt. Deși cu părul alb — și pe deasupra și străbunic, după cum ne-a mărturisit — totuși am fost cuprins de o gelozie nebună.

În ce stare mă aflam ! Eram gelos pe toată lumea ! Gîndul că cineva l-ar putea cunoaște pe *mister* Spenlow mai bine decît îl cunoșteam eu mi-era insuportabil. Să-i aud vorbind de întîmplări la care nu luasem parte, însemna un canon pentru mine. La masă, cînd un domn foarte amabil, cu o chelie lucioasă, m-a întrebat dacă mai fusesem vreodată pe acolo, m-am supărat foarte, și ca să mă răzbun, aș fi fost gata să-i fac orice.

Nu-mi amintesc cine mai era la masă în afară de Dora. Habar n-am ce s-a servit. Am impresia că m-am săturat sorbind-o din ochi pe Dora și că s-au perindat prin fața mea vreo jumătate de duzină de farfurii de mîncare fără să mă ating de ceva. Ședeam lîngă dînsa. Îi vorbeam. Avea glăsciorul cel mai dulce, rîsul cel mai vesel și făcea cele mai drăgălașe și mai fermecătoare grimase din cîte au robit vreodată inima unui tînăr slab de înger. Era ca o miniatură. Și cu atît mai prețioasă îmi părea.

Cînd a părăsit sufrageria, împreună cu *miss* Murdstone (alte doamne nu erau la masă), am căzut într-un fel de dulce visare, tulburată numai de teama cumplită că *miss* Murdstone mă va ponegri. Domnul binevoitor, cu chelia lucioasă, mi-a istorisit o poveste lungă, pare-mi-se despre grădinărit. Parcă l-am auzit spunînd de cîteva ori „grădinarul meu". Mă făceam că-l ascult cu cea mai mare luare-aminte, dar tot timpul mă plimbam prin grădinile Edenului, împreună cu Dora.

Temerile c-aş putea fi ponegrit în faţa celei pe care o iubeam atît de fierbinte au fost din nou trezite cînd, în salon, am zărit mutra acră şi distantă a lui *miss* Murdstone. Dar de aceste temeri am scăpat în chip neaşteptat.

— David Copperfield ! m-a strigat *miss* Murdstone, făcîndu-mi semn să vin lîngă fereastră. Am să-ţi spun ceva.

M-am trezit singur cu *miss* Murdstone.

— David Copperfield, mi-a zis *miss* Murdstone, nu-i nevoie, cred, să mai vorbim de problemele familiale. Nu reprezintă un subiect atrăgător.

— Dimpotrivă, *ma'am* i-am răspuns.

— Dimpotrivă, a încuviinţat *miss* Murdstone. Nu vreau să trezesc amintirea diferendelor sau jignirilor trecute. Am fost jignită de o persoană — o femeie, îmi pare rău că trebuie s-o spun, căci nu face cinste sexului — de o persoană de care nu pot pomeni fără scîrbă şi dispreţ, şi de aceea aş prefera să nici n-o pomenesc.

Cînd am auzit această aluzie la mătuşa mea, am simţit că fierb, dar am asigurat-o pe *miss* Murdstone că ar face mai bine să nici *n-o* pomenească. Am adăugat, fără să mă exprim pe un ton prea ferm, că n-aş admite ca să fie pomenită în mod ireverenţios.

Miss Murdstone a închis ochii, înclinînd dispreţuitor capul ; apoi, deschizîndu-i încet, a urmat :

— David Copperfield, nu voi încerca să ascund faptul că mi-am format o părere proastă despre dumneata cînd erai copil. Se poate ca să mă fi înşelat, sau poate că, între timp, această părere şi-a pierdut justificarea. Dar nu despre asta e vorba acum. Fac parte dintr-o familie remarcabilă, cred, prin fermitatea ei ; şi nu sînt omul care să se schimbe sau să se dea după împrejurări. Sînt în drept să am o părere despre dumneata. Dumneata eşti în drept să ai o părere despre mine.

La rîndul meu, am înclinat capul.

— Nu-i nevoie, însă, a urmat *miss* Murdstone, ca aceste păreri să intre în conflict aici. În împrejurările de faţă,

ar fi bine, din toate punctele de vedere, să nu intre. Pentru că întîmplarea a făcut să ne întîlnim şi pentru că s-ar putea să ne pună faţă în faţă şi în alte ocazii, aş propune să ne comportăm ca nişte vagi cunoştinţe. Raporturile noastre de familie justifică îndeajuns o asemenea atitudine şi nu-i cîtuşi de puţin necesar să facem comentarii unul despre altul. Nu împărtăşeşti această părere ?

— *Miss* Murdstone, i-am răspuns, socotesc că dumneavoastră şi *mister* Murdstone aţi fost foarte cruzi cu mine şi că v-aţi purtat nemilos cu mama. Cît voi trăi, nu-mi voi schimba această părere. Dar sînt întru totul de acord cu propunerea ce-mi faceţi.

Miss Murdstone din nou a închis ochii, înclinînd capul. Apoi, după ce mi-a atins dosul mîinii cu vîrful degetelor ei reci, ţepene, s-a depărtat, potrivindu-şi brăţările şi lănţişoarele, care păreau să fie aceleaşi şi exact în aceeaşi stare ca atunci cînd o văzusem ultima oară. Ţinînd seama de firea cruntei *miss* Murdstone, acestea mi-au amintit de lanţurile de la poarta unei temniţe care sugerează tuturor celor care le văd de afară la ce se pot aştepta să găsească înăuntru.

Altceva nu-mi mai aduc aminte din seara aceea decît c-am auzit-o pe stăpîna inimii mele cîntînd, acompaniindu-se cu un instrument minunat, care aducea cu o ghitară, fermecătoare balade în limba franceză, care în esenţă spuneau că, orice s-ar întîmpla, trebuie mereu să dansăm. Tralala, tralala ! C-am fost prins în vîrtejul unui dulce delir. Că am refuzat orice băutură. Că simţeam o adevărată repulsie faţă de *punch*. Că în clipa cînd, escortată de *miss* Murdstone, s-a retras, mi-a zîmbit şi mi-a întins mînuţa ei gingaşă. C-am apucat să mă văd în oglindă şi că arătam întocmai ca un neghiob şi ca un idiot. Că m-am culcat năuc şi că a doua zi m-am trezit într-o stare de slăbiciune mintală.

Era o dimineaţă frumoasă şi, fiind devreme, m-am gîndit să mă plimb pe una din aleile boltite şi să dau frîu

liber pasiunii mele, evocîndu-i imaginea. În trecere prin hol, am zărit căţeluşul ei, căruia îi zicea Jip — o prescurtare pentru Gipsy. Am dat să mă apropii cu tandreţe, căci şi pe el îl iubeam ; dar mi-a arătat întreaga dantură şi s-a retras sub un scaun, anume ca să mîrîie, şi cu nici un preţ n-a vrut să accepte avansurile mele.

În grădină era rece şi pustiu. M-am plimbat încoace şi încolo, gîndindu-mă cît de fericit aş fi dacă vreodată aş reuşi să cuceresc inima acestei făpturi minunate. Cît priveşte gîndurile de căsătorie, de căpătuire şi alte asemenea gînduri, cred că-mi erau la fel de străine ca pe vremea cînd eram îndrăgostit de micuţa Em'ly. Culmea fericirii omeneşti — şi cea mai mare fericire pentru mine — mi se părea c-ar fi să-i pot spune „Dora", să-mi fie îngăduit să-i scriu, s-o răsfăţ şi s-o ador şi să am motive să cred că se gîndeşte la mine chiar şi atunci cînd se află în altă societate. Nu încape nici o îndoială că eram un nătărău sentimental ; dar toate astea izvorau dintr-un simţămînt curat, şi asta mă face să nu privesc amintirea lor cu un dispreţ fără rezerve, cu toate că azi fac haz de ele.

Nu mă plimbasem cine ştie cît, cînd deodată, la un colţ, am întîlnit-o. Mă înfior şi acum, din cap pînă în picioare, cînd în amintire ajung la acel colţ, şi simt cum îmi tremură condeiul în mînă.

— Dumneavoastră... atît de devreme... *miss* Spenlow ? i-am zis.

— Mă plictisesc în casă, şi *miss* Murdstone asta e atît de absurdă ! mi-a răspuns. Vorbeşte prostii, zice că trebuie să aştept să se purifice aerul înainte de-a ieşi la plimbare. Auzi, să se purifice aerul! (Aci a izbucnit într-un rîs cum nu se poate mai melodios.) Duminică dimineaţă, cînd nu exersez la pian, trebuie să fac şi eu ceva. I-am spus aseară tatii că *trebuie* neapărat să ies. Şi apoi, e partea cea mai frumoasă a zilei. Nu sînteţi de aceeaşi părere ?

M-am încumetat să fac un pas riscant şi i-am spus (nu fără să mă bîlbîi) că pentru mine vremea devenise foarte

frumoasă chiar atunci, deşi cu o clipă mai devreme fusese foarte întunecată.

— Să fie compliment ? m-a întrebat Dora. Sau vreţi să spuneţi că s-a schimbat vremea cu adevărat ?

Bîlbîindu-mă mai rău ca înainte, i-am spus că nu era nici un compliment, ci purul adevăr, cu toate că nu constatasem nici o schimbare în starea vremii. Şi drept încheiere, am adăugat sfios că schimbarea avusese loc în inima mea.

Niciodată n-am văzut asemenea bucle — bucle ca acelea pe care le-a scuturat ca să-şi ascundă îmbujorarea — şi oare unde aş fi putut vedea, de vreme ce n-aveau pereche pe lume ? Cît despre pălăria de paie cu panglici albastre, care trona peste buclele ei, cred c-ar fi fost cea mai nepreţuită comoară pentru mine dac-aş fi putut s-o atîrn în odaia mea din Buckingham Street !

— V-aţi înapoiat de curînd de la Paris ? am întrebat.

— Da. Aţi fost vreodată la Paris ?

— Nu.

— Vai, sper că o să vă duceţi să-l vedeţi cît mai curînd ! O să vă placă foarte mult !

M-a cuprins o tulburare adîncă. Gîndul că spera c-am să mă duc, că socotea c-aş fi chiar *în stare* să mă duc, mi-era insuportabil. Puţin îmi păsa de Paris, de Franţa ! I-am zis că în împrejurările date n-aş părăsi Anglia pentru nimic în lume. Nimic nu m-ar putea determina s-o fac. Dînsa din nou şi-a scuturat buclele şi, în clipa aceea, spre marea noastră uşurare, căţelaşul a venit în fugă spre noi.

Era grozav de gelos şi nu mai contenea să latre la mine. L-a ridicat în braţe — vai, Doamne ! — şi l-a mîngîiat, dar el a continuat să latre. Cînd am încercat să-l ating şi eu, nu s-a lăsat ; şi atunci a început să-l bată. Am suferit şi mai crunt cînd am văzut cum, spre a-l pedepsi, îl lovea uşor peste botul turtit, în timp ce el clipea şi îi lingea mîna, continuînd să mîrîie pe înfundate, ca un mic contrabas. În cele din urmă s-a potolit — avea şi de ce,

căci îi simţea bărbia cu gropiţă lipită de capul lui ! — şi am pornit să vizităm sera.

— Nu sînteţi în strînse legături de prietenie cu *miss* Murdstone, nu-i aşa ? m-a întrebat Dora. Puiul meu ! (Ultimele două cuvinte erau adresate căţelului. Vai, ce n-aş fi dat să-mi fi fost adresate mie !)

— Nu, i-am răspuns. Nicidecum !

— E o fiinţă plicticoasă, mi-a zis Dora, strîmbîndu-se. Nu ştiu la ce s-o fi gîndit papa cînd mi-a luat-o ca damă de companie pe pisăloaga asta. Cui îi trebuie ocrotire ? Mie, în orice caz, nu ! Jip poate să mă ocrotească mult mai bine decît *miss* Murdstone... nu-i aşa, Jip, iubitule ?

Dora i-a sărutat căpşorul rotund ca o minge, şi căţeluşul s-a mulţumit să clipească alene.

— Papa zice că-i o prietenă de nădejde, dar sînt sigură că nu-i deloc aşa. Ce zici, Jip ? Nu ne încredem noi, Jip şi cu mine, în oameni atît de urîcioşi. Înţelegem să ne bizuim pe cine poftim, iar prietenii vrem să ni-i alegem singuri, nu să ni-i aleagă alţii... nu-i aşa, Jip ?

Drept răspuns, Jip a scos un sunet ce semăna cu zgomotul pe care-l face ceainicul cînd dă apa în clocot. Pentru mine, însă, fiecare cuvînt al ei înseamnă încă o verigă adăugată lanţului care mă lega de ea.

— E foarte greu, căci, rămînînd fără mamă, sîntem nevoiţi să suportăm o babă îmbufnată şi morocănoasă, ca *miss* Murdstone, care tot timpul se ţine după noi... nu-i aşa, Jip ! Dar nu-ţi face sînge rău, Jip ! N-o să-i acordăm încrederea noastră şi, în ciuda ei, o să fim cît se poate de fericiţi şi o s-o necăjim şi n-o să-i facem pe plac. Nu-i aşa, Jip ?

Dacă conversaţia ar mai fi durat mult, cred c-aş fi căzut în genunchi în faţa ei, acolo, pe pietriş, cu riscul de a mi-i juli, şi, pe deasupra, cu acela de a fi dat afară pe loc. Din fericire, însă, sera nu era departe, şi asupra acestor cuvinte ne-am pomenit în faţa ei.

Era plină de mușcate frumoase. Am trecut încetișor prin fața lor, Dora oprindu-se adesea să admire cînd una, cînd alta, și eu oprindu-mă să admir aceleași flori, și Dora, rîzînd ca un copil, a ridicat cățelușul să miroasă florile ; și dacă nu toți trei ne-am simțit ca în lumea basmelor, *eu* cel puțin m-am simțit. Pînă și în ziua de astăzi mirosul unei frunze de mușcată mă face să mă minunez, mai în glumă, mai în serios, de schimbarea subită petrecută în sufletul meu ; și apoi revăd o pălărie de pai cu panglici albastre, și o mulțime de bucle, și un cîine mic, negru, ținut de două brațe delicate în fața unei mulțimi de flori și frunze verzi de mușcată.

Miss Murdstone ne căuta. Ne-a găsit în seră ; și-a întors fața antipatică, ale cărei crețuri erau acoperite cu pudră, către Dora, să i-o sărute. Apoi a luat-o de braț și ne-a dus solemn, ca la o înmormîntare militară, în sufrageria mică, să luăm gustarea.

Cîte cești de ceai am băut, fiindcă era preparat chiar de Dora, nu mai știu. Dar îmi aduc foarte bine aminte că am înghițit atîta ceai, încît sistemul meu nervos — dacă în zilele acelea aș fi avut un asemenea sistem — s-ar fi dus pe copcă. După aceea ne-am dus la biserică. Miss Murdstone s-a așezat în stradă, între mine și Dora ; dar am auzit-o cîntînd, și întreaga enorie a încetat să mai existe. S-a ținut o predică — firește în legătură cu Dora — și asta-i tot ce mi-a rămas în minte din întreaga liturghie.

Am petrecut o zi liniștită. Nici un musafir ; o plimbare, o masă de patru tacîmuri în sînul familiei, iar după-amiază am răsfoit cărți și ne-am uitat la gravuri ; *miss* Murdstone, cu un volum de predici în față, dar cu ochii pe noi, ne-a supravegheat îndeaproape. Ah, nici prin gînd nu-i trecea lui *mister* Spenlow, după masă, cînd ședea în fața mea, cu batista pe cap, cît de fierbinte îl îmbrățișam în gînd, ca viitor ginere ! Iar seara, cînd i-am spus noapte bună, habar n-avea că tocmai își dăduse consimțămîntul la logodna mea cu Dora și că îl binecuvîntam din toată inima !

Am plecat foarte devreme în dimineaţa următoare, fiindcă aveam la Curtea Amiralităţii un proces de avarii care cerea cunoaştere destul de amănunţită a întregii ştiinţe a navigaţiei, şi la care judecătorul (fiindcă nu se putea aştepta ca la „Doctors' Commons" să găsească experţi în această meserie) invitase doi bătrîni membri ai ghildei „Trinity House" [1] să-i dea o mînă de ajutor. Dora totuşi a luat gustarea cu noi şi ne-a făcut ceaiul ; şi cînd a pornit faetonul, a ieşit în prag cu Jip în braţe şi am avut melancolica plăcere de-a-mi scoate pălăria ca s-o salut.

N-am să fac zadarnice sforţări să descriu ce impresie mi-a făcut în ziua aceea Curtea Amiralităţii ; sau ce harababură mi s-a părut procesul nostru în timp ce urmăream dezbaterile ; sau cum am văzut numele ei, „DORA", gravat pe latul vîslei de argint, aşezată pe masa judecătorului, ca un simbol al acelei înalte instanţe ; sau cum. în clipa cînd *mister* Spenlow a plecat spre casă fără mine (avusesem o clipă bezmetica nădejde că mă va lua cu el), m-am simţit eu însumi ca un marinar pe care propria lui corabie l-a părăsit pe o insulă pustie. Dacă această venerabilă şi somnolentă curte s-ar trezi şi ar evoca, în forme concrete, toate visurile pe care mi le-am făurit în incinta ei, în legătură cu Dora, atunci s-ar adeveri spusele mele.

Nu mă refer numai la visurile din ziua aceea, ci şi la cele pe care le-am făcut zi de zi, săptămînă de săptămînă, trimestru de trimestru. Mă duceam la instanţe nu ca să urmăresc procesele, ci ca să mă gîndesc la Dora. Dintre toate procesele, care se desfăşurau lent şi plicticos în faţa mea, singurele care mă puneau pe gînduri erau cele matrimoniale, căci nu puteam concepe (cu mintea la Dora) cum era cu putinţă ca nişte oameni căsătoriţi să nu fie fericiţi ; sau cele de moştenire, care-mi dădeau ghes să meditez ce anume aş face mai întîi pentru Dora dacă banii mi-ar fi

[1] Ghilda marinarilor din flota comercială engleză, înfiinţată în 1514.

fost testaţi mie. În prima săptămînă a acestui amor pasionat mi-am cumpărat patru veste elegante — nu atît pentru mine, căci nu ţineam la lux, cît pentru Dora — şi m-am apucat să ies în oraş cu mănuşi galben-pai de căprioară, şi tot de atunci mi se trag şi toate bătăturile de care am suferit ulterior. Dacă s-ar putea găsi ghetele pe care le-am purtat pe vremea aceea şi s-ar compara cu adevărata mea măsură, atunci s-ar învedera, în modul cel mai impresionant cu putinţă, starea mea sufletească.

Deşi am ajuns un schilod nenorocit datorită acestui omagiu adus Dorei, mergeam totuşi mile peste mile în fiecare zi, în speranţa că o voi întîlni. Curînd, nu numai că am ajuns la fel de cunoscut pe Norwood Road ca şi poştaşul cartierului, dar m-am apucat să străbat în lung şi în lat toată Londra. Băteam străzile unde se aflau cele mai elegante prăvălii pentru femei, dădeam tîrcoale Bazarului ca un strigoi care nu-şi găseşte linişte şi continuam să mă plimb prin „Park“ [1] încă multă vreme după ce eram sfîrşit de oboseală. De cîteva ori, la răstimpuri destul de lungi, am văzut-o. Uneori îi vedeam numai mănuşa, fluturată la portiera unei trăsuri, alteori o întîlneam şi făceam cîţiva paşi împreună cu ea şi cu *miss* Murdstone şi îi vorbeam. În aceste cazuri mă simţeam întotdeauna tare nefericit după aceea, cînd îmi dădeam seama că nu-i spusesem nimic esenţial ; sau că habar n-avea cît de mult o iubeam, sau că nici nu-i păsa de mine. E uşor de presupus că tot timpul aşteptam să primesc o nouă invitaţie la *mister* Spenlow acasă. Dar eram mereu dezamăgit, căci de primit, n-am primit nici una.

Missis Crupp era, de bună seamă, o femeie perspicace ; căci abia trecuseră cîteva săptămîni de cînd mă îndrăgostisem, şi încă n-avusesem curajul să-i scriu lui Agnes decît că fusesem invitat la *mister* Spenlow acasă, „a cărui fami-

[1] „*Hyde Park*“ : cel mai întins şi cel mai frecventat dintre parcurile Londrei.

lie, adăugasem eu, e alcătuită dintr-o singură fiică", cînd *missis* Crupp, care era, de bună seamă, o femeie perspicace, a descoperit totul, chiar în faza aceea de început. Într-o seară, cînd eram foarte abătut, a venit sus la mine (fiind tocmai apucată de un acces al bolii cronice pomenite mai înainte), să mă întrebe dacă nu i-aş putea face un bine cu puţină tinctură de cardamon [1], amestecată cu revent şi aromată cu şapte picături de esenţă de cuişoare, căci aceasta era cel mai bun leac ; sau dacă n-aveam toate acestea, să-i dau puţin coniac, care era înlocuitorul cel mai eficace. A adăugat că gustul acestuia nu-i prea plăcea, dar n-avea încotro, de vreme ce era înlocuitorul cel mai eficace. Cum de primul leac nu auzisem niciodată, iar cel de al doilea era întotdeauna prezent în cămara mea, i-am dat lui *missis* Crupp un păhărel, pe care (ca să n-am vreo îndoială că l-ar putea folosi în alt scop) a început să-l bea chiar în faţa mea.

— Sus capul, *sir* mi-a zis *missis* Crupp. Nu vă pot vedea în halul ăsta : sînt şi eu mamă !

Nu prea înţelegeam ce legătură avea această afirmaţie cu *mine,* dar i-am zîmbit cît mai blajin cu putinţă.

— Lăsaţi, *sir !* m-a sfătuit *missis* Crupp. Iertaţi-mă. Ştiu eu despre ce-i vorba, *sir.* E o femeiuşcă la mijloc.

— Ce vreţi să spuneţi, *missis* Crupp ? am întrebat roşind.

— Vai, Doamne ! Inima sus, *sir !* m-a încurajat *missis* Crupp, făcîndu-mi semn cu capul. Nu vă pierdeţi cu firea, *sir.* Dacă nu vrea să se uite la dumneavoastră, sînt altele, berechet, care vor. Doar sînteţi un tînăr *gentleman* după care se întorc fetele, *mister* Copperfull, şi se cade să vă preţuiţi la justa valoare, *sir.*

Missis Crupp îmi zicea întotdeauna „*mister* Copperfull" ; în primul rînd, firește, pentru că nu mă chema aşa,

[1] Stimulent gastric extras din capsulele unor plante originare din India.

şi al doilea rînd, pentru că, în mintea ei, cred că numele meu avea o legătură cu spălatul rufelor. [1]

— Dar ce vă face să credeţi că e o femeiuşcă la mijloc ? am întrebat-o.

— *Mister* Cooperfull, sînt şi eu mamă : mi-a răspuns *missis* Crupp cu adîncă emoţie.

Cîtva timp, *missis* Crupp n-a fost în stare de altceva decît să-şi apese mîna pe corsajul rochiei de nanchin şi să se apere împotriva unui nou acces de dureri sorbind din leacul ei. În cele din urmă a prins a vorbi din nou :

— Cînd scumpa dumneavoastră mătuşă a închiriat acest apartament pentru dumneavoastră, mi-am zis c-am găsit pe cineva de care să am grijă. „Slavă cerului, am zis, am găsit acum pe cineva de care am grijă. Dar văd că nu mîncaţi şi nu beţi îndeajuns, *sir* !

— Pe asta vă întemeiaţi presupunerea, *missis* Crupp ? am întrebat-o.

— *Sir*, mi-a răspuns *missis* Crupp cu un ton destul de sever, am mai îngrijit eu şi de rufăria altor tineri în afară de dumneavoastră. Unii se dichisesc prea mult, alţii prea puţin. Unii se piaptănă prea des, alţii prea rar. Unii poartă ghete prea mari, alţii prea mici. Asta atîrnă de chipul cum îi e îndrumată dintru început firea caracterului. Dar de cîte ori un tînăr întrece măsura într-un fel sau altul, să ştiţi, *sir*, că trebuie să fie vreo femeie la mijloc.

Şi *missis* Crupp şi-a întărit spusa dînd din cap cu atîta hotărîre, încît n-am mai avut ce-i răspunde.

— Chiar *gentleman*-ul care a murit aici înainte de venirea dumneavoastră, a urmat *missis* Crupp, s-a îndrăgostit de o chelneriţă şi îndată a pus de i-au strîmtat vestele, cu toate că era umflat de băutură.

---

[1] În limba engleză, *copper* înseamnă şi aramă, şi cazan de aramă, iar *full* înseamnă plin ; autorul vrea să spună că, pentru *missis* Crupp, „Copperfull“ înseamnă poate „cazan plin de rufe“.

— *Missis* Crupp, i-am zis, vă rog stăruitor să nu faceţi nici o apropiere între tînăra doamnă de care-i vorba în cazul meu şi o chelneriţă sau altă femeie de aceeaşi categorie.

— *Mister* Copperfull, mi-a răspuns *missis* Crupp, sînt şi eu mamă, şi asta înseamnă ceva ! Vă cer iertare dacă îmi bag nasul unde nu-mi fierbe oala, *sir*. N-aş vrea nici în ruptul capului să mă amestec fără voia dumneavoastră. Dar sînteţi tînăr, *mister* Copperfull, şi sfatul pe care vi-l dau e să ţineţi capul sus, *sir*, să nu vă pierdeţi cu firea şi să vă preţuiţi la justa valoare. Dacă v-aţi apuca de ceva, *sir*, dac-aţi juca popice, de pildă, ceea ce-i foarte sănătos, s-ar putea să vă distreze şi să vă facă bine.

Cu aceste cuvinte, *missis* Crupp, arătîndu-se foarte grijulie cu coniacul — deşi golise paharul — mi-a mulţumit şi, făcîndu-mi o adîncă plecăciune, s-a retras. După ce silueta ei s-a pierdut în umbra vestibulului, mi s-a părut că era o îndrăzneală din partea lui *missis* Crupp să-mi dea un asemenea sfat ; dar în acelaşi timp, din alt punct de vedere, am fost mulţumit că mi-l dăduse şi l-am primit ca pe o povaţă înţeleaptă şi ca pe o învăţătură de minte ca pe viitor să-mi păstrez mai bine tainele.

CAPITOLUL

XXVII

TOMMY TRADDLES

Fie ca o urmare a sfatului ce-mi fusese dat de *missis* Crupp, fie datorită asemănării sonore între *skittles* şi Traddles [1], a doua zi mi-a venit ideea să mă duc să-l caut pe Traddles. Data la care trebuia să se întoarcă trecuse de mult şi locuia în Camden Town [2], pe o uliţă de lîngă Şcoala veterinară, unde, după cum îmi spusese unul dintre impiegaţii de la birou care-şi avea casa prin partea locului, stăteau mai ales studenţi ai acelei şcoli, care cumpărau măgari vii şi făceau, în camerele lor, experienţe asupra acestor patrupede. După ce am aflat de la colegul meu cum să găsesc acest centru academic, am pornit, chiar în după-amiaza aceea, să-i fac o vizită vechiului meu coleg.

Uliţa lăsa de dorit, nefiind la înălţimea la care aş fi vrut să fie, spre binele lui Traddles ; locatarii caselor simţeau parcă o deosebită plăcere să arunce în mijlocul uliţei toate nimicurile de care nu mai aveau nevoie, ceea ce o făcea să fie nu numai rău mirositoare şi murdară, dar şi plină de foi de varză. Nu se aruncau însă numai resturi de zarzavaturi, căci, pe cînd căutam numărul casei lui Traddles, am văzut o gheată, o tigaie coşcovită, o scufie neagră şi o umbrelă, aflate în diferite stadii de degradare.

[1] *Missis* Crupp îl sfătuise să joace popice — în englezeşte *skittles* — şi între *skittles* şi Traddles există într-adevăr, din punct de vedere sonor, oarecare asemănare.

[2] Cartier sărac, situat în partea de nord a Londrei.

Atmosfera locurilor mi-a amintit zilele cînd locuisem la *mister* şi *missis* Micawber. Un aer de indescriptibilă noblețe ofilită caracteriza casa cu pricina, deosebind-o de celelalte clădiri de pe uliță — deşi toate erau ridicate după acelaşi şablon şi păreau nişte schițe naive făcute de un şcolar neîndemînatic, care învăța să deseneze case de cărămidă tencuită, dar nu depăşise încă stadiul mîzgălelii — un aer care şi el mi-a adus aminte de soții Micawber. Întîmplîndu-se să ajung în fața uşii tocmai în clipa cînd cineva îi deschisese lăptarului, reminiscențele în legătură cu familia Micawber au devenit şi mai puternice.

— Ian ascultă, a interpelat-o lăptarul pe o slujnică foarte tînără, n-au de gînd să-mi plătească socoteala ?

— A zis stăpînul c-o să plătească neîntîrziat, i-a răspuns fata.

— Fiindcă — a continuat lăptarul, ca şi cum nici n-ar fi înregistrat răspunsul şi judecînd după ton, urmărind mai degrabă să fie auzit de cineva din casă decît de tînăra slujnică, ceea ce păreau să confirme privirile furioase ce le arunca înspre gang — fiindcă socoteala asta a mea aşteaptă de atîta amar de vreme, încît încep să cred că n-o să mai văd banii niciodată ! Dar să ştiți că n-am să înghit una ca asta ! a încheiat lăptarul cu glas tare, ca să-l audă cei din casă şi aruncînd priviri crîncene înspre gang.

În treacăt fie spus, ca un om ca acesta să vîndă un produs blajin şi nevinovat cum e laptele, era o anomalie de neconceput. Căci mutra şi căutătura lui ar fi fost de speriat chiar şi la un crîşmar sau la un măcelar.

Tînăra slujnică i-a răspuns cu glasul stins, dar după mişcarea buzelor ei am ghicit că murmura din nou că socoteala va fi plătită neîntîrziat.

— Ia spune, i s-a adresat atunci lăptarul, uitîndu-se pentru prima oară în ochii ei şi luînd-o de bărbie, îți place laptele ?

— Da, 'mi place !

— Bine ! i-a zis lăptarul. Află că mîine n-o să capeţi nici o picătură. Ai auzit ? Mîine n-ai să ai nici o picătură de lapte !

Fata mi s-a părut, pînă una-alta, mulţumită că măcar în ziua aceea va mai căpăta. După ce a dat din cap amenințător, lăptarul a lăsat-o de bărbie şi, deschizînd garniţa cu un gest care numai binevoitor nu era, a turnat în oală obişnuita cantitate de lapte. După care a plecat bombănind, şi cu un accent răzbunător a început să-şi strige laptele la uşa vecinilor.

— Locuieşte aici *mister* Traddles ? am întrebat.

Din fundul gangului o voce misterioasă a răspuns : „Da". Apoi slujnica mi-a zis şi ea : „Da".

— E acasă ? am întrebat.

Din nou vocea misterioasă a răspuns afirmativ, iar slujnica a îngînat-o. Atunci am intrat şi, după îndrumările slujnicei, am urcat la etaj, dîndu-mi seama, cînd am trecut prin dreptul odăii din fundul gangului, că eram urmărit de nişte ochi misterioşi, care, de bună seamă, aparţineau vocii misterioase.

Cînd am ajuns în capul scării — casa n-avea decît un singur cat — am dat peste Traddles, care ieşise pe palier ca să mă întîmpine. Încîntat să mă vadă, m-a poftit cu multă căldură în odăiţa lui. Dădea spre stradă şi era foarte curată, deşi cam modest mobilată. Dintr-o privire, mi-am dat seama că n-avea decît o singură odaie, căci în loc de pat, avea o sofa, iar periile şi crema de ghete erau aşezate printre cărţi, pe raftul de sus, în dosul unui dicţionar. Masa-i era acoperită de hîrtii, şi el, într-o haină uzată, tocmai se ridicase de la lucru. Fără a mă uita la nimic anume, într-o clipă, pînă m-am aşezat, văzusem totul, chiar şi silueta bisericii pictate pe călimara lui de porţelan, căci aveam şi acest dar încă de pe vremea cînd locuiam cu Micawberii. Ingeniozitatea soluţiilor pe care le găsise pentru a masca o comodă şi pentru a-şi ascunde

ghetele, oglinda de bărbierit și altele m-a impresionat și m-a convins că în fața mea îl aveam pe același Traddles care obișnuia ca din hîrtie să improvizeze cuști ca pentru elefanți, pentru a pune muște în ele, și care, cînd era asuprit, se consola făurind acele memorabile opere de artă despre care am pomenit atît de des.

Într-un colț al odăii se afla un obiect învelit cu grijă într-o pînză mare, albă. Dar n-am putut deslușì ce era.

— Traddles, i-am zis, strîngîndu-i din nou mîna după ce mă așezasem, mă bucur mult să te văd.

— Și eu mă bucur să te văd, Copperfield, mi-a răspuns el. Sînt foarte încîntat să te văd. Tocmai fiindcă am fost sincer bucuros cînd ne-am întîlnit în Ely Place, și nu m-am îndoit nici o clipă că și tu ești sincer bucuros să mă vezi, ți-am dat această adresă în loc de aceea a biroului.

— O, ai un birou ?

— Da. Am o pătrime dintr-o odaie și dintr-un coridor, precum și un sfert de secretar, mi-a răspuns Traddles. M-am unit cu trei colegi ca să luăm un birou — mai prezentabil — și împărțim pe din patru și secretarul. Mă costă o jumătate de coroană pe săptămînă.

Zîmbetul cu care mi-a dat aceste lămuriri mi s-a părut că oglindește sinceritatea și bunătatea lui precum și nenorocul și nefericirea lui de altădată.

— Mă-nțelegi, Copperfield ? Nu din vanitate obișnuiesc să nu dau adresa de aici, a urmat Traddles. Fac asta numai pentru aceia cărora s-ar putea să nu le placă aici. În ce mă privește, îmi cîștig existența luptînd cu fel de fel de greutăți și ar fi caraghios dacă aș încerca să creez impresia că n-ar fi așa.

— *Mister* Waterbrook mi-a spus că te pregătești să intri în barou.

— Da, așa-i, mi-a răspuns Traddles, frecîndu-și ușor mîinile, mă pregătesc să intru în barou. De fapt, abia de curînd, după o lungă întîrziere, am început să urmez

cursurile. A trecut cam multişor de cînd m-am înscris, dar tare mi-a fost greu să plătesc suta aia de lire. Nespus de greu ! a încheiat Traddles, strîmbîndu-se de parcă i s-ar fi scos un dinte.

— Ştii ce-mi vine mereu în minte, Traddles, de cînd m-am aşezat aici şi mă uit la tine ? l-am întrebat.

— Nu, mi-a răspuns el.

— Costumul tău siniliu de altădată.

— Vai, Doamne, desigur ! a strigat Traddles, rîzînd. Prea strîmt la coate şi cu pantaloni prea scurţi, îţi aminteşti ? Vai ! Ce vremuri fericite, nu-i aşa ?

— Cred că n-ar fi stricat dacă directorul le-ar fi făcut şi mai fericite. Aşa mi se pare..., i-am răspuns.

— Poate că ai dreptate, mi-a zis Traddles. Dar zău, petreceam totuşi atît de bine ! Îţi aminteşti de nopţile din dormitor ? Cînd trăgeam cîte un chef ? Şi cînd ne istoriseai poveşti ? Ha-ha-ha ! Şi cum m-au bătut cu nuiaua pentru că am plîns la plecarea lui *mister* Mell ? Bietul Creakle ! Tare-aş vrea să-l revăd !

— S-a purtat cu tine ca o brută, Traddles ! i-am spus indignat, căci voioşia lui mă înfuria, de parcă abia în ajun aş fi văzut cum fusese bătut.

— Crezi ? mi-a zis Traddles. Cu adevărat ? Poate că a fost cam aspru. Dar a trecut de mult. Bietul Creakle !

— Pe vremea aceea te creştea un unchi, nu-i aşa ? l-am întrebat.

— Aşa e, mi-a zis Traddles. Acela căruia mereu aveam de gînd să-i scriu, dar căruia nu-i scriam niciodată. Ha-ha-ha ! Da, aveam un unchi pe vremea aceea. A murit curînd după ce am părăsit şcoala.

— Adevărat ?

— Da. Era un fost... cum se zice... postăvar, adică un fost negustor de stofe, şi mă lăsase moştenitor. Dar cînd am crescut mare, nu i-am mai fost pe plac.

— Serios ? ! am exclamat.

Vorbea atît de liniştit, încît credeam că voise să-mi spună altceva.

— Da, Copperfield, serios ! Aşa e, mi-a răspuns Traddles. Din păcate, nu i-am plăcut deloc. Mi-a zis că-i înşelasem aşteptările, şi s-a însurat cu menajera.

— Şi tu ce-ai făcut ? l-am întrebat.

— Nimic deosebit, mi-a zis Traddles. Am rămas la ei, aşteptînd să-mi facă un rost, pînă ce, într-o bună zi, podagra i s-a urcat la stomac, şi unchiul s-a prăpădit, şi dînsa şi-a luat atunci un bărbat tînăr, iar eu am rămas de căruţă.

— Şi nu te-ai ales cu nimic, Traddles ?

— Ba da ! M-am ales cu cincizeci de lire. Nu învăţasem nici o meserie, şi la început n-am ştiut ce să încep. În cele din urmă, ajutat de unul care învăţase şi el la „Salem House", fiul unui avocat, unul Yawler, cu nasul strîmb, nu ţi-l mai aminteşti ?

— Nu. Cu mine n-a fost coleg ; pe vremea mea nu era nici un băiat cu nasul strîmb.

— N-are-a face, a urmat Traddles. Ajutat de el, m-am apucat să copiez acte. Din asta nu prea puteam trăi ; atunci am început să redactez acţiuni şi să fac referate şi alte lucrări de felul ăsta. Căci sînt un băiat stăruitor, Copperfield, şi am învăţat să fac temeinic treburile astea. Ei bine, aşa mi-a dat în gînd să studiez dreptul. În felul acesta am cheltuit şi ce bruma îmi mai rămăsese din alea cincizeci de lire. Yawler m-a recomandat la încă vreo două-trei birouri — dintre care unul e acela al lui *mister* Waterbrook — şi am căpătat mult de lucru. Am mai avut de asemenea norocul să fac undeva cunoştinţa unei persoane care lucrează într-o editură şi pregăteşte pentru tipar o enciclopedie, şi m-a luat să-i ajut. Şi iată, mi-a zis Traddles aruncînd o privire către masa lui, în clipa asta lucrez pentru el. Ştii, Copperfield, mă pricep la compilaţii, a urmat Traddles cu acelaşi aer de încredere, dar n-am originalitate ; nici măcar o fărîmă de originalitate.

Cred că tînăr mai lipsit de originalitate ca mine nici că s-a văzut.

Întrucît mi s-a părut că Traddles aştepta să mă declar de acord, am dat din cap ; iar el, cu aceeaşi resemnare plină de voie bună — altă expresie mai potrivită nu găsesc — a continuat :

— Şi aşa, încetul cu încetul, trăind cumpătat, am izbutit, în cele din urmă, să strîng suta de lire şi, slavă Domnului, am plătit-o, deşi a fost... nu-ncape îndoială c-a fost foarte greu, a urmat Traddles, strîmbîndu-se din nou, de parcă i s-ar mai fi scos încă un dinte. Mai trăiesc însă şi azi de pe urma lucrărilor pomenite şi trag nădejde că într-o bună zi am să devin ziarist : pentru mine asta ar însemna lozul cel mare. Ei, Copperfield, nu te-ai schimbat deloc, ai aceeaşi faţă plăcută şi mă bucur atît de mult văzîndu-te, că nu-ţi pot ascunde nimic ! De aceea trebuie să-ţi mai spun că sînt logodit.

Logodit ! Vai, Dora !

— Cu fiica unui pastor din Devonshire, care are zece copii. Da ! Asta-i biserica ! a zis Traddles, băgînd de seamă că, fără să vreau, îmi oprisem privirea asupra imaginii de pe călimară. O iei pe aici, la stînga, pe portiţă, mi-a arătat mişcînd degetul în jurul călimării, şi exact aici, unde se află condeiul, e casa ei, cu faţa spre biserică, pricepi ?

N-am înţeles decît mai tîrziu de ce stăruia cu atîta plăcere asupra acestor amănunte, căci în clipa aceea gîndurile-mi egoiste erau ocupate cu schiţarea planului casei şi grădinii lui *mister* Spenlow.

— E atît de drăguţă ! a zis Traddles. Ceva mai în vîrstă decît mine, dar e cea mai drăguţă fată din lume ! Ţi-am spus, cred, c-aveam să lipsesc cîtva timp din oraş. Acolo am fost. Am mers pe jos pînă acolo şi de întors tot pe jos m-am întors, şi am petrecut de minune ! Cred că o să rămînem logodiţi încă multă vreme. Deviza noastră e : „S-aşteptăm şi să tragem nădejde !“ Mereu repetăm aceste

cuvinte. Spuneam mereu : „S-aşteptăm şi să tragem nădejde !“ Şi vrea să mă aştepte. Copperfield, de o trebui, pînă la şaizeci de ani... pînă la orice vîrstă.

Traddles s-a ridicat şi, cu un zîmbet triumfător, a pus mîna pe pînza albă pe care o zărisem mai înainte.

— Totuşi, mi-a zis, să nu-ţi închipui că n-am început să strîngem cîte ceva pentru gospodăria noastră. Nu, nu ; am început. Nu putem face treaba asta decît treptat, dar începutul l-am făcut ! Iată, mi-a declarat trăgînd foarte mîndru şi grijuliu pînza, două obiecte cumpărate. Vasul ăsta de flori şi postamentul le-a cumpărat ea. Cu o plantă, le pui lîngă fereastră, în salon, şi gata ! a adăugat Traddles dîndu-se înapoi cu un pas, ca să le admire mai bine. Măsuţa cu placa de marmură (măsoară două picioare şi zece ţoli în circumferinţă) am cumpărat-o *eu*. Vrei să laşi o carte din mînă sau vine cineva în vizită la tine sau la nevastă şi e nevoie de un loc unde să pun o ceaşcă de ceai, poftim ! E straşnic lucrată, rezistentă ca o stîncă !

Am admirat şi am lăudat amîndouă obiectele, iar Traddles le-a acoperit la loc la fel de grijuliu cum le dezvelise.

— Nu reprezintă cine ştie ce, mi-a zis Traddles, dar e un început. Ce mă sperie mai mult, Copperfield, sînt feţele de masă, feţele de pernă şi alte lucruri de soiul ăsta. Apoi obiectele metalice — sfeşnicele, grătarele şi toate celelalte accesorii de felul ăsta — fiindcă toate costă bani, şi adunate la un loc reprezintă ceva. Dar : „S-aşteptăm şi să tragem nădejde !“ Te asigur că-i cea mai drăguţă fată din lume !

— Nu mă îndoiesc.

— Pînă una-alta, a urmat Traddles, aşezîndu-se la loc, mă descurc şi eu cum pot, şi cu asta închei ce aveam de spus despre mine. Nu cîştig mult, dar nici nu cheltuiesc cine ştie ce. De obicei iau masa cu vecinii de jos, care sînt oameni de treabă. *Mister* şi *missis* Micawber au văzut multe şi e o plăcere să stai de vorbă cu ei.

— Traddles ! am sărit. Cum ai spus ?

Traddles m-a privit mirat, parcă neînţelegînd ce voiam.

— *Mister* şi *missis* Micawber ! am repetat. Îi cunosc foarte bine !

Chiar atunci am auzit două bătăi la intrare, care-mi erau prea bine cunoscute din vremurile de la Windsor Terrace, şi cum nimeni altul decît *mister* Micawber n-ar fi putut veni să bată la uşă, n-am mai avut nici o îndoială că îmi regăsisem vechii prieteni. L-am rugat pe Traddles să-şi cheme gazda sus.

Aplecîndu-se peste balustradă, Traddles s-a conformat ; iar *mister* Micawber, cîtuşi de puţin schimbat — cu acelaşi pantaloni pe picior, cu acelaşi bastonaş şi cu acelaşi plastron şi cu nelipsitul său lornion — a intrat în odaie cu un aer distins şi juvenil.

— Vă cer iertare, *mister* Traddles, a început *mister* Micawber cu vechea inflexiune în glas, după ce a încetat să fredoneze nu ştiu ce melodie, nu ştiam că în sanctuarul dumneavoastră se află o persoană străină de această casă.

Mister Micawber mi-a făcut o uşoară plecăciune şi şi-a potrivit plastronul.

— Ce mai faceţi, *mister* Micawber ? l-am întrebat.

— *Sir,* mi-a răspuns *mister* Micawber, sînteţi cît se poate de îndatoritor. Mă aflu *in statu quo* [1].

— Şi *missis* Micawber ? l-am întrebat.

— *Sir,* mi-a răspuns, e şi ea, slavă Domnului, *in statu quo.*

— Dar copiii, *mister* Micawber ?

— *Sir,* sînt încîntat să vă pot răspunde că şi ei se bucură de o sănătate deplină.

Deşi stăteam faţă în faţă, *mister* Micawber nu mă recunoscuse. Dar acum, văzînd că zîmbeam, m-a privit mai cu luare-aminte, şi deodată s-a dat înapoi, strigînd :

[1] În aceeaşi stare ca şi înainte (lat.).

— Să fie cu putință ? ! Am oare din nou plăcerea să dau ochii cu Copperfield ? și cu mare căldură mi-a strîns amîndouă mîinile. Doamne-Dumnezeule, *mister* Traddles ! a spus apoi *mister* Micawber. Auzi dumneata, îl cunoști pe prietenul meu din tinerețe, pe tovarășul meu de suferință de odinioară ! Scumpa mea ! a strigat-o el pe *missis* Micawber, repezindu-se în capul scării, în vreme ce Traddles părea foarte uimit (și cu drept cuvînt) de felul cum mă recomandase. În odaia lui *mister* Traddles se află un tînăr care dorește să aibă plăcerea de a-ți fi prezentat, iubito !

Mister Micawber s-a întors îndată și iar mi-a strîns mîinile.

— Ce mai face bunul nostru prieten, doctorul ? Și ce mai fac toate cunoștințele noastre din Canterbury ?

— N-am decît vești bune de la ei, i-am răspuns.

— Sînt încîntat, mi-a zis *mister* Micawber. Ultima oară ne-am întîlnit la Canterbury. La umbra — dacă mi-e îngăduit să folosesc o figură de stil — acelui edificiu bisericesc imortalizat de Chaucer [1] și către care odinioară se îndreptau pelerini din cele mai îndepărtate colțuri... într-un cuvînt, a conchis *mister* Micawber, în imediata apropiere a catedralei.

Am confirmat. *Mister* Micawber a vorbit mai departe cu cea mai mare volubilitate, dar nu fără a trăda prin anumite semne de îngrijorare că auzea zgomotele din odaia învecinată, care arătau că *missis* Micawber își spăla mîinile și deschidea și închidea în grabă niște sertare care mergeau greu.

— Ne găsești, Copperfield, a zis *mister* Micawber, trăgînd cu coada ochiului la Traddles, deocamdată instalați

[1] *Geoffrey Chaucer* (1340—1400), părintele literaturii engleze, a imortalizat catedrala din Canterbury, recrutîndu-i pe eroii *Povestirilor din Canterbury* din rîndurile unui grup de credincioși care se duceau în pelerinaj la racla lui Thomas à Becket, aflată în numita catedrală.

la un nivel destul de modest şi de nepotrivit ; dar ştii prea bine că în cursul carierei mele am învins greutăţi şi am biruit piedici. Nu ţi-a rămas necunoscut faptul că au fost în viaţa mea unele perioade cînd m-am văzut silit să aştept anumite întorsături pe care le prevedeam ; altele cînd a trebuit să mă dau înapoi, înainte de a face — şi sper că nu voi fi învinuit de îngîmfare dacă folosesc acest cuvînt — înainte de a face un salt. Astăzi mă aflu în una din acele perioade importante din viaţa unui om. M-am dat înapoi în *vederea* unui salt ; şi am toate motivele să cred că în curînd rezultatul va fi un mare pas înainte.

Tocmai îi spuneam cît de mulţumit eram, cînd şi-a făcut intrarea *missis* Micawber ; ceva mai prost îmbrăcată ca de obicei, sau aşa mi s-a părut, căci n-o mai văzusem de mult, totuşi gătită în vederea acestei întîlniri şi purtînd o pereche de mănuşi cafenii.

— Scumpa mea, i-a spus *mister* Micawber, conducînd-o spre mine, iată un *gentleman* cu numele de Copperfield, care doreşte să reînnoiască vechea lui cunoştinţă cu tine.

Ar fi fost mai bine, cum s-a dovedit îndată, s-o fi pregătit binişor pentru această veste, căci *missis* Micawber, aflîndu-se într-o situaţie delicată, a fost foarte tulburată şi s-a simţit atît de rău, încît *mister* Micawber, foarte alarmat, s-a văzut nevoit să alerge jos, la cişmeaua din fundul curţii interioare, să scoată o găleată cu apă ca să-i răcorească fruntea. În cele din urmă, *missis* Micawber şi-a revenit şi s-a bucurat foarte mult să mă vadă. Am stat de vorbă cu toţii cam vreo jumătate de ceas ; am întrebat-o de gemenii ei, care, după cum mi-a spus, deveniseră „oameni în toată firea", şi de *master* şi *miss* Micawber, despre care mi-a declarat că ajunseseră nişte „adevăraţi uriaşi" dar nu ni i-a arătat.

Mister Micawber a stăruit foarte mult să rămîn cu ei la masă. N-aş fi avut nimic împotrivă, dar mi s-a părut

că citesc în ochii lui *missis* Micawber oarecare neliniște și calcule în privința cantității de carne rece necesară. De aceea, am spus că eram invitat ; și văzînd că *missis* Micawber imediat s-a luminat la față, am rezistat tuturor încercărilor de a mă convinge să nu mă duc.

I-am spus însă lui Traddles, precum și lui *mister* și *missis* Micawber, că înainte de a pleca trebuie să hotărască în ce seară au să vină la masă la mine. Traddles fiind foarte ocupat, a fost foarte necesar să ne oprim asupra unei date destul de depărtate ; dar am fixat o zi care ne-a convenit tuturor, și apoi am plecat.

Sub pretextul că voia să-mi arate un drum mai scurt decît cel pe care venisem, *mister* Micawber m-a însoțit pînă la colțul străzii ; ținea (după cum mi-a explicat) să spună între patru ochi cîteva cuvinte unui vechi prieten.

— Dragul meu Copperfield, mi-a zis *mister* Micawber, nici nu trebuie să-ți mai spun că pentru noi e o adevărată mîngîiere ca, în împrejurările de față, să avem sub acoperișul nostru o minte ca aceea care strălucește — dacă mă pot exprima astfel — care strălucește în prietenul dumitale Traddles. Dacă am să-ți spun că avem ca vecini, alături, o spălătoreasă care expune la fereastră caramele de vînzare, iar peste drum, un copoi, din Bow Street[1] îți vei da desigur seama că prezența lui e un izvor de mîngîiere pentru mine și pentru *missis* Micawber. Mă îndeletnicesc deocamdată, dragă Copperfield, cu negoțul de grîne pe bază de comision. Nu e o meserie bănoasă, cu alte cuvinte, *nu* se plătește ; de aici au decurs cîteva vremelnice încurcături de natură bănească. Sînt însă încîntat să adaug că trag nădejde că neîntîrziat se va produce o întorsătură (nu sînt în drept să spun în ce direcție anume), care sînt sigur că-mi va îngădui să-mi susțin în mod permanent familia și să am grijă și de prietenul dumitale Traddles, căruia îi port o sinceră simpatie. S-ar putea să

[1] În Bow Street se afla sediul Poliției criminale londoneze.

nu fii surprins cînd am să-ţi spun că *missis* Micawber e într-o situaţie care face să nu fie cu totul improbabil ca în cele din urmă să sporească acele chezăşii de dragoste care... într-un cuvînt, să sporească copiii. Familia din care descinde *missis* Micawber a avut bunătatea să-şi arate nemulţumirea faţă de această stare de lucruri. Mă mărginesc doar să observ că, pe cît îmi dau seama, asta nu e treaba lor, şi că această manifestare a sentimentelor lor o resping cu dezgust şi mînie !

Apoi *mister* Micawber mi-a strîns din nou mîna şi m-a părăsit.

CAPITOLUL

XXVIII

MISTER MICAWBER ARUNCĂ MĂNUŞA

Pînă în ziua cînd urma să-mi ospătez vechii prieteni de curînd regăsiţi m-am ţinut mai cu seamă cu amintirea Dorei şi cu cafea. De cînd eram îndrăgostit, nu prea mai aveam poftă de mîncare şi eram mulţumit, căci dac-aş fi mîncat cu poftă, mi s-ar fi părut cu săvîrşesc un act de trădare faţă de Dora. Făceam multă mişcare, dar fără obişnuitele urmări, fiindcă dezamăgirea zădărnicea efectele aerului curat. Afară de asta, experienţa dureroasă culeasă în acea epocă a vieţii mele mă face să am îndoieli că un om torturat în permanenţă de o încălţăminte prea strîmtă s-ar mai putea bucura în mod normal de o hrană de origine animală. Pentru ca stomacul să funcţioneze normal, sînt de părere că este necesar ca extremităţile să fie la largul lor.

În vederea acestei mese intime n-am mai făcut pregătiri exagerate, ca rîndul trecut. Am cumpărat numai doi peşti, o pulpă de berbec şi un pateu de porumbel. Cînd i-am făcut o timidă aluzie cu privire la gătitul peştelui şi a pulpei de berbec, *missis* Crupp a avut o izbucnire de revoltă şi, cu aerul demn al unei persoane jignite, mi-a zis :

— Nu ! Nu, *sir !* Nu-mi puteţi cere lucrul ista, fiindcă mă cunoaşteţi prea bine ca să presupuneţi c-aş fi în stare să fac ceva fără deplină tragere de inimă !

Dar în cele din urmă am ajuns la o înțelegere : *missis* Crupp s-a învoit să-mi gătească, cu condiția ca, după aceea, timp de două săptămîni să nu mai mănînc seara acasă.

Și aici se cuvine să spun că, din pricina tiraniei pe care *missis* Crupp a exercitat-o asupra mea, am avut multe de îndurat. De nimeni nu m-am temut vreodată atît de tare. Trebuia să mă tocmesc cu dînsa pentru fiece lucru. Dacă mă codeam, deodată o apuca boala aceea ciudată, care o pîndea, gata să izbucnească oricînd, instantaneu. Dacă, după vreo jumătate de duzină de zadarnice încercări mai sfioase, trăgeam cordonul soneriei mai nervos și dacă, în cele din urmă, își făcea apariția — ceea ce nu se întîmpla chiar întotdeauna — își făcea apariția cu un aer de reproș și se lăsa cu răsuflarea tăiată pe un scaun lîngă ușă, apăsîndu-și mîna pe corsajul de nanchin și i se făcea atît de rău, încît eram bucuros să jertfesc oricît coniac sau orice alt lucru numai să scap de ea. Dacă protestam să nu-mi facă patul pentru seară de la ceasurile 5 după-amiază — ceea ce *cred* și azi că e cu totul nepotrivit — era de ajuns să-și îndrepte mîna spre acea regiune înveșmîntată în nanchin, unde își avea sediul sensibilitatea ei rănită, pentru ca să mă grăbesc să-i cer iertare. Pe scurt, aș fi făcut orice numai să n-o jignesc pe *missis* Crupp, care era spaima vieții mele.

În vederea acestei mese am cumpărat de ocazie o măsuță de servit, ca să nu fiu nevoit să mai apelez la serviciile „tînărului îndemînatic" ; căci prinsesem ciudă pe el de cînd îl zărisem într-o duminică dimineață pe Strand, purtînd o jiletcă foarte asemănătoare cu aceea care-mi dispăruse cînd cu prima masă. Pe „fata tînără" am tocmit-o din nou, însă cu condiția să ducă farfuriile în odaie și apoi să iasă îndată pe palier, dincolo de ușa de la intrare, căci de acolo năravul ei de a trage cu ochiul n-avea cum să-i supere pe musafiri și ar fi fost fizic imposibil să mai dea iama în veselă.

Am pregătit ingredientele necesare pentru *punch*-ul pe care avea să-l prepare *mister* Micawber, am cumpărat o sticlă cu apă de lavandă, două lumînări, un pachet de ace de diferite mărimi, precum şi o perniţă de ace, destinate să fie folosite de *missis* Micawber, ca să-şi pună la punct ţinuta ; am pus să se facă focul în dormitor, pentru ca *missis* Micawber să se simtă bine ; apoi, după ce am întins chiar eu faţa de masă, am aşteptat, liniştit, desfăşurarea evenimentelor.

Cei trei oaspeţi au sosit împreună la ora fixată : *mister* Micawber, cu un plastron mai mare ca de obicei şi cu o panglică nouă la lornion, *missis* Micawber, cu capişonul împachetat într-o hîrtie cafeniu-deschis, iar Traddles ducînd pachetul şi ţinînd-o la braţ pe *missis* Micawber. Toţi au fost încîntaţi de apartamentul meu. Cînd am dus-o pe *missis* Micawber la masa de toaletă şi a văzut ce pregătiri făcusem în cinstea ei, a fost atît de fericită, că l-a chemat pe *mister* Micawber să vină şi el să vadă.

— Dragul meu Copperfield, mi-a zis *mister* Micawber, e de-a dreptul luxos. Felul acesta de a trăi îmi aduce aminte de vremea cînd mai eram becher şi cînd *missis* Micawber încă nu fusese solicitată să jure credinţă în faţa altarului lui Himeneu [1].

— Vrea să spună : solicitată de dînsul, *mister* Copperfield, a comentat ironic *missis* Micawber. Căci pentru alţii nu poate fi tras la răspundere.

— Scumpa mea, i-a răspuns *mister* Micawber cu o neaşteptată seriozitate, n-am poftă să fiu tras la răspundere pentru alţii. Îmi dau seama că atunci cînd, prin nepătrunsele hotărîri ale soartei, mi-ai fost hărăzită mie, se prea poate să fi fost menită unui om al cărui destin cerea ca, după o luptă îndelungată, să cadă în cele din urmă victima unor greutăţi băneşti de o natură foarte

[1] În mitologia greacă, zeul căsătoriei.

complicată. Am înțeles aluzia, iubito. Îmi pare rău, dar pot suporta și asta.

— Micawber ! a izbucnit *missis* Micawber lăcrimînd. Nu meritam asta ! Eu, care niciodată nu te-am părăsit, care niciodată nu te *voi* părăsi, Micawber !

— Iubita mea, a protestat *mister* Micawber, foarte emoționat, îmi vei ierta și tu, îmi va ierta, desigur, și vechiul și încercatul nostru prieten Copperfield sfîșierea de o clipă a unei inimi rănite, pe care o recentă ciocnire cu o unealtă a stăpînirii — mai exact, cu un grosolan slujbaș de la rețeaua de alimentare cu apă — a făcut-o să fie mai sensibilă, și departe de a-i osîndi excesele, o veți compătimi.

Apoi *mister* Micawber a îmbrățișat-o pe *missis* Micawber, iar mie mi-a strîns mîna, lăsîndu-mă să înțeleg din această vagă aluzie că în după-amiaza aceea îi fusese închisă apa pentru neplata taxelor.

Pentru a-i abate gîndurile de la acest trist subiect, i-am spus lui *mister* Micawber că mă bizuiam pe el ca să prepare *punch*-ul și l-am pus față în față cu lămîile. Proaspăta lui amărăciune, ca să nu spun deznădejde, s-a risipit într-o clipită. Niciodată n-am văzut om să se delecteze cu aroma cojilor de lămîie și a zahărului, cu mirosul romului care ardea și cu aburul apei clocotinde ca *mister* Micawber în după-amiaza aceea. Era o desfătare ca, printre vaporii prețioaselor mirodenii, să-i zărești chipul radiind de bucurie, în timp ce învîrtea cu lingura, amesteca și gusta, ca și cum, în loc să prepare un *punch*, ar fi făurit o avere, menită să-i fericească urmașii peste veacuri. Cît despre *missis* Micawber, nu știu dacă datorită capișonului, apei de lavandă, acelor, focului din cămin sau lumînărilor, dar mi s-a părut relativ drăguță cînd a ieșit din odaia mea. Și nici ciocîrlia n-a fost mai veselă vreodată decît această femeie atît de cumsecade.

Presupun — nu m-am încumetat să cercetez, dar presupun — că lui *missis* Crupp i s-a făcut rău după ce a

fript peştele. Fiindcă tot ce a urmat a ieşit anapoda. Pulpa de berbec ne-a fost adusă sus crudă pe dinăuntru şi foarte albicioasă pe dinafară, fiind presărată cu un praf ciudat, de ai fi zis că se tăvălise în cenuşa faimoasei maşini de gătit. Nu am fost însă în măsură să verificăm acest fapt după gustul sosului, deoarece „tînăra fată" îl vărsase pe scară, unde a rămas sub forma unei lungi dîre, pînă ce, în cele din urmă, s-a şters. Pateul de porumbel n-a fost rău, dar a fost un pateu amăgitor, căci, pentru a folosi un limbaj frenologic, coaja, ca o scoarţă cerebrală înşelătoare, era numai cute şi protuberanţe, fără nimic dedesubt. Pe scurt, masa a fost un fiasco, şi aş fi fost foarte nefericit — de acest fiasco vreau să zic, căci eram în permanenţă nefericit din pricina Dorei — dacă voioşia musafirilor mei şi o straşnică idee a lui *mister* Micawber nu mi-ar fi îmbărbătat.

— Dragul meu Copperfield, mi-a zis *mister* Micawber, accidente se întîmplă în cele mai bune familii ; iar în familiile care nu sînt dominate de acea puternică înrîurire care sfinţeşte şi înalţă în acelaşi timp... aş spune, într-un cuvînt, înrîurirea Femeii, învestite cu titlul sacru de Soţie, asemenea accidente sînt inevitabile şi se cade să fie privite cu resemnare filozofică. Dacă mi-ai îngădui, m-aş încumeta să observ că există puţine mîncăruri mai gustoase, în felul lor, decît carnea la grătar şi că, după părerea mea, aplicînd o mică diviziune a muncii, am putea prepara una straşnică ! Dacă tînăra persoană care ne serveşte ne-ar aduce un grătar, te asigur că această mică nenorocire ar putea fi lesne îndepărtată.

Aveam în oficiu un grătar, pe care-mi frigeam în fiecare dimineaţă o felie de slănină. L-am adus în grabă şi ne-am apucat de îndată să punem în aplicare ideea lui *mister* Micawber. Diviziunea muncii de care pomenise s-a înfăptuit astfel : Traddles a tăiat carnea de berbec în felii, *mister* Micawber (care se pricepea de minune la de-alde

astea) le-a presărat cu piper, muștar, sare și *cayenne*[1], eu le-am pus pe grătar și le-am întors cu o furculiță și apoi le-am scos, sub îndrumarea lui *mister* Micawber ; iar *missis* Micawber a pus la încălzit, într-o crăticioară, amestecîndu-l mereu, un sos picant de ciuperci. Cînd am avut destule felii gata, ne-am așezat la masă așa, cu mînecile suflecate, în timp ce altă serie se frigea și sfîrîia pe foc, iar noi ne uitam cînd la carnea de berbec din farfurie, cînd la cea de pe grătar.

Stimulați de noutatea acestui mod de a găti, de avantajele lui, de forfota inerentă, ne ridicam mereu ca să supraveghem grătarul și apoi ne așezam la loc, să mîncăm feliile rumene luate fierbinți-fierbinți de pe foc, atît de zoriți, atît de încinși de dogoarea grătarului și atît de bine dispuși în zarva și în mirosul acela îmbietor, încît am mîncat pulpa de berbec pînă la os. Ca prin minune mi-a revenit și mie pofta de mîncare. Mi-e rușine să mărturisesc, dar pentru cîtva timp am uitat-o cu totul pe Dora. Sînt convins că *mister* și *missis* Micawber n-ar fi savurat mai bine mîncarea nici chiar de ar fi vîndut un pat pentru a o procura. Mai tot timpul Traddles a rîs cu aceeași poftă cu care mînca și lucra. De fapt, rîdeam cu toții ; și îndrăznesc să spun că nici că s-a pomenit vreodată ospăț mai reușit.

Eram în toiul petrecerii și lucram de zor fiecare în sectorul lui, silindu-ne să pregătim cît mai bine ultimele felii, pentru a încununa ospățul, cînd deodată am băgat de seamă că se afla în odaie un străin, și privirea-mi a întîlnit-o pe aceea a severului Littimer, care, cu pălăria în mînă, stătea în picioare în fața mea.

— Ce s-a întîmplat ? l-am întrebat fără să vreau.

— Vă cer iertare, *sir*, mi s-a spus să intru. Stăpînul meu nu e aici, *sir ?*

[1] Condiment foarte iute, care se extrage din semințele unei specii de ardei sud-american *(Capsicum annuum)*.

— Nu.

— Nu l-aţi văzut, *sir* ?

— Nu ; nu vii din partea lui ?

— Nu chiar, *sir*.

— Ţi-a spus că-l vei găsi aici ?

— Nu tocmai, *sir*. Dar de vreme ce n-a venit astăzi, cred că s-ar putea să vină mîine.

— S-a întors de la Oxford ?

— Vă rog, *sir*, să luaţi loc şi să-mi îngăduiţi să fac eu treaba asta, mi-a răspuns Littimer, foarte respectuos.

Şi rostind aceste cuvinte, mi-a luat furculiţa din mînă şi s-a aplecat asupra grătarului, concentrîndu-şi întreaga atenţie asupra lui.

Apariţia lui Steerforth în persoană cred că nu ne-ar fi tulburat cine ştie ce, dar în faţa respectabilului său servitor am devenit într-o clipă cei mai supuşi dintre supuşi. *Mister* Micawber s-a aşezat pe un scaun fredonînd o melodie, ca să arate că se simţea la largul lui, dar mînerul unei furculiţe, pe care o ascunsese în grabă, îi ieşea de sub surtuc, de parcă s-ar fi înjunghiat singur. *Missis* Micawber şi-a tras mănuşile cafenii, luîndu-şi un aer de distinsă plictiseală. Traddles şi-a trecut mîinile unsuroase prin păr, zburlindu-l de tot, şi se uita încurcat la faţa de masă. În ce mă priveşte, mă simţeam ca un copil în capul propriei mele mese, şi abia mă încumetam să-l privesc pe respectabilul fenomen, care venise, Dumnezeu ştie de unde, ca să pună rînduială în gospodăria mea.

Între timp, Littimer a scos carnea de berbec de pe grătar şi a servit-o solemn, făcînd ocolul mesei. Am luat fiecare cîte o bucată, dar parcă ne pierise pofta, şi mai mult ne prefăceam că mîncăm. Pe măsură ce am dat la o parte farfuriile, le-a ridicat fără zgomot şi ne-a servit brînza. Cînd am sfîrşit, a luat-o, a strîns masa, a grămădit totul pe măsuţa de servit şi ne-a adus paharele de vin, şi, din proprie iniţiativă, a împins măsuţa de servit în oficiu. Toate acestea le-a făcut în mod ireproşabil, fără

a-şi fi ridicat o clipă ochii. Totuşi, chiar cînd sta cu spatele spre mine, mi s-a părut că pînă şi coatele lui exprimau părerea neclintită că eram foarte tînăr.

— Mai e ceva de făcut, *sir* ?

I-am mulţumit şi i-am zis : „Nu", şi l-am întrebat dacă nu voia să mănînce şi el ceva.

— Vă mulţumesc foarte mult, nu, *sir*.

— *Mister* Steerforth urmează să vină de la Oxford?

— Iertaţi-mă, *sir*, n-am înţeles.

— *Mister* Steerforth urmează să vină de la Oxford ?

— Presupun, *sir*, că mîine ar putea fi aici. Credeam c-ar fi putut sosi şi astăzi, *sir*. Fără îndoială, greşeala e a mea, *sir*.

— Dacă ai să-l vezi înaintea mea...

— Vă rog să mă iertaţi, *sir*, dar nu cred că-l voi vedea înaintea dumneavoastră.

— Dacă totuşi ai să-l vezi, i-am zis, te rog să-i spui că-mi pare rău că n-a venit în seara aceasta, pentru c-a fost aici un vechi coleg de şcoală de-al lui.

— Prea bine, *sir !*

Littimer a făcut o plecăciune adresată mie pe jumătate, şi pe jumătate lui Traddles, pe care l-a cercetat cu privirea.

Se îndrepta cu pas domol către uşă, cînd, împins de o dorinţă disperată de a vorbi cu el pe un ton firesc — ceea ce n-am izbutit niciodată — i-am zis :

— Littimer !

— *Sir !*

— Ai rămas multă vreme la Yarmouth atunci ?

— Nu prea multă, *sir*.

— Ai rămas pînă s-a armat ambarcaţia ?

— Da, *sir*. Am rămas tocmai pentru a supraveghea armarea.

— Ştiu !

Şi-a ridicat respectuos ochii spre mine.

— Bănuiesc că *mister* Steerforth n-a văzut-o încă, am adăugat.

— Asta n-aş putea să vă spun, *sir*. Cred... dar sigur n-aş putea să vă spun, *sir*. Vă urez noapte bună, *sir*.

Şi rostind aceste cuvinte, a tras o respectuoasă plecăciune tuturor celor de faţă şi s-a făcut nevăzut. Cînd l-au văzut plecat, musafirii au răsuflat uşuraţi, dar cel mai mulţumit am fost eu, căci, pe lîngă jena datorită acelei foarte ciudate senzaţii pe care-o încercam întotdeauna în prezenţa lui, mai aveam şi mustrări de conştiinţă că mă îndoiesem de stăpînul său şi nu mă puteam împiedica de a simţi o vagă temere c-ar putea să afle acest lucru. Cum se explica oare faptul că, deşi în realitate n-aveam mai nimic de ascuns, mă simţeam întotdeauna ca şi cum omul ăsta ar fi fost în stare să-mi citească gîndurile ?

Din această meditaţie, care se împletea cu oarecare temeri de a-l revedea pe Steerforth, am fost trezit de *mister* Micawber, care a început să laude pe Littimer, spunînd că era o persoană cît se poate de respectabilă şi un servitor admirabil. Trebuie să adaug că *mister* Micawber, socotind plecăciunea făcută de acesta tuturor ca fiind adresată mai cu seamă lui, îi răspunsese cu nemărginită condescendenţă.

— Ei, dragul meu Copperfield, *punch*-ul, ca şi fluxul şi refluxul, nu aşteaptă pe nimeni, ne-a avertizat *mister* Micawber, gustîndu-l. Ah ! Acum are aroma cea mai bună! Vrei să-ţi dai părerea, iubito ?

Missis Micawber l-a găsit excelent.

— Atunci, dacă prietenul Copperfield îmi îngăduie să iau această libertate, a spus *mister* Micawber, voi bea în cinstea acelor zile cînd atît eu, cît şi prietenul Copperfield eram mai tineri şi luptam cot la cot pentru existenţă. Despre mine şi despre prietenul Copperfield aş putea

spune, folosind cuvinte pe care le-am cîntat cîndva împreună, că

> Amîndoi prin crîng am alergat,
> Butculiţe-am tot cules [1],

în sens figurativ, firește, în mai multe rînduri. Nu-mi prea dau seama, a urmat *mister* Micawber, cu obișnuita-i inflexiune și cu acel are indescriptibil pe care-l lua cînd voia să spună ceva mai distins, nu-mi prea dau seama ce ar putea fi acele butculiţe, dar nu mă îndoiesc că atît eu, cît și Copperfield am fi cules mai des dacă ar fi fost cu putinţă.

În clipa aceea *mister* Micawber a sorbit din *punch*. Toţi am făcut la fel, Traddles întrebîndu-se, de bună seamă, în ce vremuri depărtate o fi putut *mister* Micawber să fie camaradul meu, în lupta pentru existenţă.

— Aha ! a făcut *mister* Micawber, dregîndu-și glasul și simţindu-se încălzit de *punch* și de dogoarea focului din cămin. Încă un pahar, draga mea ?

Missis Micawber a rugat ca ei să nu-i toarne decît un pic ; dar n-am putut fi de acord și i-am umplut paharul.

— Fiindcă sîntem între noi, *mister* Copperfield, mi-a spus *missis* Micawber sorbindu-și *punch*-ul, căci *mister* Traddles e de-ai casei, aș ţine mult să aflu părerea dumitale asupra planurilor lui *mister* Micawber. După cum, în repetate rînduri, i-am spus lui *mister* Micawber, și-a început *missis* Micawber expunerea, o fi comerţul cu grîu o îndeletnicire vrednică de un *gentleman*, dar nu-i deloc bănoasă. Un comision de doi șilingi și nouă *pence* în două săptămîni nu poate fi socotit mulţumitor, oricît de modeşti am fi.

Asupra acestui punct am fost cu toţii de acord.

— Dacă-i așa, a urmat *missis* Micawber, care se mîndrea că vedea clar lucrurile și că, prin înţelepciunea ei

[1] Versuri din cîntecul popular scoţian *Auld Lang Syne*.

femeiască, îl ţinea în frîu pe *mister* Micawber, care, altfel, ar fi luat-o razna, dacă-i aşa, îmi pun următoarea întrebare : Dacă pe grîu nu ne putem bizui, atunci pe ce să ne bizuim ? Pe cărbuni ? Cîtuşi de puţin ! Urmînd sfaturile familiei mele, am încercat şi în direcţia asta, dar am constatat că nu-i decît o iluzie.

Răsturnat în fotoliu, cu mîinile în buzunare, *mister* Micawber ne privea şi încuviinţa din cap, dînd a înţelege că problema era foarte bine pusă.

— De grîu şi de cărbuni nemaiputînd fi vorba, a argumentat mai departe *missis* Micawber, am privit, cum era şi firesc, *mister* Copperfield, în jurul meu şi mi-am zis : „În ce domeniu ar putea să se afirme un om cu talentele lui *mister* Micawber ?“ Am înlăturat din capul locului orice afaceri pe bază de comision, pentru că este bine ştiut că nu-i lucru sigur comisionul. Temperamentul deosebit pe care-l are *mister* Micawber cere, sînt convinsă, certitudine.

Traddles şi cu mine am emis un murmur de simpatie, spre a arăta că această mare descoperire în privinţa lui *mister* Micawber era cît se poate de adevărată şi că nu-i făcea decît cinste.

— Nu-ţi voi ascunde, dragă *mister* Copperfield, a continuat *missis* Micawber, că de mult am impresia că lui *mister* Micawber i-ar conveni foarte bine negoţul de bere. Gîndeşte-te, de pildă, la „Barclay“ [1] şi „Perkins“ [2] ! Sau la „Truman“ [3], „Hanbury“ [4] şi „Buxton“ [5] ! Ştiu, din proprie experienţă, că *mister* Micawber este făcut să strălucească în asemenea afaceri de mari proporţii ; cîştigurile, mi s-a spus, sînt e-NOR-me ! Dar de vreme ce *mister* Micawber nu poate intra în legătură cu aceste firme — care refuză să răspundă scrisorilor prin care şi-a oferit serviciile, chiar şi pentru posturi foarte modeste — ce rost ar

[1-5] Mari fabrici de bere, dintre care unele mai există şi în zilele noastre.

avea sa staruim asupra acestei idei ? Nici unul. Sînt încredinţată că manierele lui *mister* Micawber...

— Hm ! Zău, dragă... a intervenit *mister* Micawber.

— Taci, iubitule, i-a spus *missis* Micawber, punîndu-şi mănuşa cafenie pe mîna lui. Sînt încredinţată, *mister* Copperfield, că prin manierele sale, *mister* Micawber este foarte potrivit pentru afacerile de bancă. Pot spune că, dacă aş avea bani depuşi la o bancă, manierele lui *mister* Micawber, ca reprezentant al acelei bănci, mi-ar inspira încredere şi ar spori afacerile întreprinderii. Dar ce rost ar avea să mai stăruim asupra *acestei* idei dacă diferitele case de bancă refuză cu insolenţă să folosească aptitudinile deosebite ale lui *mister* Micawber sau să-i primească ofertele ? Nici unul. Cît despre ideea de a întemeia o întreprindere bancară, ştiu că dacă unii membri ai familiei mele s-ar hotărî să-şi dea banii pe mîna lui *mister* Micawber, ar putea înjgheba o asemenea întreprindere. Dar ce folos dacă *nu* se hotărăsc să-şi dea banii pe mîna lui *mister* Micawber ? Aşadar, din nou trebuie să constat că n-am făcut nici un pas înainte.

Am clătinat din cap şi am zis :

— Nici un pas.

Traddles de asemenea a clătinat din cap şi a zis :

— Nici un pas.

— Ce concluzie trag din toate acestea ? a urmat *missis* Micawber, afectînd mai departe dorinţa de a prezenta situaţia în mod lucid. Care e concluzia de neînlăturat, dragă *mister* Copperfield ? Greşesc oare cînd spun că trebuie totuşi să trăim ?

Am răspuns :

— Cîtuşi de puţin !

Şi Traddles a răspuns :

— Cîtuşi de puţin !

Şi apoi m-am trezit adăugînd singur, plin de înţelepciune, că orice om trebuie sau să trăiască, sau să moară.

— Așa e! a înțeles *missis* Micawber. Întocmai. Și fapt e, dragă *mister* Copperfield, că *nu* o să mai putem trăi dacă nu se va produce în curînd o întorsătură radicală în situația noastră. Dar sînt convinsă, și în ultimul timp i-am repetat acest lucru de mai multe ori lui *mister* Micawber, că nu ne putem aștepta ca întorsătura să se producă de la sine. Trebuie, într-o anumită măsură, s-o ajutăm să se producă. Poate că greșesc, dar am ajuns la această convingere.

Traddles și cu mine am aprobat-o călduros.

— Prea bine, a zis *missis* Micawber. Și atunci, ce soluție propun? Iată-l pe *mister* Micawber, înzestrat cu atîtea însușiri... plin de talent...

— Te rog, iubito... a întrerupt-o *mister* Micawber.

— Te rog, dragul meu, dă-mi voie să închei. Iată-l pe *mister* Micawber înzestrat cu atîtea însușiri, plin de talent... aș zice chiar, plin de geniu... asta, din partea soției, s-ar putea să pară o afirmație părtinitoare...

Traddles și cu mine am încuviințat amîndoi: „Nu."

— Iată deci că *mister* Micawber n-are o situație sau o slujbă potrivită. Răspunderea pentru asta cine o poartă? Nu încape îndoială, societatea. De aceea mă gîndesc să dau în vileag această rușinoasă situație și, fără frică, să somez societatea s-o îndrepte. După părerea mea, dragă *mister* Copperfield, a declarat cu emfază *missis* Micawber, ceea ce-i rămîne de făcut lui *mister* Micawber e s-arunce mănușa societății și să spună răspicat: „Să vedem cine are s-o ridice! Cine se încumetă să poftească!"

Am îndrăznit s-o întreb pe *missis* Micawber cum s-ar putea face aceasta.

— Publicînd anunțuri în toate ziarele, a declarat *missis* Micawber. Mi se pare că față de sine, față de familia sa, și voi merge atît de departe, încît voi adăuga chiar și față de societatea care pînă acum n-a ținut seama de el, *mister* Micawber are datoria să dea anunțuri în toate ziarele, să se descrie amănunțit așa cum e, arătînd anume toate în-

şuşirile sale, şi să încheie astfel : „*Acum*, daţi-mi o slujbă, cu o remuneraţie cumsecade, şi adresaţi-vă cu răspuns plătit lui W.M., Oficiul poştal, Camden Town".

— Această idee, dragă Copperfield, a spus *mister* Micawber, înfundîndu-şi bărbia în plastron şi uitîndu-se cu coada ochiului la mine, este, de fapt, saltul de care ţi-am pomenit cînd am avut plăcerea să vorbesc cu dumneata ultima oară.

— Dar anunţurile sînt cam costisitoare, am obiectat eu, cu oarecare îndoială.

— Aşa e ! a încuviinţat *missis* Micawber, cu acelaşi aer stringent logic. Foarte adevărat, dragă *mister* Copperfield ! I-am spus şi eu exact acest lucru lui *mister* Micawber. Tocmai de aceea sînt de părere că *mister* Micawber ar trebui (aşa cum am zis adineauri, are această datorie faţă de sine, faţă de familia sa, faţă de societate) să ia bani cu împrumut, pe poliţă.

Lăsîndu-se pe spătarul fotoliului, *mister* Micawber a început să se joace cu lornionul şi şi-a ridicat privirea în tavan ; dar în acelaşi timp mi s-a părut că trăgea cu coada ochiului la Traddles, care se uita la focul din cămin.

— Dacă nici unul dintre membrii familiei mele, a spus *missis* Micawber, nu are destulă solicitudine naturală ca să negocieze această poliţă... mi se pare însă că există un cuvînt mai potrivit pentru ceea ce vreau să spun...

Mister Micawber, cu ochii în tavan, i-a venit în ajutor:

— Să sconteze.

— Să sconteze această poliţă, a urmat *missis* Micawber, atunci cred că *mister* Micawber trebuie să se ducă în City să ofere poliţa pe piaţa financiară şi să ia pe ea ce s-o putea. Dacă indivizii de pe piaţa financiară îl vor sili pe *mister* Micawber să facă o jertfă prea mare, îi priveşte, e o problemă de conştiinţă. Eu sînt ferm convinsă că e o investiţie sigură. Şi îl sfătuiesc pe *mister* Micawber să facă la fel ; s-o considere ca pe o investiţie care fără greş va da rezultate, şi să fie gata la *orice* sacrificiu.

Mi s-a părut, nu știu de ce, că asta constituia încă o dovadă de devotament și abnegație din partea ei, și am bolborosit ceva în acest sens. Traddles, care îmi ținea isonul, a făcut același lucru privind mai departe focul din cămin.

— Nu vreau, a spus *missis* Micawber golind paharul de *punch* și strîngîndu-și șalul pe umeri, fiind gata să se retragă în dormitor, nu vreau să mai prelungesc aceste discuții cu privire la afacerile bănești ale lui *mister* Micawber. Nu m-am putut opri ca aici, lîngă focul din căminul dumitale, dragă *mister* Copperfield, și în fața lui *mister* Traddles, care, deși nu e un prieten atît de vechi, e totuși unul de-ai noștri, nu m-am putut opri, zic, să-ți aduc la cunoștință ce cale îl sfătuiesc eu pe *mister* Micawber să apuce. Sînt de părere c-a sosit vremea ca *mister* Micawber să acționeze și, aș adăuga, să se afirme, și cred că acestea sînt metodele cele mai potrivite. Știu prea bine că nu sînt decît o femeie și că îndeobște judecata unui bărbat e socotită mai temeinică în discutarea unor astfel de probleme, totuși nu trebuie să uit că atunci cînd trăiam acasă cu tătucu și cu mămica, tătucu spunea mereu : „Emma e cam pirpirie, dar în ceea ce privește puterea de pătrundere, n-o întrece nimeni". Știu bine că tătucu era cam prea părtinitor, dar atît datoria, cît și rațiunea nu-mi îngăduie să mă îndoiesc că tătucu judeca bine caracterul oamenilor.

Cu aceste cuvinte, rezistînd rugăminților noastre insistente de a cinsti cu prezența ei *punch*-ul rămas, *missis* Micawber s-a retras în dormitorul meu. Și mi-am dat seama că era într-adevăr o femeie plină de noblețe, o femeie din aluatul matroanelor romane, capabilă să săvîrșească tot felul de fapte eroice în vremuri de restriște.

Însuflețit de acest gînd, l-am felicitat pe *mister* Micawber că avea o asemenea comoară. Traddles a făcut la fel. *Mister* Micawber ne-a dat pe rînd mîna, apoi și-a acoperit fața cu batista, care, lucru neștiut de el, era plină de ta-

bac de prizat. După aceea, foarte voios, s-a întors lîngă vasul cu *punch*.

Era cît se poate de elocvent. Ne-a dat a înțelege că ne retrăim viața în persoana copiilor noștri și că, în momentele de jenă financiară, orice sporire a numărului lor era de două ori binevenită. Ne-a destăinuit că *missis* Micawber avusese în ultima vreme anumite îndoieli în această privință, dar că dînsul i le risipise, liniștind-o. Despre neamurile ei ne-a zis că erau nevrednice de ea și că nu se sinchisea defel de părerea lor și că ar putea — citez propriile sale cuvinte — să-i ia dracu pe toți.

Apoi *mister* Micawber i-a adus un cald elogiu lui Traddles. A spus că Traddles era un caracter, și că dînsul *(mister* Micawber), deși nu avea virtuți neclintite ca Traddles, era totuși în stare, slavă Domnului, să le admire. A amintit apoi, cu emoție, de tînăra necunoscută pe care Traddles o cinstea cu dragostea lui și care răspundea acestui simțămînt, cinstindu-l și binecuvîntîndu-l pe Traddles cu dragostea *ei. Mister* Micawber a închinat în sănătatea ei. La fel am făcut și eu. Traddles ne-a mulțumit amîndurora, spunînd cu o naivitate și o sinceritate care, mărturisesc fără înconjur, m-au fermecat: „Vă sînt foarte îndatorat. Și vă asigur că e cea mai drăguță fată din lume!"

După aceea, *mister* Micawber a prins primul prilej pentru a aduce vorba, cu cea mai mare grijă și delicatețe, de starea inimii *mele*. Nimic — în afară de o tăgadă cît se poate de serioasă din partea prietenului său Copperfield — nu l-ar putea clinti din credința că prietenul său Copperfield iubește și e iubit. După ce m-am simțit foarte înfierbîntat și foarte prost cîtva timp și după ce m-am îmbujorat la față și m-am bîlbîit și am tăgăduit, am spus, ridicînd paharul: „Bine, să bem în cinstea lui D.!", ceea ce pe *mister* Micawber l-a surescitat și l-a încîntat în așa măsură încît a dat fuga, cu un pahar de *punch* în mînă, în dormitor, pentru ca și *missis* Micawber să bea în sănătatea lui D., ceea ce dînsa a făcut cu entuziasm, strigînd cu glas pi-

ţigăiat şi bătînd cu pumnul în perete : „Bravo, bravo ! Dragă *mister* Copperfield, sînt încîntată ! Bravo !"

După aceea ne-am apucat să vorbim de lucruri mai mărunte. *Mister* Micawber a declarat că, după părerea lui, Camden Town era un cartier nepotrivit şi că primul lucru pe care avea de gînd să-l facă, de îndată ce anunţurile vor fi determinat o întorsătură cît de cît mulţumitoare, era să se mute. Ne-a vorbit de o clădire de la capătul dinspre apus al lui Oxford Street, chiar în faţa „Hyde Park"-ului, pe care pusese de mult ochii, dar pe care nu spera s-o poată închiria imediat, pentru că necesita cheltuieli foarte mari. Va mai trece un timp, ne-a explicat, în care se va mulţumi să ocupe catul de sus al unei case, într-un cartier comercial respectabil, de pildă în Picadilly [1], unde *missis* Micawber se va simţi bine şi unde — dacă ar amenaja un *bow-window*, sau dacă ar construi un etaj, sau ar face unele mici modificări de acest fel — ar putea locui vreo cîţiva ani, plăcut şi demn. Ne-a spus că, orice i-ar hărăzi soarta şi oriunde i-ar fi dat să locuiască, să fim siguri că se va găsi întotdeauna o odaie pentru Traddles şi un tacîm pentru mine. I-am mulţumit pentru bunăvoinţa sa, iar el ne-a rugat să-l iertăm că a intrat în asemenea amănunte practice, gospodăreşti, lucrul acesta fiind scuzabil din partea unui om care se pregăteşte să-şi organizeze viaţa pe baze cu totul noi.

Această parte a discuţiei noastre prieteneşti a fost întreruptă de *missis* Micawber, care a bătut din nou în perete ca să întrebe dacă apa de ceai era gata. Ne-a pregătit apoi ceaiul în chipul cel mai amabil cu putinţă ; şi de cîte ori mă apropiam de ea pentru a lua ceştile sau feliile de pîine cu unt, mă întreba în şoaptă dacă D. era blondă sau brună, dacă era micuţă sau înaltă şi alte amănunte de felul acesta, ceea ce cred că mi-a făcut plăcere. După ce am luat ceaiul, am stat în jurul focului şi am vorbit de unele şi de

[1] Arteră în inima Londrei, de-a lungul căreia se înşiră reşedinţe, cluburi, hoteluri şi restaurante aristocratice.

altele ; iar *missis* Micawber a binevoit să ne cînte (cu un glas scăzut, firav și monoton, pe care, după cîte îmi amintesc, cînd l-am auzit întîia oară, l-am socotit foarte potrivit) baladele ei preferate : *Viteazul sergent alb*[1] și *Micuțul Tafflin*[2]. Pe vremea cînd locuise acasă la tăticu și mămica, *missis* Micawber dobîndise o faimă deosebită cu aceste două cîntece. *Mister* Micawber ne-a zis că atunci cînd a auzit-o cîntînd prima bucată, cu prilejul celei dintîi vizite ce i-o făcuse sub acoperișul părintesc, *missis* Micawber i-a tras în mod deosebit luarea-aminte ; și că atunci cînd dînsa a executat *Micuțul Tafflin*, s-a hotărît s-o cucerească, sau, de nu ar fi izbutit, să-și dea viața pentru ea.

Pe la ceasurile 10 sau 11, *missis* Micawber s-a sculat să-și împacheteze capișonul în hîrtia cea cafenie și să-și pună pălăria. *Mister* Micawber a profitat de momentul cînd Traddles și-a pus paltonul ca să-mi strecoare o scrisoare, rugîndu-mă în șoaptă s-o citesc cînd voi avea timp. Cînd am ieșit cu o lumînare ca să le luminez drumul, întrucît *mister* Micawber o pornise înainte la braț cu *missis* Micawber, l-am putut opri o clipă în capul scării pe Traddles, care rămăsese în urmă cu capișonul.

— Traddles, i-am zis, *mister* Micawber e un om cumsecade, săracul, dar în locul tău, nu i-aș împrumuta nimic.

— Dragă Copperfield, mi-a răspuns Traddles zîmbind, n-am ce să-i împrumut.

— Nu uita însă că ai un nume.

— O ! Și consideri tu că se poate da cu împrumut ? mi-a replicat Traddles, privindu-mă lung.

— Desigur !

— O ! a exclamat Traddles. Da, ai dreptate ! Îți mulțumesc foarte mult, Copperfield, dar... pare-mi-se că i l-am și împrumutat.

— Pe polița aia care constituie o investiție sigură !

[1] Cîntec pe muzică de Henry Bishop (1812).
[2] Cîntec de Stephen Storace (1795).

— Nu. Nu pentru aia. De aia abia acum am aflat. Mă aşteptam ca în drum spre casă să-mi propună să i-o girez. I-am dat numele pe o alta.

— Sper că n-o să iasă vreun bucluc, i-am spus.

— Sper şi eu, mi-a răspuns Traddles. Cred, pentru că mi-a spus acum cîteva zile că e asigurată acoperirea ei. Chiar acestea au fost cuvintele lui *mister* Micawber : „Acoperirea e asigurată".

Cum în clipa ceea *mister* Micawber şi-a ridicat privirea spre locul unde ne oprisem, abia am avut timp să-i repet povaţa. Traddles mi-a mulţumit şi a coborît. Dar cînd l-am văzut cît de liniştit a coborît scara cu pachetul în mînă şi cum i-a dat braţul lui *missis* Micawber, mi-a fost tare teamă că va fi tîrît, de mîini şi de picioare, pe piaţa financiară.

M-am întors lîngă cămin, şi tocmai reflectam, pe jumătate rîzînd, asupra caracterului lui Micawber şi la vechile noastre legături, cînd deodată am auzit paşii grăbiţi suind scările. Mai întîi am crezut că o fi Traddles, care se întorcea pentru că *missis* Micawber uitase ceva ; dar cînd s-au apropiat, i-am recunoscut, şi inima a început să-mi zvîcnească şi sîngele mi-a năvălit în obraji, căci erau paşii lui Steerforth.

Nu uitasem sfatul lui Agnes şi imaginea ei nu părăsise nici o clipă acel sanctuar pe care, dacă mă pot exprima astfel, încă de la început i-l hărăzisem în gîndurile mele. Dar cînd Steerforth a intrat şi l-am avut în faţa ochilor cu mîna întinsă, umbra care-l învăluise s-a prefăcut în lumină şi m-am simţit stînjenit şi ruşinat că mă îndoisem de un prieten atît de iubit. Asta nu însemna că o iubeam mai puţin pe Agnes ; o socoteam mai departe drept geniul meu bun şi binefăcător ; şi mie îmi făceam reproşuri, nu ei, că-l nedreptăţisem pe Steerforth ; şi ca să-mi ispăşesc greşeala, aş fi fost în stare să fac orice dacă aş fi ştiut ce să fac şi cum să procedez !

— Ei, Daisy, bătrînule, ai rămas ca lovit de trăsnet ! mi-a zis Steerforth rîzînd şi strîngîndu-mi călduroş mîna. Iar te-am prins la chef, sibaritule ! Băieţii ăştia de la „Doctors' Commons" sînt cei mai mari cheflii din oraş, n-au ce alege din noi, studenţii cumpătaţi de la Oxford !

Şi rotindu-şi vioi privirea prin odaie, s-a aşezat în faţa mea, pe sofaua pe care de curînd o părăsise *missis* Micawber, şi s-a apucat să aţîţe focul.

— Atîta am fost de uimit în prima clipă, i-am spus, urîndu-i bun venit din toată inima, încît mi s-a tăiat suflarea şi abia am fost în stare să-ţi urez bun venit, Steerforth.

— Bine, bine ! Vorba scoţienilor : „Chipul meu e o desfătare pentru ochii celor osteniţi", mi-a răspuns Steerforth, şi aşa-i şi chipul tău înfloritor, Daisy. Ce mai faci, amice, slujitor al lui Bachus ?

— Foarte bine, i-am zis, deşi astă-seară nu i-am slujit lui Bachus, cu toate că recunosc că din nou am avut trei invitaţi la masă.

— Pe care i-am întîlnit pe stradă, lăudîndu-te în gura mare, mi-a zis Steerforth. Cine-i amicul cu pantalonii strîmţi ?

În cîteva cuvinte i l-am descris pe *mister* Micawber cît m-am priceput mai bine. A rîs din toată inima de palidul portret ce i l-am făcut şi mi-a spus că era un om pe care ar merita şi ar vrea să-l cunoască.

— Dar celălalt cine crezi că este ? l-am întrebat la rîndul meu.

— Dumnezeu ştie ! N-o fi vreun pisălog, sper ? După înfăţişare aşa mi s-a părut.

— Traddles ! i-am zis eu, triumfător.

— Asta cine mai e ? m-a întrebat Steerforth, dezinvolt ca de obicei.

— Nu-ţi mai aduci aminte de Traddles ? Traddles, din dormitorul nostru de la „Salem House" !

— Aha, individul ăla ! a spus Steerforth, ciocănind cu vătraiul o bucată de cărbune de pe foc. Tot atît de molîu ca şi odinioară ? Unde dracu l-ai mai pescuit ?

Drept răspuns, l-am ridicat în slăvi pe Traddles ; căci mi s-a părut că Steerforth îl cam desconsidera. După ce a schimbat vorba zîmbind, clătinînd uşor din cap şi declarînd că ar fi bucuros să-l vadă şi el, căci întotdeauna i se păruse un tip cam ciudat, Steerforth m-a întrebat dacă n-aş avea ceva de mîncare pentru el. Mai tot timpul, în pauzele dintre aceste replici nervoase şi repezite, a stat alene, ciocănind cărbunele cu vătraiul. Am băgat de seamă că acelaşi lucru l-a făcut şi cît am adunat rămăşiţele pateului de porumbel şi celelalte.

— Bine, Daisy, dar ăsta-i un ospăţ vrednic de un rege ! a exclamat Steerforth, trezindu-se brusc din visare şi ridicîndu-se pentru a se aşeza la masă. O să-i fac cinstea cuvenită, căci vin de la Yarmouth.

— Credeam că vii de la Oxford.

— Nu. Am fost pe mare... mult mai plăcut.

— Littimer a trecut azi pe aci şi te-a căutat, şi din spusele lui înţelesesem că erai la Oxford ; cu toate că dacă mă gîndesc bine, nu mi-a zis acest lucru.

— Littimer ăsta e mai prost decît credeam de vreme ce s-a apucat să mă caute, a spus Steerforth, jovial, umplîndu-şi paharul cu vin şi închinînd în sănătatea mea. Iar dacă eşti în stare să-l înţelegi, înseamnă, dragă Daisy, că eşti mai deştept decît mulţi muritori.

— Ai dreptate, am zis, trăgîndu-mi scaunul mai aproape de masă. Aşadar, ai fost la Yarmouth ! am adăugat, curios să aflu amănunte. Ai stat mult ?

— Nu. O *escapadă* de vreo săptămînă şi ceva.

— Şi ce mai fac cei de acolo ? Firește, micuţa Em'ly nu s-a măritat încă.

— Nu încă. Se va mărita, cred... peste cîteva săptămîni, cîteva luni sau aşa ceva. Nu prea i-am văzut. Dar bine că mi-am adus aminte ! şi lăsînd din mînă cuţitul şi

furculița pe care le folosise de zor, a început să-și pipăie buzunarele. Am o scrisoare pentru tine.

— De la cine ?

— De la fosta ta dădacă, mi-a răspuns scoțînd mai multe hîrtii din buzunarul de la piept. „J. Steerforth *Esquire,* notă de consumații la «Băiatul de viață» ;“ nu, asta nu-i. Răbdare, o găsesc îndată. Bătrînul, am uitat cum îl cheamă, e foarte rău și cred că despre asta îți scrie.

— Barkis cumva ?

— Da ! mi-a zis tot căutîndu-se prin buzunare și cercetîndu-le conținutul. Cred că s-a zis cu bietul Barkis ! Am întîlnit acolo un spițer... un felcer sau ce-o mai fi... care a adus-o pe lume pe înălțimea-voastră. Mi-a ținut o disertație foarte savantă despre cazul lui Barkis ; concluzia a fost că bietul harabagiu va ajunge destul de iute la capătul ultimului său drum. Ia caută tu în buzunarul de la piept al paltonului meu — e pe scaunul de colo — acolo cred c-ai să găsești scrisoarea. E acolo ?

— Iat-o !

— Bine !

Era de la Peggotty ; scurtă și mai puțin citeață ca de obicei. Mă încunoștiința de starea deznădăjduită a soțului ei și îmi dădea a înțelege că devenise „ceva mai scump“ ca mai nainte și că din această pricină nu prea avea cu ce să-i aline suferința. Nu pomenea nici un cuvînt nici de oboseala ei, nici de nopțile petrecute la căpătîiul lui și îi aducea mari laude. Era scrisă cu o pietate simplă, firească, neînfloritră, pe care o știam sinceră, și se încheia cu cuvintele : „Tot respectul în veci iubitului meu copilaș“, adică mie.

Cît am descifrat, Steerforth a mîncat și a băut mai departe.

— Proastă afacere ! mi-a zis cînd am sfîrșit de citit. Dar soarele apune în fiecare zi, și oameni mor în fiece clipă, și nu se cade să ne temem să împărtășim soarta obștească. Dacă ne-am pierde cu firea ori de cîte ori auzim pasul acela

neîndurat undeva pe la ușile tuturor oamenilor, n-am mai înțelege nimic din viață. Nu ! Înainte ! Înainte cu orice preț ! Treci peste toate obstacolele și cîștigă neapărat întrecerea !

— Să cîștig ce întrecere ?

— Întrecerea în care am luat plecarea. Înainte !

Cînd s-a oprit, uitîndu-se la mine, cu capul lui frumos ușor lăsat pe spate și cu paharul ridicat, îmi aduc aminte c-am băgat de seamă că, deși fața-i sănătoasă respira prospețimea vîntului de mare, pe ea se vedeau semne ivite de la ultima noastră întîlnire încoace, care parcă arătau că se consumase, desfășurînd, cum îi era obiceiul, energia lui clocotitoare, care, atunci cînd o stîrnea ceva, izbucnea cu atîta pasiune. Voiam să-l cert, arătîndu-i că rău face aruncîndu-se ca un disperat în urmărirea fiecărui capriciu — cum ar fi, de pildă, vînzoleala pe marea dezlănțuită și înfruntarea furtunilor — cînd mi-am amintit de cele ce vorbisem înainte și am urmat :

— Am să-ți spun ceva, Steerforth, firește, dacă această efervescență a spiritului îți permite să mă asculți...

— Spiritul meu este la dispoziția ta, mi-a răspuns, ridicîndu-se de la masă și apropiindu-se din nou de cămin.

— Atunci să-ți spun, Steerforth. Cred c-am să mă duc la Yarmouth s-o văd pe fosta mea dădacă. Nu pentru c-aș putea s-o ajut cu ceva sau că i-aș putea fi cu adevărat de folos, dar ține atît de mult la mine, încît vizita mea i-ar face mai mult bine decît orice. Se va bucura, și asta-i va fi și sprijin, și mîngîiere. Nu-i un sacrificiu prea mare, sînt sigur, pentru o prietenă cum mi-a fost dînsa. Dac-ai fi în locul meu, nu te-ai duce pentru o zi s-o vezi ?

A rămas pe gînduri, chibzuind cîtva timp, după care mi-a răspuns în șoaptă :

— Bine ! Du-te. N-are ce strica.

— De-abia te-ai înapoiat, așa că degeaba te-aș ruga să mă însoțești, nu-i așa ?

— Așa e. Plec la Highgate încă noaptea asta. N-am mai văzut-o pe mama de mult și mă mustră cugetul, căci nu-i puțin lucru să fii iubit așa cum maică-mea își iubește fiul risipitor... Astea-s prostii !... Presupun că ai de gînd să pleci chiar mîine ? m-a întrebat, punîndu-și mîinile pe umerii mei și ținîndu-mă la un braț depărtare de el.

— Da, așa cred.

— Știi ? las-o pe poimîine. Aș fi vrut să vii să stai cîteva zile la noi. De aceea am și venit, să te poftesc, și tu zbori la Yarmouth !

— Vorbești de zburat tocmai tu, Steerforth, care mereu pornești valvîrtej nu știu încotro ?

S-a uitat la mine cîteva clipe fără a scoate o vorbă, ținîndu-mă la fel ca înainte, apoi m-a scuturat și mi-a spus :

— Hai ! Zi că pleci poimîine și vino de stai mîine cu noi ! Altfel, cine știe cînd ne-om mai întîlni ? Hai ! Zi că pleci poimîine ! Am nevoie de tine să stai între mine și Rosa Dartle și să ne despărți.

— V-ați iubi prea mult unul pe altul fără mine ?

— Da ; sau ne-am urî ! a rîs Steerforth. Care din două, n-are a face. Hai ! Zi că pleci poimîine !

Am consimțit ; și-a pus paltonul, și-a aprins țigara și s-a pregătit de plecare. Văzînd că pleacă, mi-am pus și eu paltonul (dar nu mi-am aprins o țigară, căci mă săturasem de fumat) și l-am însoțit pînă la drumul mare, care la ceasul acela din noapte era pustiu. Tot drumul a fost foarte voios ; iar cînd ne-am despărțit și l-am petrecut cu privirea, văzînd cum mergea spre casă, cu pasul semeț și ușor, mi-am adus aminte de cuvintele lui : „Treci peste toate obstacolele și cîștigă neapărat întrecerea", și pentru întîia oară i-am dorit să concureze într-o cursă care să merite să fie cîștigată.

Tocmai mă dezbrăcam în dormitorul meu, cînd scrisoarea lui *mister* Micawber s-a rostogolit pe podea. Atunci mi-am adus aminte de ea, am rupt pecetea și m-am apucat s-o citesc. Era datată cu un ceas și jumătate înaintea

cinei. Nu știu sigur dacă n-am mai spus că, ori de cîte ori se afla într-o situație disperată, *mister* Micawber obișnuia să folosească un fel de frazeologie juridică, ceea ce, pare-se, în ochii lui era echivalent cu lichidarea activului și pasivului său.

SIR... căci nu îndrăznesc să scriu dragă Copperfield,

Este nimerit să vă aduc la cunoștință că subsemnatul e Distrus. S-ar putea să mai observați astăzi la el cîteva sforțări sporadice de a vă cruța prematura destăinuire a nefericitei sale situații ; dar nădejdea a coborît sub linia orizontului, și subsemnatul e Distrus.

Această comunicare e scrisă în prezența unui individ (nu pot spune în societatea lui) aflat într-o stare vecină cu beția, care e slujbașul unui misit. Individul se află în mod legal în posesia locuinței, în virtutea unei urmăriri pentru neplata chiriei. Inventarul obiectelor sechestrate nu cuprinde numai averea mișcătoare și toate efectele de orice fel care aparțin subsemnatului, în calitatea lui de chiriaș cu anul al acestei locuințe, ci și cele aparținînd lui mister *Traddles, subchiriaș, membru al onoratei asociații «Inner Temple»* [1].

Dacă mai lipsea o picătură de amărăciune ca să se verse cupa, care în această clipă se «oferă» (precum spune un nemuritor poet) buzelor subsemnatului, acea picătură o constituie faptul că mai sus-amintitul mister *Thomas Traddles a girat, din prietenie față de subsemnatul, o poliță pentru suma de 23 lire, 4 șilingi și 9½ pence, care a ajuns la scadență și NU a fost achitată. De asemenea, și faptul că la răspunderile vii ce apasă în prezent asupra subsemnatului se va adăuga, după rînduielile firii, încă o victimă nevinovată, a cărei apariție este așteptată — în cifre rotunde — nu mai tîrziu decît în șase luni socotite (după calendarul lunar) de la data prezentei.*

[1] Una dintre marile asociații profesionale ale juriștilor englezi.

După cele de mai sus, ar fi poate să întrec măsura dacă aş adăuga că praful şi cenuşa se vor aşterne de-a pururi.

pe

capul

lui

WILKINS MICAWBER

Sărmanul Traddles ! Ajunsesem să-l cunosc destul de bine pe *mister* Micawber ca să pot prevedea c-avea să-şi revină şi în urma acestei lovituri ; dar am fost tulburat toată noaptea gîndindu-mă la Traddles şi la fiica pastorului din Devonshire, cu zece copii, la logodnica lui, care era cea mai drăguţă fată din lume şi care era gata să-l aştepte pe Traddles (fatidică laudă !) pînă la vîrsta de 60 de ani... pînă la orice vîrstă.

CAPITOLUL

XXIX

DIN NOU LA STEERFORTH ACASĂ

Dimineaţă i-am spus lui *mister* Spenlow că am nevoie de un scurt concediu ; şi cum nu primeam salariu, şi cum, prin urmare, neînduratul *mister* Jorkins n-avea de ce să se supere, n-am întîmpinat nici o greutate. Am profitat de acest prilej şi, cu glasul înecat şi cu privirea înceţoşată, i-am spus că nădăjduiam că *miss* Spenlow e bine, sănătoasă, la care *mister* Spenlow mi-a răspuns, cu o nepăsare de parcă ar fi vorbit de o făptură ca oricare alta, că e foarte bine şi că-mi mulţumeşte de întrebare.

Noi, stagiarii, care urma să intrăm în ordinul privilegiat al *proctor*-ilor, eram trataţi cu atîta consideraţie, încît puteam fi liberi oricînd pofteam. Cum nu ţineam să ajung la Highgate înainte de ceasurile 1 sau 2 după prînz, şi cum în dimineaţa aceea aveam un mic proces de excomunicare, intitulat „Acţiune deschisă de judecător pe baza plîngerii depuse de Tipkins împotriva lui Bullock pentru îndreptarea sufletului acestuia", am mai petrecut în chip foarte plăcut un ceas sau două cu *mister* Spenlow la tribunal. Pricina se iscase dintr-o încăierare între doi epitropi, dintre care unul era învinuit că-l îmbrîncise pe celălalt, pocnindu-l de o cişmea ; mînerul cişmelei fiind lîngă clădirea unei şcoli, aflată sub colţul acoperişului unei biserici, brînciul devenise un delict cu caracter bisericesc. Era un proces amuzant, şi în drum spre Highgate, stînd sus pe imperiala poştalionului, m-am gîndit la „Doctors' Commons" şi la afirmaţia lui *mister* Spen-

low că de s-ar atinge cineva de „Doctors' Commons", s-ar duce țara de rîpă.

Atît *missis* Steerforth, cît și Rosa Dartle s-au bucurat cînd m-au văzut. Am fost plăcut surprins cînd am băgat de seamă că Littimer lipsea și că în locul lui servea o slujnică tînără, care purta o bonetă cu panglici albastre și avea ochi a căror privire, cînd, din întîmplare, o întîlneai, era mai plăcută și te punea mai puțin în încurcătură decît aceea a respectabilului Littimer. Dar n-a trecut nici o jumătate de ceas de cînd sosisem, și am observat că *miss* Dartle mă urmărea îndeaproape și cu luare-aminte și că, pe furiș, compara fizionomia mea cu aceea a lui Steerforth, și pe aceea a lui Steerforth cu a mea, gata să surprindă orice schimbare de expresie. De cîte ori mă uitam la ea, îi vedeam fața încordată, cu sprîncenele încruntate, și ochii negri adînciți în orbite ațintiți asupra mea ; sau trecînd brusc de la mine la Steerforth ; sau cercetîndu-ne pe amîndoi deodată. Cînd își dădea seama că-i urmăresc căutătura ca de linx, nu se ferea deloc, ci, dimpotrivă, își ațintea privirea asupra mea cu o expresie și mai concentrată. Deși eram, și știam că sînt, nevinovat de orice rele m-ar fi putut bănui, am șovăit în fața ochilor ei ciudați, neputînd suporta strălucirea lor nesățioasă.

Toată ziua a fost parcă prezentă în toate colțurile casei în același timp. Cînd am stat de vorbă cu Steerforth în odaia lui, am auzit foșnetul rochiei ei pe mica galerie exterioară. Cînd m-am dus cu Steerforth pe pajiștea din dosul casei, să ne jucăm, ca odinioară, i-am zărit fața trecînd de la o fereastră la alta, ca o lumină rătăcitoare, pînă s-a oprit în dreptul uneia și ne-a iscodit. După prînz, cînd toți patru am pornit să ne plimbăm, mîna ei delicată m-a prins de braț ca un arc, ca să mă facă să rămîn în urmă, pînă ce Steerforth și maică-sa s-au depărtat atît de mult, încît nu ne puteau auzi, și atunci mi-a spus :

— A trecut multă vreme de cînd n-ați mai dat pe aici. E oare atît de atrăgătoare și de interesantă profesia

dumneavoastră încît vă absoarbe întreaga atenţie ? Vă întreb, pentru că ori de cîte ori nu ştiu ceva, doresc să mă informez. Spuneţi, aşa e ?

I-am răspuns că noua mea profesie îmi place destul de mult, dar că n-aş putea spune că mă absoarbe în aşa măsură.

— O ! Mă bucur, pentru că totdeauna îmi place să mi se atragă atenţia cînd greşesc. Vreţi să spuneţi că e cam searbădă ?

— Da, i-am răspuns, poate că e puţin cam searbădă.

— O ! Aşa se explică de ce aveţi nevoie de recreaţie, de schimbare, de distracţii şi aşa mai departe ! mi-a zis. Ah ! Foarte adevărat ! Dar nu e niţel cam... nu-i aşa... pentru el ? Nu pentru dumneavoastră.

O privire fugitivă către locul unde Steerforth se plimba la braţ cu maică-sa m-a lămurit la cine se referea ; dar afară de asta, n-am priceput nimic. Şi, fără nici o îndoială, acest lucru mi se citea pe faţă.

— Şi nu cumva... nu vreau să spun că *ar fi* aşa, dar aş vrea să ştiu... nu cumva îi impune un efort prea mare ? Nu cumva îl face să fie, poate, mai lăsător ca de obicei în privinţa vizitelor ce i le face... dînsei, care-i poartă o dragoste oarbă... nu ?

Şi rostind aceste cuvinte, a aruncat din nou o privire fugară spre el, după care s-a uitat la mine, de parcă ar fi vrut să-mi pătrundă gîndurile cele mai ascunse.

— *Miss* Dartle, i-am spus, vă rog să nu credeţi...

— Nu cred nimic ! Vai, Doamne, să nu vă închipuiţi c-aş crede ceva ! Nu-s bănuitoare. Întreb numai. Nu exprim o părere ! Vreau să-mi formez una din ceea ce îmi veţi spune. Atunci, nu e aşa ? Perfect ! Sînt cît se poate de fericită să ştiu acest lucru.

— Nu încape îndoială, i-am spus cam buimăcit, că nu pot fi ţinut răspunzător de faptul că Steerforth a lipsit de acasă mai mult ca de obicei... dacă într-adevăr a lipsit, fapt de care n-am cunoştinţă afară doar din spusele

dumneavoastră. Pînă aseară nu l-am văzut în acest lung interval.

— Nu ?

— Vă asigur că nu, *miss* Dartle !

De astă dată, cînd m-a privit în faţă, am văzut cum obrazul ei a devenit mai ascuţit şi a pălit, cum semnul vechii răni s-a lungit, întinzîndu-se peste buza deformată şi peste cea de jos, de-a curmezişul bărbiei. Mi s-a părut sinistră această transfigurare, precum şi licărirea din ochii ei în clipa cînd, fixîndu-mă, m-a întrebat :

— Atunci, ce face ?

Am repetat aceste cuvinte mai mult pentru mine decît pentru ea, de buimăcit ce eram.

— Atunci, ce face ? m-a întrebat, consumată de curiozitatea care o mistuia ca o văpaie. Ce urzeşte cu individul acela, care niciodată nu se uită la mine fără o impenetrabilă perfidie în ochi ? Nu vă cer să vă trădaţi prietenul dacă sînteţi cinstit şi credincios. Vă întreb numai ce îl mînă : ciuda, ura, mîndria, neliniştea, o idee năstruşnică, sau dragostea ? *Ce anume ?*

— *Miss* Dartle, i-am răspuns, cum aş putea să vă conving că nu ştiu despre Steerforth nimic mai mult decît ştiam cînd am venit întîia oară aici ? N-am idee. Cred că nu-i nimic la mijloc. Aproape că nici nu înţeleg ce vreţi să spuneţi.

Se uita fix la mine, cînd deodată crîncena cicatrice a fost străbătută de un fior, de o tresărire ce mi s-a părut că nu putea fi pricinuită decît de o durere ; un fior care a făcut să i se ridice un colţ al buzei într-o strîmbătură de dezgust sau de milă, amestecate cu dispreţ. Şi-a dus însă iute mîna la gură — o mînă atît de firavă şi delicată încît altă dată, cînd o ridicase ca să-şi ferească faţa de dogoarea focului, o comparasem în gînd cu un porţelan fin — şi precipitat, cu o inflexiune aspră, pătimaşă, mi-a spus doar atît :

— Vă conjur, nu spuneţi nimănui nici un cuvînt !

Missis Steerforth părea cît se poate de fericită lîngă fiul ei, iar Steerforth de astă dată s-a arătat deosebit de drăguţ şi de respectuos. Pentru mine era foarte interesant să-i văd împreună, nu numai pentru că se iubeau reciproc, ci şi pentru motivul că semănau foarte mult, semeţia şi impulsivitatea fiului, temperate de feminitate şi vîrstă, preschimbîndu-se la dînsa într-o demnitate plină de graţie. Şi nu o dată m-am gîndit că era o fericire că nu s-a ivit niciodată vreo neînţelegere adîncă între ei ; căci două firi atît de asemănătoare — aş spune mai degrabă două nuanţe ale aceleiaşi firi — ar fi mai greu de împăcat decît cele mai opuse caractere din lume. Trebuie să mărturisesc însă că izvorul acestei observaţii nu se afla în discernămîntul meu, ci în cuvintele Rosei Dartle.

La cină *miss* Dartle a zis :

— O, vă rog, spuneţi-mi, careva un lucru la care m-am gîndit toată ziua şi aş vrea să-l ştiu.

— Ce ai vrea să ştii, Rosa ? a întrebat-o *missis* Steerforth. Zău, nu fi misterioasă.

— Misterioasă ! O ! Într-adevăr ? Mă socoteşti misterioasă ?

— Nu te-am rugat de nenumărate ori, i-a răspuns *missis* Steerforth, să te exprimi desluşit şi firesc ?

— O ! Va să zică *nu* m-am exprimat în mod firesc ? s-a mirat *miss* Dartle. Te rog să fii îngăduitoare cu mine, căci nu întreb decît ca să mă lămuresc. Nu sîntem în stare să ne cunoaştem pe noi înşine.

— La tine asta a devenit un fel de a doua natură, a observat fără supărare *missis* Steerforth. Dar ţin minte, şi desigur că nici tu n-ai uitat, Rosa, că a fost o vreme cînd te purtai altfel, nu te fereai atît şi erai mai încrezătoare.

— Ai desigur dreptate, aşa se întîmplă că te trezeşti cu deprinderi proaste ! Chiar aşa ? Să mă feresc mai puţin şi să fiu mai încrezătoare ? Mă întreb, oare cum a fost cu *putinţă* să mă schimb aşa pe nesimţite ? Da, e cît se poate

de ciudat ! Trebuie să-mi dau silința s-ajung cum am fost altădată.

— Aș dori să ți-o dai, i-a spus zîmbind *missis* Steerforth.

— Vai ! Într-adevăr, am să mi-o dau, să știi ! Am să învăț să fiu sinceră de la... să văd... de la James.

— Nici că ai putea găsi un profesor mai bun, Rosa ! i-a replicat *missis* Steerforth înțepată, căci era o urmă de sarcasm în orice spunea Rosa Dartle, deși vorbea întotdeauna cum vorbise și de astă dată, cu aerul cel mai nevinovat din lume.

— De asta sînt sigură ! a întărit Rosa cu neobișnuită căldură. Dacă există vreun lucru de care să fiu sigură, apoi să știi că ăsta e.

Am avut impresia că *missis* Steerforth regreta că se formalizase, căci i-a spus amabil :

— Bine, dragă Rosa, dar tot nu ne-ai spus ce ai vrea să știi !

— Ce aș vrea să știu ? a repetat dînsa cu o răceală sfidătoare. Vai ! Aș vrea să știu doar dacă oamenii care au aceeași structură morală... e corectă expresia ?

— Tot atît de corectă ca oricare alta, a asigurat-o Steerforth.

— Mulțumesc... dacă oamenii care au aceeași structură morală riscă, atunci cînd între ei se ivește o neînțelegere gravă, să ajungă la o ruptură mai adîncă decît ceilalți.

— Cred că da, i-a răspuns Steerforth.

— Așa crezi ? Vai, Doamne ! Să presupunem, de pildă, deși această ipoteză e puțin probabilă, că s-ar isca o ceartă serioasă între tine și mama.

— Rosa dragă, a intervenit *missis* Steerforth rîzînd, pune o altă ipoteză ! James și cu mine, slavă Domnului, ne cunoaștem îndatoririle reciproce.

— Vai ! a făcut *miss* Dartle, dînd din cap și căzînd pe gînduri. Desigur. *Asta* ar împiedica ruptura ? Da, firește

c-ar putea. Exact. Îmi pare bine că în prostia mea am pus această ipoteză, căci sînt încîntată să aflu că îndatoririle ce le aveţi unul faţă de altul ar împiedica o ruptură ! Vă mulţumesc foarte mult.

Nu se cade să trec cu vederea o altă întîmplare mărunţă în legătură cu *miss* Dartle ; căci de ea am avut motive să-mi aduc aminte mai tîrziu, cînd trecutul ireversibil a ieşit la iveală în întregimea lui. În tot restul zilei, şi mai ales după acest episod, Steerforth s-a străduit, cu toată iscusinţa lui şi cu o perfectă naturaleţe, s-o vrăjească pe această făptură ciudată şi s-o preschimbe într-o interlocutoare agreabilă. Pentru mine n-a fost de mirare c-a izbutit. De asemenea, nu m-a surprins faptul că dînsa a încercat să reziste înrîuririi minunate a fermecătoarei lui măiestrii — a firii lui fermecătoare, cum credeam eu atunci — căci ştiam că era uneori urîcioasă şi afurisită. Am văzut cum i s-au schimbat cu încetul trăsăturile şi atitudinea ; am văzut-o privindu-l cu admiraţie crescîndă ; am văzut-o cum, tot mai slab — dar permanent înciudată, de parc-ar fi condamnat propria ei slăbiciune — încerca să ţină piept puterii farmecului său ; şi, în cele din urmă, am văzut privirea-i severă îmblînzindu-se, iar zîmbetul ei devenind blajin, şi am încetat să mă mai tem de ea, cum mă temusem tot restul zilei, şi am stat cu toţii în preajma căminului, pălăvrăgind şi făcînd haz ca nişte copii.

După plecarea ei, n-am mai rămas în sufragerie nici cinci minute ; nu ştiu dacă asta se datora împrejurării că zăbovisem cam mult acolo sau faptului că Steerforth îşi pusese în gînd să exploateze avantajul dobîndit.

— Cîntă la harpă, mi-a şoptit Steerforth, oprindu-se în dreptul uşii salonului, şi cred că, în ultimii trei ani, nimeni, afară de mama, n-a auzit-o cîntînd.

A rostit aceste cuvinte cu un zîmbet ciudat, care s-a risipit îndată, şi am intrat în salon, unde am găsit-o singură.

— Nu, nu te ridica, Rosa dragă, a rugat-o Steerforth (deşi dînsa se şi sculase). Fii şi tu drăguţă o dată şi cîntă-ne un cîntec irlandez.

— Ce nevoie ai tocmai de un cîntec irlandez ? l-a întrebat.

— Mare ! Mult mai mare nevoie decît de orice alt cîntec. Uite, şi Daisy iubeşte muzica din tot sufletul. Cîntă-ne un cîntec irlandez, Rosa, şi lasă-mă să stau jos şi să te ascult ca altădată.

Nu s-a atins de ea, nici de scaunul de pe care se ridicase, ci s-a aşezat lîngă harpă. Dînsa a rămas cîtva timp lîngă harpă, trecîndu-şi în chip straniu mîna dreaptă peste strune fără a le atinge. În cele din urmă, s-a aşezat, a tras brusc harpa mai aproape şi a început să cînte, acompaniindu-se din gură.

Era ceva — nu ştiu ce — în tuşeul ei sau în timbrul ei care imprima acestui cîntec o notă eterică ; niciodată în viaţa mea n-am auzit şi nici nu pot să-mi închipui ceva asemănător. Cîntecul era de o autenticitate cutremurătoare. Părea că nu fusese scris sau pus pe note nicicînd, ci ţîşnea din patima-i lăuntrică ; patimă ce-şi găsea expresia cea mai potrivită în sunetele grave ale glasului ei şi care se ascundea cînd se aşternea tăcerea. Am rămas încremenit cînd am văzut-o aplecîndu-se din nou asupra harpei şi trecîndu-şi dreapta peste strune, fără a cînta.

N-a trecut nici un minut, şi am fost trezit din visare : Steerforth se ridicase de pe scaun, se apropiase de ea şi o cuprinsese cu braţul, spunîndu-i :

— De aci înainte, Rosa, ne vom iubi foarte mult !

Dar dînsa îl lovise şi, îndepărtîndu-l cu furia unei pisici sălbatice, dăduse buzna afară din salon.

— Ce s-a întîmplat cu Rosa ? a întrebat *missis* Steerforth intrînd.

— S-a purtat ca un înger, mamă, i-a răspuns Steerforth, iar peste o clipă, drept compensare, a trecut la extrema cealaltă.

— Bagă de seamă, n-o scoate din sărite, James. Nu uita c-a devenit cam arţăgoasă şi că-i mai sănătos să nu fie zgîndărită.

Rosa nu s-a mai întors ; şi numele ei n-a mai fost pomenit pînă ce-am intrat în odaia lui Steerforth, ca să-i spun noapte bună. Atunci a început să rîdă pe socoteala ei şi m-a întrebat dacă-mi fusese dat să văd vreodată o fiinţă mai sălbatică şi mai de neînţeles.

I-am mărturisit că eram uluit peste măsură şi l-am întrebat dacă bănuieşte ce anume o supărase aşa de tare.

— Dumnezeu ştie, mi-a răspuns Steerforth. Orice, sau nimic ! Ţi-am mai spus că trage pe tocilă şi ascute fiece lucru, chiar şi pe sine însăşi. E un instrument tăios, şi se cade să fie mînuită cu mare băgare de seamă. E întotdeauna periculoasă. Noapte bună !

— Noapte bună, Steerforth dragă ! i-am zis. Plec mîine în zori, înainte ca să te trezeşti. Noapte bună !

Nu m-a lăsat să mă duc la culcare, şi punîndu-şi mîinile pe umerii mei, m-a ţinut în faţa lui cum făcuse şi cînd fusese la mine.

— Daisy, mi-a spus zîmbind, deşi naşii şi naşele tale nu ţi-au dat acest nume, mie aşa-mi place să-ţi spun... şi tare-aş vrea... aş vrea... aş vrea să poţi şi tu să-mi spui la fel.

— Pot să-ţi spun, dacă vreau, i-am răspuns.

— Daisy, dacă vreodată se va ivi ceva care să ne despartă, să-ţi aminteşti numai de părţile mele bune, băiete. Hai să cădem la această învoială. Dacă împrejurările ne vor despărţi vreodată, adu-ţi aminte de părţile mele bune.

— Steerforth, în ochii mei n-ai părţi bune şi părţi rele. În inima mea te iubesc şi te preţuiesc deopotrivă întotdeauna.

Am încercat atunci remuşcări atît de adînci că l-am nedreptăţit cîndva, fie numai cu umbra unei bănuieli, încît am fost gata-gata să-i mărturisesc. Numai temerea ca nu cumva s-o trădez pe Aghes şi nehotărîrea cum să ating

acest subiect fără a comite vreo indiscreţie m-au oprit înainte ca dînsul să-mi fi spus :

— Dumnezeu să te ajute, Daisy, şi noapte bună !

Numai datorită acestor ezitări *nu* i-am mărturisit ; apoi ne-am dat mîna şi ne-am despărţit.

A doua zi m-am sculat în zori, şi după ce m-am îmbrăcat fără zgomot, am aruncat o privire în odaia lui. Dormea un somn adînc ; cu capul pe braţ, aşa cum adesea îl văzusem dormind la şcoală.

Şi foarte curînd a venit vremea să mă minunez cum de nu-i tulbura nimic somnul atunci cînd l-am privit. Dormea — îl văd şi acuma — aşa cum adesea îl văzusem dormind la şcoală ; şi astfel, în ceasul acela tăcut, l-am părăsit.

Vai, niciodată, Dumnezeu să te ierte, Steerforth, niciodată nu-mi va mai fi dat să-ţi ating cu dragoste şi prietenie mîna inertă. Niciodată, niciodată !

CAPITOLUL

XXX

O JALE

Am ajuns seara la Yarmouth şi am tras la han. Ştiam că odaia de musafiri a lui Peggotty — odaia mea — va fi ocupată probabil peste scurt timp, dacă nu cumva Marele Oaspete, în faţa căruia fiecare muritor trebuie să se dea la o parte, se şi instalase în casă ; aşadar, m-am dus la han, unde am mîncat şi mi-am oprit loc pentru noapte.

Era 10 cînd am ieşit. Multe prăvălii erau închise, iar oraşul părea somnoros. Cînd am ajuns la prăvălia firmei Omer şi Joram, am găsit obloanele puse, dar uşa era deschisă. Zărindu-l pe *mister* Omer, care trăgea din lulea, aşezat în pragul salonaşului, am intrat şi l-am întrebat cum o mai duce.

— Ei, Doamne-Dumnezeule, ia te uită ! a exclamat *mister* Omer. Dar dumneata ce mai faci ? Ia loc. Sper că nu te supără fumul ?

— Cîtuşi de puţin, i-am răspuns. Chiar îmi place... din luleaua altuia.

— Va să zică, în luleaua dumitale, nu ? a spus *mister* Omer rîzînd. Cu atît mai bine, *sir*. Prost năravlaceitineri. Ia loc. Eu fumez, că-mi face bine la astm.

Mister Omer mi-a făcut loc şi mi-a adus un scaun. Apoi s-a aşezat la loc, gîfîind şi trăgînd cu nesaţ din lulea, ca şi cum în ea s-ar fi aflat provizia de aer fără de care ar fi pierit.

— Sînt mîhnit de ştirile proaste pe care le am despre *mister* Barkis, i-am zis.

Mister Omer s-a uitat la mine grav și a clătinat din cap.

— Știți cumva cum se simte astă-seară ! am întrebat.

— Tocmai asta voiam să vă întreb și eu, *sir*, dar n-am îndrăznit, mi-a răspuns *mister* Omer. E unul din neajunsurile branșei. Cînd cineva-i bolnav, *nu putem* să ne interesăm de mersul bolii.

Nu mă gîndisem la acest neajuns ; e drept, însă, că, înainte de a intra, mi-a fost teamă că voi auzi iar vechea melodie. Cînd a pomenit de acest neajuns, am recunoscut că așa stăteau lucrurile și am și spus-o.

— Da, da, mă-nțelegeți, a urmat *mister* Omer clătinînd din cap. Nu îndrăznim s-o facem. Dragă Doamne, dacă le-am trimite vorbă : „Firma «Omer și Joram» vă prezintă omagii și întreabă cum vă simțiți în dimineața asta", sau în după-amiaza asta, după cum ar fi cazul, asta ar fi o lovitură care pe mulți i-ar da gata.

Atît eu cît și *mister* Omer, am dat din cap, iar *mister* Omer s-a folosit de lulea pentru a se alimenta cu aer.

— E una dintre considerațiunile care impun membrilor branșei să se abțină de la actele de curtoazie pe care am dori adesea să le facem, mi-a zis *mister* Omer. Să luăm cazul meu. Îl cunosc pe *mister* Barkis de patruzeci de ani. Dar nu pot să mă duc să-ntreb : „Cum îi mai merge ?"

Mi-am dat seama că asta nu putea să-i vină ușor și i-am spus-o.

— Vreau să sper că nu-s mai interesat decît oricare altul, mi-a zis *mister* Omer. Uitați-vă la mine ! Pot să-mi dau ultima suflare în orice clipă, și, pe cît îmi dau seama, în această situație e puțin probabil c-aș mai putea fi interesat. E puțin probabil să fie un om care știe că-și poate da în orice clipă ultima suflare, așa ca foalele cînd se taie burduful ; mai ales cînd omul acela e și bunic.

— Firește că nu, am încuviințat.

— Nu că m-aş plînge de meseria mea, a urmat *mister* Omer. Nu, nicidecum. Fiecare meserie are, firește, părți bune și rele. Aș dori numai ca oamenii să nu se piardă atît de lesne cu firea.

Cu un aer blajin și îndatoritor, *mister* Omer a tras de cîteva ori din lulea, fără a spune nici un cuvînt ; apoi, reluînd prima idee, a zis :

— De aceea, ca s-aflăm cum o mai duce Barkis, sîntem siliți să ne mărginim la Em'ly. Știe ea prea bine ce gînduri nutrim și n-are, în privința noastră, mai multe temeri sau bănuieli decît dac-am fi niște mielușei. Minnie și Joram tocmai s-au dus la Barkis acasă (unde, după închidere, Em'ly se duce să-i dea o mînă de ajutor mătușii), ca să-ntrebe cum îi mai merge în astă seară ; dac-ați binevoi s-așteptați pînă se întorc, ați afla de la ei toate amănuntele. N-ați vrea să luați ceva ? Un grog, cu puțină apă ? Cînd fumez, mai beau din cînd în cînd și cîte un grog, mi-a zis *mister* Omer, ridicînd paharul, fiindcă se spune că moaie înghițitoarea prin care se face păcătoasa asta de respirație a mea. Dar, slavă Domnului, nu înghițitoarea-i bolnavă, a adăugat *mister* Omer, răgușit. Mereu îi zic fiicei mele Minnie : „Respirația să fie cum trebuie, că de înghițitoare n-am eu grijă !"

Într-adevăr, respira foarte greu și era îngrijorător să-l vezi rîzînd. Cînd și-a revenit, i-am mulțumit pentru grogul oferit, dar am refuzat, întrucît tocmai cinasem ; i-am spus însă că, de vreme ce mă poftise, voi aștepta pînă s-or întoarce fiica și ginerele lui, și l-am întrebat ce mai făcea micuța Em'ly.

— Să vă spun drept, *sir*, mi-a zis *mister* Omer, scoțînd luleaua din gură, ca să-și poată freca bărbia, am să fiu bucuros după ce am s-o văd măritată.

— De ce ? l-am întrebat.

— Nu prea e în apele ei deocamdată, mi-a explicat *mister* Omer. Nu că n-ar fi la fel de frumoasă ca totdeauna, căci e mai frumoasă, vă asigur că e mai frumoasă.

Nu că n-ar lucra la fel de bine ca totdeauna, căci lucrează. Lucra cît șase, și acum tot cît șase lucrează. Dar îi lipsește tragerea de inimă, mi-a zis *mister* Omer, și după ce și-a mai frecat puțin bărbia și a mai tras un fum, a adăugat : Nu știu dacă veți înțelege ce vreau să spun : „Trageți strașnic, nu vă încurcați, trageți cu sete, trageți toți o dată, băieți, ura !" Vedeți, *asta* mi se pare că-i lipsește lui Em'ly.

Chipul și gesturile lui *mister* Omer erau atît de expresive, încît, cu drept cuvînt, i-am putut face semn cu capul că-i înțelesesem gîndul. Faptul c-am priceput atît de repede i-a făcut plăcere, pare-mi-se, și a urmat :

— Eu, unul, socot că asta se datorește mai ales faptului că-i nehotărîtă. Am stat eu mult de vorbă cu unchiul ei, și cu logodnicul ei, seara, după lăsatul lucrului ; și socot că asta se datorește faptului că-i nehotărîtă. Nu trebuie să uitați nici o clipă, a urmat *mister* Omer, clătinînd binișor din cap, că Em'ly e o ființă nemaipomenit de iubitoare. Vorba ceea : „Din coadă de cîine nu mă faci sită de mătase". La asta nu mă pricep. Dar cred că totu-i cu putință dacă începi din vreme. A fost ea în stare, *sir*, ca din barcazul acela vechi să facă o locuință pe care nici o clădire din piatră și marmură n-o întrece !

— Într-adevăr, a făcut ! am adeverit.

— Face să vezi cum se ține fetița asta drăguță de unchiul ei, cum se agață de el și cum se alintă tot mai mult pe zi ce trece. Asta înseamnă că se dă o luptă în sufletul ei. Ce rost are s-o lungească mai mult decît trebuie ?

L-am ascultat cu luare-aminte pe acest bătrîn cumsecade și i-am dat dreptate din toată inima.

— De aceea le-am și spus-o, a urmat *mister* Omer pe un ton domol. Le-am spus : „Să nu credeți că Em'ly trebuie să rămînă aici pînă se-mplinește sorocul ucenicie. O lăsăm să plece oricînd poftiți. A lucrat mai bine decît mă așteptam ; a învățat mai repede decît credeam : «Omer și Joram» pot să renunțe dintr-o trăsătură de con-

dei la răstimpul ce a mai rămas : e liberă să plece cînd doriți. Și dacă vrea, după aceea, să lucreze pentru noi la domiciliu, cu atît mai bine. Dacă nu, tot bine. În nici un caz nu ne păgubește". Căci, vedeți dumneavoastră, mi-a zis *mister* Omer, atingîndu-mă cu pipa, s-ar putea oare ca un om suferind de astm ca mine, și care pe deasupra mai e și bunic, să-i facă greutăți unei floricele cu ochi albaștri, ca dînsa ?

— Nicidecum, i-am zis.

— Nicidecum ! Aveți dreptate ! mi-a zis *mister* Omer. Bine, *sir*, vărul ei... știți că se mărită cu un văr al ei ?

— Da, știu, i-am răspuns. Îl cunosc bine.

— Desigur că-l cunoașteți, a spus *mister* Omer. Bine, *sir !* Vărul ei, care, pare-se, e om cu stare și are mult de lucru, mi-a mulțumit cît se poate de frumos (s-a purtat, trebuie să mărturisesc într-un fel care mi-a făcut o impresie excelentă) și s-a dus și a închiriat o căsuță, așa cum ne-am dori fiecare dintre noi. Căsuța e acum gata mobilată în întregime și e frumoasă ca o casă de păpuși. Dacă nu s-ar fi întîmplat necazul acesta cu agravarea bolii bietului *mister* Barkis, azi ar fi fost gata căsătoriți, pot spune. Dar așa, au trebuit să mai amîne nunta.

— Și Em'ly, *mister* Omer ? I-am întrebat. Em'ly s-a mai liniștit ?

— Ei, la asta nu ne prea putem aștepta, mi-a răspuns, mîngîindu-și gușa. Despărțirea și toate schimbările aș putea spune, i se par în același timp și apropiate și foarte depărtate. Moartea lui Barkis n-ar trebui să le întîrzie cununia prea mult, dar dacă s-o mai chinui bietul om, s-ar putea să se tărăgănceze lucrurile. În orice caz, precum vedeți, e o situație destul de nesigură.

— Văd, i-am zis.

— Prin urmare, a spus mai departe *mister* Omer, Em'ly e cam abătută, și cam neliniștită, poate mai mult chiar decît înainte. Pe zi ce trece pare mai legată de unchiul ei și-i vine mai greu să se despartă de noi toți.

Cînd îi spun o vorbă bună, o podidesc lacrimile, și dacă ai vedea-o cînd e împreună cu fetița fiicei mele Minnie, n-ai mai uita-o niciodată. O, Doamne, cît de mult o iubește pe fetița asta ! a încheiat *mister* Omer, îngîndurat.

Avînd un prilej atît de bun, m-am grăbit să-l întreb pe *mister* Omer, înainte ca discuția noastră să fie întreruptă de înapoierea fiicei și a ginerelui său, dacă mai știa ceva despre Martha.

— Vai ! mi-a răspuns, clătinînd din cap și părînd foarte mîhnit. Nimic bun. Oricum ați lua-o, *sir*, e o poveste foarte tristă. Niciodată n-am crezut că fata asta ar fi o stricată. N-aș vrea să spun lucrul ăsta de față cu fiica mea, Minnie, fiindcă s-ar supăra, dar, zău, niciodată n-am crezut. Nici unul dintre noi n-a crezut.

Mister Omer, auzind pașii fiicei sale înaintea mea, m-a atins cu pipa și mi-a făcut semn cu ochiul, ca să-mi dea de veste. Imediat după aceea, Minnie a sosit împreună cu bărbatul ei.

Ne-au spus că starea lui *mister* Barkis era „cît se poate de proastă" că și-a pierdut cunoștința și că în bucătărie, în clipa cînd să plece, *mister* Chillip le spusese, foarte mîhnit, că nici chiar dacă la căpătîiul lui s-ar întruni Colegiul medicilor, Colegiul chirurgilor și toți membrii Asociației farmaciștilor, tot nu i-ar mai putea ajuta cu nimic. Pentru cele două colegii, precizase *mister* Chillip, era prea tîrziu, iar asociația n-ar fi putut face altceva decît să-i dea otravă.

Auzind aceste vești, și aflînd totodată că *mister* Peggotty se găsea acolo, am hotărît să mă duc și eu numaidecît. Le-am spus noapte bună lui *mister* Omer și soților Joram și, stăpînit de un simțămînt de jale care făcea ca *mister* Barkis să-mi pară o ființă cu totul nouă și deosebită, mi-am îndreptat pașii într-acolo.

Am bătut încetișor la ușă și mi-a deschis *mister* Peggotty. *Acesta*, cînd m-a văzut, nu s-a arătat nici pe departe atît de surprins cît m-aș fi așteptat. Am băgat de

seamă același lucru și la Peggotty cînd a coborît ; și de atunci am mai avut prilejul să-l observ și în alte împrejurări ; și cred că în preajma cutremurătorului deznodămînt, toate celelalte schimbări și surprize pierd orice însemnătate.

I-am strîns mîna lui *mister* Peggotty și am intrat în bucătărie, el închizînd încet ușa după mine. Micuța Em'ly ședea lîngă foc, acoperindu-și fața cu mîinile. În picioare, lîngă dînsa, stătea Ham.

Am vorbit în șoaptă, ascultînd din cînd în cînd dacă nu se aude vreun zgomot din odaia de sus. Cu prilejul ultimei mele vizite, nici că băgasem de seamă acest amănunt, dar de astă dată mi s-a părut ciudat că *mister* Barkis lipsea din bucătărie !

— Foarte frumos din partea'ncavoastră, *mas'r* Davy, mi-a spus *mister* Peggotty.

— Com nu se poate mai frumos ! a întărit Ham.

— Em'ly, draga mea ! a exclamat *mister* Peggotty. Ete-te ! A venit *mas'r* Davy. Hai, capul sus, frumoaso ! Nu-i spui nici un cuvînt lui *mas'r* Davy ?

Văd și acum cum a tresărit, străbătută de un fior. Și parcă mai simt și astăzi ce rece îi era mîna cînd i-am strîns-o. Unicul semn de viață a fost că s-a tras înapoi ; apoi s-a ridicat binișor de pe scaun și, tremurînd toată și fără a spune nici un cuvînt, s-a strecurat lîngă unchiul ei și și-a lăsat capul pe pieptul lui.

— Are o inimă atît de bună, a zis *mister* Peggotty, netezindu-i părul bogat cu mîna lui mare și aspră, încît nu poate-ndura durerea asta. E și firesc, *mas'r* Davy, la tineri nedeprinși cu încercările de acest fel și care sînt și sfielnici ca păsărica mea... E firesc !

Dînsa s-a ghemuit mai tare lîngă el, tăcută și fără a-și ridica privirea.

— Se face tîrziu, draga mea, i-a spus *mister* Peggotty, și a venit Ham să te ia acasă. Hai ! Du-te cu el, c-are

suflet tot atît de bun ca tine ! Ce-i, Em'ly ? Ce-i, frumoaso ?

Glasul ei n-a răzbătut pînă la mine, dar *mister* Peggotty își plecase capul într-o parte și părea s-o asculte, și apoi i-a zis :

— Să stai cu unchiul ? Nu, nu se cade să-mi ceri una ca asta ! Să stai cu unchiul, fetița mea, cînd acela care-n curînd îți va fi soț a venit să te petreacă acasă ? Ei, e de necrezut cît ține mititica asta la un bătrîn lup-de-mare ca mine ! a declarat *mister* Peggotty, uitîndu-se la noi cu nespusă mîndrie. Dar nu-i atîta sare în apa mării cîtă dragoste-i poartă ea unchiului ei... prostuța asta de Em'ly !

— Are dreptate Em'ly, *mas'r* Davy ! a spus Ham. Dac-așa vrea ea și dacă-i îngrijorată și speriată pe deasupra, o las aici pînă dimineață. Și rămîn și eu !

— Nu, nu, s-a împotrivit *mister* Peggotty. Nu se cade, un bărbat însurat ca tine — sau aproape însurat — să-și irosească o zi de lucru. Și nici să veghezi noaptea și să muncești ziua nu se cade. Asta nu merge ! Du-te acasă și te culcă ! Teamă că n-o s-avem destulă grijă de Em'ly știu că nu-ți e !

În fața acestor argumente, Ham a cedat și și-a luat pălăria, dînd să plece. Dar chiar și cînd a sărutat-o — și trebuie să spun că niciodată nu l-am văzut apropiindu-se de dînsa fără să-mi zic în gînd că fusese dăruit din naștere cu un suflet de *gentleman* — Em'ly mi s-a părut că se lipește mai tare de unchiul ei, ferindu-se parcă de Ham. Am închis ușa după el, pentru ca nimic să nu tulbure liniștea ce domnea în casă ; iar cînd m-am întors, l-am găsit pe *mister* Peggotty vorbindu-i mai departe micuței Em'ly.

— Acu mă duc sus, să-i spun mătușii c-a venit *mas'r* Davy ; asta o s-o mai lumineze puțintel. Pîn' mă-ntorc, șezi colo lîngă foc, dragă, și încălzește-ți mîinile, că-s înghețate. Nu se cade să fii atît de speriată și să pui totul la inimă. Cum ? Vrei să vii cu mine ? Bine, vino cu mine,

hai ! Sînt sigur, *mas'r* Davy, că fata asta nu şi-ar părăsi unchiul nici chiar dac-ar fi izgonit din casă şi ar fi nevoit să se culce pe dig, mi-a spus *mister* Peggotty, tot atît de mîndru ca şi înainte. Dar foarte curînd o să vină rîndul altuia, Em'ly foarte curînd o să vină rîndul altuia !

Mai tîrziu cînd, urcînd scara, am trecut prin faţa uşii odăiţei mele, în care era întuneric, mi s-a părut că dînsa era acolo, că o zăresc întinsă pe podea. Dar dacă într-adevăr ea a fost, sau n-a fost decît o iluzie pricinuită de umbrele din odaie, nici acuma nu ştiu.

Cît am stat în bucătărie, în faţa focului, am avut răgaz să reflectez asupra spaimei faţă de moarte pe care o resimţea micuţa Em'ly, care, adăugată celor spuse de *mister* Omer, mi s-a părut că ar fi pricina schimbării ei, şi pînă ce a coborît Peggotty, am avut răgaz, numărînd bătăile pendulei şi pătrunzîndu-mă de reculegerea din jur, să privesc mai cu îngăduinţă aceste slăbiciuni ale ei. Peggotty m-a îmbrăţişat, m-a binecuvîntat şi n-a mai contenit să-mi mulţumească pentru mîngîierea ce i-o aduceam (acestea au fost cuvintele ei) în această restriştе. M-a rugat apoi să vin sus, spunîndu-mi printre suspine că *mister* Barkis m-a iubit şi m-a admirat întotdeauna ; că deseori îi vorbise de mine înainte de a-şi pierde cunoştinţa ; şi că era încredinţată că dacă şi-ar recăpăta-o, s-ar bucura să mă vadă, dacă mai există ceva care să-l poată bucura pe lumea asta.

Cînd l-am văzut, mi s-a părut foarte puţin probabil că s-ar mai putea bucura de ceva. Zăcea cu capul şi umerii afară din pat, într-o poziţie incomodă, rezemat pe jumătate de lădiţa care-l costase atîtea oboseli şi griji. Am aflat apoi că, din clipa cînd nu s-a mai putut tîrî din pat ca s-o deschidă şi n-a mai fost în stare să se încredinţeze cu ajutorul băţului miraculos că lădiţa se afla în siguranţă, a cerut să fie aşezată pe un scaun lîngă pat, şi că de atunci, zi şi noapte, nu-şi mai ridicase mîna de pe ea. Şi acum îşi ţinea braţul pe lădiţă. Nu-şi mai dădea seama

de vreme și de oameni, dar lădița o păstra lîngă el ; și ultimele cuvinte pe care le rostise (în chip de explicație) fuseseră : „Haine vechi !"

— Barkis dragă ! i-a zis Peggotty aproape voioasă, aplecîndu-se asupra lui, în timp ce fratele ei și cu mine stăteam la celălalt capăt al patului. Uite, a venit băiatul meu scump, băiatul meu drag, *master* Davy, prin care m-ai pețit, Barkis ! Știi tu, acela prin care mi-ai trimis răvașe ! Nu vrei să-i spui nimic lui *master* Davy ?

A rămas mut și țeapăn, ca lădița de la care chipul lui împrumutase singura expresie ce o avea.

— O să se ducă o dată cu apele, mi-a zis *mister* Peggotty, ducînd mîna la gură.

Ochii îmi erau înecați în lacrimi, și la fel erau aceia ai lui *mister* Peggotty ; dar am repetat în șoaptă :

— Cu apele ?

— Pe litoral oamenii nu pot trece din viață, mi-a zis *mister* Peggotty, decît cînd apele coboară. Și nu se nasc decît cînd se ridică... nu vin pe lume, pînă nu-ncepe fluxul. Da, o să se ducă o dată cu apele. La trei juma se isprăvește refluxul, iar fluxul nu pornește decît după vreo juma de ceas. De apucă să trăiască pîn' ce-ncepe fluxul, supraviețuiește pînă trece, și nu se duce decît o dată cu mareea următoare.

Am rămas acolo, veghindu-l multă vreme... ceasuri întregi. Ce tainică înrîurire a avut prezența mea asupra lui, în starea în care se afla, n-am să mă încumet a spune ; fapt e că atunci cînd, într-un tîrziu, a început să aiureze, a îngăimat ceva despre vremea cînd mă ducea la școală.

— Își revine ! a exclamat Peggotty.

Mister Peggotty m-a atins și mi-a șoptit cu spaimă și reculegere :

— Se duce și el, și se duc și apele.

— Barkis, dragul meu... l-a îmbiat Peggotty.

— C. P. Barkis... a exclamat el cu glas stins. Femeie mai de treabă ca dînsa nici că mai e pe lume...

— Ia te uită ! A venit *master* Davy ! i-a zis Peggotty, căci deschisese ochii.

Eram cît pe-aci să-l întreb dacă mă recunoaște, cînd dînsul a dat să-mi întindă mîna și, zîmbind prietenos, mi-a zis deslușit :

— Barkis ar vrea...

Și, fiind ceasul refluxului, s-a dus o dată cu apele.

CAPITOLUL

XXXI

O ŞI MAI CUMPLITĂ JALE

Nu mi-a venit greu să iau hotărîrea că, la cererea lui Peggotty, să rămîn la ea pînă ce rămăşiţele pămînteşti ale bietului harabagiu vor fi făcut ultimul drum la Blunderstone. Cumpărase de mult, din propriile ei economii, un locşor în vechiul nostru cimitir, lîngă mormîntul „fetiţei ei scumpe", cum îi spusese întotdeauna mamei ; şi acolo urmau să se odihnească amîndoi.

Este şi astăzi o mîngîiere pentru mine gîndul că, ţinîndu-i de urît lui Peggotty şi făcînd pentru dînsa tot ce-mi stătea în putinţă (prea puţin, din păcate), mi-am manifestat din plin recunoştinţa. Cred însă că cea mai mare satisfacţie de ordin personal şi profesional am încercat-o cînd am luat asupra mea deschiderea testamentului lui *mister* Barkis.

Îmi revine meritul de a fi dat ideea să se caute testamentul în lădiţă. După oarecare cercetare a fost descoperit în lădiţă, pe fundul unei traiste, unde (pe lîngă resturi de paie) s-au mai găsit şi un vechi ceas de aur, cu lanţ şi breloc uri, pe care *mister* Barkis îl purtase la nunta sa şi pe care nu-l mai văzuse nimeni nici mai înainte, nici după acest eveniment ; o garnitură de accesorii pentru pipă din argint, avînd forma unui picior ; o cutie în formă de lămîie, plină cu ceşti şi farfurioare minuscule, cumpărată, bănuiesc, de *mister* Barkis ca să mi-o dăruiască încă pe vremea cînd eram copil, dar de care nu se îndurase să se despartă ; optzeci şi şapte de guinee şi jumătate, în

monede de cîte o guinee şi de cîte o jumătate de guinee ; două sute zece lire, în bancnote noi-nouţe ; chitanţe pentru plăţi efectuate în contul unor acţiuni ale Băncii Angliei ; o potcoavă veche, un şiling falsificat, o bucată de camfor şi o scoică. Din faptul că în interior aceasta din urmă era foarte lustruită şi avea luciri multicolore, am dedus că *mister* Barkis avusese unele idei confuze despre perle, dar că nu reuşise să şi le limpezească.

Ani de-a rîndul, *mister* Barkis cărase cu el lădiţa, zilnic, în cursele ce le făcea. Ca să nu bată la ochi, inventase o poveste cum că lădiţa aparţinea lui „*mister* Blackboy", şi că urma să rămînă în păstrarea lui Barkis pînă i-o va cere ; iar povestea asta o scrisese pe capacul lădiţei cu litere care acum abia se mai puteau descifra.

În toţi aceşti ani tezaurizase, urmărind scopuri lăudabile. Averea lui în numerar se ridica la aproape trei mii de lire. Uzufructul unui capital de o mie de lire îl lăsa lui *mister* Peggotty, pe tot timpul vieţii, urmînd ca după moartea acestuia, suma să fie împărţită în cote egale între Peggotty, micuţa Em'ly şi mine, sau aceluia sau acelora dintre noi care-ar supravieţui. Tot restul averii lui îl lăsa Clarei Peggotty, pe care o numea legatară universală şi executoare testamentară.

Cînd am dat citire cu glas tare şi cu solemnitatea cuvenită acestui document, explicîndu-le celor de faţă clauzele care-i priveau, m-am simţit ca un *proctor* în toată puterea cuvîntului. Şi am început să cred că a lucra la „Doctors' Commons" era o cinste mult mai mare decît bănuisem pînă atunci. După ce am cercetat cu luare-aminte testamentul, am declarat că e perfect valabil din toate punctele de vedere şi am făcut cîteva însemnări marginale cu creionul, mirîndu-mă singur de întinderea cunoştinţelor mele.

Săptămîna care a precedat înmormîntarea am petrecut-o absorbit de aceste îndeletniciri abstruse, întoc-

mind pentru Peggotty un inventar al bunurilor succesorale, punînd în ordine toate socotelile şi slujindu-i, spre mulţumirea ei şi a mea, de sfetnic şi îndrumător în toate privinţele. În tot acest răstimp n-am văzut-o niciodată pe micuţa Em'ly, dar mi s-a spus că urma să se căsătorească, fără nici un alai, peste două săptămîni.

N-am luat parte la înmormîntare în ţinută de rigoare, dacă mă pot exprima astfel. Vreau să spun că nu m-am îmbrăcat în haine negre şi cu crep, ca o sperietoare de ciori ; devreme, dimineaţă, m-am dus pe jos la Blunderstone şi am aşteptat în cimitir sosirea sicriului, care a fost urmat numai de Peggotty şi de fratele ei. *Gentleman*-ul cel nebun privea pe fereastra odăiţei mele ; copilul lui *mister* Chillip îşi clătina capul mare şi îşi rotea ochii bulbucaţi, ca să se uite la pastor peste umărul dădacei ; *mister* Omer sufla din greu, undeva în arierplan ; nu mai era nimeni altcineva de faţă, şi totul s-a petrecut în linişte. După ce înmormîntarea a luat sfîrşit, ne-am plimbat vreun ceas prin cimitir şi am smuls cîteva frunze tinere din copacul ce străjuia mormîntul mamei.

Aici mă cuprinde groaza. Un nor se lasă asupra oraşului situat în depărtare, spre care-mi îndrept iar paşii singuratici. Mă tem să mă apropii de el. Îmi este insuportabilă amintirea celor întîmplate în acea noapte de pomină, amintirea întîmplărilor pe care le voi retrăi dacă-mi urmez povestirea.

De înrăutăţit nu se vor înrăutăţi lucrurile dacă voi scrie despre ele. Dar nici de îmbunătăţit nu se vor îmbunătăţi dacă voi lăsa din mînă condeiul şovăitor. Faptele sînt consumate ; nimic nu le mai poate schimba.

A doua zi, bătrîna mea dădacă urma să plece cu mine la Londra, pentru validarea testamentului. Micuţa Emily se afla la *mister* Omer. Seara urma să ne întîlnim cu toţii la locuinţa amenajată în vechiul barcaz. Ham avea s-o

aducă pe Emily la ora obişnuită. Eu urma să mă întorc singur. *Mister* Peggotty şi soră-sa aveau să se înapoieze împreună, aşa cum veniseră, şi să ne aştepte pe înserat lîngă focul din cămin.

M-am despărţit de ei în dreptul portiţei unde odinioară vizionarul Strap [1] se odihnise cu traista lui Roderick Random ; în loc s-o pornesc de-a dreptul spre casă, am mers o bucată pe drumul ce ducea spre Lowestoft. Apoi m-am întors şi m-am îndreptat către Yarmouth. Am poposit la un han curăţel, la vreo milă sau două depărtare de podul umblător de care am mai amintit, şi am stat la masă ; astfel a trecut ziua, iar cînd am ajuns la bac, se înnoptase. Ploua cu găleata şi bătea un vînt cumplit, dar luna se afla în dosul norilor, aşa că nu era întuneric.

Curînd am zărit casa lui *mister* Peggotty şi lumina care licărea prin geam. Păşind de-a dreptul peste nisipurile în care piciorul se înfunda la fiecare pas, am ajuns la uşă şi am intrat.

Înăuntru domnea o atmosferă foarte plăcută. *Mister* Peggotty isprăvise de fumat luleaua de seară, şi se făceau pregătiri pentru cină. Focul ardea vesel, cenuşa fusese strînsă, iar lădiţa o aştepta pe micuţa Emily la locul ştiut. Peggotty şedea la locul ei de altădată, şi (dacă n-ar fi purtat altă rochie) ai fi zis că nici nu-l părăsise vreodată. Îşi reluase cutia de lucru, cu poza catedralei Sfîntul Paul pe capac, cu ruleta ca o colibă, în care era înfăşurat iardul, şi cu mucul de lumînare ; şi totul era neschimbat. În colţul ştiut, *missis* Gummidge părea că se frămîntă, aşa că avea aerul ei obişnuit.

— Aţi venit cel dintîi, *mas'r* Davy ! m-a întîmpinat *mister* Peggotty radios. Scoateţi-vă haina, *sir,* dacă-i udă.

— Mulţumesc, *mister* Peggotty, i-am răspuns, dîndu-i mantaua să mi-o atîrne. Nu s-a udat.

[1] Valetul şi prietenul lui Roderick Random, eroul romanului cu acelaşi titlu de Smollett.

— Aveţi dreptate, mi-a zis, pipăind-o la umeri. E uscată ca iasca ! Staţi jos, *sir*. Nu-i nevoie să vă mai spun bun venit, căci la noi sînteţi binevenit oricînd, v-o spun din toată inima !

— Mulţumesc, *mister* Peggotty, de asta sînt încredinţat. Ei, Peggotty, i-am spus apoi dădacei sărutînd-o, ce mai faci, bătrînico ?

— Ha, ha ! a rîs *mister* Peggotty, luînd loc lîngă noi şi frecîndu-şi mîinile, uşurat de apăsarea din ultima vreme şi sincer bucuros. Nu se află femeie pe lume, *sir* — cum i-am şi zis — care să aibă cugetul mai împăcat. Şi-a făcut datoria faţă de răposatu, şi răposatu a ştiut treaba asta ; şi răposatu s-a purtat cuviincios cu ea, aşa cum şi dînsa s-a purtat cuviincios cu răposatu ; şi... şi... *totu-i* în ordine !

Missis Gummidge a gemut.

— Sus inima, mămuco ! a îndemnat-o *mister* Peggotty (dar ne-a făcut semn cu capul că recentele întîmplări erau, firește, făcute să-i trezească amintirea bătrînului). Nu fi abătută ! Hai, curaj, numai puţintel curaj, şi, ai să vezi, restul o să vină de la sine.

— Nu, Dan'l, nu pentru mine, i-a întors *missis* Gummidge. Aşa mi-e scris, să rămîn orfană şi oropsită.

— Nu, nu-i deloc aşa, a contrazis-o *mister* Peggotty, căutînd să-i risipească jalea.

— Ba da, ba da, aşa-i, Dan'l, a stăruit *missis* Gummidge. Nu mi-e scris mie să trăiesc între oameni care au moştenit atîţia bani. Toate-mi merg anapoda. Mai bine ar fi să scăpaţi de mine.

— Ei, dar com aş putea să cheltuiesc eu banii ăia fără matale ? a mustrat-o *mister* Peggotty. Ce-s vorbele astea ? Nu-ţi dai seama c-am nevoie de'neata acuma mai mult ca oricînd ?

— Ştiam eu şi nainte că n-are nimeni nevoie de mine, a izbucnit *missis* Gummidge cu mare jale, şi acum iată

că mi-o și spuneți ! Cum m-aș fi putut aștepta să aibă cineva nevoie de mine, cînd nu-s decît o biată făptură orfană și oropsită, căreia toate-i merg anapoda ? !

Mister Peggotty s-a cutremurat cînd a băgat de seamă că rostise cuvinte susceptibile să fie astfel răstălmăcite, dar Peggotty l-a oprit să răspundă, clătinînd din cap și trăgîndu-l de mînecă. După ce, cu mîhnire adîncă, privind-o pe *missis* Gummidge timp de cîteva clipe, *mister* Peggotty s-a uitat la pendula nemțească, s-a ridicat, a scurtat mucul lumînării, și a așezat-o în fața ferestrei.

— Așa ! a zis mulțumit. Așa, *missis* Gummidge ! (*Missis* Gummidge a gemut ușor. Fereastra luminată, ca de obicei ! Vă-ntrebați, desigur, pen'ce, *sir* ? Păi, pentru micuța noastră Em'ly ! Vedeți 'neavoastră, poteca-i cam întunecoasă și singuratică după căderea nopții : de aceea, dacă-s acasă la ceasul cînd obișnuiește să se întoarcă pon întotdeauna lumînarea în fereastră. Asta, vedeți 'neavoastră, a adăugat *mister* Peggotty, aplecîndu-se vesel spre mine, are două rosturi. „Is acas' !" zice ea, adică zice Em'ly. De asemenea, Em'ly își zice : „E și unchiu acas' !" Căci dacă nu-s acasă nu se pune lumina.

— Ce copil ești ! i-a spus Peggotty, căreia îi era cu atît mai drag din această pricină.

— Drept să spun, a răspuns *mister* Peggotty, stînd cu picioarele răsghinate și frecîndu-le mulțumit cu mîinile și privind cînd spre noi, cînd spre foc, nu-mi vine a crede. Nu prea am mutră de copil.

— Nu tocmai, a încuviințat Peggotty.

— Nu, a repetat *mister* Peggotty rîzînd, n-am mutră de copil, dar știi, dacă mă gîndesc bine... Puțin îmi pasă ! Ascultă ce-ți spun. Cînd mă duc să văd căsuța aia frumușică a micuței Em'ly, ce să spun, sînt... sînt ca vrăjit, a declarat *mister* Peggotty, apăsînd subit asupra acestor cuvinte. Iac-așa ! Ce să spun, o regăsesc parcă pe Em'ly în lucrurile cele mai mărunte. Le iau în mînă, le las jos

și le ating cu aceeași băgare de seamă cu care-aș atinge-o pe Em'ly. La fel și cu bonetele ei, și cu toate celelalte. Pentru nimic în lume n-aș suferi să le boțească cineva. Se prea poate să ai dreptate, în ochii tăi nu-s decît un copil, cu toată înfățișarea mea de arici-de-mare, a încheiat *mister* Peggotty, rîzînd cu hohote.

Am rîs și eu și Peggotty, dar mai puțin zgomotos.

— Vezi, a urmat *mister* Peggotty, după ce și-a mai frecat picioarele o bucată de vreme, asta se datorește, cred, faptului că pe vremea cînd nu-mi ajungea nici pînă la genunchi, m-am jucat atît de mult cu ea de-a turcii, de-a franțujii, de-a rechinii și de-a tot felul de venetici... ei, Doamne, așa-i... și de-a leii, și balenele, și de-a mai știu eu ce... Și, vezi, așa m-am deprins. Uite-acum, la lumînarea asta, a zis *mister* Peggotty, arătînd vesel cu mîna înspre fereastră, știu prea bine că, după ce s-o mărita și ne-o părăsi, o s-o pun mereu în același loc. Știu prea bine că seara, ori de cîte ori voi fi aici (și, Doamne, chiar dac-aș ajunge nespus de bogat, unde în altă parte aș putea să mă duc ?) și dînsa n-o să fie aici, am să pun lumînarea în fereastră și am să mă așez în fața căminului, ca și cum aș aștepta-o, cum aștept acum. Ai dreptate, a recunoscut *mister* Peggotty rîzînd din nou cu hohote, nu-s decît un copil cu înfățișare de arici-de-mare ! Și chiar în clipa asta, cînd văd lumînarea aprinsă, îmi zic : „Em'ly o vede ! Em'ly vine !" Ai dreptate, nu-s decît un copil cu înfățișare de arici-de-mare ! Ai perfectă dreptate, a încheiat *mister* Peggotty, întrerupîndu-și hohotele de rîs și bătînd din palme, căci, iat-o !

Dar nu era decît Ham. Pare-se că ploaia se întețise de cînd venisem, căci Ham își trăsese pe ochi pălăria ceruită de marinar.

— Unde-i Em'ly ? l-a întrebat *mister* Peggotty.

Ham a făcut un semn din cap, vrînd parcă să arate că era afară. *Mister* Peggotty a luat lumînarea din fereastră,

i-a tăiat mucul, a pus-o pe masă și s-a apucat să aţîţe focul, cînd Ham, care nu se mișcase, a spus :

— *Mas'r* Davy, n-aţi vrea să veniţi puţin afară, să vedeţi ce vrem să vă arătăm Em'ly și cu mine ?

Am ieșit împreună. La ușă, cînd am trecut pe lîngă el, am băgat de seamă cu spaimă și mirare că era palid ca un mort. M-a împins repede afară și a tras ușa după noi. Numai după noi.

— Ham, ce s-a întîmplat ?

— *Mas'r* Davy...

Vai nenorocitul, amarnic a mai început să plîngă !

Am înlemnit în fața acestei izbucniri de jale. Nu mai știu ce mi-am închipuit sau ce anume presimţiri am avut. N-am putut decît să stau și să mă uit la el.

— Ham ! Bunul și sărmanul meu prieten ! Pentru numele lui Dumnezeu, spune-mi, ce s-a întîmplat ?

— *Mas'r* Davy, dragostea mea — mîndria și nădejdea inimii mele — pentru care mi-aș fi dat și viaţa și mi-aș mai da-o încă... a fugit !

— A fugit !

— Em'ly a fugit ! Vai, *mas'r* Davy, închipuiţi-vă numai com a fugit, dacă eu (care o iubesc mai presus de orice) mă rog bunului și milostivului Dumnezeu mai degrabă să-i ia viaţa decît s-o lase să se afunde în mocirlă și să se acopere de rușine !

Pînă în clipa de faţă căutătura ochilor săi ridicaţi către cerul întunecat, tremurul mîinilor sale împreunate, durerea ce i se citea pe faţă au rămas legate în mintea mea de acele ţărmuri pustii. Pentru mine sînt pe veci cufundate în beznă, și dînsul este singur în mijlocul scenei.

— 'Neavoastră sînteţi om învăţat, mi-a zis apoi cu glas precipitat, și știţi ce-i mai bine și mai potrivit. Ce să le spun celor din casă ? Cum să-i dau lui vestea asta cumplită, *mas'r* Davy ?

Am văzut uşa mişcîndu-se şi am încercat, instinctiv, să ţin clanţa dinafară, ca să mai cîştig o clipă. Era însă prea tîrziu. *Mister* Peggotty a scos capul pe uşă, şi niciodată nu voi uita cum s-a schimbat la faţă cînd ne-a văzut, nici de mi-ar fi dat să trăiesc cinci sute de ani.

Îmi amintesc un geamăt şi un ţipăt sfîşietor, şi femeile îmbulzindu-se în jurul lui, şi noi toţi ceilalţi în picioare în odaie ; eu ţinînd în mînă o hîrtie ce mi-o dăduse Ham ; iar *mister* Peggotty, cu haina descheiată, cu părul răvăşit, cu faţa şi buzele foarte albe şi cu un fir de sînge ce i se prelingea pe piept (cred că-i ţîşnise pe gură), se uita ţintă la mine.

— Citiţi-o, *sir* mi-a şoptit el cu glas tremurător. Dar încet, vă rog. Nu ştiu dac-o să pot înţelege.

În mijlocul unei tăceri mormîntale, am citit de pe fila pătată de lacrimi :

Cînd voi, care mă iubiţi mult mai mult decît aş fi meritat vreodată, chiar şi cînd aveam cugetul curat, o să citiţi aceste rînduri, eu am să fiu departe...

— „Am să fiu departe"... a îngînat dînsul. Staţi ! Em'ly departe. Citiţi înainte !

Mîine în zori am să părăsesc căminul meu drag, dragul meu cămin... vai, căminul meu drag...

Scrisoarea era datată din ajun.

„...Şi n-am să mă mai întorc niciodată, afară numai dacă dînsul mă va aduce înapoi o lady. *Diseară, multe ceasuri după ce voi fi plecat, veţi găsi această scrisoare în locul meu. Vai, de-aţi şti cum mi se rupe inima ! Dacă ai şti cît sufăr măcar tu, căruia i-am făcut atîta rău şi care niciodată nu mă vei putea ierta ! Prea sînt păcătoasă ca să-ţi scriu despre mine ! Vai, caută mîngîiere în gîndul că sînt atît de dezmăţată. Pentru numele lui Dumnezeu, te*

rog spune-i unchiului că mai mult ca acuma nu l-am iubit niciodată ! Daţi uitării cît de buni şi prietenoşi aţi fost voi toţi cu mine — dă uitării faptul că trebuia să ne căsătorim — şi încercaţi de vă gîndiţi la mine ca şi cum aş fi murit de mică şi aş fi înmormîntată departe. Roagă-te cerului, de care mă despart acum, să aibă milă de unchiul ! Spune-i că mai mult ca acum nu l-am iubit niciodată. Fii mîngîierea lui ! Îndrăgosteşte-te de o fată bună, care pentru unchiul să fie ceea ce am fost eu cîndva, care să-ţi fie credincioasă şi să fie vrednică de tine, şi să nu ai parte în viaţă de altă ruşine decît aceea pe care eu ţi-am adus-o. Dumnezeu să vă binecuvînteze pe toţi ! Mă voi ruga deseori, în genunchi, pentru voi. Dacă dînsul nu mă va aduce înapoi o lady şi nu voi mai cuteza să mă rog pentru mine, mă voi ruga pentru voi toţi. Spune-i unchiului toată dragostea mea, acum cînd mă despart de el. Ultimele lacrimi şi ultimele mulţumiri sînt pentru unchiu !

Asta era tot.

Multă vreme după ce sfîrşisem de citit, a rămas cu ochii aţintiţi asupra mea. În cele din urmă m-am încumetat să-i întind mîna şi să-l rog, aşa cum m-am priceput, să se stăpînească.

— Mulţumesc, *sir*, mulţumesc, mi-a răspuns, fără nici o schimbare în expresie.

I-a vorbit şi Ham. *Mister* Peggotty a luat parte în aşa măsură la durerea *lui*, încît i-a strîns mîna ; dar a rămas neclintit, şi nimeni n-a îndrăznit să-l tulbure.

În cele din urmă, ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un vis urît, *mister* Peggotty şi-a întors încet privirea de la mine şi s-a uitat de jur împrejur prin odaie. Apoi a întrebat cu glas scăzut :

— Cine-i ? Vreau să-i ştiu numele.

Ham mi-a aruncat o privire şi brusc m-am cutremurat,

— Este de presupus că-i un bărbat la mijloc, a insistat *mister* Peggotty. Cine-i ?

— *Mas'r* Davy ! s-a rugat Ham. Ieşiţi puţin şi lăsaţi-mă să-i spun. Nu-i nevoie s-auziţi ce-i spun, *sir*.

M-am cutremurat din nou. M-am prăbuşit pe un scaun şi am încercat să-i răspund ; dar limba mi se împleticea în gură şi ochii îmi erau împăienjeniţi.

— Vreau să-i ştiu numele ! l-am auzit spunînd din nou.

— În vremea din urmă, a zis Ham şovăind, un servitor a fost văzut dînd tîrcoale pe aici. A fost văzut şi un *gen'lm'n*. Ţineau unul de altul.

Mister Peggotty asculta nemişcat ca şi înainte, cu singura deosebire că acum îşi aţintise privirea asupra lui.

— Noaptea trecută, servitorul a urmat Ham, a fost văzut împreună cu biata noastră fetiţă. De o săptămînă şi mai bine se afla ascuns undeva pe aici. Se zicea că ar fi plecat, dar el se ascundea. Zău, ieşiţi puţin, *mas'r* Davy, ieşiţi !

Am simţit braţul lui Peggotty în jurul gîtului, dar nu m-aş fi putut urni din loc nici dacă s-ar fi prăbuşit casa peste mine.

— Afară din oraş, pe şoseaua ce duce la Norwich, azi în zori a fost văzută o trăsură necunoscută, cu cai înhămaţi, a urmat Ham. Servitorul acela ba venea, ba pleca şi iar venea la trăsură. Cînd a venit ultima oară, Em'ly era cu el. Celălalt era înăuntru. Ăsta-i vinovatul.

— Doamne-Dumnezeule ! a izbucnit *mister* Peggotty, trăgîndu-se înapoi şi ridicînd mîna, de parcă ar fi vrut să se ferească de o vedenie îngrozitoare. Să nu-mi spui că se numeşte Steerforth !

— *Mas'r* Davy, a exclamat Ham cu vocea sugrumată, nu-i vina 'neavoastră, departe de mine gîndul de a vă face vreo vină, dar numele lui e Steerforth, şi-i un ticălos afurisit !

Mister Peggotty n-a scos nici un cuvînt, n-a vărsat nici o lacrimă, n-a făcut nici o mișcare, pînă ce, parcă trezindu-se subit, și-a smuls din cui scurta cea groasă.

— Ajutați-mă s-o îmbrac ! Sînt ca trăsnit și nu pot singur, a zis nerăbdător. Ajutați-mă s-o îmbrac. Așa ! a zis după ce cineva l-a ajutat să îmbrace scurta. Acum dați-mi și pălăria de colo !

Ham l-a întrebat unde voia să se ducă.

— Mă duc să-mi caut nepoata. Mă duc după Em'ly a mea. Mai întîi mă duc să sparg barca aceea și s-o dau la fund, așa cum mă jur pe viața mea că l-aș fi înecat și pe *el* dac-aș fi avut cea mai mică bănuială de ce dospea în mintea lui ! Să mă bată Dumnezeu, a urmat el minios, cu pumnul drept încleștat, dacă nu l-aș fi înecat, așa cum ședea înaintea mea, cum stăteam față în față, și dacă n-aș fi avut cugetul împăcat ! Mă duc să-mi caut nepoata.

— Unde ? a strigat Ham, tăindu-i drumul spre ușă.

— Pretutindeni ! O să-mi caut nepoata în lumea întreagă. Am s-o găsesc pe biata mea nepoată batjocorită și am s-o aduc înapoi ! Nimeni să nu-ncerce a mă opri ! Îți spun că mă duc să-mi caut nepoata !

— Nu, nu ! a strigat *missis* Gummidge, apucată de un acces de plîns, despărțindu-i. Nu, nu, Dan'l, nu-n halul în care te afli acum ! Ai să pleci s-o cauți nițel mai tîrziu, bietul, bietul meu Dan'l, și o să fie bine ! Da' nu-n halul ăsta ! Șezi jos și iartă-mă, Dan'l, dacă ți-am pricinuit necazuri ! Ce sînt toate supărările *mele* față de asta ? Și hai să ne amintim de vremurile cînd dînsa nu era decît o orfană, și Ham la fel, cînd cu nu eram decît o văduvă săracă, și m-ai luat în casa ta. Asta o să-ți mai aline inima, Dan'l, a urmat dînsa, lăsîndu-și capul pe umărul lui, și ai să-nduri mai bine durerea, căci, doar știi făgăduiala, Dan'l : „Ori de cîte ori ați făcut aceste lucruri unuia dintre acești foarte neînsemnați frați ai mei, mie mi le-ați făcut" ; și aceste cuvinte nu pot să nu se adeverească sub

acest acoperiș, care ne-a fost adăpost atîția, atîția ani de-a rîndul !

Se liniștise aproape ; și cînd l-am auzit plîngînd, pornirea ce simțeam să cad în genunchi, să le cer iertare pentru năpasta ce-o adusesem asupra casei lor și să-l blestem pe Steerforth a făcut loc unei porniri mai sănătoase. Inima-mi atît de împovărată a aflat aceeași ușurare și am plîns și eu.

CAPITOLUL

XXXII

PRIMII PAȘI ÎNTR-O LUNGĂ CĂLĂTORIE

Ceea ce-mi pare mie firesc cred că trebuie să pară firesc și altora, și de aceea nu mă sfiesc să spun că niciodată nu l-am iubit mai mult pe Steerforth decît în clipa în care legăturile care ne uneau au fost rupte. În momentele de adîncă amărăciune, după ce a ieșit la iveală ticăloșia lui, am prețuit mai mult ca oricînd strălucitele sale aptitudini, m-am înduioșat mai tare gîndindu-mă la părțile lui bune și am recunoscut mai nepărtinitor acele însușiri care i-ar fi îngăduit să ajungă un om plin de noblețe și să-și făurească un nume mare. Cu toate că îmi dădeam prea bine seama de rolul pe care, fără voie, îl jucasem în profanarea unui cămin nepătat, cred că dacă întîmplarea mi l-ar fi scos în cale, n-aș fi fost în stare să-i fac nici o mustrare. Deși încetase să mă mai fascineze, l-aș fi iubit mai departe și aș fi păstrat cu atîta duioșie amintirea vechii mele afecțiuni pentru dînsul, încît cred că m-aș fi purtat ca un copil slab la minte, asta în toate privințele, afară de una, și anume : în privința gîndului că am mai putea fi vreodată prieteni. Iluzia asta n-am mai nutrit-o nicicînd. Simțeam așa cum simțise și el, de altfel, că între noi totul era sfîrșit. N-am aflat niciodată ce amintiri avea despre mine — pesemne că vor fi fost fugare, lesne de alungat — eu însumi îmi aminteam de el ca despre un prieten scump care a murit.

Da, Steerforth, de mult ai părăsit scena acestei jalnice povestiri ! S-ar putea ca, fără voie, la scaunul Judecății

de Apoi, durerea mea să fie socotită drept mărturie împotriva ta ; știu însă că niciodată gîndurile sau reproșurile mele amare nu te vor învinui !

Vestea acestei întîmplări s-a răspîndit atît de iute în oraș, încît a doua zi dimineață, cînd am trecut pe străzi, am auzit oamenii vorbind de ea pe la porți. Mulți erau severi cu dînsa, iar cîțiva, puțini la număr, dădeau vina pe el, dar în ceea ce-i privea pe tatăl adoptiv și pe logodnic toți erau de aceeași părere. Oamenii de toate categoriile le arătau un respect plin de bunăvoință și delicatețe. Dis-de-dimineață, cînd i-au văzut pe amîndoi trecînd cu pași rari pe plajă, marinarii s-au ținut deoparte, și pîlcuri-pîlcuri au vorbit între ei, compătimindu-i.

I-am întîlnit și eu pe plajă, chiar la marginea apei. Aș fi văzut cît de colo că nu închiseseră ochii toată noaptea, chiar și dacă Peggotty nu mi-ar fi spus că rămăseseră împietriți, așa cum îi lăsasem, pînă s-a luminat de ziuă. Păreau vlăguiți ; și mi s-a părut că într-o singură noapte capul lui *mister* Peggotty se plecase mai mult decît în toți anii de cînd îl cunoșteam. Dar amîndoi erau dîrzi și întunecați ca marea, care, în clipa aceea, se întindea calmă, fără valuri, sub cerul plumburiu, legănată însă la intervale regulate de o hulă puternică — întocmai ca o făptură ce răsuflă în somn — tivită la orizont cu o geană de lumină argintie, dăruită de soarele nevăzut.

— Am chibzuit o mulțime despre ce s-ar cuveni și despre ce nu s-ar cuveni să facem, mi-a spus *mister* Peggotty, după ce am făcut împreună vreo cîțiva pași în tăcere. Dar acum știm ce cale trebuie s-apucăm.

Uitîndu-mă la Ham, care tocmai privea în larg, la acea geană de lumină depărtată, mi-a trecut deodată prin minte un gînd înfricoșător — cu toate că fața-i era calmă, cu toate că pe față nu i se citea altceva decît o hotărîre de neclintit — și anume gîndul că de l-ar întîlni pe Steerforth, l-ar ucide.

— Aici mi-am făcut datoria, *sir*, a zis *mister* Peggotty. Acum trebuie să mă duc s-o caut... S-a oprit o clipă, şi apoi a urmat cu glas mai hotărît : Mă duc s-o caut. Asta mi-e datoria de acum înainte.

Cînd i-am cerut să-mi spună unde avea de gînd s-o caute, a clătinat din cap şi m-a întrebat dacă hotărîsem să plec la Londra a doua zi. I-am răspuns că anume nu plecasem azi, pentru a-i putea fi de folos, dar că eram gata de plecare oricînd ar fi dorit.

— Mîine plec cu 'neavoastră, *sir*, dacă nu vă e cu supărare, mi-a zis.

Am mai mers o bucată de vreme împreună, în tăcere.

— Ham o să-şi vadă mai departe de lucrul lui, a reluat el, şi o să locuiască la soru-mea. Cît despre vechiul barcaz...

— Aveţi de gînd să-l părăsiţi, *mister* Peggotty ? l-am întrebat cu glas scăzut.

— Locul meu, *mas'r* Davy, nu mai e aici, mi-a răspuns. Dacă vreodată de cînd este întunerec deasupra adîncului s-a scufundat o ambarcaţiune, nu-ncape îndoială că barcazul a naufragiat. Dar nu, *sir* nu : asta nu-nseamnă c-aş avea de gînd să-l las în părăsire. Departe de mine.

Am mai mers o bucată ca mai înainte, pînă ce a început să-mi explice :

— Dorinţa mea, *sir*, e ca zi şi noapte, iarna şi vara, s-arate aşa cum a arătat întotdeauna, de cînd l-a văzut ca întîia oară. Dacă s-ar întîmpla vreodată să vină-napoi, n-aş vrea ca vechiul cămin să-i pară neprimitor, ci, dimpotrivă, înţelegeţi 'neavoastră, aş vrea s-o atragă, s-o îmbie, ca, înfruntînd ploaia şi vîntul, să se apropie ca o nălucă de ferestruică şi s-arunce o privire înăuntru, să revadă colţişorul de lîngă foc. S-ar putea ca atunci, *mas'r* Davy, văzînd-o numai pe *missis* Gummidge, să prindă curaj şi să intre tremurînd ; s-ar putea chiar să se culce în patul ei şi să-şi odihnească din nou capul zbuciumat acolo unde fusese atît de veselă altădată.

N-am fost în stare să-i răspund, cu toate c-am încercat.

— În fiecare noapte, a urmat *mister* Peggotty, îndată ce se lasă întunericul, lumînarea va fi aşezată la locul ei obişnuit, lîngă geam pentru ca, de-ar zări-o cumva, să-i spună parcă : „Vino-napoi, fetiţo, vino-napoi !“ Dacă pe-nserate ai s-auzi vreodată ciocănind la uşa mătuşii, să nu te duci să deschizi, Ham, mai ales de vei auzi ciocănind uşor. Mai bine ca — nu tu — s-o întîmpine pe copila mea pierdută !

Ne-a luat-o puţin înainte şi a mers singur cîteva minute. M-am uitat iar la Ham în acest interval, şi văzînd că avea aceeaşi expresie aţintită asupra luminii aceleia depărtate, i-am atins braţul.

De două ori a trebuit să-l strig pe nume, cum strigi ca să trezeşti din somn pe cineva, înainte ca să mă bage în seamă. Cînd, în cele din urmă, l-am întrebat la ce se gîndea, mi-a răspuns :

— La ce-mi stă în faţă, *mas'r* Davy, şi la ce-i colo.

— Vrei să spui la viaţa ce-ţi stă înainte ? l-am întrebat, căci, zăpăcit, arătase către larg.

— Da, *mas'r* Davy. Nu prea ştiu com se face, dar de colo mi s-a părut c-o să vină sfîrşitul, mi-a răspuns privindu-mă, ca şi cum abia s-ar fi dezmeticit, dar cu aceeaşi expresie hotărîtă.

— Ce sfîrşit ? l-am descusut, stăpînit de gîndul care mă înfricoşase înainte.

— Nu ştiu, mi-a spus îngîndurat ; îmi aduceam aminte că totul a început aici... şi apoi a venit sfîrşitul. Dar a trecut ! *Mas'r* Davy, a adăugat el apoi, răspunzînd, cred, privirii mele. Nu trebuie să vă temeţi de mine ; sînt puţin cam fîstîcit ; nu mă dumiresc defel.

Ceea ce însemna, de fapt, că nu mai era stăpîn pe sine şi că se simţea cu totul buimac.

Mister Peggotty oprindu-se ca să-l ajungem din urmă, ne-am apropiat şi n-am mai scos nici un cuvînt. Şi pînă la deznodămîntul inevitabil, care s-a produs la timpul său,

nu o dată mi-am adus aminte de scena asta și de gîndul de mai nainte.

Fără a băga de seamă, ne apropiasem de vechiul barcaz și am intrat. *Missis* Gummidge nu ședea morocănoasă în colțul ei, ci pregătea de zor gustarea de dimineață. A luat pălăria lui *mister* Peggotty, i-a tras scaunul mai aproape și i-a vorbit cu atîta blîndețe și duioșie, că n-am mai recunoscut-o.

— Dan'l dragă, i-a zis, trebuie să bei și să mănînci, și să-ți ții puterile, căci altfel n-ai să fii în stare să faci nimic. Încearcă, dragule ! Și dacă te plictisesc cu zornăiala, voia să spună cu pălăvrăgeala, spune-mi, Dan'l, și am să-ți dau pace !

După ce ne-a servit pe toți, s-a retras lîngă fereastră și a început a cîrpi cu mare sîrguință cămăși și alte rufe de-ale lui *mister* Peggotty, împăturindu-le apoi frumos și așezîndu-le într-un sac marinărese de pînză impermeabilă. Și în același timp a continuat să vorbească domol :

— Să știi, Dan'l, și zi și noapte, vara și iarna, totdeauna am să fiu aici și totul o să fie rînduit cum dorești. Nu prea am învățat carte, dar am să-ți scriu din cînd în cînd, cît o să lipsești, și o să-ți trimit scrisorile la *mas'r* Davy. Poate că, din cînd în cînd, ai să-mi scrii și tu, Dan'l, cum îți merge în aste singuratice și amarnice călătorii.

— Teamă mi-e c-ai să te simți tare stingheră pe-aici ! i-a zis *mister* Peggotty.

— Nu, nu, Dan'l, i-a răspuns, cîtuși de puțin. Nu purta tu grija mea. O s-am destulă treabă ca să țin ogeacul (*miss* Gummidge voia să spună casa) pînă te-i înapoia, un ogeac pentru oricine s-ar întîmpla să vină înapoi, Dan'l. Cînd o fi vreme frumoasă, o să stau în fața ușii, așa ca altădată. Că de s-ar întîmpla să vină cineva, de departe s-o vadă pe bătrîna văduvă că-l așteaptă credincioasă.

Cît de mult se schimbase *missis* Gummidge într-un răstimp atît de scurt ! Era alt om. Se arăta atît de devo-

tată, pricepea atît de repede ce trebuia spus şi ce trebuia trecut sub tăcere ; nu se mai gîndea la sine şi ţinea atît de grijuliu seama de durerile celorlalţi, că mă uitam la ea cu un fel de veneraţie. Cît a mai muncit în ziua aceea ! Erau nenumărate lucruri care trebuiau aduse de pe plajă şi închise în şopron — vîsle, năvoade, vele, saule, vergi, catarge, oale pentru homari, saci cu nisip şi cîte altele ! Şi cu toate că s-ar fi găsit mulţi care să dea o mînă de ajutor, căci nu se afla om pe plajă să nu fi fost bucuros să lucreze din răsputeri pentru *mister* Peggotty, numai să-l fi poftit cineva, ea totuşi nu s-a lăsat şi a trudit ziua întreagă, cărînd poveri peste puterile ei şi alergînd de colo-colo, făcînd fel de fel de drumuri inutile. Cît despre necazurile ei, nu se mai plîngea deloc, de ai fi zis că uitase cu desăvîrşire de ele. Faptul că, pe lîngă simpatia arătată celor din jur, îşi păstra tot timpul voia bună nu era desigur cea mai neînsemnată dintre schimbările ce se petrecuseră în purtarea ei. Nu mai era defel plîngăreaţă. Toată ziua, de dimineaţă pînă seara, n-am băgat de seamă să-i fi tremurat glasul măcar o dată sau să-i dea o singură lacrimă. Cînd am rămas singuri — *mister* Peggotty, ea şi cu mine — şi cînd, istovit, *mister* Peggotty a căzut într-un somn adînc, *missis* Gummidge a izbucnit într-un plîns cu sughiţuri abia înăbuşite şi, trăgîndu-mă spre uşă, mi-a spus :

— Domnul să te binecuvînteze, *mas'r* Davy, să-i rămîi totdeauna prieten bietului de el !

Apoi a dat buzna afară, să se spele pe faţă, ca să poată şedea liniştită lîngă el şi s-o găsească lucrînd atunci cînd s-o trezi. Într-un cuvînt, pînă seara, cînd am plecat, *missis* Gummidge devenise sprijinul cel mai de nădejde al lui *mister* Peggotty în durerea lui ; şi lecţia oferită de *missis* Gummidge şi noua experienţă ce mi-o prilejuise mi-au dat mult de gîndit.

Pe la ceasurile 9 sau 10, străbătînd trist uliţele oraşului, am ajuns la uşa prăvăliei lui *mister* Omer. Fiica lui

mi-a spus că *mister* Omer pusese atît de mult la inimă cele petrecute, încît toată ziua se simţise rău şi se dusese la culcare fără a-şi fuma luleaua.

— O făţarnică şi-o ticăloasă ! mi-a zis *missis* Joram. Niciodată n-a fost ceva de capul ei !

— Nu vorbiţi aşa ! am protestat. Nici dumneavoastră nu credeţi acest lucru.

— Ba cred ! a exclamat *missis* Joram, pornită.

— Nu, nu, nu cred !

Missis Joram a scuturat din cap, silindu-se să-şi dea un aer sever şi neîndurat ; dar nu şi-a putut stăpîni firea duioasă şi a zîmbit în plus. Eram încă tînăr, desigur ; dar am preţuit această explozie de compătimire şi mi s-a părut că-i stătea bine, chiar foarte bine, în calitatea ei de soţie şi mamă devotată.

— Ce-o să facă ? a bolborosit Minnie. Unde o să se ducă ? Ce-o să se aleagă de ea ? O, cum de a putut dovedi atîta cruzime faţă de sine însăşi şi faţă de dînsul ?

Mi-am amintit de vremea cînd Minnie era o fată tînără şi drăguţă ; şi m-a bucurat faptul că şi ea îşi amintea cu atîta emoţie de acele zile.

— Micuţa mea Minnie, a zis *missis* Joram, s-a dus adineauri la culcare. Şi chiar în somn suspina după Em'ly. Toată ziua Minnie a plîns după ea şi mereu m-a întrebat dacă într-adevăr Em'ly e rea. Ce pot să-i spun, cînd, mai deunăzi seara, cînd a fost la noi ultima oară, Em'ly a luat panglica ce-o purta la gît şi a legat-o în jurul gîtului lui Minnie, şi şi-a pus capul pe pernă lîngă ea, şi a stat aşa, pînă ce a adormit micuţa ? ! Panglica aceea Minnie o mai poartă la gît şi acum. Poate că nu s-ar cuveni, dar ce să fac ? Em'ly e foarte rea, dar se iubeau atît de mult ! Şi fetiţa nu ştie nimic !

Missis Joram era atît de necăjită, încît bărbatul ei a ieşit ca s-o liniştească. Lăsîndu-i împreună, am pornit-o spre casa lui Peggotty, mai mîhnit încă decît înainte.

răptura asta atît de bună — adică Peggotty — uitînd recentele încercări prin care trecuse şi nopţile nedormite, rămăsese la fratele ei, unde avea de gînd să stea pînă dimineaţa. Afară de mine, în casă nu se afla decît o bătrînă, tocmită să se ocupe de gospodărie cu cîteva săptămîni înainte, cînd Peggotty n-a mai prididit să vadă de treburile casnice. Neavînd nevoie de ea, am trimis-o la culcare, spre mulţumirea ei ; după care m-am aşezat în bucătărie în faţa vetrei, ca să mai chibzuiesc la cele întîmplate.

Toate acestea le pritoceam în mintea mea, împreună cu scena morţii lui *mister* Barkis, îndreptîndu-mă, purtat de apele refluxului, către depărtările asupra cărora dimineaţa Ham îşi aţintise atît de ciudat privirile, cînd deodată am fost trezit din această rătăcire de un ciocănit la uşă. Era un ciocănel la intrare dar zgomotul nu de la el venea. Bătuse cineva cu mîna, şi anume în partea de jos a canatului — poate un copil.

Am tresărit cum ar tresări o persoană de vază dacă i-ar ciocăni la uşă un valet. Am deschis uşa şi, în primul moment, spre marea mea uimire, n-am văzut decît o umbrelă mare, ce parcă umbla singură. Dar peste o clipă am descoperit-o sub umbrelă pe *miss* Mowcher.

Poate că nu i-aş fi făcut o primire tocmai călduroasă dacă, în clipa cînd a dat la o parte umbrela, pe care, cu toate sforţările depuse, n-a fost în stare s-o închidă aş fi citit pe faţa ei acea expresie „zănatică", de care fusesem atît de impresionat cu prilejul primei şi unicei noastre întîlniri. Cînd şi-a ridicat însă faţa spre mine, am văzut că era foarte serioasă, iar cînd am descotorosit-o de umbrelă (o umbrelă care l-ar fi stînjenit şi pe uriaşul irlandez [1]), şi-a frînt mînuţele cu atîta mîhnire, încît am simţit oarecare simpatie pentru dînsa.

[1] Aluzie la Charles Bryne (1761—1783) un irlandez înalt de peste 2,5 m, prezentat la Londra ca un fenomen.

— *Miss* Mowcher ! am exclamat, după ce m-am uitat în sus și în jos pe ulița pustie, fără a ști prea bine ce mă așteptam să văd. Ce vă aduce aici ? Ce s-a întîmplat ?

Mi-a făcut semn cu mîna dreaptă să-i închid umbrela și, strecurîndu-se iute pe lîngă mine, a intrat în bucătărie. După ce am închis ușa, am intrat și eu cu umbrela în mînă și am găsit-o așezată pe un colț al galeriei din fața vetrei — era o galerie de fier nu prea înaltă, care avea sus două bare plate pe care se puneau farfuriile — la umbra căldării cu apă fiartă, hîțîindu-se și frecîndu-și genunchii cu mîinile, ca și cum ar fi avut dureri.

Destul de neliniștit la gîndul că eram singurul beneficiar al acestei vizite insolite și singurul spectator al acestor purtări ciudate, am exclamat din nou :

— Vă rog, *miss* Mokcher, spuneți-mi, ce s-a întîmplat ? Vă doare ceva ?

— Dragul meu prieten, mi-a răspuns *miss* Mowcher, ducîndu-și amîndouă mîinile la piept. Aici mă doare, mă doare foarte tare. Mă chinuiește gîndul că de-aș fi știut, poate mi-ar fi stat în putere să împiedic tot ce s-a întîmplat, dacă n-aș fi fost o smintită și-o nebună !

Din nou boneta ei mare (mult prea mare pentru statura ei) a prins a se clătina înainte și înapoi, o dată cu trupul, care se hîțîna, în vreme ce pe perete o bonetă uriașă se legăna în tact cu ea.

— Mă mir, i-am spus, să vă văd atît de posomorîtă și atît de tulburată... dar mi-a curmat vorba.

— Da, așa se întîmplă totdeauna ! Cînd văd că există simțăminte omenești într-o stîrpitură ca mine, tinerii ăștia fără minte, care au crescut mari și chipeși, se miră cu toții ! Se joacă, petrec cu mine, și apoi, cînd s-au săturat, mă aruncă și se minunează că sînt mai simțitoare decît un cal de lemn sau soldat de plumb ! — Da, da, așa se întîmplă. Vechea poveste !

— Așa o fi cu alții, i-am răspuns, dar nu cu mine, vă rog să mă credeți. Poate că n-ar fi trebuit să mă mir vă-

zîndu-vă în starea asta: căci vă cunosc prea puțin. V-am spus, fără a cumpăni, ce am gîndit.

— Ce pot face ? mi-a zis pitica, ridicîndu-se și întinzînd brațele ca s-o văd. Uite ! Așa cum sînt eu a fost și tata ; așa-i și sora ; așa-i și fratele. De mulți ani muncesc pentru sora și pentru fratele, muncesc din greu, *mister* Copperfield, toată ziua muncesc. Trebuie să trăiesc. Nu fac rău nimănui. Dacă există oameni atît de nechibzuiți și atît de cruzi încît să rîdă de mine, ce-mi rămîne altceva de făcut decît să-mi bat și eu joc de mine, de ei, de toate ? Și dacă fac acest lucru, a cui e vina ? A mea ?

Nu. Mi-am dat seama că nu era vina ei.

— Dacă fățarnicului dumneavoastră prieten i-aș fi arătat că sînt o pitică simțitoare, a urmat ea, dînd din cap și privindu-mă cu un aer grav și mustrător, credeți că mi-ar fi dat vreun sprijin sau mi-ar fi arătat bunăvoință ? Dacă micuța Mowcher (care n-are nici o vină că-i așa cum o vezi, tinere *gentleman*) s-ar fi plîns lui sau altuia ca ei, povestindu-i necazurile ei, crezi că i-ar fi ascultat cineva păsul ? Micuța Mowcher tot ar trebui să trăiască, chiar dacă ar fi cea mai slută și mai proastă dintre pigmei, dar n-ar avea cu ce. Nu, n-ar avea. Ar putea să tot alerge după o bucățică de pîine cu unt, și tot hrănindu-se cu aer, ar ajunge să-și dea duhul !

Miss Mowcher s-a cocoțat la loc pe galerie, și-a scos batista și și-a șters ochii.

— Dac-aveți inimă, și cred c-aveți, a urmat ea, ar trebui să-mi mulțumiți, pentru că, deși știu prea bine cum sînt, mai pot fi veselă și îndura toate. În orice caz, sînt mulțumită că mi-am putut croi și eu un drumuleț în viață, fără să datorez nimănui nimic, și că, în schimbul celor ce mi se dau, din prostie sau din vanitate, pot să zvîrl și eu baloane de săpun. Că nu mă plîng de tot ce-mi lipsește, e cu atît mai bine pentru mine și nu aduce pagubă nimănui. Dacă-s o jucărie pentru voi, uriașii, fiți cel puțin îngăduitori cu mine !

Miss Mowcher şi-a pus batista la loc în buzunar şi a urmat, uitîndu-se tot timpul ţintă la mine :

— Tocmai v-am zărit pe stradă. Vă daţi seama, cred, că, avînd picioare şi răsuflare scurtă, nu-s în stare să merg la fel de repede ca dumneavoastră, aşa că nu v-am putut ajunge din urmă, dar am bănuit unde vă duceţi şi am venit după dumneavoastră. Am mai fost o dată pe aici azi, dar femeia nu era acasă.

— O cunoaşteţi ? am întrebat-o.

— Am auzit vorbindu-se de *ea* şi despre ea la „Omer şi Joram", mi-a răspuns *miss* Mowcher. Am fost la ei azi-dimineaţă pe la şapte. Vă mai aduceţi aminte ce mi-a spus Steerforth despre biata fată cînd v-am întîlnit pe amîndoi la han ?

Cînd mi-a pus această întrebare, boneta ei a început din nou a se legăna în tact cu umbra bonetei care juca pe perete.

Îmi aminteam foarte bine cuvintele la care făcea aluzie, căci în ziua aceea îmi reveniseră în minte de mai multe ori. Şi i-am spus acest lucru.

— Arde-l-ar focul ! a zis pitica, ridicînd degetul arătător în dreptul ochilor ei scăpărători. Iar servitorul acela afurisit să aibă parte înzecită de toate necazurile iadului ! Am crezut că *dumneavoastră* sînteţi îndrăgostit de ea ?

— Eu ?

— Ce copil, ce copil sînteţi ! Pentru numele lui Dumnezeu, a exclamat *miss* Mowcher, frîngîndu-şi mîinile, în timp ce umbla încolo şi încoace pe galerie, de ce aţi lăudat-o atîta şi v-aţi tulburat şi aţi roşit cînd aţi vorbit de ea ? !

Nu puteam tăgădui că tot ce spunea era adevărat, cu toate că pricina comportării mele fusese alta decît cea presupusă de ea.

— De unde era să ştiu ? a urmat *miss* Mowcher, scoţînd din nou batista şi bătînd cu piciorul ori de cîte ori o

ducea la ochi cu amîndouă mîinile deodată, ceea ce se întîmpla la intervale destul de scurte. Am văzut că vă cicălea şi vă alinta ; am văzut că eraţi ca o bucată de ceară în mîinile ei. Abia ieşisem din odaie, cînd iată că servitorul lui mi-a spus că „Mieluşelul cel tînăr“ (aşa vă zicea, şi cît veţi trăi ar trebui să nu-i daţi alt nume decît acela de „Lepădătură bătrînă“) e tare îndrăgostit de ea, şi ea îl iubeşte ca o nebună, dar că stăpînul lui — mai mult spre binele dumneavoastră decît spre al ei — şi-a pus în gînd ca această dragoste să nu aibă urmări grave şi că de aceea se şi aflau ei aici. Cum aş fi putut să *nu-i* dau crezare ? L-am văzut pe Steerforth cum o lăuda, ca să vă facă plăcere şi să vă încînte. Dumneavoastră aţi fost cel dintîi care mi-aţi pomenit numele ei. Aţi recunoscut că aveţi faţă de dînsa o veche admiraţie. Cînd v-am vorbit de ea, v-aţi făcut feţe-feţe mai întîi, v-aţi roşit şi apoi aţi pălit. Puteam oare să-mi închipui — şi mi-am închipuit oare — altceva decît că eraţi un tînăr pierde-vară fără experienţă, căzut pe mîinile unuia care avea destulă, şi care (dacă ar fi vrut) ar fi putut să vă îndrumeze, spre binele dumneavoastră ? Vai ! Vai ! Vai ! Le era teamă să nu aflu cumva adevărul — a exclamat *miss* Mowcher, ridicîndu-se de pe galerie şi plimbîndu-se cu paşi mărunţi prin bucătărie, înălţînd braţele ei scurte către cer — pentru că sînt şi eu isteaţă, altfel nici n-aş putea să mă descurc pe lumea asta ! Dar m-au îmbrobodit cu desăvîrşire şi i-am dus nefericitei o scrisoare, care a fost, sînt convinsă, temeiul primei convorbiri ce-a avut-o cu Littimer, care anume pentru asta a rămas aici !

Uluit de această perfidie, m-am uitat la *miss* Mowcher, care s-a plimbat în lung şi în lat prin bucătărie, pînă ce, obosind, s-a aşezat la loc pe galerie şi, ştergîndu-şi faţa cu batista, a clătinat din cap o bună bucată de vreme, fără a face nici o altă mişcare şi fără a scoate o vorbă.

— Alaltăieri seara, una dintre deplasările mele m-a dus la Norwich. Acolo am aflat din întîmplare că veneau

și plecau din localitate pe ascuns, fără dumneata, și lucrul ăsta, care mi s-a părut ciudat, m-a pus pe gînduri. Aseară la Norwich m-am suit în diligența care venea din Londra și am ajuns aici azi-dimineață. Dar vai, vai, vai ! Am ajuns prea tîrziu !

După atîta plînset și frămîntare, pe biata Mowcher a luat-o cu frig, și ca să se mai încălzească, s-a întors cu fața la foc și și-a pus picioruşele ude în cenuşă ; și a stat nemișcată, cu ochii la flăcări, ca o păpuşă dolofană. Şedeam pe un scaun la celălalt capăt al vetrei, asaltat de gînduri negre, și mă uitam și eu la foc, și din cînd în cînd îmi aruncam privirile asupra ei.

— Trebuie să plec, mi-a spus *miss* Mowcher, ridicîndu-se după un timp. E tîrziu. Aveți încredere în mine ?

În clipa aceea, întîlnind privirea-i ascuțită, care, cînd mi-a pus întrebarea, era mai ascuțită ca oricînd, zău că nu i-am putut răspunde că n-aveam.

— Asta-i, mi-a zis, luîndu-mi mîna ce i-o întinsesem, spre a o ajuta să încalece galeria, și privindu-mă întrebătoare, știți prea bine că de-aș fi mare, ca toate celelalte, nu v-âți pierde încrederea în mine !

Mi-am dat seama c-avea dreptate ; și mi-a fost rușine.

— Sînteți încă tînăr, mi-a zis ea dînd din cap. Ascultați-mi sfatul, cu toate că nu măsor mai mult de trei picioare. Nu faceți legătură între cusururile trupești și cele sufletești decît dac-aveți temeiuri puternice.

Izbutise să treacă peste galerie, iar eu, să trec peste bănuielile ce nutream. I-am spus că eram încredințat că-mi spusese adevărul în ce o privește și că nu fusesem amîndoi decît niște unelte oarbe în mîinile unor ticăloși. Dînsa mi-a mulțumit și mi-a zis că eram băiat bun.

— Ia stați ! a exclamat întorcîndu-se de la ușă, cu degetul arătător ridicat și cu o privire șireată. Din cîte am auzit — sînt mereu cu urechile ciulite, fiindcă nu-mi dă mîna să stau gură-cască — am motive să presupun c-au fugit în străinătate. Dacă amîndoi sau măcar unul

din ei se va înapoia cîndva, mai mult ca sigur că cea dintîi care va afla eu voi fi, deoarece mai tot timpul sînt pe drumuri. Şi am să vă împărtăşesc orice ştire voi culege. Afară de asta, dacă vreodată îmi va sta în putere să-i fiu de ajutor acestei biete fete ademenite, să ştiţi că nu voi pregeta nici o clipă, aşa să-mi ajute Dumnezeu ! Cît despre Littimer, mai bine i-ar merge cu un copoi pe urmele lui decît cu mica Mowcher !

Văzînd cum îi luceau ochii, am dat deplină crezare acestei ultime afirmaţii.

— Puteţi avea tot atîta încredere în mine cîtă aveţi într-o femeie de statură normală, a adăugat mititica, apucîndu-mă de mînă cu un aer rugător. Şi dacă s-ar întîmpla să mă mai vedeţi vreodată purtîndu-mă altfel decît m-am purtat astăzi, de pildă aşa cum m-am purtat cînd m-aţi întîlnit prima dată, cercetaţi în ce companie mă aflu. Amintiţi-vă că nu-s decît o biată făptură neajutorată şi fără apărare. Gîndiţi-vă că zilnic, după ce-mi sfîrşesc munca, mă întorc acasă lîngă frate-meu şi lîngă soră-mea, care şi ei sînt ca mine. Atunci poate că mă veţi judeca cu îngăduinţă şi nu veţi mai fi mirat văzîndu-mă uneori abătută şi posomorîtă. Noapte bună !

Avînd acuma cu totul altă părere despre ea decît avusesem, i-am întins mîna şi i-am deschis uşa. N-a fost lesne să deschid umbrela cea mare şi să i-o dau în mînă în aşa fel încît să stea în echilibru ; dar în cele din urmă am scos-o la capăt şi am stat de am urmărit-o cum se depărta ţopăind prin ploaie, ca şi cum nu s-ar fi aflat nimeni dedesubt, afară doar cînd un val de apă, revărsat din vreo streaşină, o înclina într-o parte, scoţînd-o la iveală pe *miss* Mowcher, care se lupta din răsputeri s-o îndrepte. Am sărit în cîteva rînduri ca să-i vin în ajutor, dar fără folos, căci, înainte de a ajunge la ea, umbrela sălta înainte ca o pasăre uriaşă ; după aceea am intrat în casă, m-am culcat şi am dormit pînă a doua zi.

Dimineaţă, devreme, *mister* Peggotty şi iubita mea dădacă au venit să mă ia şi am plecat împreună la staţia diligenţelor, unde ne aşteptau *missis* Gummidge şi Ham, ca să-şi ia rămas bun de la noi.

— *Mas'r* Davy, mi-a şoptit Ham, luîndu-mă deoparte, în timp ce *mister* Peggotty îşi aşeza sacul printre celelalte bagaje, praful s-a ales de viaţa lui. Nu ştie încotro merge : nu ştie ce-l aşteaptă ; porneşte într-o călătorie care, afară doar de-ar regăsi-o, are să dureze cîte zile o mai trăi, credeţi-mă ce vă spun. Nu mă-ndoiesc că' neavoastră, *mas'r* Davy, îi veţi rămîne prieten !

— Fii pe pace, i-am răspuns foarte grav, strîngîndu-i mîna.

— Mulţumesc. Mulţumesc, sînteţi prea bun, *sir*. Şi încă ceva. Ştiţi, *mas'r* Davy, am o slujbă bună şi acuma n-am pe ce cheltui tot ce cîştig. Nu-mi trebuie bani decît pentru trai. Dacă 'neavoastră i-aţi putea folosi pentru dînsul, aş munci cu mai multă tragere de inimă. Şi să n-aveţi grijă, *sir*, a încheiat domol, dar ferm, am să lucrez tot timpul bărbăteşte şi am să fac tot ce-mi va sta în putinţă !

I-am spus că eram convins de asta ; şi mi-am exprimat speranţa că va veni poate şi vremea cînd va renunţa la viaţa singuratică spre care înclina, firește, în acel moment.

— Nu, *sir*, mi-a răspuns clătinînd din cap. Eu, unul, am încheiat cu toate astea, *sir*. Niciodată nimeni n-o să umple golul ăsta. N-o să uitaţi ce v-am spus despre bani ? În orice moment o să am ceva deoparte pentru el.

I-am făgăduit că n-am să uit, dar i-am amintit că *mister* Peggotty avea un venit sigur, deşi destul de modest, din legatul lăsat de cumnatu-su. Apoi ne-am luat rămas bun. Şi nici acuma nu mă pot despărţi de el fără să-mi amintesc cu strîngere de inimă de bărbăţia de care a dat dovadă şi de marea lui durere.

Nu mă încumet să descriu nici cum *missis* Gummidge a alergat pe uliţă după diligenţă, văzîndu-l — printre lacrimile pe care încerca să le oprească — numai pe *mister*

Peggotty, care sta așezat sus pe imperială, nici cum s-a ciocnit de trecătorii care veneau din partea opusă, căci asta ar fi o treabă deosebit de grea. De aceea prefer s-o las acolo, pe treptele brutăriei, gîfîind, cu boneta căzută, după ce-și pierduse un pantof, care se zărea departe, în urmă, pe trotuar.

Cînd am ajuns la destinație, prima noastră grijă a fost să căutăm o cămăruță pentru Peggotty, unde să poată dormi și fratele ei. Am avut noroc și am găsit una foarte curată și ieftină, situată deasupra unei băcănii, pe o stradă la două rînduri de case de locuința mea. După ce am ocupat camera, am cumpărat friptură rece la un birt și i-am poftit pe tovarășii mei de călătorie să ia ceaiul la mine, ceea ce, spre marea mea părere de rău, nu i-a făcut plăcere lui *missis* Crupp, ci dimpotrivă. Ca să lămuresc starea ei de spirit, trebuie să spun că s-a simțit adînc jignită cînd, la vreo zece minute după ce venise, Peggotty și-a sumes rochia de doliu și s-a apucat să șteargă praful în dormitor. *Missis* Crupp a considerat asta drept o obrăznicie și mi-a spus că dînsa nu rabdă pentru nimic în lume obrăzniciile.

În drum spre Londra, *mister* Peggotty îmi împărtășise o dorință pe care mă așteptam s-o exprime. Voia să aibă o întrevedere cu *missis* Steerforth. Simțindu-mă dator să asist la această întrevedere și să mijlocesc între ei, ca să cruț pe cît cu putință simțămintele mamei lui Steerforth, m-am grăbit să-i scriu chiar în seara aceea. I-am adus la cunoștință, într-o formă cît se poate de atenuată, nelegiuirea fiului ei și partea mea de vină în fapta lui. Spunîndu-i că *mister* Peggotty era un om simplu de felul lui, dar bun și drept, am îndrăznit să-mi exprim nădejdea că nu va refuza să-l vadă, în marea lui nenorocire, și totodată am anunțat-o că vom veni după-amiază la 2, și am expediat chiar eu scrisoarea, cu prima cursă de dimineață a poștalionului.

La ceasul hotărît ne aflam la poartă — la poarta casei în care cu puține zile înainte fusesem atît de fericit, unde dădusem frîu liber încrederii și căldurii inimii mele tinere, la poarta unei case care de aci înainte avea să-mi fie închisă pentru totdeauna și care pentru mine nu mai însemna decît ruină și jale.

Nici urmă de Littimer. Chipul plăcut care-i luase locul cu prilejul ultimei mele vizite a venit să ne deschidă și ne-a poftit în salon. Acolo am găsit-o pe *missis* Steerforth. Cînd am intrat, dintr-un colț al odăii a apărut și Rosa Dartle, care s-a postat în spatele jilțului ei.

După chipul mamei, am văzut îndată că aflase chiar de la fiul ei cele petrecute. Fața-i era palidă și purta urmele unei emoții mult mai adînci decît aceea pe care i-ar fi putut-o trezi scrisoarea mea, căci sentimentele ei materne firește că ar fi făcut-o să pună la îndoială cele arătate de mine. Mi s-a părut că asemănarea cu fiul ei era mai puternică decît oricînd ; și am intuit, mai degrabă decît am văzut, că nici lui *mister* Peggotty nu i-a scăpat această asemănare.

Ședea dreaptă și neclintită în jilțul ei, cu un aer solemn și impasibil, pe care ai fi zis că nimic nu l-ar putea tulbura. S-a uitat stăruitor la *mister* Peggotty cînd acesta s-a oprit în fața ei, iar el a fixat-o tot atît de stăruitor. Între timp, privirile pătrunzătoare ale Rosei Dartle ne supravegheau pe toți. Cîteva clipe nimeni n-a scos o vorbă. *Missis* Steerforth i-a făcut lui *mister* Peggotty semn să ia loc. Dînsul i-a răspuns cu glas scăzut :

— Cred, *ma'am,* că nu se cade să iau loc în casa asta. Prefer să stau în picioare.

Apoi a urmat din nou o tăcere, pe care *missis* Steerforth a întrerupt-o spunînd :

— Știu ce v-a adus aici și-mi pare rău din tot sufletul. Ce doriți de la mine ? Ce-mi cereți să fac ?

Mister Peggotty şi-a pus pălăria sub braţ, a căutat în buzunarul de la piept scrisoarea lăsată de Em'ly, a scos-o, a despăturit-o şi i-a dat-o.

— Vă rog s-o citiţi, *ma-am*. E scrisă de mîna nepoatei.

A parcurs-o cu acelaşi aer solemn şi impasibil — şi, după cît mi-am dat seama, cuprinsul n-a mişcat-o cîtuşi de puţin — apoi i-a înapoiat-o.

— „Afară numai dacă dînsul mă va aduce înapoi o *lady*", a citit *mister* Peggotty, arătînd cu degetul acele rînduri din scrisoare. Am venit să vă-ntreb, *ma'am*, dac-are să se ţină de cuvînt.

— Nu, i-a răspuns *missis* Steerforth.

— De ce nu ? a întrebat *mister* Peggotty.

— Pentru că e cu neputinţă. S-ar nenoroci. Trebuie să vă daţi singuri seama că fata-i mult mai prejos decît el.

— N-aveţi decît s-o ridicaţi ! i-a spus *mister* Peggotty.

— E lipsită de creştere şi învăţătură.

— Poate că nu-i chiar aşa ; poate c-o fi, a zis *mister* Peggotty. Eu, *ma'am*, sînt de altă părere, dar nu-s în măsură să judec asemenea lucruri. Învăţaţi-o 'neavoastră mai bine !

— Fiindcă mă siliţi să vorbesc deschis, ceea ce fac acum, călcîndu-mi pe inimă, trebuie să vă spun că de n-ar fi decît neamurile ei sărace, şi încă lucrul acesta ar fi cu neputinţă.

— Ascultaţi-mă, *ma'am*, i-a replicat calm şi fără grabă. 'Neavoastră ştiţi prea bine ce-nseamnă să-ţi iubeşti copilul. La fel şi eu. Nici de-ar fi nu o dată, ci de o sută de ori copilul meu, tot n-aş iubi-o mai mult. 'Neavoastră nu ştiţi însă ce-nseamnă a-ţi pierde copilul. Dar eu ştiu. Toate comorile din lume (de-ar fi ale mele) le-aş da ca s-o răscumpăr ! Izbăviţi-o de ruşine, şi niciodată nici unul din noi n-are s-o mai stînjenească prin prezenţa lui. Nici unul din noi, cei în mijlocul cărora a crescut, nici unul din noi, cei alături de care a trăit şi pentru care mulţi ani de-a rîndul

dînsa a însemnat totul, nu-i va mai vedea fața drăgălașă ! O să fim bucuroși s-o lăsăm în pace ; o să fim bucuroși să ne închipuim că se află undeva departe, sub alt cer și sub alt soare, o să fim bucuroși s-o lăsăm în grija bărbatului ei, poate și-a copilașilor ei, și să așteptăm clipa cînd cu toții vom fi deopotrivă înaintea lui Dumnezeu !

Elocința lui, cam ursuză, n-a rămas cu totul fără răsunet. Cu toate că și-a păstrat neschimbată atitudinea semeață, cînd i-a răspuns, tonul ei a fost ceva mai blînd :

— Nu vreau să scuz pe nimeni. Nici nu vreau să învinuiesc pe nimeni. Dar îmi pare rău că trebuie să repet: e cu neputință. O asemenea căsătorie ar compromite în mod iremediabil cariera fiului meu și i-ar zădărnici perspectivele. Nu încape îndoială că această căsătorie nu se poate încheia și nu se va încheia niciodată. Dacă ar exista vreo altă posibilitate de a compensa...

— Obrazul ce-mi stă acum în față, i-a tăiat vorba *mister* Peggotty, privind-o cu ochi ficși, dar injectați, e aidoma celui care, în casa mea, în fața focului meu, în baraca mea — mă-ntreb unde nu ? — mă privea zîmbitor și prietenos, în vreme ce punea la cale o trădare, și asta mă face să turbez cînd îmi aduc aminte. Dacă obrazul ăsta, care seamănă atît de mult cu celălalt, nu roșește ca focul la gîndul de a-mi oferi bani ca să despăgubească rușinea și nenorocirea copilului meu, înseamnă desigur că e la fel de rău ca și el. Și nu știu dacă nu-i și mai rău, căci e al unei *lady!*

Într-o clipită *missis* Steerforth s-a schimbat la față. Un val de sînge i-a năvălit în obraz și, încleștîndu-și mîinile pe brațele jilțului, a pronunțat cu un aer trufaș, sfidător următoarele cuvinte :

— Dar dumneavoastră ce despăgubire înțelegeți să-mi oferiți pentru faptul că ați deschis o prăpastie atît de adîncă între mine și fiul meu ? Ce înseamnă iubirea dumneavoastră în comparație cu a mea ? Ce înseamnă despărțirea dumneavoastră în comparație cu a noastră ?

Miss Dartle a atins-o ușor și și-a plecat capul ca să-i spună ceva la ureche, dar *missis* Steerforth nici n-a vrut s-o audă.

— Nu, Rosa, nici un cuvînt ! S-asculte tot ce am de zis ! Fiul meu — care mi-a fost singurul țel în viață, căruia i-am închinat toate gîndurile mele, căruia, de copil, i-am îndeplinit orice dorință, de care, de cînd s-a născut, nu m-am despărțit niciodată — fiul meu, să se îndrăgostească, așa, din senin, de o calică și să se ascundă de mine! Să răsplătească încrederea mea mințindu-mă sistematic și părăsindu-mă de dragul ei ! Să pună el acest capriciu trecător mai presus de drepturile la dragostea, la respectul și la recunoștința lui pe care le are maică-sa, mai presus de acele drepturi pe care fiecare zi și fiecare ceas din viața lui ar fi trebuit să le întărească și să le transforme într-o legătură indestructibilă ? Oare asta nu înseamnă o jignire ?

Din nou Rosa Dartle a încercat s-o potolească ; dar din nou încercarea s-a dovedit zadarnică.

— Ți-am mai spus, Rosa, nici un cuvînt ! Dacă dînsul e în stare să riște totul pentru o toană nenorocită, atunci pot și eu să mizez totul pentru a atinge un scop mai înalt. N-are decît să se ducă unde poftește, cu banii pe care, în dragostea mea, i-am pus la dispoziție ! Își închipuie oare că printr-o lipsă îndelungată o să izbutească să mă înfrîngă? Dacă-și închipuie una ca asta, înseamnă că își cunoaște foarte puțin mama ! Să renunțe imediat la acest capriciu, și îl primesc cu brațele deschise ! Altfel, atît timp cît voi trăi și voi fi în stare să-l opresc, cu nici un preț nu-i voi îngădui să se apropie de mine, afară numai dacă, părăsind-o pentru totdeauna, va veni să-mi ceară, plecat, iertare ! E dreptul meu. Și țin ca acest drept să-mi fie recunoscut. Iată ce ne desparte ! Apoi, uitîndu-se la *mister* Peggotty cu același aer semeț și neînduplecat cu care i se adresase de la început, a adăugat : Și oare asta nu înseamnă o jignire ?

Ascultînd-o şi văzînd-o pe mamă cum a rostit aceste cuvinte, mi s-a părut că-l ascult şi-l văd pe fiu înfruntîndu-i pe toţi. Regăseam de astă dată la ea îndărătnicia şi încăpăţînarea lui. Tot ce ştiam acum despre energia lui, pusă în slujba unor scopuri josnice, îmi îngăduia să înţeleg mai bine firea mamei şi să-mi dau seama că resorturile cele mai puternice ale acesteia dominau şi caracterul fiului.

Redobîndindu-şi apoi stăpînirea de sine, mi-a spus cu glas tare că socotea că ar fi inutil să mai asculte sau să mai adauge ceva şi că ne ruga să punem capăt întrevederii. Tocmai se ridicase, foarte înţepată, gata să părăsească odaia, cînd *mister* Peggotty i-a spus că nu era nevoie să-şi dea această osteneală.

— Nu vă fie frică, *ma'am*, nu vă mai stingheresc, nu mai am nimic a vă spune, i-a zis îndreptîndu-se spre uşă. Am venit aici fără nici o speranţă şi plec aşijderea fără speranţă. Am făcut ce-am socotit că-s dator să fac, cu toate că nici o clipă n-am crezut că venind aici am să fac vreo scofală. Familia neavoastră prea ne-a căşunat multe mie şi alor mei pentru ca un om sănătos la cap să se poată aştepta la altceva.

După aceea, am părăsit împreună odaia, lăsînd-o pe *missis* Steerforth în picioare, lîngă jilţul ei ; un model de prestanţă şi un chip deosebit de frumos.

În drum spre ieşire am străbătut un coridor pardosit cu dale de piatră, cu luminator şi pereţi de sticlă, peste care creştea viţa-de-vie. Frunzele şi lăstarii erau verzi şi, fiind o zi însorită, uşa cu două canaturi, care dădea în grădină, era larg deschisă. Cînd am ajuns în dreptul acestei uşi, Rosa Dartle, care a intrat cu pas uşor, mi-a zis :

— Bună idee aţi mai avut să-l aduceţi aici pe individul ăsta !

Atîta mînie şi atîta dispreţ scăpărau din ochii ei negri cu abanosul, încît nu-mi venea a crede că era cu putinţă, nici chiar din partea ei. Ca întotdeauna cînd se mî-

nia, cicatricea lăsată de ciocan era mai pronunțată. Și cînd, sub ochii mei, cicatricea a fost străbătută de acel fior, de acea tresărire de altădată, și-a ridicat mîna și s-a lovit peste cicatrice.

— Asta-i om pentru care să vă puneți dumneavoastră și pe care să-l aduceți aici ? Frumos prieten ne ești, n-am ce zice !

— *Miss* Dartle, i-am răspuns, sînt convins că nu puteți fi atît de nedreaptă încît tot pe *mine* să mă scoateți vinovat.

— De ce mai băgați zîzanie între acești doi turbați ? Nu știți că sînt amîndoi nebunește de mîndri și îndărătnici ?

— E vina mea ? am întrebat-o.

— Mai întrebați dacă-i vina dumneavoastră ! mi-a răspuns. De ce l-ați adus pe omul acesta ?

— Pentru că este greu încercat, *miss* Dartle. Poate că n-o știți.

— Știu că James Steerforth are un suflet fățarnic și rău și știu că-i un ticălos, a zis ducîndu-și mîna la inimă, pentru a înăbuși parcă ecourile furtunii dezlănțuite în pieptul ei. Dar ce nevoie am să mă sinchisesc de soarta acestui individ și a stricatei ăleia de nepoată-sa ?

— *Miss* Dartle, i-am răspuns, nu faceți altceva decît să agravați jignirea. Și este destul de gravă și așa. Acum, la despărțire, trebuie să vă spun că-i faceți o mare nedreptate.

— Nu-i fac nici o nedreptate. O familie de stricați și de nemernici, asta sînt ! Cît despre ea, aș pune s-o bată cu biciul !

Mister Peggotty a trecut înainte, fără a scoate nici un cuvînt, și a ieșit pe ușă.

— Vai, rușine, *miss* Dartle ! Rușine ! am exclamat indignat. Cum vă rabdă inima să călcați în picioare jalea ce s-a abătut din senin asupra lui ?

— Pe toți i-aș călca în picioare ! mi-a răspuns. Casa lui aș șterge-o de pe suprafața pămîntului. Iar pe dînsa

aș vrea s-o văd însemnată cu fierul roșu, îmbrăcată în zdrențe, azvîrlită pe drumuri, muritoare de foame ! Dacă mi-ar sta în putere s-o judec, asta ar fi osînda ce-aș stărui să i se dea. Aș stărui să i se dea ! Nu, i-aș aplica-o chiar eu ! O urăsc ! Dacă s-ar ivi vreodată un prilej să-i vestejesc ticăloșia, m-aș duce pînă la capătul pămîntului pentru acest lucru ! Dac-aș putea s-o bag în mormînt, aș face-o ! Și dacă în clipa cînd va fi pe patul de moarte aș ști că nu i-ar putea aduce mîngîiere și ușurare decît un singur cuvînt pe care numai eu l-aș cunoaște, nu l-aș rosti nici de-aș fi sigură că mă va costa viața !

Îmi dau seama că vehemența cuvintelor nu poate, nici pe departe, să redea furia de care era stăpînită și care era exprimată de întreaga-i comportare, deși, în loc să-și ridice glasul, îl coborîse mai jos ca de obicei. Zadarnic aș încerca s-o descriu cum mi-a rămas întipărită în amintire, sau cum s-a lăsat pradă pornirii ei. Mi-a fost dat să văd patimile manifestîndu-se în fel și chip, dar așa nu le-am văzut niciodată.

L-am ajuns din urmă pe *mister* Peggotty, care, îngîndurat, cobora cu pas rar panta. Îndată ce l-am ajuns, mi-a spus că, avînd conștiința împăcată că-și făcuse datoria la Londra, „voia să pornească în călătorie" chiar în după-amiaza aceea. L-am întrebat atunci unde intenționa să se ducă. Mi-a răspuns doar atît :

— Mă duc să-mi caut nepoata, *sir !*

Ne-am întors în cămăruța situată deasupra băcăniei și am profitat de un moment potrivit ca să-i repet lui Peggotty spusele fratelui ei. Dînsa mi-a zis că și ei îi împărtășise aceleași planuri dimineață. Ca și mine, nu știa încotro avea de gînd s-o apuce, dar bănuia că-și întocmise el un itinerar.

N-am vrut să-i las singuri și am luat masa împreună, mîncînd plăcintă cu tocătură de *beefsteak* — una din numeroasele specialități culinare pentru care Peggotty era renumită — și-mi aduc aminte foarte limpede că în seara

aceea, datorită mirosurilor de ceai, de cafea, de unt, de slănină, de brînză, de pîine proaspătă, de surcele, de lumînări şi sos picant, care se ridicau necontenit din dugheana de dedesubt, plăcinta a avut un gust ciudat. După masă am stat toţi trei un ceas şi mai bine lîngă fereastră, fără a vorbi prea mult. După aceea *mister* Peggotty s-a ridicat, şi-a adus toiagul şi sacul de pînză impermeabilă şi le-a pus pe masă.

Din banii gheaţă aduşi de soru-sa a acceptat să ia, în contul moştenirii ce i se cuvenea, o sumă modestă, care, după părerea mea, abia avea să-i ajungă pentru o lună. A făgăduit că-mi va da de ştire ori de cîte ori i se va întîmpla ceva de seamă ; şi după ce a aruncat sacul pe umăr, şi-a luat pălăria şi toiagul şi şi-a luat rămas bun de la noi.

— Numai bine îţi doresc, scumpa mea, a zis îmbrăţişînd-o pe Peggotty, şi 'neavoastră, *mas'r* Davy, la fel ! a adăugat, strîngîndu-mi mîna. Mă duc s-o caut şi-n cruciş şi-n curmeziş. De s-ar întoarce cumva în lipsa mea — dar vai, una ca asta nu prea cred că se poate ! — sau de-aş izbuti eu s-o aduc înapoi, mă gîndesc să ne mutăm şi să trăim, cîte zile om mai avea, într-un loc unde nimeni să nu-i facă vreo mustrare. Dacă mi s-ar întîmpla vreo nenorocire, nu uitaţi să-i spuneţi că i-am lăsat vorbă aşa : „Port aceeaşi dragoste fetiţei mele iubite şi o iert !"

Aceste cuvinte le-a rostit solemn, cu capul descoperit; apoi, punîndu-şi pălăria, a coborît scările şi a plecat. L-am petrecut pînă la poartă. Amurgul era cald şi aerul era încărcat de praf, şi era tocmai ceasul cînd pe artera în care dădea uliţa aceea zgomotul necurmat al paşilor pe trotuare slăbeşte vremelnic, iar soarele strălucea roşu-aprins. Cînd a întors colţul uliţei noastre cufundate în umbră, a intrat într-o văpaie de lumină şi nu l-am mai văzut.

Rareori cînd se apropie ceasul înserării, rareori cînd mă trezesc noaptea şi rareori cînd îmi înalţ privirile spre lună sau spre stele sau cînd mă uit cum cad picăturile de

ploaie sau ascult șuierul vîntului, să nu văd depărtîndu-se silueta lui singuratică de biet pelerin și să nu-mi răsune în auz cuvintele lui :

„Mă duc s-o caut și-n cruciș și-n curmeziș. Dacă mi s-ar întîmpla vreo nenorocire, nu uitați să-i spuneți că i-am lăsat vorbă așa : «Port aceeași dragoste fetiței mele iubite și o iert !»“

CAPITOLUL

XXXIII

DEPLIN FERICIT

În tot timpul acesta am continuat s-o iubesc pe Dora mai mult ca oricînd. Gîndul la dînsa era un liman de adăpost ori de cîte ori încercam o dezamăgire sau eram cuprins de disperare, şi-mi oferea oarecare consolare chiar şi pentru pierderea prietenului. Cu cît mai mult mă înduioşam de soarta mea sau a altora, cu atît mai des căutam mîngîiere la imaginea Dorei. Cu cît era mai multă perfidie şi mai multă jale pe lume, cu atît mai luminoasă şi mai curată strălucea deasupra lumii steaua Dorei. O idee prea limpede despre obîrşia Dorei, sau în ce măsură era înrudită cu anume fiinţe superioare nu cred că aveam, dar sînt sigur că aş fi înlăturat cu indignare orice afirmaţie că ar putea fi o simplă muritoare, ca oricare alta.

Dacă mă pot exprima astfel, eram impregnat de Dora. Nu numai că eram îndrăgostit de ea pînă peste urechi, dar eram plin ochi de acest sentiment. Aş putea spune, folosind o metaforă, că s-ar fi putut stoarce din mine atîta dragoste încît s-ar fi putut îneca un om în ea ; şi încă mi-ar mai fi rămas destulă pentru toată viaţa.

După ce m-am înapoiat, primul lucru pe care l-am făcut a fost o plimbare nocturnă la Norwood, unde, ca în vechea ghicitoare pe care o ştiam de pe vremea copilăriei, am „dat tîrcoale casei, fără a o atinge", gîndindu-mă la Dora tot timpul. Cred că în cimilitura ceea era vorba de lună. Dar chiar dacă n-o fi fost vorba de lună, fapt este că eu, lunaticul rob al Dorei, m-am învîrtit vreo două cea-

suri în jurul casei şi grădinii, m-am tot uitat prin crăpăturile dintre uluci, şi după multe sforţări mi-am înălţat bărbia peste ţepile ruginite din vîrful zăplazului, trimiţînd nenumărate bezele spre ferestrele luminate şi adresînd nopţii, în răstimpuri, romantice rugăminţi ca s-o apere pe Dora — de cine, nu ştiu precis, dar presupun că de foc. Sau poate de şoareci, faţă de care avea repulsie.

Atît eram de obsedat de dragostea ce i-o purtam, şi atît eram de deprins să mă destăinuiesc lui Peggotty, încît într-o seară, cînd, înarmată cu vechiul tacîm de cusut, s-a aşezat lîngă mine şi s-a apucat să-mi revizuiască întreaga garderobă, i-am împărtăşit pe ocolite marele meu secret. Peggotty m-a ascultat cu viu interes, dar n-a fost chip s-o fac să adopte punctul meu de vedere. Avea idei preconcepute în favoarea mea şi era absolut incapabilă să priceapă de ce aş avea îndoieli sau aş fi abătut.

— Tînăra ar trebui să fie bucuroasă să aibă un curtezan ca tine, mi-a zis. Cît despre taică-su, Doamne-Dumnezeule, *oare* ce mai aşteaptă ?

Am băgat totuşi de seamă că roba de *proctor* şi cravata scrobită a lui *mister* Spenlow au impresionat-o întrucîtva pe Peggotty, făcînd-o să poarte mai mult respect acestui om, care, din zi în zi, mi se părea mai eteric şi care la tribunal, cînd stătea ţeapăn, înconjurat de documente, radia lumină, ca un far peste o mare de hîrţoage. Şi-mi aduc aminte că, încetul cu încetul, stînd şi eu la tribunal, am ajuns să cred c-ar fi fost foarte nefiresc ca judecătorii şi doctorii aceia bătrîni şi plicticoşi să n-o placă pe Dora dacă ar cunoaşte-o ; sau că nu şi-ar fi ieşit din minţi de bucurie dacă li s-ar propune s-o ia în căsătorie pe Dora ; şi că Dora ar fi putut să cînte din gură şi din ghitara ei divină pînă ce *pe mine* m-ar fi înnebunit de-a binelea, fără ca să izbutească, vai, ca pe vreunul dintre aceşti mototoli să-l abată măcar atîtica din calea sa !

Îi disprețuiam pe toţi. Aveam un dinte împotriva tuturor acestor grădinari îngheţaţi ai răzoarelor inimii. În

ochii mei, judecătorii nu erau decît niște încurcă-lume fără suflet. Iar bara nu avea mai mult farmec sau mai multă poezie decît tejgheaua unei cîrciumi ordinare.

Luînd asupra mea, nu fără oarecare mîndrie, apărarea intereselor lui Peggotty, am obținut omologarea testamentului și am ajuns la o înțelegere cu Serviciul taxelor succesorale, după care am dus-o la Banca Angliei, și în scurt timp am izbutit să îndeplinesc toate formalitățile. Spre a evita monotonia, alternam aceste demersuri judiciare cu vizitarea colecției de figuri de ceară ale panopticului din Fleet Street (care nădăjduiesc că s-a topit în cei douăzeci de ani ce au trecut de atunci) ; sau cu cercetarea expoziției unei oarecare *miss* Linwood, care, după cîte îmi amintesc, era un mausoleu al lucrului de mînă, prielnic examenelor de conștiință și pocăinței ; sau cu o raită pe la Turnul Londrei ; sau cu o ascensiune în vîrful cupolei catedralei Sfîntului Paul. Toate aceste minunății i-au făcut plăcere lui Peggotty în măsura posibilă în împrejurările respective, cu excepția catedralei Sfîntul Paul, care i-a plăcut ceva mai puțin, cred, pentru că rivaliza cu poza de pe capacul cutiei de lucru și pentru că, în anumite privințe, o socotea mai prejos decît această operă de artă.

După ce am rezolvat cazul Peggotty, care se înscria în categoria „formalităților uzuale", cum le ziceam noi, cei de la „Doctors' Commons" (foarte ușoare și bănoase erau aceste formalități uzuale), am dus-o pe Peggotty într-o dimineață la birou, ca să achite nota de onorariu. Bătrînul Tiffey ne-a spus că *mister* Spenlow tocmai ieșise cu un *gentleman* care trebuia să dea o declarație sub prestare de jurămînt în vederea eliberării unei autorizații de căsătorie ; știind însă că nu va zăbovi, căci biroul nostru se afla la doi pași de acela al vicarului general și de acela al locțiitorului acestuia, i-am zis lui Peggotty să aștepte.

Cînd era vorba de succesiune, noi, cei de la „Doctors' Commons", ne comportam ca antreprenorii de pompe funebre, adoptînd o mutră de înmormîntare ori de cîte ori

aveam de-a face cu clienți în doliu. Același sentiment de delicatețe ne dicta să ne arătăm totdeauna fericiți și bine dispuși față de clienții veniți după autorizații de căsătorie. De aceea am prevenit-o pe Peggotty că *mister* Spenlow se mai consolase de moartea lui *mister* Barkis ; și într-adevăr, cînd s-a întors, *mister* Spenlow arăta ca un mire.

Dar nici Peggotty, nici eu nu ne-am mai uitat la *mister* Spenlow cînd am băgat de seamă că era însoțit de *mister* Murdstone. Era foarte puțin schimbat. Avea părul tot atît de des și tot atît de negru ca altădată ; și o căutătură care inspira tot atît de puțină încredere ca pe vremuri.

— Ah, Copperfield ! mi-a spus *mister* Spenlow. Pare-mi-se că-l cunoști pe acest *gentleman* ?

L-am salutat foarte rece pe *mister* Murdstone, iar Peggotty nici că s-a uitat le el. Văzîndu-ne împreună, a părut cam încurcat în prima clipă ; dar a hotărît imediat ce atitudine să ia și s-a apropiat de mine.

— Nădăjduiesc că ești sănătos, mi-a zis.

— Îmi vine greu să cred că v-ar putea interesa, i-am răspuns. Dar dacă țineți să știți, sînt sănătos.

Ne-am uitat lung unul la altul, după care dînsul s-a întors către Peggotty :

— Și dumneata ? Îmi pare rău, bag de seamă că ți-ai pierdut soțul.

— Nu e cea dintîi pierdere pe care am suferit-o în viață, *mister* Murdstone, i-a răspuns Peggotty, tremurînd din cap pînă în picioare. Sînt bucuroasă să pot spune că de această pierdere nu-i vinovat nimeni, că nimeni nu poartă vreo răspundere pentru ea.

— Așa e ! a exclamat el. Asta-i desigur o consolare. Vrei să spui că ți-ai făcut datoria ?

— Slavă Domnului, n-am scos sufletul nimănui ! i-a spus Peggotty. Nu, *mister* Murdstone, eu, una, n-am chinuit, n-am terorizat și n-am băgat în mormînt înainte de vreme nici o ființă dragă !

O clipă a privit-o posomorît, cu o mustrare de cuget parcă ; apoi, întorcîndu-se către mine, dar cu ochii aţintiţi nu asupra feţei, ci asupra picioarelor mele, mi-a zis :

— Nu ne vom revedea prea curînd, cred ; şi asta, fără îndoială, ne va face plăcere amîndurora, căci asemenea întîlniri nu pot fi plăcute niciodată. După ce te-ai răzvrătit întotdeauna împotriva autorităţii mele legitime, exercitată spre folosul şi îndreptarea ta, nu mă pot aştepta să-*mi* arăţi prietenie şi bunăvoinţă. Între noi există o antipatie...

— Destul de veche, pare-mi-se ? i-am tăiat vorba.

A zîmbit şi m-a săgetat cu o privire cît se poate de duşmănoasă a ochilor săi întunecaţi.

— O antipatie care ţi-a ros inima de cînd erai copil, mi-a zis. Care a otrăvit zilele bietei tale mame. Ai dreptate, sper că te vei mai schimba ; sper c-ai să te îndrepţi.

Şi cu asta a încheiat acest dialog purtat pe şoptite, într-un colţ al cancelariei, şi, trecînd în biroul lui *mister* Spenlow, a spus cu glas tare, dar cît se poate de mieros :

— Cei ce exercită aceeaşi profesiune ca *mister* Spenlow sînt deprinşi cu conflictele de familie şi ştiu cît de încurcate şi de spinoase sînt totdeauna !

Rostind aceste cuvinte, a plătit onorariul cuvenit pentru autorizaţia de căsătorie, şi după ce *mister* Spenlow i-a predat-o frumos împăturită, strîngîndu-i mîna şi urîndu-i foarte politicos fericire lui şi soţiei, a părăsit biroul.

Mi-ar fi venit poate mai greu să mă stăpînesc şi să tac dacă n-aş fi avut atîta de furcă cu Peggotty (care, biata de ea, nu se înfuriase decît de dragul meu) ca s-o conving că nu era locul potrivit pentru răfuială şi să-şi ţină firea. Era atît de mînioasă, încît am fost mulţumit să scap cu o afectuoasă îmbrăţişare, ocazionată de amintirea suferinţelor noastre de odinioară, înfruntînd cum am putut mai bine privirile lui *mister* Spenlow şi a copiştilor.

Mister Spenlow nu ştia, pare-se, ce legătură aveam cu *mister* Murdstone ; şi eram mulţumit că nu ştia, căci amin-

tindu-mi de suferințele îndurate de biata mama, nici în gînd nu puteam suporta să recunosc că-mi fusese rudă. *Mister* Spenlow părea să creadă — dacă credea ceva în această privință — că în familia noastră exista un partid aflat la putere, în fruntea căruia se afla mătușa, și un partid rebel, condus de altcineva, cel puțin așa am dedus din cele spuse în timp ce așteptam ca *mister* Tiffey să întocmească nota lui Peggotty.

— *Miss* Trotwood, mi-a zis dînsul, e fără îndoială cît se poate de fermă și n-aș zice că-i omul să cedeze cînd întîmpină opoziție. Îi admir caracterul și te felicit, Copperfield, că ești de partea celor aflați la putere. Certurile între rude sînt regretabile, dar nu-i mai puțin adevărat că sînt foarte răspîndite, și totul e să fii de partea celor aflați la putere (voind să spună, presupun eu, de partea celor cu bani). Cred că face o partidă bună, a adăugat *mister* Spenlow.

I-am spus că habar n-aveam de nimic.

— Nu încape îndoială ! Judecînd după puținele cuvinte scăpate de *mister* Murdstone — în asemenea prilejuri oamenilor le mai scapă cîte un cuvințel — și din ceea ce mi-a dat a înțelege *miss* Murdstone, cred că face o partidă bună.

— Vreți să spuneți că sînt bani la mijloc, *sir* ?

— Da, a încuviințat *mister* Spenlow. Are și bani. Dar e și frumoasă, după cîte mi s-a spus.

— Așa ! Și e tînără noua lui soție ?

— Abia de curînd a devenit majoră, a zis *mister* Spenlow. Atît de curînd, încît cred că numai asta au așteptat.

— Dumnezeu s-o aibă în paza lui ! a izbucnit Peggotty, cu atîta emoție și atît de neașteptat, încît toți trei am rămas descumpăniți pînă a venit Tiffey cu nota.

Bătrînul Tiffey a venit cu nota și i-a înmînat-o lui *mister* Spenlow spre verificare. *Mister* Spenlow și-a înfundat bărbia în cravată și, frecînd-o încet, a examinat fiecare post în parte cu un aer nemulțumit — ca și cum

totul ar fi fost din vina lui Jorkins — şi apoi, oftînd uşor, i-a înapoiat-o lui Tiffey.

— Da, a zis. E corectă. E foarte corectă. Aş fi fost cît se poate de fericit, Copperfield, dacă aş fi putut pune la socoteală numai cheltuielile, dar, din nefericire, în viaţa mea profesională nu sînt liber să fac ce poftesc. Am un asociat... pe *mister* Jorkins.

După ce a rostit aceste cuvinte, cu o atît de delicată mîhnire încît ai fi putut crede că era gata să nu ia nici un ban, i-am mulţumit în numele lui Peggotty şi am numărat bancnotele în mîna lui Tiffey. Peggotty s-a dus acasă, iar eu l-am însoţit pe *mister* Spenlow la tribunal, unde aveam un proces de divorţ intentat pe baza unei legi foarte ingenioase (cred c-a fost abrogată între timp, dar mi-a fost dat să văd vreo cîteva căsătorii anulate pe temeiul ei), proces în care faptele erau următoarele : soţul, un anume Thomas Benjamin, scosese autorizaţia de căsătorie numai pe numele de Thomas, omiţîndu-l pe acela de Benjamin pentru eventualitatea că nu ar fi atît de fericit pe cît se aştepta. Nefiind atît de fericit pe cît se aştepta sau plictisindu-se puţin de nevastă-sa, după un an sau doi de căsnicie, bietul de el a sesizat tribunalul prin intermediul unui prieten, arătînd că numele său adevărat era Thomas Benjamin şi că prin urmare, căsătoria nu era valabilă. Teză pe care, spre marea lui mulţumire, tribunalul şi-a însuşit-o.

Trebuie să mărturisesc că aveam anumite îndoieli în privinţa temeiniciei acestei soluţii, pe care n-a izbutit să le risipească nici *bushel*-ul de grîu, căruia îi mergea vestea că-i în stare să aplaneze toate anomaliile din lume.

Dar *mister* Spenlow s-a apucat să discute problema. Mi-a zis : „Priveşte lumea, are şi părţi bune şi rele ; priveşte legile ecleziastice, au şi *ele* părţi bune şi rele. Fac parte dintr-un sistem. Foarte bine. Asta e !"

N-am avut îndrăzneala să-i spun tatălui Dorei că poate am izbutit să îmbunătăţim puţin această lume dacă ne-am

scula dis-de-dimineață și ne-am apuca de treabă cu mînecile suflecate ; i-am mărturisit însă că eram de părere c-am putea îndrepta unele lucruri la „Doctors' Commons". *Mister* Spenlow m-a sfătuit să-mi scot din cap această idee, fiind nevrednică de un *gentleman* ca mine ; dar a adăugat c-ar fi bucuros să-audă ce anume îmbunătățiri socot că s-ar putea opera la „Doctors' Commons".

Am început cu acea parte care se afla în fața noastră — căci, după ce căsătoria clientului nostru a fost anulată, părăsisem pretoriul și tocmai treceam pe lîngă localul Curții prerogativelor — și i-am spus că, după părerea mea, această Curte a prerogativelor era o instituție cu deprinderi cam ciudate. „În ce privință ?" m-a întrebat *mister* Spenlow. Cu tot respectul datorat experienței sale (dar și cu mai mult respect, cred, pentru motivul că era tatăl Dorei), i-am răspuns că mi se părea cam absurd ca arhiva acestei curți — în care erau păstrate originalele testamentelor tuturor locuitorilor din întinsa eparhie de Canterbury, care de trei veacuri încoace au murit lăsînd moștenire felurite bunuri — să fie instalată într-o clădire aleasă la întîmplare, nepotrivită pentru acest scop, luată în chirie de conservatorii arhivei numai și numai spre a realiza profituri, într-o clădire șubredă, în care nici măcar nu fuseseră luate măsuri de prevenire a incendiilor, literalmente înțesată de sus și pînă jos cu asemenea documente prețioase, și că asta nu reprezintă altceva decît o speculă nerușinată din partea conservatorilor care percepeau taxe exorbitante și înghesuiau testamentele oriunde și oricum, fără a urmări alt scop decît să se descotorosească de ele fără prea mare cheltuială. Că mi se părea cam nefiresc ca acești indivizi, care realizau venituri de opt pînă la nouă mii de lire pe an (fără a pune la socoteală veniturile ajutorilor lor și ale șefilor de mese), să nu fie obligați să cheltuiască măcar o părticică din aceste sume spre a găsi un adăpost relativ sigur pentru importantele documente pe care, cu sau fără voie, cetățenii de toate categoriile erau

siliți să le dea în mîinile lor. Că era, poate, cam nedrept ca, în vreme ce toate posturile importante ale acestei instituții de seamă constituiau niște foarte grase sinecure, nefericiții copiști, care trudeau în cămărușele neîncălzite și întunecoase de la mansardă, aducînd însemnate servicii cetățenilor, să se numere printre cei mai prost plătiți și cei mai desconsiderați slujbași londonezi. Că, poate, era cam imoral ca directorul, căruia îi revenea datoria să asigure publicului, ce se îmbulzea toată ziua în birourile arhivelor, înlesnirile necesare, să fie un sinecurist nemaipomenit (și pe deasupra o față bisericească, un canonic capitular sau mai știu eu ce, care deținea nenumărate funcțiuni), în timp ce în fiecare după-amiază, cînd birourile sînt ticsite, împricinații sufereau neajunsuri despre care știm că sînt de-a dreptul de nedescris. Că, într-un cuvînt, Curtea prerogativelor a epafhiei de Canterbury era atît de anacronică și atît de absurdă, încît, de n-ar fi fost pitită pe St. Paul's Churchyard, într-un ungher pe care puțină lume îl știa, de mult ar fi fost bine scuturată și zgîlțîită și răsturnată cu fundul în sus.

Cînd m-am înfierbîntat pe această temă, *mister* Spenlow a zîmbit și apoi s-a apucat să prezinte contraargumente, cum făcuse și în cazul precedent. La urma urmelor, la ce se rezuma totul ? La o chestiune de opinie. Dacă cetățenii erau de părere că testamentele se află în siguranță și că instituția nu poate fi îmbunătățită, suferă cineva vreo pagubă ? Nimeni. Avea cineva ceva de cîștigat? Toți sinecuriștii. Foarte bine. Atunci însemna că binele predomină. Se prea poate că sistemul e imperfect ; nimic nu este perfect pe lumea asta ; dar dînsul nu era de acord să i se aducă nici o atingere. De cînd ființează Curtea prerogativelor, țara a fost totdeauna prosperă. Dacă vom clinti ceva în organizarea Curții, prerogativelor, țara va înceta să mai fie prosperă. După părerea lui, datoria unui *gentleman* era să ia lucrurile așa cum sînt ; și, personal,

n-avea nici cea mai mică îndoială că această curte ne va supraviețui. Deși aveam mari îndoieli, m-am plecat în fața părerii sale. Constat, însă, că a avut dreptate ; căci instituția nu numai că funcționează și astăzi, dar funcționează în pofida unui voluminos raport parlamentar întocmit (nu tocmai de bunăvoie) acum optsprezece ani, în care toate aceste critici erau expuse pe larg și care apreciase că n-ar mai exista spațiu de înmagazinare decît pentru vreo doi ani și jumătate. Ce s-o fi făcut cu testamentele de atunci încoace ? Nu știu dacă nu cumva au fost pierdute multe testamente sau dacă nu cumva, din cînd în cînd, arhiva nu le vinde cu toptanul negustorilor de brînzeturi. Fapt este că sînt mulțumit că testamentul meu n-a ajuns în mîinile lor și trag nădejde că pînă a ajunge acolo, va mai trece încă multă vreme.

Am consemnat toate astea în acest capitol consacrat fericirii pentru că aici le e locul firesc. După ce am legat această conversație, *mister* Spenlow și cu mine ne-am întins la vorbă plimbîndu-ne în sus și în jos, pînă ce am trecut la subiecte generale. Și așa s-a întîmplat că, la urmă, *mister* Spenlow mi-a spus că peste o săptămînă va fi ziua de naștere a Dorei și că i-ar face plăcere dac-am să vin și eu la picnicul pus la cale cu acest prilej. De bucurie, am simțit că-mi ies din minți, iar a doua zi, după ce am primit un răvaș, cu marginile dantelate, pe care scria : „Nu uita invitația tatii !", m-am fîstîcit de-a binelea ; și am rămas aiurit toată săptămîna.

Pregătindu-mă în vederea acelui eveniment binecuvîntat, am săvîrșit, cred, toate prostiile cu putință. Mi se aprind obrajii cînd îmi amintesc de cravata pe care am cumpărat-o. Cizmele mele ar putea figura în orice colecție de instrumente de tortură. În ajun am cumpărat și am trimis la Norwood, cu poștalionul, un coșuleț elegant, care, după părerea mea, aproape că echivala cu o declarație de dragoste. Acesta era plin cu bomboane și cu cele mai duioase inscripții ce se găseau pe piață. La 6 dimi-

neaţa am fost în Covent Garden, să cumpăr flori pentru Dora. La 10 am încălecat (închiriasem un splendid cal sur pentru această ocazie) şi am pornit în trap către Norwood, cu bucheţelul în pălărie, ca să rămînă proaspăt.

Presupun că atunci cînd, după ce am zărit-o pe Dora în grădină, m-am prefăcut că n-am văzut-o şi am trecut prin faţa casei prefăcîndu-mă că o caut de zor, am comis, desigur, două prostii pe care le-ar fi putut comite şi alţi tineri în locul meu, căci le-am comis foarte spontan. Dar, vai ! După ce, în sfîrşit, *am* găsit casa şi *am* descălecat la poarta grădinii şi mi-am tîrît cizmele acelea înfiorătoare de-a curmezişul pajiştii, îndreptîndu-mă spre Dora, care şedea pe o bancă, sub un liliac, ce tablou încîntător mi s-a arătat ochilor cînd am zărit-o printre fluturi, în dimineaţa aceea minunată, purtînd o pălăriuţă de pai alb şi o rochie albastră ca cerul !

Era cu o tînără *lady* — comparativ cam bătrînă — care avea aproape 20 de ani, cred. Se numea *miss* Mills, iar Dora îi zicea : „Julia mea". Era cea mai bună prietenă a Dorei. Fericită *miss* Mills !

Era şi Jip cu ele, şi Jip, ca de obicei, a lătrat din nou la mine. Cînd i-am dat Dorei buchetul, Jip a scrîşnit de gelozie. Avea şi motive. De-ar fi bănuit cîtuşi de puţin cum o adoram pe stăpîna sa, ar fi avut de ce !

— Vai, vă mulţumesc, *mister* Copperfield ! Ce flori frumoase ! a exclamat Dora.

Avusesem de gînd să-i spun (căutasem şi cuvintele cele mai potrivite de-a lungul a trei mile de drum) că şi mie îmi păruseră frumoase atîta vreme cît nu le văzusem lîngă *dînsa*. Dar n-am fost în stare să deschid gura. Prea era tulburătoare. Cînd am văzut că-şi apleacă bărbia cu gropiţă spre buchetul de flori, am pierdut uzul raţiunii, n-am mai putut scoate o vorbă şi am căzut în extaz. Mă mir că n-am spus : „Ucideţi-mă, *miss* Mills, fie-vă milă de mine! Lăsaţi-mă să mor aici !"

După aceea Dora i-a dat şi lui Jip să miroasă florile. Jip a mîrîit şi n-a vrut să le miroasă. Dora a rîs şi, ca să-l silească, i le-a vîrît în bot. Jip a apucat cu dinţii un fir de mușcată şi l-a sfîşiat de parcă ar fi fost o pisică. Atunci Dora l-a bătut şi, bosumflată, s-a văitat !

— Bietele mele flori !

Cu atîta jale s-a văitat, încît aş fi zis că Jip pe mine mă mușcase. Şi aş fi dorit ca într-adevăr să mă fi mușcat !

— O să vă facă desigur plăcere, *mister* Copperfield, să aflaţi că urîcioasa aceea de *miss* Murdstone nu-i aici, mi-a zis Dora. S-a dus la nunta fratelui ei şi o să lipsească vreo trei săptămîni. Nu-i o adevărată încîntare ?

I-am spus că trebuie să fie desigur o încîntare pentru ea, şi că orice o încîntă pe ea mă încîntă şi pe mine. *Miss* Mills a zîmbit cu un aer de superioară înţelepciune şi îngăduinţă.

— E cea mai neplăcută fiinţă pe care am văzut-o vreodată, a zis Dora. Nu-ţi poţi închipui, Julia, cît este de arţăgoasă şi de pisăloagă.

— Ba pot, draga mea ! a răspuns Julia.

— *Tu*, iubito, într-adevăr ai putea, a încuviinţat Dora, luînd-o de mînă. Iartă-mă, dragă, dar nu m-am gîndit.

Am dedus de aici că *miss* Mills trecuse prin multe încercări şi avusese o existenţă destul de zbuciumată, şi acestora le-am atribuit purtarea-i pătrunsă de acea înţeleaptă bunăvoinţă pe care o şi observasem. Chiar în cursul acelei zile am constatat că aşa stăteau lucrurile : *miss* Mills avusese de suferit din pricina unei iubiri nefericite, şi în urma acestei foarte dureroase experienţe se retrăsese din lume, continuînd însă a nutri interes şi simpatie pentru visurile şi iubirile curate ale tinereţii.

Taman atunci *mister* Spenlow a ieşit din casă, şi Dora l-a întîmpinat, spunîndu-i :

— Ia te uită, papa, ce flori frumoase !

Miss Mills a zîmbit îngîndurată, ca şi cum ar fi vrut să spună : „Biete efemere, bucuraţi-vă de scurta voastră

strălucire în aceste zori însorite ale vieții !" Și cu toți împreună am pornit peste pajiște, spre trăsura care aștepta.

Cît voi trăi n-am să mai fac o plimbare ca aceea. Și nici n-am mai făcut. În faeton n-au luat loc decît ei trei și, alături de ei, coșul lor cu merinde, coșulețul meu și cutia cu ghitara ; fireşte, coșul faetonului era lăsat ; eu călăream în urma lui, iar Dora, așezată cu spatele la cai, mă privea. Ținea buchetul pe pernă, lîngă ea, și de teamă ca nu cumva să i-l strivească, nu-l lăsase pe Jip să stea în partea aceea. Lua descori buchetul în mînă și-i sorbea mireasma. Și deseori privirile noastre se întîlneau ; și nu pot înțelege defel cum de n-am sărit în faeton, peste capul surului meu.

Cred că pe drum era praf. Chiar foarte mult praf, cred. Parcă-mi aduc aminte ca prin vis că *mister* Spenlow mi-a făcut observație să nu călăresc în praf ; dar nici că m-am sinchisit. Nu vedeam nimic altceva decît un văl de dragoste și de frumusețe în jurul Dorei. *Mister* Spenlow s-a ridicat de cîteva ori în picioare și m-a întrebat cum îmi plăcea priveliștea. I-am răspuns că era încîntătoare, și îndrăznesc să afirm că într-adevăr era : n-o vedeam decît pe Dora. Soarele strălucea în cinstea Dorei, păsările cîntau pentru Dora. Vîntul de miazăzi adia ușor de dragul Dorei, iar toate florile sălbatice ce smălțuiau gardurile vii, toate florile, pînă la cel din urmă bobocel, se deschideau pentru Dora. Unica mea mîngîiere este că *miss* Mills m-a înțeles. Căci singură *miss* Mills era în stare să-mi pătrundă sentimentele.

Nu știu de cît timp mergeam, și nu știu nici pînă în ziua de azi unde am ajuns. Poate undeva prin preajma Guildfordului. Sau poate că locul acela a fost chemat la viață pentru o zi de vreun vrăjitor din *O mie și una de nopți*, care apoi, după ce am plecat, l-a șters de pe fața pămîntului pentru totdeauna. Era o pajiște verde pe un deal acoperit cu iarbă moale. Se aflau acolo cîțiva copaci

umbroşi şi arbuşti de iarbă-neagră, iar jur împrejur, cît cuprindeai cu ochiul, se desfăşura o privelişte încîntătoare.

Cînd am ajuns, am fost dezamăgit să găsesc lume care ne aştepta ; iar gelozia mea, chiar în privinţa cucoanelor, n-a cunoscut margini. Cît priveşte toţi bărbaţii — şi mai ales unul, un impostor, cu trei-patru ani mai mare ca mine, cu nişte barbete roşcovane, de care se arăta insuportabil de mîndru — erau duşmanii mei de moarte.

Am desfăcut cu toţii coşurile şi ne-am apucat să pregătim prînzul. Barbă Roşie a pretins că ar şti să prepare salata (ceea ce eu, unul, nu cred) şi s-a pus în proţap. Cîteva dintre tinerele de faţă au spălat lăptucile, după care le-au tăiat potrivit indicaţiilor lui. Printre ele era şi Dora. Mi s-a părut că soarta mi-l hărăzise de duşman şi că unul dintre noi doi trebuia să dispară.

Barbă-Roşie a preparat salata (mă mir cum de au putut s-o mănînce, căci eu, unul, pentru nimic în lume nu m-aş fi atins de ea !), şi apoi, cu de la sine putere, şi-a luat sarcina de a veghea asupra pivniţei de vinuri, pe care, fiind priceput, ticălosul, a amenajat-o în scorbura unui copac. Iar ceva mai încolo, l-am văzut cu o bucată mare de homar în farfurie, mîncînd la picioarele Dorei !

Nu ţin prea bine minte ce s-a petrecut după ce mi-a fost dat să văd această scenă respingătoare. Ştiu doar c-am fost foarte vesel ; dar veselia mea era silită. M-am apropiat de o tînără cu ochii mici, îmbrăcată în roz, şi i-am făcut curte cu frenezie. Tînăra a primit cu bunăvoinţă atenţiile mele, dar n-aş putea spune dacă a făcut-o numai de dragul meu, sau pentru că avea ceva planuri în privinţa lui Barbă-Roşie. S-a închinat în sănătatea Dorei. Şi cînd am închinat şi eu, m-am prefăcut c-am întrerupt conversaţia anume pentru acest motiv, ca apoi s-o reiau imediat. Cînd m-am înclinat către Dora, i-am întîlnit privirea şi mi s-a părut că deslușesc în ea o expresie rugătoare. Dar s-a uitat la mine peste capul lui Barbă-Roşie, şi am rămas neînduplecat.

Tînăra în roz avea o mamă care purta o rochie verde ; și aceasta cred c-a găsit cu cale să ne despartă mai ales pentru considerațiuni politice superioare. Între timp, masa fiind terminată, se strîngeau resturile, și mesenii începuseră să se risipească ; iar eu, plin de mînie și remușcări, am luat-o razna printre copaci. Tocmai mă întrebam dacă n-ar fi nimerit să pretind că nu mă simt bine și, încălecînd pe surul meu, să fug — nici eu nu știu încotro — cînd mi-au ieșit înainte Dora și *miss* Mills.

— Sînteți posomorît, *mister* Copperfield, mi-a zis *miss* Mills.

Să avem iertare. Nu eram deloc posomorît.

— Dora, și *tu* ești posomorîtă, a observat *miss* Mills.

— Nu, dragă ! Nicidecum.

— Ascultați-mă, și dumneavoastră, *mister* Copperfied, și tu, Dora, a urmat *miss* Mills cu un aer aproape venerabil. Ajunge. Nu lăsați o neînțelegere măruntă să nimicească florile primăverii, care, o dată ce-au apucat să se deschidă, dacă au fost atinse de brumă, nu mai pot înflori. Vă vorbesc din experiență, din experiența unui trecut îndepărtat, ireversibil. Nu se cade ca izvoarele ce țîșnesc scînteind în lumina soarelui să fie oprite de un simplu capriciu ; nu se cade ca oazele din pustiul Saharei să fie pustiite fără rost.

Nici nu mai știu ce-am făcut, căci m-am înfierbîntat foarte tare ; știu doar c-am apucat mînuța Dorei și am sărutat-o, și că dînsa nu s-a împotrivit. I-am sărutat mîna și lui *miss* Mills ; și mi s-a părut că fără întîrziere ne vom înălța cu toții în al șaptelea cer.

N-am mai coborît. Am rămas acolo sus toată după-amiaza. La început am rătăcit încoace și încolo printre copaci, eu cu brațul timid al Dorei petrecut sub brațul meu, și martor mi-e Dumnezeu că, deși de la început pînă la sfîrșit, totul n-a fost decît o copilărie, dulce mi-ar mai fi fost soarta dacă, însuflețit de acele simțăminte copilărești,

m-ar fi trecut în nemurire şi m-ar fi lăsat de-a pururi să rătăcesc printre copaci !

Dar mult prea curînd i-am auzit pe ceilalţi rîzînd, vorbind şi strigînd : „Dora unde-i ?“ Aşadar, ne-am întors, şi invitaţii i-au cerut Dorei să cînte. Barbă-Roşie a vrut să se repeadă să aducă cutia cu ghitara, dar Dora i-a spus că, afară de mine, nimeni nu ştia unde se află. Aşa că Barbă-Roşie a rămas cu buza umflată ; şi *eu* am adus-o, *eu* am deschis-o, *eu* am scos ghitara, *eu* m-am aşezat lîngă dînsa, *eu* i-am ţinut batista şi mănuşile, *eu* am sorbit fiecare sunet al glasului ei atît de dulce, şi dînsa mi-a cîntat *mie*, care o iubeam, şi toţi ceilalţi n-aveau decît s-o aplaude cît pofteau, cu ei n-aveam nici în clin, nici în mînecă !

Eram beat de bucurie. Mă temeam că era prea frumos ca să fie adevărat şi că acuşi-acuşi am să mă trezesc în Buckingham Street şi am s-o aud pe *missis* Crupp zornăind ceştile şi pregătindu-mi gustarea de dimineaţă. Dar Dora a cîntat, şi altele au cîntat şi *miss* Mills a cîntat — despre somnoroasele ecouri din peşterile Amintirii, ca şi cum ar fi avut 100 de ani — şi s-a lăsat amurgul ; şi-am băut ceai, fiert ţigăneşte, pe crăcană ; şi am continuat să fiu fericit ca niciodată.

Am fost încă şi mai fericit cînd toată lumea, inclusiv Barbă-Roşie, pe care-l biruisem, şi ceilalţi oaspeţi, au plecat, fiecare apucînd pe drumul lui, iar noi, pe al nostru, prin liniştea serii, în lumina asfinţitului, înconjuraţi de dulci miresme. *Mister* Spenlow, fiind cam mahmur din pricina şampaniei — slavă ţărînei din care a crescut viţa, şi strugurilor din care s-a făcut vinul, şi soarelui care i-a pîrguit, şi negustorului care l-a falsificat ! — a adormit buştean într-un colţ al faetonului, iar eu călătoream, ţinîndu-mă pe lîngă trăsură, şi vorbeam cu Dora. I-a plăcut surul meu şi l-a mîngîiat — cît de gingaşă părea mînuţa ei pe grumazul calului ! — şi cum şalul ei aluneca mereu, din cînd în cînd i l-am aşezat pe umeri cu mîna mea. Mi

s-a părut chiar că Jip începuse să înțeleagă cum stăteau lucrurile și să-și dea seama că trebuia să se împrietenească cu mine.

Și pătrunzătoarea *miss* Mills, această schimnică binevoitoare, în ciuda dezamăgirilor suferite, înțeleaptă ca un patriarh, cu toate că nu împlinise nici 20 de ani, și care o rupsese cu lumea și nu voia cu nici un preț să trezească somnoroasele ecouri din peșterile Amintirii, ce faptă bună a făcut !

— *Mister* Copperfield, mi-a zis *miss* Mills, dacă aveți un moment liber, treceți o clipă în partea asta a trăsurii. Vreau să vă spun ceva.

Iată-mă pe surul meu cel mîndru, înclinîndu-mă lîngă *miss* Mills, cu mîna pe portiera faetonului.

— Dora are să vină să stea la mine cîtva timp. Plecăm împreună poimîine. Dacă are să vă facă plăcere să ne vizitați, sînt sigur că tata va fi încîntat să vă cunoască.

Ce altceva aș fi putut face decît s-o binecuvîntez în gînd pe *miss* Mills și să păstrez adresa locuinței ei în ungherul cel mai ferit al memoriei ? Ce altceva aș fi putut face decît s-o asigur pe *miss* Mills, cu priviri pline de recunoștință și cu cuvinte înflăcărate, cît prețuiam bunăvoința și prietenia ce mi le arăta ?

După care, plină de bunăvoință, *miss* Mills m-a concediat, spunîndu-mi :

— Acum duceți-vă înapoi la Dora !

M-am dus, și Dora s-a aplecat în afară ca să-mi vorbească, și am sporovăit tot restul drumului ; și mi-am împins surul atît de aproape de roată, că s-a lovit, la piciorul din față și „s-a jupuit, cum mi-a zis proprietarul lui, de trei lire și șapte", sumă pe care am plătit-o, socotind că era un preț cît se poate de modest pentru o asemenea bucurie. Între timp, *miss* Mills, cu ochii la lună, murmura versuri, amintindu-și, bănuiesc, de zilele de altădată, cînd încă nu o rupsese cu lumea pămîntească.

Norwood mi s-a părut că era cu multe mile prea aproape şi am găsit că am ajuns cu multe ceasuri prea devreme ; dar puţin înainte de a ajunge, *mister* Spenlow s-a trezit şi mi-a spus :

— Trebuie să intri puţin, Copperfield, să te mai odihneşti !

Bineînţeles, am primit şi ni s-au servit sandvişuri şi vin îndoit cu apă. La lumina candelabrelor, Dora, îmbujorată la faţă, era atît de drăgălaşă încît nu m-am putut hotărî să mă urnesc şi am stat nemişcat ca într-o transă, cu privirile aţintite asupra ei, pînă ce sforăielile lui *mister* Spenlow m-au făcut să-mi dau seama că era vremea să mă retrag. Aşadar, ne-am luat rămas bun ; şi tot lungul drumului pînă la Londra am simţit uşoara strîngere de mînă a Dorei la despărţire şi mi-am amintit de mii de ori fiecare cuvînt şi fiecare întîmplare ; şi cînd, în cele din urmă, m-am culcat în patul meu, am stat în extaz, ca un biet nătărău, căruia dragostea i-a răpit uzul celor cinci simţuri.

A doua zi dimineaţă, cînd m-am trezit, am hotărît să-i spun Dorei că o iubesc, pentru a-mi cunoaşte soarta. Fericire sau jale ? Asta era întrebarea care mă frămînta acum. Pentru mine alte probleme nu mai existau pe lume, şi la această întrebare numai Dora putea să răspundă. Trei zile am trăit un zbucium cumplit, chinuindu-mă şi punînd toate ipotezele cu putinţă pentru interpretarea în sens defavorabil a fiecărui episod al relaţiilor dintre mine şi Dora. În cele din urmă, dichisit cu mare cheltuială în vederea evenimentului, m-am îndreptat spre locuinţa familiei Mills, cu declaraţia de dragoste gata.

Acuma n-ar avea nici un rost să povestesc de cîte ori m-am plimbat în susul şi în josul străzii, de cîte ori am făcut înconjurul piaţetei — dîndu-mi seama cu părere de rău că la vechea ghicitoare aflasem un răspuns mult mai bun decît cel cunoscut — pînă m-am decis să urc

scara şi să bat la uşă. Chiar după ce bătusem, în timp ce aşteptam să mi se deschidă, mi-a venit subit ideea să întreb (inspirat de bietul Barkis) dacă nu locuia acolo *mister* Blackboy, să cer iertare şi să mă retrag. Dar nu m-am urnit din loc.

Mister Mills nu era acasă. Nici nu mă aşteptam să-l găsesc. N-aveam nici o nevoie de *el*. *Miss* Mills era acasă. *Miss* Mills mi-era de ajuns.

Am fost poftit într-o odaie la catul de sus, unde se aflau *miss* Mills şi Dora. Era şi Jip acolo. *Miss* Mills copia nişte note (îmi amintesc că era un cîntec nou, intitulat *Bocet pentru o dragoste defunctă),* iar Dora picta nişte flori. Ce simţăminte am încercat cînd mi-am recunoscut florile ! Erau florile cumpărate de mine la Covent Garden. Nu pot afirma că erau chiar identice sau că semănau cu orice alte flori ce-mi fusese dat să văd pînă atunci ; dar mi-am dat seama de intenţia compoziţiei după hîrtia în care erau învelite, căci fusese reprodusă întocmai.

Miss Mills s-a bucurat cînd m-a văzut şi mi-a spus că-i părea foarte rău că tatăl ei nu era acasă ; cred însă că i-am suportat foarte bine lipsa. Timp de cîteva minute *miss* Mills a susţinut toată conversaţia, apoi a lăsat condeiul pe fila pe care copia *Bocetul pentru o dragoste defunctă,* s-a ridicat şi a părăsit odaia.

Am început să mă gîndesc s-o las pe a doua zi.

— Sper că bietul dumitale cal nu era tare obosit cînd a ajuns seara acasă, mi-a zis Dora, ridicîndu-şi ochii încîntători. A făcut un drum destul de lung.

Am început să mă gîndesc că totuşi ar fi mai bine s-o fac încă în ziua aceea.

— I s-o fi părut lung *lui,* căci n-a avut nimic care să-l susţină în timpul drumului.

— Nu i s-a dat nutreţ bietului de el ? a întrebat Dora.

Am început să mă gîndesc s-o las pe a doua zi.

— Ba i s-a dat, am răspuns, a fost cît se poate de bine hrănit. Voiam să spun că nu s-a bucurat de marea feri-

cire de care am avut eu parte, fiind atît de aproape de dumneavoastră.

Dora şi-a plecat capul asupra desenului şi, după un scurt răstimp — în care am aşteptat foarte înfrigurat, cu picioarele ţepene — mi-a zis :

— La un moment dat mi s-a părut că nici dumneavoastră nu v-aţi bucurat de această fericire.

Mi-am dat seama că nu mai aveam scăpare şi că trebuia s-o fac pe loc.

— Cît aţi stat lîngă *miss* Kitt nu prea v-aţi sinchisit de această fericire, a urmat Dora, ridicînd uşor sprîncenele şi clătinînd din cap.

Trebuie să spun că acesta era numele tinerei cu ochii mici şi îmbrăcată în roz.

— De altfel, nici nu ştiu de ce v-aţi fi sinchisit sau de ce socotiţi că este o fericire, a zis Dora. Dar, firește, nici nu credeţi cele ce mi-aţi spus. Şi, afară de asta, nu încape îndoială că sînteţi liber să faceţi ce vă place. Jip, nesuferitule, vin-aici !

Nu ştiu cum am făcut. Totul s-a petrecut într-o clipă. I-am tăiat drumul lui Jip. M-am trezit c-o ţineam pe Dora în braţe. Eram cît se poate de elocvent. Nu m-am poticnit nici o singură dată. I-am spus cît o iubeam. I-am spus că fără ea aş muri. I-am spus că o idolatrizez şi o ador. Şi în tot acest timp Jip a lătrat ca un turbat.

Cînd Dora şi-a plecat capul şi a început să tremure şi să plîngă, am devenit încă şi mai elocvent. Dacă dorea să-mi dau viaţa pentru ea, n-avea decît să mi-o spună, căci eram gata. Viaţa fără dragostea Dorei n-avea nici un sens. N-aş putea şi nici n-aş vrea s-o suport. Din clipa cînd am văzut-o întîia dată, am iubit-o zi şi noapte neîncetat. O iubeam şi acum la nebunie. O voi iubi mereu, clipă de clipă, la nebunie. Au mai fost şi alţii îndrăgostiţi înainte şi vor mai fi şi de acum înainte, dar nici un îndrăgostit n-a iubit, nu va putea, nu va fi în stare şi nu va izbuti vreodată să iubească aşa cum o iubeam eu pe Dora.

Cu cît turuiam mai patetic, cu atît Jip lătra mai tare. Şi, treptat, fiecare din noi — în felul lui — se arăta tot mai înverşunat.

Ceva mai tîrziu, Dora şi cu mine şedeam destul de liniştiţi pe sofa, iar Jip, culcat în poala ei, mă privea clipind paşnic. Mi se luase o piatră de pe inimă. Eram nebun de fericire. Dora şi cu mine eram logodiţi.

Cred că amîndoi aveam o vagă idee că totul se va încheia printr-o căsătorie. Trebuie să fi avut, fiindcă Dora mi-a spus că nu ne vom căsători fără consimţămîntul tatălui ei. Dar, în extazul nostru tineresc, cred că nu priveam nici înainte, nici înapoi, şi n-aveam nici o năzuinţă care să fi depăşit candoarea prezentului. Am hotărît să nu-i dezvăluim taina noastră lui *mister* Spenlow ; sînt sigur, însă, că nici prin gînd nu mi-a trecut că ar fi ceva necinstit în asta.

Cînd s-a întors în odaie, adusă de Dora, *miss* Mills mi-a părut mai îngîndurată ca de obicei ; presupun că cele întîmplate i-au trezit somnoroasele ecouri din peşterile Amintirii. Dar ne-a dat binecuvîntarea, ne-a încredinţat de nestrămutata ei prietenie şi ne-a vorbit, în general, aşa cum se cuvenea să vorbească un Glas de la Mînăstire.

Ce senine vremuri ! Ce plăcute, ce fericite, ce nebunatice vremuri !

Vremurile cînd i-am luat Dorei măsura pentru un inel de nu-mă-uita, şi cînd giuvaergiul, căruia i-am dus măsura, a ghicit totul şi a pufnit în rîs, aplecîndu-se peste registrul său de comenzi, şi mi-a luat cît a poftit pentru jucărioara aceea frumoasă, cu pietre albastre, care, în mintea mea, a rămas atît de strîns legată de mîna Dorei, încît ieri, cînd, din întîmplare, am văzut un inel asemănător pe mîna fiicei mele, am simţit brusc o tresărire dureroasă în inimă.

Vremuri cînd mă plimbam foarte exaltat de secretul meu şi plin de propria mea importanţă şi atît de mîndru de iubirea ce i-o purtam Dorei şi de faptul că dragostea

mea era împărtășită, încît nici de-aș fi plutit în văzduh, n-aș fi fost mai deasupra celorlalți oameni care se tîrau pe pămînt.

Acele vremuri cînd ne întîlneam în grădina piațetei și stam împreună în chioșcul acela colbuit și eram atît de fericit, încît pînă în ziua de azi îmi sînt dragi vrăbiile Londrei numai și numai pentru acest motiv și văd în penajul lor fumuriu coloritul bogat al păsărilor de la Tropice!

Vremurile cînd (la o săptămînă după logodnă) ne-am certat întîia dată și cînd Dora mi-a trimis înapoi inelul, într-un bilețel disperat, împăturit în chip de tricorn, în care a folosit înfricoșătoarea formulă „dragostea noastră s-a înfiripat dintr-o prostie și s-a încheiat într-un acces de nebunie", cuvinte teribile, care m-au făcut să-mi smulg părul din cap și să plîng, socotind că totul s-a sfîrșit.

Vremurile cînd, la adăpostul întunericului, am dat fuga la *miss* Mills, pe care am văzut-o pe ascuns în bucătărioara din dos, unde se afla un măngălău, și am implorat-o să ne împace și să evite nebunia. Vremurile cînd *miss* Mills a acceptat această sarcină și, înapoindu-se cu Dora, ne-a îndemnat, de la înălțimea amvonului tinereții ei încercate, să fim îngăduitori unul față de celălalt și să ne ferim de pustiurile Saharei!

Vremurile cînd am plîns și ne-am împăcat și ne-am simțit din nou atît de fericiți, încît bucătărioara din dos, cu măngălău cu tot, s-a prefăcut într-un templu al iubirii, și cînd ne-am învoit să corespondăm prin mijlocirea lui *miss* Mills, urmînd să ne scriem zilnic cel puțin cîte o scrisoare fiecare!

Ce senine vremuri! Ce plăcute, ce fericite, ce nebunatice vremuri! Din toate perioadele vieții mele, care au încăput în gheara Timpului, nici una nu-mi aduce, mai mult ca aceasta, zîmbetul pe buze și de nici una nu-mi amintesc cu atîta duioșie ca de aceasta.

CAPITOLUL

XXXIV

MĂTUȘA ÎMI FACE O SURPRIZĂ

Îndată după ce m-am logodit cu Dora, i-am scris lui Agnes. I-am scris o scrisoare lungă, în care am încercat să-i explic cît de fericit eram și cît de fermecătoare era Dora. Am rugat-o foarte stăruitor pe Agnes să nu creadă că ar fi vorba de o pornire nechibzuită, care va face loc alteia, sau că ar avea ceva comun cu acele avînturi copilărești de care obișnuiam să rîdem altădată. Am asigurat-o că era vorba de un sentiment nespus de adînc și mi-am exprimat părerea că o iubire ca aceasta nici că se mai pomenise.

Și pe cînd îi scriam în amurgul încîntător, în fața ferestrei deschise, amintirea ochilor ei limpezi și senini și a chipului ei blînd m-a învăluit pe nesimțite și a revărsat atîta pace și liniște asupra freamătului și fierberii din ultima vreme de care fericirea mea era impregnată într-o anumită măsură, încît m-am simțit înduioșat pînă la lacrimi. Mi-aduc aminte că, pe la jumătatea scrisorii, am stat cu fruntea în palmă, închipuindu-mi că Agnes făcea, firește, parte din căminul meu ; că în casa binecuvîntată de prezența ei, Dora și cu mine am putea fi mai fericiți ca oriunde ; că, stăpînită de dragoste și bucurie, de jale și de speranță, sau de dezamăgire, de orice emoție puternică, inima mea se îndrepta spontan către dînsa, ca la un liman de adăpost și la cel mai bun prieten.

De Steerforth nu i-am pomenit nici un cuvînt. I-am scris doar că fuga bietei Em'ly pricinuise cumplită durere la Yarmouth, și că eu, din pricina împrejurărilor în care se petrecuse, suferisem îndoit. Știam bine cît de lesne

descoperea adevărul şi că dînsa nu va mai pomeni niciodată numele lui.

Am primit răspuns la această scrisoare cu întoarcerea poştei. Citindu-l, am avut impresia că o auzeam pe Agnes vorbindu-mi. Parcă-mi răsuna în urechi glasul ei prietenos. Ce aş putea spune mai mult ?

În timpul recentei mele absenţe, Traddles mă căutase de două-trei ori. Găsind-o pe Peggotty acasă, şi ea spunîndu-i că-mi fusese dădacă (era totdeauna gata să împărtăşească această informaţie oricui stătea s-o asculte), legase prietenie cu dînsa şi întîrziase ca să vorbească despre mine. Cel puţin aşa mi-a spus Peggotty ; dar mă tem că vorbise numai ea şi se întinsese peste măsură, căci Dumnezeu s-o aibă în paza lui, cînd începea să povestească despre mine, nu era chip s-o opreşti.

Asta-mi aduce aminte nu numai de faptul că urma să-l aştept pe Traddles într-o după-amiază de el hotărîtă, dar şi de împrejurarea că *missis* Crupp renunţase la toate drepturile şi obligaţiile ce-i reveneau (cu excepţia salariului) atîta vreme cît Peggotty mai călca pe la mine. După ce, de mai multe ori, a discutat, în gura mare, pe scară despre Peggotty — adresîndu-se pesemne vreunui spirit, căci în fapt era cu desăvîrşire singură — *missis* Crupp mi-a trimis o scrisoare, în care-şi expunea punctul de vedere. Scrisoarea începea cu acea declaraţie universal valabilă, care se potrivea în orice moment al vieţii ei, anume cu declaraţia că şi ea era mamă, pentru a mă informa apoi că deşi apucase şi vremuri mai bune, nutrise întotdeauna, în toate etapele existenţei, o duşmănie înnăscută faţă de iscoade, de intruşi şi de denunţători. N-avea de gînd să pronunţe nici un nume, spunea ea în scrisoare ; se ştie el bine cine e cu musca pe căciulă ; dar întotdeauna dispreţuise iscoadele, intruşii şi denunţătorii, mai ales deghizaţi ca văduve (aceste cuvinte erau subliniate). Dacă unui oarecare *gentleman,* spunea ea în continuare (tot fără a da nume), îi făcea plăcere să fie victima iscoadelor, a intruşilor şi a denunţă-

torilor, asta-l privea. E dreptul lui să se distreze cum pofteşte ; tot ce cerea ea, *missis* Crupp, era să nu fie silită „să vie în *contact*" cu asemenea persoane. De aceea ruga să fie scutită de a mai servi în apartamentul de la catul de sus pînă ce lucrurile vor fi repuse în starea în care se aflau mai înainte şi cum ar fi de dorit să fie ; mai departe mă vestea că în fiecare sîmbătă dimineaţă caietul cu socoteli va fi depus pe masă, o dată cu gustarea, şi că insista să i se achite imediat tot ce i se datora, în dorinţa de a evita neplăceri şi „neajunsuri" părţilor interesate.

Ulterior, *missis* Crupp s-a mărginit să aşeze fel de fel de piedici pe scară, mai ales ulcioare, şi s-o ispitească pe Peggotty să-şi rupă picioarele. Starea de asediu în care mă aflam mi s-a părut exasperantă, dar fiindu-mi tare frică de *missis* Crupp, n-am putut găsi nici o ieşire din această situaţie.

— Ce mai faci, dragă Copperfield ? a strigat Traddles, care, în după-amiaza cu pricina, biruind toate piedicile, s-a ivi la uşa mea exact la ora hotărîtă.

— Dragă Traddles, i-am răspuns, mă bucur că te văd şi eu în sfîrşit şi îmi pare foarte rău că n-am fost acasă cînd m-ai căutat. Dar sînt atît de prins...

— Da, da, ştiu, firește, m-a întrerupt Traddles. A ta mi se pare că locuieşte în Londra.

— Ce vrei să spui ?

— Dînsa... adică... iartă-mă... *miss* D., ştii, a dat să-mi explice Traddles, roşindu-se, locuieşte la Londra, paremi-se ?

— O, da... în apropiere de Londra.

— A mea, poate îţi mai aduci aminte, mi-a zis Traddles grav, locuieşte în Devonshire... sînt zece copii la părinţi... de aceea nu-s chiar atît de prins ca tine.

— Mă mir cum suporţi s-o vezi atît de rar, am răspuns.

— Hm..., a mormăit Traddles îngîndurat. Pare de mirare. Îmi închipui că şi este de mirare, dar n-am încotro, Copperfield.

— Așa îmi închipui și eu, am încuviințat zîmbind, nu fără a roși. Și apoi tu, dragă Traddles, ai atîta răbdare și ești atîta de statornic !

— Vai, Doamne ! a exclamat Traddles, reflectînd. Așa mă vezi tu, Copperfield ? Îți mărturisesc, nu știu dacă sînt. Dar ea e o fată atît de extraordinar de drăguță, încît se prea poate să-mi fi transmis și mie ceva din însușirile ei. Acuma, că mi-ai spus-o, Copperfield, nu mă mai miră deloc. Te rog să mă crezi că niciodată nu se gîndește la sine și că tot timpul le poartă de grijă celorlalți nouă.

— E cea mai mare ? l-am întrebat.

— Vai, Doamne, nu ! Cea mai mare e o adevărată frumusețe.

A băgat de seamă, cred, că nu m-am putut stăpîni să nu zîmbesc de naivitatea acestui răspuns ; de aceea, zîmbind și el a adăugat :

— Firește, asta nu înseamnă că Sophy a mea... Frumos nume, ce zici, Copperfield ?

— Foarte frumos !

— Firește, asta nu înseamnă că Sophy n-ar fi și ea frumoasă în ochii mei și că, după părerea mea, n-ar fi cea mai drăguță fată din lume, în mod absolut. Dar cînd îți spun că cea mare e o frumusețe, să știi că într-adevăr este... mi-a zis gesticulînd cu amîndouă mîinile, voind parcă să evoce niște nori care pluteau în jurul lui. Știi, o splendoare ! a încheiat Traddles, foarte energic.

— Adevărat ?

— O, te asigur, m-a încredințat Traddles, e într-adevăr neasemuit de frumoasă ! Dar știi, fiind crescută ca să trăiască în lume și să fie admirată, și neputînd să se bucure prea mult de viața de societate din pricină că sînt săraci, firește că uneori e cam susceptibilă și cam pretențioasă. Dar Sophy știe să-i alunge supărarea !

— Sophy e cea mai mică dintre fete ? l-am întrebat.

— Vai, Doamne, nu ! mi-a răspuns Traddles, frecîn-

du-şi bărbia. Cele mai mici abia au nouă şi zece ani. Le creşte Sophy.

— E a doua poate ?

— Nu. A doua e Sarah. Biata Sarah are ceva la şira spinării. Doctorii spun c-o să-i treacă cu timpul, dar deocamdată trebuie să stea în pat vreo douăsprezece luni. O îngrijeşte Sophy. Sophy e a patra.

— Mama trăieşte ?

— Da, trăieşte ! E o femeie cu totul superioară, dar nu-i prieşte umezeala din partea locului şi... de fapt nu-şi mai poate mişca mădularele.

— Vai de mine ! am exclamat.

— Foarte trist, nu-i aşa ? Dar din punctul de vedere al gospodăriei, lucrurile merg mai bine decît ar fi de aşteptat, pentru că Sophy îi ţine locul. E ca o mamă, atît pentru maică-sa, cît şi pentru ceilalţi nouă copii.

Pătruns de cea mai mare admiraţie în faţa însuşirilor acestei tinere şi mînat de dorinţa sinceră de a face tot ce-mi stătea în putinţă pentru ca nu cumva, abuzînd de bunătatea lui Traddles, perspectivele lor de viitor să fie prejudiciate, l-am întrebat cum o mai ducea *mister* Micawber.

— Mulţumesc, Copperfield, e foarte bine, mi-a zis Traddles. Dar nu mai locuiesc cu el.

— Nu ?

— Nu. Vezi, adevărul e, a urmat Traddles în şoaptă, că din pricina unor vremelnice încurcături băneşti, şi-a schimbat numele, adoptîndu-l pe acela de Mortimer, şi nu iese din casă decît după căderea întunericului, şi atunci numai cu ochelari. Au venit să-i scoată lucrurile în vînzare pentru neplata chiriei. *Missis* Micawber a fost atît de deznădăjduită, încît, te rog să mă crezi, n-am putut rezista şi mi-am pus semnătura şi pe cea de-a doua poliţă de care am vorbit cînd am fost aici rîndul trecut. Poţi să-ţi închipui, Copperfield, cît de mulţumit am fost cînd am văzut că în felul acesta lucrurile s-au aplanat şi că *missis* Micawber s-a liniştit.

— Hîm ! am făcut eu.

— Fericirea n-a durat însă cine ştie ce, a urmat Traddles, căci, din păcate, peste o săptămînă au venit să-i pună un alt sechestru. Şi praf s-a ales de întreaga gospodărie. De atunci eu locuiesc într-o odaie mobilată, iar Mortimerii s-au dat la fund. Sper, Copperfield, că n-ai să crezi că-s egoist dacă-ţi voi spune că măsuţa rotundă cu placă de marmură, precum şi vasul de flori şi postamentul au ajuns într-un magazin de vechituri.

— Ce neomenie ! am exclamat indignat.

— A fost... a fost tare greu ! a spus Traddles, strîmbîndu-se ca de obicei cînd folosea această formulă. Pomenesc acestea nu aşa, ca să mă plîng, ci cu un scop anume. N-am putut răscumpăra obiectele cînd au fost sechestrate, în primul rînd, pentru că, văzînd cît de mult ţineam la ele, telalul a ridicat preţul în mod exorbitant ; şi în al doilea rînd, pentru că... n-aveam bani. De atunci sînt cu ochii pe prăvălia negustorului de vechituri, care se află la capătul lui Tottenham Court Road, mi-a zis Traddles, foarte încîntat că ştia acest lucru, iar azi, în sfîrşit, le-am văzut expuse spre vînzare. Le-am zărit de peste drum, căci dacă m-ar vedea pe *mine*, negustorul, Dumnezeu ştie ce preţ ar fi în stare să ceară. Acum, c-am strîns banii, mi-a dat în gînd că poate nu vei avea nimic împotrivă dacă am s-o rog pe dădaca asta a ta să meargă cu mine la prăvălia aceea — pe care pot să i-o arăt din colţul străzii — şi să caute să le cumpere cît mai ieftin posibil, ca pentru ea !

Entuziasmul cu care Traddles mi-a împărtăşit acest plan şi convingerea lui că era un plan deosebit de isteţ se numără printre amintirile mele cele mai vii.

L-am asigurat că dădaca mea va fi fericită să-i poată da o mînă de ajutor şi i-am spus că ne vom transporta toţi trei la faţa locului, dar cu o singură condiţie. Anume cu condiţia să-mi făgăduiască solemn că de aici înainte nu-i va mai împrumuta lui *mister* Micawber nici numele, nici orice alt lucru.

— Dragă Copperfield, mi-a mărturisit Traddles, această hotărîre am şi luat-o, pentru că îmi dau seama că n-am fost numai nesocotit, dar că am greşit faţă de Sophy. De vreme ce am făcut acest legămînt cu mine însumi, nu mai ai nici un motiv de îngrijorare, dar bucuros îţi fac această promisiune. Pe cea dintîi dintre blestematele acelea de poliţe am şi achitat-o. Nu mă îndoiesc că *mister* Micawber, dacă ar fi putut, ar fi achitat-o, dar n-a putut. Trebuie să mai amintesc un lucru care-mi place la *mister* Micawber, dragă Copperfield. Ceva relativ la cea de-a doua poliţă, care nu este scadentă. Nu-mi zice că acoperirea e asigurată, dar mă asigură că *va fi*. Găsesc că asta-i foarte frumos şi cinstit din partea lui !

Nevrînd să zdruncin încrederea bunului meu prieten, am încuviinţat. După ce am stat puţin de vorbă, am pornit împreună spre băcănie, ca s-o mobilizăm pe Peggotty ; Traddles nevrînd să rămînă seara la mine, pentru că-i era teamă c-ar putea cineva să cumpere lucrurile acelea înainte de a ajunge să le răscumpere el, precum şi pentru motivul că era tocmai seară rezervată totdeauna corespondenţei cu cea mai drăguţă fată din lume.

Nu voi uita niciodată nici cum stătea în colţ la Tottenham Court Road şi trăgea cu ochiul, în timp ce Peggotty se tocmea pentru lucruşoarele acelea atît de preţioase, nici surescitarea de care a fost cuprins cînd a văzut-o pe Peggotty înapoindu-se cu mîna goală, după ce îi oferise un preţ, nici cînd negustorul, răzgîndindu-se, a strigat-o, şi dînsa s-a întors. Sfîrşitul a fost că Peggotty a răscumpărat lucrurile la un preţ destul de ieftin, iar Traddles a fost încîntat.

— Vă sînt foarte îndatorat amîndurora, mi-a spus Traddles, aflînd că lucrurile aveau să-i fie trimise acasă chiar în seara aceea. N-o să-mi luaţi în nume de rău, dragă Copperfield, dacă am să vă mai fac o rugăminte ?

Fără a întreba despre ce e vorba, l-am asigurat că nu.

— Atunci, dacă aţi vrea să fiţi atît de bună, s-a adresat Traddles lui Peggotty, v-aş ruga să luaţi vasul de flori

chiar acum căci mare plăcere mi-ar face să-l duc acasă, căci, știi, Copperfield, e al lui Sophy !

Peggotty s-a dus bucuroasă să i-l aducă, iar Traddles, după ce a copleșit-o cu mulțumiri, a luat-o înainte pe Tottenham Court Road, cu vasul de flori în brațe și fericit cum rar mi-a fost dat să văd.

Apoi Peggotty și cu mine am apucat-o spre casă. Întrucît asupra lui Peggotty vitrinele prăvăliilor exercitau o atracție cum nu exercitau asupra nimănui altuia, am mers agale, făcînd haz de felul cum se uita la vitrine și așteptînd-o de cîte ori se oprea. De aceea a durat cam mult pînă am ajuns la „Adelphi".

Cînd am suit scările, i-am atras atenția lui Peggotty asupra faptului că piedicile așezate de *missis* Crupp dispăruseră de parcă le-ar fi înghițit pămîntul și că se vedeau urme proaspete de pași. Cînd am ajuns sus, am fost amîndoi foarte mirați găsind deschisă ușa (pe care o încuiasem) și auzind glasuri în apartament.

Nedumeriți, ne-am uitat unul la altul și am intrat în salonaș, unde, spre marea-mi uimire, am dat peste mătușa și peste *mister* Dick ! Mătușa, cu cei doi canari ai ei în față și cu pisica pe genunchi ca un Robinson Crusoe feminin, ședea pe o grămadă de bagaje și bea ceai. *Mister* Dick, înconjurat de bagaje, cufundat în gînduri, se rezema de un zmeu mare, asemănător cu acelea pe care adeseori le înălțasem împreună.

— Scumpă mătușică ! am exclamat. Ce plăcere neașteptată !

Ne-am îmbrățișat cu dragoste, apoi *mister* Dick și cu mine ne-am strîns mîna cu căldură, iar *missis* Crupp, care, ocupată fiind cu pregătirea ceaiului, nu prea putea urmări totul, a declarat foarte prietenoasă că a știut ea că *mister* Copperfield va fi încîntat cînd își va vedea rudele dragi.

— Ho ! a zis mătușa către Peggotty, care tremura în fața ei. Ce mai faci ?

— Nu-ţi aduci aminte de mătuşa mea, Peggotty ? am intervenit eu.

— Pentru numele lui Dumnezeu, a izbucnit mătuşa, n-o mai striga pe numele ăsta, culeş undeva de pe vreo insulă din Mările Sudului ! Dacă a scăpat de el prin măritiş — şi bine a făcut — de ce să-i răpeşti foloasele acestei schimbări ? Cum te numeşti acum... Pe... ? a întrebat-o mătuşa, recurgînd la un compromis ca să nu rostească numele care nu-i era pe plac.

— Barkis, *ma'am,* i-a răspuns Peggotty, făcîndu-i o plecăciune.

— Bine ! Ăsta-i un nume mai omenesc, a spus mătuşa. Nu cere neapărat un misionar. Ce mai faci, Barkis ? Nădăjduiesc că eşti bine sănătoasă.

Încurajată de aceste cuvinte amabile şi văzînd că mătuşa îi întindea mîna, Barkis a făcut un pas înainte, i-a strîns-o şi, ca să-i mulţumească, i-a făcut o reverenţă.

— Precum văd, am mai îmbătrînit, a zis mătuşa. După cîte îţi aminteşti, nu ne-am întîlnit decît o singură dată. Şi frumoasă ispravă am mai făcut atunci ! Trot, dragă, mai toarnă-mi o ceaşcă !

Foarte cuviincios, i-am întins o ceaşcă mătuşii, care stătea ţeapănă ca de obicei, şi m-am încumetat s-o cert pentru că şedea pe o ladă.

— Dă-mi voie, mătuşică, să trag sofaua sau un fotoliu, i-am spus. De ce să stai incomod ?

— Îţi mulţumesc, Trot, mi-a răspuns. Îmi place să şed pe lucrurile mele.

Apoi i-a aruncat o privire cumplită lui *missis* Crupp şi i-a zis :

— Nu mai e nevoie să vă obosiţi, *ma'am !*

— Să nu mai pun puţină apă în ceainic înainte de a pleca, *ma'am* ? a întrebat *missis* Crupp.

— Nu, mulţumesc, *ma'am,* i-a răspuns mătuşa.

— Vreţi să vă mai aduc puţin unt, *ma'am* ? a stăruit *missis* Crupp. Sau poate doriţi un ou proaspăt ? Sau să vă

frig o felie de slănină ? N-aş putea face nimic pentru scumpa dumitale mătuşă, *mister* Copperfield ?

— Nimic, *ma'am !* i-a retezat-o mătuşa. Am să mă servesc şi singură, mulţumesc.

Missis Crupp, care tot timpul zîmbise, ca să-şi arate firea duioasă, şi ţinuse capul puţin aplecat într-o parte, ca să învedereze cît de plăpîndă era, şi neîncetat îşi frecase mîinile, spre a demonstra dorinţa ei de a-i sluji pe toţi în orice privinţă, treptat, tot zîmbind şi tot aplecîndu-se într-o parte şi tot frecîndu-şi mîinile, a ieşit din odaie.

— Dick ! a grăit mătuşa mea. Îţi mai aduci aminte despre cei ce se dau după vreme şi despre cei ce se ploconesc în faţa bogăţiei ?

Mister Dick — cu o privire speriată, de parcă ar fi uitat cu desăvîrşire — s-a grăbit să răspundă afirmativ.

— Ei bine, *missis* Crupp să ştii că se numără printre ei ! a spus mătuşa. Barkis, te rog vezi de ceai şi mai dă-mi o ceaşcă, că nu-mi place cum toarnă femeia aceea.

O cunoşteam destul de bine pe mătuşa ca să ghicesc îndată că va fi avînd vreo problemă importantă şi că sosirea ei neaşteptată avea un tîlc mult mai grav decît ar fi putut bănui un străin. Am băgat de seamă că îşi aţintea privirea asupra mea ori de cîte ori i se părea că atenţia îmi era îndreptată în altă parte ; şi că, deşi îşi păstra înfăţişarea ţeapănă şi stăpînită, înlăuntrul sufletului ei se dădea o ciudată bătălie împotriva nehotărîrii. Am început să mă întreb dacă nu cumva o jignisem, şi cugetul mă mustra că încă nu-i pomenisem de Dora. Mă întrebam dacă nu cumva n-o fi doar asta pricina.

Ştiind că tot n-are să-mi spună nimic pînă nu va socoti că-i momentul potrivit, m-am aşezat lîngă ea şi am vorbit cu canarii şi m-am jucat cu pisica, purtîndu-mă cît mai degajat cu putinţă. Dar eram departe de a fi într-adevăr liniştit ; aş fi fost poate liniştit dacă *mister* Dick, care stătea în spatele mătuşii, rezemat de zmeul cel mare, n-ar

fi profitat de fiece prilej ca să clatine din cap, cu o mutră sumbră, şi să-mi facă semne, arătînd către ea.

— Trot... mi-a zis în cele din urmă mătuşa, după ce, isprăvind de băut ceaiul, şi-a şters buzele şi şi-a netezit rochia. Poţi să rămîi, Barkis... Spune-mi, Trot, ai dobîndit vlagă şi încredere în puterile tale ?

— Sper că da, mătuşico.

— Şi chiar crezi asta ? a stăruit ea.

— Cred, mătuşico.

— Atunci, dragule, mi-a zis, mătuşa, privindu-mă cu un aer foarte grav, de ce-ţi închipui că ţin cu tot dinadinsul să şed pe lucrurile astea ale mele astă-seară ?

Am clătinat din cap, căci nu ştiam de ce.

— Pentru că reprezintă tot ce mi-a rămas. Pentru că am ajuns la sapă de lemn, dragul meu !

Nici de s-ar fi prăvălit în Tamisa clădirea, împreună cu noi toţi cei de faţă, cred că n-aş fi rămas mai uluit.

— Dick ştie, a urmat mătuşa, punîndu-mi liniştită mîna pe umăr. Am ajuns la sapă de lemn, dragul meu Trot ! Tot ce mi-a rămas pe lume se află aici în odaia asta, afară de căsuţa pe care Janet a rămas acolo ca s-o închirieze. Barkis, aş vrea ca pentru *gentleman*-ul acesta să găsim un pat pentru la noapte. Ca să facem economie, poate că reuşiţi să-mi înjghebaţi mie un culcuş aici. Mă mulţumesc cu orice. Numai pentru astă noapte. Mîine vom sta de vorbă despre treburile astea !

Nu m-am trezit din stupoare şi din marea neliniştе ce o încercam în privinţa ei — numai în privinţa ei, sînt sigur — decît în clipa cînd m-a îmbrăţişat o clipă, lăcrimînd şi spunînd că nu-i părea rău decît pentru mine. Dar peste o clipă şi-a stăpînit emoţia cu un aer mai degrabă triumfător decît abătut, mi-a zis :

— Trebuie să înfruntăm bărbăteşte loviturile soartei, nu se cade să ne lăsăm intimidaţi de ele, dragul meu ! Trebuie să jucăm jocul pînă la capăt ! Trebuie să biruim vitregia sorţii, Trot !

CAPITOLUL

XXXV

DESCURAJARE

De îndată ce mi-am venit puțin în fire, căci mă pierdusem cu totul în prima clipă, sub cumplita lovitură a veștilor date de mătușa, l-am poftit pe *mister* Dick să mergem împreună la băcănioara cu pricina, ca să ia în primire patul pe care nu demult îl părăsise *mister* Peggotty. Băcănia se afla în Hungerford Market, iar Hungerford Market fiind pe atunci foarte diferit de cum e astăzi, în fața ușii se afla un pridvor susținut de stîlpi scunzi de lemn (care semăna cu acela dinaintea casei în care locuiau piticul și pitica din vechiul barometru), care lui *mister* Dick i-a plăcut nespus de mult. Iar plăcerea de a locui deasupra acestui pridvor cred că l-ar fi putut despăgubi de multe neajunsuri, dar în afară de buchetul de mirosuri de care am mai pomenit și poate în afară de lipsa de spațiu, neajunsurile nu erau prea numeroase, și *mister* Dick a fost absolut încîntat de noua sa locuință. *Missis* Crupp, foarte revoltată, îl încredințase că abia va avea loc unde să se învîrtească, dar cu drept cuvînt mi-a spus *mister* Dick, așezîndu-se la capătul de jos al patului și frecîndu-și piciorul :

— Știi, Trotwood, eu, unul, nici nu am de gînd să mă învîrtesc ! Niciodată nu mă învîrtesc. Prin urmare, *mie* de asta puțin îmi pasă !

Am încercat să aflu dacă *mister* Dick știa ceva despre pricinile marii și subitei schimbări intervenite în situația mătușii. Cum era și de așteptat, habar n-avea. Nu mi-a

putut povesti decît că alaltăieri mătuşa îi spusese : „Ei, Dick, acum să te văd dacă eşti într-adevăr un filozof aşa cum te-am socotit întotdeauna !“ Şi că el îi răspunsese : „Sper că da“. Că apoi mătuşa îi făcuse destăinuirea : „Dick, sînt ruinată !“ Şi că el exclamase : „Da, aşa-i !“ Apoi mătuşa îl ridicase în slăvi şi dînsul a fost foarte fericit. Şi că după aceea veniseră încoace, şi că pe drum băuseră bere şi mîncaseră sandvişuri.

Stînd pe marginea patului şi frecîndu-şi piciorul, *mister* Dick mi-a povestit toate acestea cu un aer atît de încîntat, cu ochii mari deschişi şi cu un zîmbet mirat, încît îmi pare rău, dar nu m-am putut opri să-i dau explicaţii că ruina însemna sărăcie, lipsă, foame ; dar foarte curînd m-am căit amarnic de această cruzime, pentru că deodată a pălit şi au început să-i curgă lacrimi şi mi-a aruncat o privire atît de îndurerată, încît ar fi muiat şi o inimă mai tare ca a mea. Ca să-l îmbărbătez, a fost nevoie să-mi dau mult mai multă osteneală decît îmi dădusem spre a-l demoraliza ; şi am înţeles atunci (ceea ce ar fi trebuit să ştiu din capul locului) că toată liniştea lui se datorase temeiului ce-l punea pe cuvîntul celei mai înţelepte şi mai minunate femei din lume şi nestrămutatei lui încrederi în resursele mele intelectuale. Pe acestea din urmă le socotea, cred, în măsură să îndepărteze orice primejdii, afară de cele absolut mortale.

— Ce-i de făcut, Trotwood ? m-a întrebat *mister* Dick. Ştii, memoriul...

— Ştiu, i-am zis. Dar singurul lucru ce-l putem face deocamdată e să ne păstrăm un aer cît mai voios, ca nici să nu vadă mătuşa că ne sinchisim de treaba asta.

Mister Dick s-a declarat de acord fără nici o rezervă; şi m-a rugat ca, ori de cîte ori voi băga de seamă că se abate măcar atîtica de la această înţeleaptă linie de conduită, să-i atrag luarea-aminte prin vreuna din iscusitele metode ce-mi stăteau la îndemînă. Dar, îmi pare rău s-o spun, spaima ce i-o vîrîsem în suflet prea era mare ca să

şi-o poată ascunde. Toată seara s-a uitat pe furiş la chipul mătuşii, cu o expresie de consternare adîncă, de parcă s-ar fi topit sub ochii lui. Dîndu-şi seama de acest lucru, s-a silit să nu mai mişte capul ; dar stînd cu capul nemişcat, tot timpul îşi rotea maşinal ochii, aşa că zadarnică i-a fost toată strădania. La cină l-am văzut cum se uita la pîinea de pe masă (care, din întîmplare, era mică), de parc-ar fi fost singura care ne mai despărţea de foamete ; iar cînd mătuşa l-a îndemnat să mănînce, ca de obicei, am băgat de seamă că-şi strecura în buzunar firimituri de pîine şi de brînză ; şi n-am nici o îndoială că făcea acest lucru cu gîndul de a ne hrăni cu aceste rezerve cînd vom fi ajuns în ultimul hal de inaniţie.

Mătuşa, dimpotrivă, s-a arătat foarte calmă, atitudinea ei fiind o pildă pentru noi toţi, şi mai ales pentru mine. Cu Peggotty a fost cît se poate de amabilă, cu excepţia momentelor cînd, din greşeală, rosteam acest nume ; şi cu toate că ştiam cît se simţea de străină la Londra, părea la largul ei. Urma să doarmă în patul meu, iar eu să mă culc în salonaş, ca s-o păzesc. Era foarte bucuroasă că ne aflam atît de aproape de Tamisa, care ne putea fi de folos în caz de incendiu, şi presupun că pentru ea această împrejurare a constituit într-adevăr o oarecare mîngîiere.

— Trot, dragă, mi-a zis mătuşa cînd a văzut că voiam să-i pregătesc băutura pe care obişnuia s-o ia în fiecare seară. Nu !

— Chiar nimic, mătuşico ?

— Fără vin, dragul meu. Cu bere !

— Dar avem vin, mătuşico. Şi niciodată nu ţi-am preparat băutura asta fără vin.

— Păstrează-l pentru cazuri de boală, mi-a zis. Nu se cade să-l risipim. Trot, să-mi pui bere. Jumătate de cană.

Mister Dick era cît pe-aci să leşine. Dar cum mătuşa vorbea foarte categoric, m-am dus să cumpăr bere.

Întrucît se făcuse tîrziu, Peggotty şi *mister* Dick au plecat şi ei, ca să facem împreună drumul pînă la băcănie.

M-am despărțit de bietul om la colțul străzii și l-am urmărit cu privirea cum se depărta cu zmeul acela mare în spinare, ca o adevărată întruchipare a mizeriei umane.

Cînd m-am înapoiat, am găsit-o pe mătușa măsurînd în lung și în lat odaia și încreștind cu degetele marginile scufiei ei de noapte. Am încălzit berea și i-am pregătit pîinea prăjită după vechile principii infailibile. Cînd totul a fost gata, mătușa era și ea gata, cu scufia ei de noapte și cu poala rochiei trasă pe genunchi.

— Dragul meu, mi-a zis mătușa după ce a sorbit o linguriță, e mult mai bună așa decît cu vin. Nu-i atît de vătămătoare.

Presupun că mi-a citit neîncrederea pe față, căci a adăugat :

— Ei, ei, băiețaș... Dacă n-o s-avem alte necazuri decît ăsta cu berea, atunci o să ne meargă bine.

— Și eu, mătușico, aș fi de aceeași părere, i-am zis.

— Și atunci, de ce, mă rog, nu *ești* de aceeași părere ? m-a întrebat mătușa.

— Fiindcă sîntem firi foarte deosebite, i-am răspuns.

— Prostii și mofturi, Trot ! mi-a zis mătușa.

Și cu o plăcere calmă, care nu era deloc simulată, și-a băut mai departe berea fierbinte, cu linguriță, muind în ea bucățele de pîine prăjită.

— Trot, mi-a zis, de obicei, nu-mi prea plac oamenii străini, dar Barkis asta a ta să știi că-mi place !

— Să te aud spunînd acest lucru îmi face mai multă plăcere decît mi-ar face o sută de lire ! i-am răspuns.

— Ciudată mai e și lumea ! a urmat mătușa, frecîndu-și nasul. Nu pot pricepe cum de a putut să trăiască femeia asta cu un asemenea nume. Îți vine mult mai ușor, cred, cînd la naștere primești numele de Jackson, sau alt nume de felul ăsta.

— Poate că e și ea de aceeași părere ; nu-i vina ei, i-am spus.

— Că nu-i vina ei, te cred, mi-a răspuns mătușa, șoväind parcă să recunoască acest lucru, dar totuși nu e mai puțin supărător. Oricum, *azi* o cheamă Barkis. Și asta-i ceva. Barkis asta ține foarte mult la tine, Trot.

— Ar fi în stare de orice ca s-o dovedească, am încuviințat eu.

— De orice, într-adevăr ! a întărit mătușa. Adineauri m-a rugat și m-a conjurat să primesc o parte din banii ei... cică are prea mulți ! Ce toantă !

Lacrimile de duioșie ale mătușii picurau în berea fierbinte.

— E cea mai caraghioasă ființă din cîte s-au văzut vreodată pe lume, a urmat mătușa. Din clipa cînd am văzut-o cum se purta cu scumpa și sărmana ta mamă, mi-am dat seama că e o caraghioasă fără pereche. Dar Barkis asta are și părți bune !

S-a prefăcut că rîde, pentru a-și duce mîna la ochi, și după aceea a reînceput să mănînce pîine prăjită și a reluat discuția :

— Vai, vai, Dumnezeu să ne binecuvînteze... a suspinat mătușa. Știu tot ce s-a întîmplat, Trot ! Am stat de vorbă cu Barkis cît timp ai fost plecat împreună cu Dick. Știu tot. Nu pot pricepe unde vor să ajungă fetele astea nenorocite ! Mă mir cum nu se dau cu capul de... de consola căminului, a încheiat mătușa, uitîndu-se la căminul meu, care se vede că-i inspirase această idee.

— Săraca Emily ! am zis.

— Lasă, n-o mai compătimi așa, săraca, mi-a întors vorba mătușa. N-avea decît să se gîndească înainte de a pricinui atîta durere ! Îmbrățișează-mă, Trot. Îmi pare rău că atît de timpuriu ai avut parte de o asemenea încercare.

Cînd m-am aplecat înainte, mi-a pus paharul pe genunchi, ca să mă mai rețină, și mi-a spus :

— Oh, Trot, Trot ! Așadar, îți închipui că ești îndrăgostit ! Adevărat ?

— Să-mi închipui, mătușico ?! am strigat, roșind pînă în vîrful urechilor. Eu o iubesc din tot sufletul !

— Pe Dora ! Vrei să spui, presupun, că mititica e fermecătoare, nu-i așa ?

— Scumpă mătușică, e de neînchipuit ce fermecătoare e ! i-am zis.

— Și nu-i prostuță ? m-a întrebat mătușa.

— Prostuță, mătușico ?

Sînt încredințat că niciodată nu-mi trecuse prin minte să mă pronunț dacă era sau nu prostuță. Firește, întrebarea m-a supărat ; deși, într-un fel, m-a impresionat, fiind cu totul nouă.

— Nu-i cam flușturatică ? m-a întrebat mătușa.

— Flușturatică, mătușico ?

N-am fost în stare decît să repet această ipoteză temerară, cu sentimentul cu care repetasem și întrebarea dintîi.

— Bine, bine ! mi-a zis mătușa. Pun doar o întrebare. N-o defăimez. Ce pereche ! Așadar, credeți că sînteți sortiți unul altuia, și că de aci înainte o să trăiți ca două drăguțe păpuși de zahăr o viață care să fie un lanț de petreceri, nu-i așa, Trot ?

Mi-a pus această întrebare cu atîta blîndețe, pe un ton pe jumătate glumeț, jumătate trist, cu un aer atît de binevoitor, încît m-a mișcat.

— Știu că sîntem tineri și lipsiți de experiență, mătușico, i-am răspuns, și presupun că multe din cîte spunem și gîndim sînt prostii. Dar sînt sigur că ne iubim cu adevărat. Nu știu ce m-aș face dacă aș admite gîndul că Dora ar putea iubi vreodată pe un altul, sau c-ar putea înceta să mă mai iubească, sau gîndul că eu aș putea vreodată să iubesc o alta, sau să încetez s-o iubesc pe ea... Cred c-aș înnebuni !

— Vai, Trot ! a zis mătușa zîmbind grav și clătinînd din cap. Orb, orb, orb !

Și după o scurtă pauză, a urmat :

— Cunosc o persoană, Trot, care, cu toate că are o fire docilă, e însufleţită de o dragoste care îmi aminteşte de biata maică-ta. Ceea ce trebuie că caute persoana aceea, Trot, este seriozitatea, care să-i fie un reazem şi un îndemn. O adîncă, sinceră şi nestrămutată seriozitate.

— Dacă ai şti, mătuşă cît de serioasă e Dora ! am exclamat eu.

— Vai, Trot ! a repetat mătuşa. Orb, orb !

Şi fără a şti de ce, m-am simţit învăluit ca de un nor de simţămîntul nedesluşit c-am încercat o pierdere dureroasă sau că-mi lipseşte ceva.

— Totuşi, nu vreau, a adăugat mătuşa, să fac ca două fiinţe tinere să-şi piardă iluziile sau să fie nefericite. Cu toate că nu-i vorba decît de o dragoste nestatornică între un băiat şi o fată, iar de cele mai multe ori — vezi, nu spun întotdeauna ! — asemenea dragoste nu duce la nimic pînă la urmă, o vom trata cu toată seriozitatea, nădăjduind că se va sfîrşi cu bine într-o bună zi. Vreme e berechet, ca lucrurile să se desfăşoare în orice fel.

Asta nu prea dădea curaj unui îndrăgostit exaltat ; eram însă fericit că mă destăinuisem mătuşii, şi mi-am adus aminte că era foarte ostenită. Aşadar, i-am mulţumit călduros pentru această dovadă de afecţiune şi pentru toate celelalte mărturii de bunăvoinţă faţă de mine ; şi după ce, foarte tandru, ne-am urat noapte bună, mătuşa şi-a luat scufia şi s-a retras în dormitorul meu.

Cît de nefericit am fost după ce m-am culcat ! M-a frămîntat şi iar m-a frămîntat gîndul că de acum înainte aveam să fiu un sărac în ochii lui *mister* Spenlow ; că nu mai eram ceea ce credeam că sînt în clipa cînd îi cerusem Dorei să se mărite cu mine ; că era o datorie de onoare să-i spun Dorei adevărul în privinţa stării mele materiale şi s-o dezleg, dacă va găsi de cuviinţă, de făgăduiala dată ; că nu voi avea de unde trăi tot timpul lungii perioade de ucenicie, în care nu voi cîştiga nici un ban ; că se cădea să întreprind ceva ca s-o ajut pe mătuşa, şi nu întrevedeam

nici o posibilitate ; că voi ajunge să nu am nici un ban în buzunar, că voi ajunge să port haine ponosite, că nu voi mai fi în stare să-i duc Dorei nici un dar, că nu voi mai putea încăleca falnici armăsari suri şi că nu voi mai putea să mă prezint într-o lumină convenabilă ! Deşi ştiam că toate acestea erau gînduri meschine şi egoiste, şi fiindcă îmi dădeam seama de acest lucru, ele constituiau o tortură pentru mine, dar o iubeam atît de mult pe Dora, încît nu izbuteam să mă descotorosesc de ele. Ştiam că s-ar fi cuvenit să mă gîndesc mai puţin la mine şi mai mult la mătuşa ; dar deocamdată egoismul meu nu putea fi despărţit de Dora, şi pentru nimic în lume n-aş fi fost în stare s-o las deoparte de dragul vreunui alt muritor. Cît de nefericit m-am simţit în noaptea aceea !

Cît priveşte somnul meu, am visat fel de fel de întruchipări ale sărăciei, dar pare-mi-se că am visat fără ca să fi adormit în prealabil. Ba se făcea că eram în zdrenţe, oferindu-i chibrituri Dorei, şase cutiuţe pentru o jumătate de *penny ;* ba că mă aflam la birou, în halat de casă şi încălţat cu cizme, şi că *mister* Spenlow mă dojenea pentru că mă arătasem într-o ţinută atît de năstruşnică în faţa clienţilor ; ba că mă aplecam să culeg cu lăcomie firimiturile biscuiţilor pe care Tiffey îi mînca totdeauna cînd orologiul catedralei Sfîntul Paul bătea ceasurile 1 ; ba că mă străduiam zadarnic să obţin autorizaţia ca să mă cunun cu Dora, neavînd nimic altceva de oferit decît una dintre mănuşile lui Uriah Heep, pe care toţi cei de la „Doctors' Commons" o refuzau ; şi între timp, mai mult sau mai puţin conştient că mă aflam în odaia mea, mă legănam ca o corabie în primejdie pe o mare de cearceafuri.

Nici mătuşa nu s-a putut odihni, căci de mai multe ori am auzit-o plimbîndu-se de colo pînă colo. De vreo două sau trei ori în cursul nopţii a dat buzna în odaia mea, ca o stafie stîrnită din adăpostul ei, înveşmîntată într-un lung halat de flanelă, în care părea înaltă de şapte picioare, şi s-a apropiat de sofaua pe care eram culcat. Prima dată

am sărit speriat, şi dînsa mi-a spus că, judecînd după o lumină neobişnuită de pe cer, bănuia că Westminster Abbey[1] a luat foc şi m-a întrebat dacă nu cumva s-ar putea aprinde şi casele de pe Buckingham Street de s-ar schimba vîntul. După aceea m-am trezit că şedea lîngă mine pe scaun şi murmura : „Bietul băiat !" Şi faptul că ea se gîndea la mine cu atîta altruism, în vreme ce eu, egoist, mă gîndeam numai la mine, m-a făcut să mă simt de douăzeci de ori mai nefericit.

Îmi venea greu să cred că o noapte care mie mi se părea atît de lungă ar putea fi scurtă pentru alţii. Asta m-a făcut să mă gîndesc la o serbare imaginară, la care invitaţii dansau ceasuri de-a rîndul, şi pînă la urmă acest gînd s-a prefăcut şi el într-un vis, şi se făcea că aud orchestra cîntînd mereu una şi aceeaşi melodie şi că o văd pe Dora dansînd unul şi acelaşi dans, fără a-mi acorda nici cea mai mică atenţie. Cel care toată noaptea cîntase la harpă tocmai încerca zadarnic s-acopere harpa cu o scufie de dimensiuni obişnuite, cînd m-am trezit ; sau, mai bine zis, cînd am renunţat să mai încerc să mai adorm şi în sfîrşit am văzut soarele strălucind la fereastră.

Pe vremea aceea, la capătul uneia din uliţele ce se desprindeau din Strand, se aflau nişte vechi terme romane[2] — s-ar putea să mai existe şi în ziua de azi — unde mă duceam deseori să mă arunc în apa rece. M-am îmbrăcat, fără zgomot, şi, lăsînd-o pe Peggotty să aibă grijă de mătuşa, m-am dus să fac o baie, după care am pornit să fac o plimbare pînă la Hampstead. Nădăjduiam că acest tratament energic ar putea să-mi răcorească pu-

[1] Iniţial, biserica unei mînăstiri cu acelaşi nume situată la marginea de apus a Londrei, construită în secolul al XIII-lea pe locul unei biserici ridicate de Eduard Confesorul (1002 ?—1066). Serveşte ca sanctuar naţional şi ca loc de încoronare a suveranilor englezi.

[2] Aceste terme se numără printre puţinele vestigii arhitectonice ale vechii aşezări romane cunoscute sub numele de Lundinium sau Londinium (sec. I î.e.n. — V e.n.).

ţin mintea ; şi cred că mi-a făcut bine, căci foarte curînd am ajuns la concluzia că primul lucru ce trebuie făcut era să văd dacă nu s-ar putea desface angajamentul meu şi recupera banii plătiţi. Am îmbucat ceva la Hampstead Heath şi, preocupat de această primă încercare de a face faţă noii noastre situaţii, m-am întors pe jos la „Doctors' Commons" de-a lungul străzilor proaspăt stropite, îmbătat de mireasma plăcută a florilor de vară din grădini sau din coşurile pe care precupeţii le duceau la oraş, purtîndu-le pe cap.

Cu toate acestea, am ajuns la birou atît de devreme, încît a trebuit să mă învîrtesc vreo jumătate de ceas în jurul lui „Doctors' Commons" pînă ce Tiffey, care totdeauna venea cel dintîi, şi-a făcut apariţia cu cheile.

M-am aşezat în colţul meu întunecos şi am stat şi am privit coşurile caselor de peste drum în bătaia soarelui şi m-am gîndit la Dora, pînă ce a venit *mister* Spenlow, gătit şi buclat.

— Ce mai faci, Copperfield ? m-a întrebat. Ce dimineaţă minunată !

— Foarte frumoasă, *sir*, i-am răspuns. Aş putea să vă vorbesc înainte să plecaţi la tribunal ?

— Cum să nu ! mi-a zis. Poftească la mine în birou.

L-am urmat în biroul lui, unde a început să-şi pună roba, privindu-se într-o oglinjoară ce o ţinea atîrnată într-un dulap pe partea dinăuntru a uşii.

— Îmi pare rău că trebuie să vă spun, am început, dar am primit veşti proaste de la mătuşa.

— Ei taci ! Doamne-Dumnezeule ! Sper că n-a paralizat !

— Nu-s în privinţa sănătăţii ei, *sir*. A suferit grele pierderi băneşti. Nu i-a mai rămas aproape nimic.

— Sînt con-ster-nat, Copperfield ! a exclamat *mister* Spenlow.

Am clătinat din cap.

— Da, *sir*, i-am zis, starea ei materială s-a schimbat într-atît, încît aș fi vrut să vă întreb dacă n-ar fi cu putință — renunțînd, firește, la o parte din suma plătită, am adăugat spontan, văzînd expresia absentă ce i se ivise pe față — să desfacem angajamentul meu pentru practică.

Nimeni nu-și poate închipui cît de greu mi-a venit să fac această propunere. Era ca și cum aș fi cerut, ca o favoare, să fiu pe veci surghiunit de lîngă Dora.

— Să desfacem angajamentul, Copperfield ? Să-l desfacem ?

I-am explicat, cu destulă fermitate, că nemaiavînd de unde căpăta mijloace de trai, nu-mi rămînea decît să-mi cîștig singur existența. De viitor i-am zis că nu-mi era teamă, și am subliniat acest lucru, vrînd să-i dau a înțelege că mai devreme sau mai tîrziu tot voi putea deveni ginerele său, dar deocamdată nu avem alte resurse decît cele proprii.

— Sînt foarte mîhnit de toate astea, Copperfield, mi-a zis *mister* Spenlow. Cît se poate de mîhnit. Nu obișnuim să desfacem angajamentele pentru asemenea motive. Nu intră în tradițiile profesiunii noastre. Și un asemenea precedent n-ar fi deloc avantajos. Dimpotrivă. Totuși...

— Sînteți foarte bun, *sir*... am bolborosit eu, anticipînd o concesie.

— Cîtuși de puțin. Nu e cazul, mi-a zis *mister* Spenlow. Totuși, cum îți spuneam, dacă n-aș fi încătușat... dacă n-aș avea un asociat, știi, pe *mister* Jorkins...

Într-o clipă, speranțele mele s-au spulberat, dar am mai făcut încă un efort.

— Credeți, *sir*, i-am zis, dac-aș vorbi cu *mister* Jorkins...

Mister Spenlow a clătinat din cap, ca să mă descurajeze.

— Ferească Dumnezeu, n-aș vrea să nedreptățesc pe nimeni, Copperfield, mi-a răspuns, cu atît mai puțin pe *mister* Jorkins ! Dar îmi cunosc asociatul, Copperfield.

Mister Jorkins *nu* e omul să accepte o propunere atît de neobişnuită. Pe *mister* Jorkins e foarte greu să-l scoţi din făgaşul lui. Doar îl cunoşti şi dumneata !

Nu ştiam despre el nimic altceva în afară de faptul că la început fusese unicul proprietar al firmei şi că acum trăia singur într-o casă lîngă Montagu Square, care de mult nu mai fusese spoită ; că venea la birou foarte tîrziu şi pleca foarte devreme ; după cît ştiam, nu i se cerea părerea niciodată în nici o privinţă ; că avea o cămăruţă întunecoasă la catul de sus, unde nu se discuta nici un proces, şi că pe masa lui se afla o hîrtie sugativă veche, îngălbenită, care niciodată nu fusese murdărită cu cerneală şi despre care se spunea c-ar avea douăzeci de ani.

— Aţi avea ceva împotrivă dacă i-aş vorbi, *sir* ? am întrebat.

— Nicidecum, mi-a răspuns *mister* Spenlow. Dar îl cunosc bine pe *mister* Jorkins, Copperfield. Aş vrea să mă înşel, căci aş fi încîntat să-ţi pot fi de folos în toate privinţele. N-am nimic împotrivă să-i vorbeşti lui *mister* Jorkins, dacă socoteşti că merită să încerci.

După ce, cu o caldă strîngere de mînă, mi-a dat învoirea lui, am stat visînd la Dora şi urmărind cum de pe coşurile casei de peste drum razele de soare au coborît încetişor în josul zidurilor şi am aşteptat pînă a sosit *mister* Jorkins. M-am dus apoi sus la *mister* Jorkins, care, firesc, a fost foarte surprins cînd m-a văzut că vin la el.

— Poftiţi, *mister* Copperfield, mi-a spus. Poftiţi !

Am intrat şi m-am aşezat ; şi i-am expus lui *mister* Jorkins situaţia cam în acelaşi fel cum i-o înfăţişasem lui *mister* Spenlow. *Mister* Jorkins nu era nici pe departe un om nesuferit, cum te-ai fi putut aştepta, ci un bărbat de vreo 60 de ani, înalt, blînd, cu faţa rasă, care priza atît de mult tabac, încît la „Doctors' Commons" mergea vorba că s-ar hrăni doar cu tutun, nemaiavînd loc pentru alte alimente.

— I-aţi expus situaţia şi lui *mister* Spenlow, nu-i aşa ? m-a întrebat *mister* Jorkins după ce m-a ascultat foarte neliniştit pînă la capăt.

I-am răspuns că da şi l-am informat că *mister* Spenlow mă îndrumase la el.

— A spus că aş putea să nu fiu de acord ? m-a iscodit *mister* Jorkins.

Am fost silit să mărturisesc că *mister* Spenlow socotea posibil acest lucru.

— Îmi pare rău, *mister* Copperfield, dar nu vă pot ajuta cu nimic, mi-a zis *mister* Jorkins, indispus. De fapt... dar am o întîlnire la bancă, aşa că vă rog să mă iertaţi.

După care s-a sculat grăbit de pe scaun, şi tocmai era gata să plece, cînd mi-am luat inima în dinţi şi i-am spus că, parc-mi-se, nu aveam nici o şansă.

— Nici una ! mi-a zis *mister* Jorkins, oprindu-se în uşă şi clătinînd din cap. Nu, nici una ! Ştiţi, eu, unul, nu sînt de acord, a adăugat foarte repede şi a dat să iasă. Şi uitindu-se încă o dată înapoi din uşă, mi-a mai zis : Trebuie să înţelegeţi, *mister* Copperfield, că dacă *mister* Spenlow nu este de acord...

— Personal, însă, n-are nimic împotrivă, *sir*, am precizat eu.

— Personal ! a repetat *mister* Jorkins, pierzîndu-şi răbdarea. Vă asigur că are ceva împotrivă, *mister* Copperfield. E inutil ! Ceea ce doriţi dumneavoastră nu se poate. Am... am o întîlnire la bancă.

Şi rostind aceste cuvinte, a luat-o la fugă, iar după ştiinţa mea, trei zile n-a mai călcat pe la „Doctors' Commons".

Fiind hotărît să fac tot ce-mi sta în putinţă, am aşteptat pînă s-a întors *mister* Spenlow şi i-am relatat cele întîmplate, dîndu-i a înţelege că mai trăgeam nădejde că dînsul, dacă ar binevoi să încerce, ar putea să îmblînzească el sufletul de piatră al lui *mister* Jorkins.

— Copperfield, mi-a răspuns *mister* Spenlow cu un surîs binevoitor, îl cunosc pe *mister* Jorkins, asociatul meu, de mai multă vreme decît dumneata. Departe de mine gîndul să-l învinuiesc pe *mister* Jorkins de viclenie sau prefăcătorie. Dar *mister* Jorkins are un fel anume de a refuza, care adesea poate să înşele. Nu, Copperfield ! a încheiat el clătinînd din cap. Crede-mă, *mister* Jorkins nu poate fi clintit din hotărîrea sa !

Am rămas cu totul nedumerit, nemaiştiind care din doi se împotrivea de fapt, *mister* Spenlow sau *mister* Jorkins ; mi-am dat seama destul de limpede, însă, că dintre membrii firmei careva avea inima împietrită şi că nici vorbă nu putea fi să recapăt cele o mie de lire sterline ale mătuşii. Am părăsit biroul cuprins de o disperare de care nu-mi pot aminti fără amărăciune, căci îmi dau seama că izvora dintr-un sentiment egoist (deşi avea strînsă legătură cu Dora), şi m-am îndreptat spre casă.

Tocmai căutam să mă deprind în gînd cu perspectivele cele mai sumbre şi să trec în revistă măsurile cele mai drastice pe care vom fi nevoiţi să le luăm în viitor, cînd deodată o birjă ce venea din urmă s-a oprit drept în faţa mea şi m-a făcut să ridic privirea. Prin portieră s-a întins spre mine o mînă albă şi mi-a surîs un chip pe care niciodată — din clipa cînd pe scara cea veche de stejar cu balustrada lată s-a întors către mine întîia oară şi i-am asemuit frumuseţea delicată cu aceea a vitraliilor din biserici — niciodată nu l-am văzut fără a încerca un sentiment de înseninare şi bucurie.

— Agnes ! am strigat încîntat. O, draga mea Agnes, ce plăcere să te întîlnesc !

— Zău, chiar aşa ? m-a întîmpinat cu vocea-i caldă, prietenoasă.

— Am mare nevoie să-ţi vorbesc ! i-am răspuns. Numai că te-am văzut, şi, iată, mă simt uşurat ! Dac-aş fi avut o baghetă magică, cea dintîi pe care aş fi chemat-o tu ai fi fost !

— Cum adică ? s-a mirat Agnes.

— Iartă-mă ! Poate că mai întîi aş fi chemat-o pe Dora, am mărturisit, roşind.

— Desigur, cred şi eu că pe Dora mai întîi, a încuviinţat Agnes rîzînd.

— Dar după dînsa, pe tine te-aş fi chemat ! i-am spus. Încotro ?

Se ducea la mine acasă, să-i facă o vizită mătuşii.

Fiind vreme foarte frumoasă, Agnes a coborît cu plăcere din birja care mirosea (cît durase conversaţia vîrîsem capul înăuntru de mai multe ori) cum miroase gunoiul în răsadniţă. Am plătit birjarul, Agnes m-a luat la braţ şi am pornit împreună. În ochii mei dînsa era ca o întruchipare a Nădejdii. Avînd-o pe Agnes lîngă mine, într-o clipită m-am simţit alt om !

Mătuşa îi trimisese unul din acele ciudate şi lapidare răvaşe, puţin mai lungi decît o bancnotă, la care se mărgineau de obicei tentativele ei în genul epistolar. Îi arăta în acest răvaş că ajunsese la sapă de lemn şi că părăsise pentru totdeauna Doverul, dar că era împăcată cu soarta şi se simţea atît de bine, încît nimeni n-avea de ce să fie îngrijorat din pricina ei. Agnes venise la Londra s-o vadă pe mătuşa, căci de mulţi ani le lega o simpatie reciprocă ; o simpatie care data de pe vremea cînd am fost primit în gazdă la *mister* Wickfield. Mi-a zis că nu venise singură, ci împreună cu tatăl ei şi cu Uriah Heep.

— Sînt asociaţi acum ? am întrebat-o eu. Fir-ar afurisit să fie !

— Da, mi-a răspuns Agnes. Au ceva treburi pe aici, şi am folosit prilejul ca să vin şi eu. Să nu îţi închipui, Trotwood, c-aş fi venit numai din prietenie şi cu totul dezinteresat, căci — deşi se prea poate să fiu cumplit de nedreaptă — nu-mi place să-l las pe tata singur cu el.

— Spune-mi, Agnes, continuă să exercite aceeaşi înrîurire asupra lui *mister* Wickfield ?

Agnes a clătinat din cap.

— S-au petrecut atîtea schimbări acasă, încît abia ai mai recunoaşte vechiul nostru cămin. Ştii că locuiesc la noi ?

— Cine ? am întrebat-o.

— *Mister* Heep şi maică-sa. El ocupă odaia ta, mi-a răspuns Agnes privindu-mă în faţă.

— Tare-aş vrea să fiu stăpînul visurilor lui ! i-am zis. Că n-ar mai rămîne el multă vreme acolo !

— Eu, mi-am păstrat odăiţa unde-mi făceam lecţiile, a urmat Agnes. Cum trece vremea ! Îţi mai aduci aminte? Odăiţa aceea cu lambriuri, care dă în salonaş.

— Dacă-mi mai aduc aminte, Agnes ? Oare nu în uşa ei te-ai ivit cînd te-am văzut întîia oară, cu punguţa pentru chei atîrnată la şold ?

— A rămas neschimbată, mi-a răspuns Agnes zîmbind. Mă bucur că-i porţi o amintire atît de plăcută. Ce fericiţi eram...

— Într-adevăr, eram fericiţi.

— Mi-am păstrat odăiţa aceea ; dar, ştii, uneori nu pot să scap de *missis* Heep. Mă simt obligată să-i ţin de urît, a urmat Agnes liniştită, cînd, de fapt, aş prefera să rămîn singură. Dar n-am de ce să mă plîng de ea. Că uneori mă oboseşte cu laudele ce i le aduce fiului ei, e de înţeles din partea unei mame. E un fiu foarte bun...

M-am uitat la Agnes cînd a rostit aceste cuvinte, dar n-am deslușit pe faţa ei nici un semn că ar bănui gîndurile lui Uriah. Ochii ei blînzi şi gravi, care s-au încrucişat cu ai mei, m-au privit cu aceeaşi sinceritate cuceritoare, şi n-am observat nici o schimbare pe chipul ei gingaş.

— Principala neplăcere pricinuită de prezenţa lor în casă e că nu mai pot fi atît de aproape de tata cum aş dori — căci Uriah Heep mereu se vîră între noi — şi nu pot să veghez asupra lui — sper că nu-i o îndrăzneală prea mare să mă exprim astfel — aşa cum aş vrea. Dar chiar de s-ar pune la cale vreo înşelăciune sau vreo trădare împotriva lui, nădăjduiesc că dragostea sinceră şi devota-

mentul vor izbîndi pînă la urmă. Nădăjduiesc că dragostea sinceră şi devotamentul se vor dovedi mai tari decît răutatea şi nenorocirile.

Dar acel surîs luminos, pe care niciodată nu-l văzusem înflorind pe vreun alt chip, s-a risipit chiar în clipa cînd reflectam cît de binefăcător era şi cum eram de deprins cu el altădată, şi cu o expresie brusc schimbată, căci tocmai ne apropiam de casă, dînsa m-a întrebat dacă ştiam în ce împrejurări îşi pierduse mătuşa mea averea. Cînd i-am răspuns că nu ştiam, fiindcă mătuşa nu-mi povestise încă nimic, Agnes a căzut pe gînduri, şi mi s-a părut că mîna ei, care-mi ţinea braţul, tremura.

Am găsit-o pe mătuşa singură acasă, dar foarte agitată. Avusese un diferend cu *missis* Crupp în privinţa unei chestiuni de principiu (dacă este sau nu indicat ca o reprezentantă a sexului slab să locuiască în apartamentul meu), şi mătuşa privind cu indiferenţă spasmele de care se plîngea *missis* Crupp, retezase firul controversei, spunîndu-i că mirosea de parcă ar fi băut din coniacul meu, şi o poftise să iasă afară. *Missis* Crupp socotise că amîndouă aceste afirmaţii erau calomnioase şi exprimase intenţia s-o cheme să dea socoteală în faţa unui „Judy“ [1] britanic, înţelegînd pesemne prin asta bastionul libertăţilor noastre naţionale.

Întrucît avusese timp să se răcorească, de cînd Peggotty plecase cu *mister* Dick să-i arate ceremonia de la „Horse Guards“ [2], şi fiind foarte bucuroasă s-o vadă pe Agnes, mătuşa, care, departe de a regreta incidentul, se fălea cu el, ne-a primit cu voioşie. Cînd Agnes şi-a pus boneta pe masă şi s-a aşezat lîngă mătuşa, i-am întîlnit

[1] *Missis* Crupp întrebuinţează cuvîntul *Judy* — numele eroinei popularului spectacol pentru marionete *Punch şi Judy* — în locul cuvîntului *Jury* — termenul prin care e desemnată în Anglia instituţia juraţilor.

[2] Cazarma Regimentului de Gardă călare, unde schimbarea gărzii se efectuează zilnic cu deosebit fast.

privirea blîndă şi i-am văzut fruntea luminată, şi fără să vreau m-am gîndit că locul ei firesc era printre noi. Deşi Agnes era tînără şi lipsită de experienţă, cu cîtă încredere i se destăinuia mătuşa ; ce tărie îi dădeau, într-adevăr, dragostea sinceră şi devotamentul !

Am început să vorbim despre pierderile suferite de mătuşa şi le-am povestit demersurile pe care le făcusem în cursul dimineţii.

— Deşi ai avut intenţii bune, rău ai făcut, Trot, mi-a zis mătuşa. Eşti un băiat — acuma cred că s-ar cuveni să spun un tînăr — inimos, şi sînt mîndră de tine, dragul meu. Nimic de zis. Acuma, însă, Trot şi Agnes, haideţi să privim în faţă situaţia lui Betsey Trotwood şi să vedem cum se prezintă.

Am băgat de seamă că Agnes a pălit în timp ce se uita cu luare-aminte la mătuşa. Iar mătuşa, mîngîindu-şi pisica, o privea cu luare-aminte pe Agnes.

— Betsey Trotwood, a început mătuşa, care niciodată pînă atunci nu pomenise de treburile ei băneşti — nu e vorba de sora ta, dragă Trot, ci de mine — Betsey Trotwood avea oarecare avere. Cît de mare, n-are importanţă; destul ca să poată trăi. Mai mult chiar, căci mai pusese ceva deoparte şi o mai rotunjise puţin. Un timp, Betsey şi-a investit banii în rente, şi apoi, după sfatul omului ei de încredere, i-a plasat pe ipotecă. Totul a mers foarte bine, şi banii aduceau o dobîndă frumoasă, pînă ce lui Betsey i-au fost restituite sumele date cu împrumut. Vorbesc de Betsey ca şi cum ar fi vorba de o corabie de război. Foarte bine ! Atunci Betsey s-a văzut nevoită să caute un alt plasament. Şi crezîndu-se mai deşteaptă decît omul ei de încredere, care acuma nu mai era atît de iscusit ca odinioară — e vorba de tatăl tău, Agnes — s-a apucat să-şi plaseze singură banii. Şi aşa, vorba ceea, şi-a dus porcii la alt iarmaroc, care s-a dovedit destul de prost. Mai întîi a pierdut ceva bani în întreprinderile miniere, apoi în nişte întreprinderi pescăreşti, care voiau să scoată la su-

prafață comori sau alte năzbîtii de-ale lui alde Tom Tidler [1], ne-a explicat mătușa, frecîndu-și nasul, iar după aceea a mai pierdut un rînd la întreprinderile miniere, și în cele din urmă, ca să dreagă lucrurile, a pierdut în sectorul bancar. Nu știu ce curs au avut acțiunile băncii cîtva timp, a urmat mătușa ; cred că s-au menținut la valoarea nominală ; dar banca se afla la celălalt capăt al pămîntului, și după cîte știu, s-a prăbușit, s-a dus dracului și n-o să mai poată plăti nimic ; iar toți banii lui Betsey erau investiți în banca aceea, așa că s-a zis cu ei. Și cu plînsul nu se-nvie morții.

Mătușa și-a încheiat această filozofică dare de seamă aținîndu-și cu un aer triumfător ochii asupra lui Agnes căreia i-au revenit treptat culorile în obraji.

— Asta-i toată povestea, *miss* Trotwood ? a întrebat Agnes.

— Sper că-i destul, fetițo, i-a zis mătușa. Dacă ar mai fi fost și alți bani de pierdut, m-aș încumeta să spun că s-ar fi lungit povestea. Fără îndoială că Betsey i-ar fi aruncat și pe aceștia după ceilalți, adăugînd astfel încă un capitol. Dar n-au mai fost bani, așa că povestea s-a încheiat.

La început Agnes ascultase cu sufletul la gură. Acuma tot mai pălea și se roșea la față, dar răsufla mai ușor. Mi se părea că știam din ce pricină. Credeam că se temuse că nefericitul ei tată ar fi purtat vreo vină pentru cele întîmplate. Mătușa i-a luat mîna și a rîs.

— Asta-i toată povestea ? a repetat mătușa. Firește asta-i toată povestea, cu excepția sfîrșitului : „După aceea a trăit fericită în vecii vecilor". Cine știe, poate că într-o bună zi voi putea spune aceste cuvinte și despre Betsey Și acum, Agnes, ești o fată înțeleaptă. Și tu, Trot, în anumite privințe, ai o minte ageră, deși nu totdeauna îți pot aduce laude. Și rostind aceste cuvinte, mătușa a clătinat

[1] În original : *Tom Tidler's grounds* — joc de copii practicat în Anglia ; aici metaforic, în sensul de afaceri riscante.

din cap către mine cu obișnuita-i energie. Ce-i de făcut ? Avem căsuța, care poate aduce, una peste alta, vreo șaptezeci de lire pe an. Cred că pe această sumă putem conta. Foarte bine ! Asta-i tot ce avem, a zis mătușa, care, ca și unii cai, avea năravul de a se opri pe neașteptate, tocmai atunci cînd ai fi zis că se pornise pe vorbă lungă.

După o scurtă pauză, mătușa a adăugat :

— Și apoi mai e și Dick. Are o sută de lire venit pe an, dar banii aceștia, firește, trebuie să fie folosiți pentru acoperirea nevoilor sale. Deși știu că nimeni, în afară de mine, nu-l prețuiește, mai degrabă l-aș îndepărta decît să mă ating de banii lui. Cum ne-am putea descurca, eu și Trot, cu ce ne-a rămas ? Ce părere ai, Agnes ?

— Părerea mea, mătușico, m-am amestecat eu în vorbă, este că trebuie să întreprind ceva.

— N-ai cumva de gînd să te înrolezi în armată ? m-a întrebat mătușa speriată. Sau în marină ? Să nu aud de așa ceva ! Trebuie să ajungi *proctor !* În familia noastră, *sir*, nu admitem oameni care umblă să-și piardă viața !

Tocmai voiam să-i explic mătușii că n-aveam de gînd să introduc asemenea procedee în familie, cînd Agnes a întrebat dacă apartamentul meu era închiriat pe termen mai îndelungat.

— Ai atins problema principală, draga mea, i-a răspuns mătușa. Afară de cazul cînd am izbuti să-l subînchiriem, ceea ce nu cred, nu ne vom putea descotorosi de el cel puțin încă șase luni. Ultimul locatar a murit aici. Și, fără îndoială, cinci din șase chiriași ar păți la fel din pricina femeii cu jacheta de nanchin și cu fusta de flanelă. Mai am ceva bani pe șin și sînt de aceeași părere cu tine că trebuie să locuim aici pînă la expirarea contractului și să-i găsim lui *mister* Dick o odaie prin apropiere.

Am socotit de datoria mea să atrag atenția cît de neplăcut îi va fi mătușii să ducă un permanent război de guerilă cu *missis* Crupp ; dar dînsa a înlăturat pe loc această obiecție, declarînd că era gata ca la primul act de

vrăjmășie să-i dea o lecție pe care *missis* Crupp s-o țină minte tot restul vieții.

— Mă gîndeam, Trotwood, a zis Agnes șoväind, că dacă ai avea timp...

— Timp am destul, Agnes. De la patru sau cinci după-amiază sînt liber totdeauna, iar dimineața, devreme, de asemenea. Într-un fel sau altul am timp berechet, i-am zis, simțind că roșesc amintindu-mi de ceasurile irosite colindînd prin oraș, fie bătînd drumul pînă la Norwood Road.

— Sînt convinsă că n-ai avea nimic împotrivă să îndeplinești funcția de secretar, mi-a spus Agnes, apropiindu-se și vorbindu-mi cu glas scăzut, dar cu atîta simpatie și solicitudine, încît parcă o mai aud și acum.

— Cum aș putea să am ceva împotrivă, scumpa mea Agnes ?

— Doctorul Strong, a urmat Agnes, și-a înfăptuit hotărîrea de a se retrage și s-a mutat la Londra ; știu că l-a rugat pe tata să-i recomande un secretar. Nu crezi că ar prefera să aibă pe lîngă el pe fostul lui elev favorit decît pe oricine altul ?

— Agnes dragă ! am exclamat. Ce m-aș face fără tine? Ești întotdeauna geniul meu bun ! Ți-am mai spus-o. Și mereu te văd în aceeași lumină.

Cu rîsul ei drăgălaș, Agnes mi-a răspuns că un singur geniu bun (făcea aluzie la Dora) era de ajuns, și apoi mi-a amintit că doctorul obișnuia să lucreze devreme dimineața și pe seară, astfel încît orele mele libere s-ar potrivi foarte bine cu nevoile lui. Nu știam de ce să mă bucur mai mult: de perspectiva de a-mi cîștiga singur existența, sau de nădejdea de a lucra cu vechiul meu profesor ? Pe scurt, urmînd sfatul lui Agnes, m-am așezat și am întocmit o scrisoare către doctorul Strong, arătîndu-i că doream să mă angajez ca secretar și cerîndu-i să mă primească în dimineața zilei următoare la ceasurile 10. I-am adresat

scrisoarea la Highgate — căci acolo locuia, în acest cartier de care se legau atîtea amintiri — şi fără a pierde o clipă, m-am dus singur să pun scrisoarea la poştă.

Agnes, oriunde se afla, lăsa amprenta unei prezenţe plăcute, liniştitoare. Cînd m-am întors, am găsit colivia cu păsărelele mătuşii atîrnată întocmai cum atîrnase vreme îndelungată la fereastra salonaşului de la Dover; iar jilţul meu, care era mult mai puţin comod decît cel al mătuşii, se afla la locul potrivit, în faţa ferestrei deschise; şi pînă şi ecranul verde, pe care mătuşa îl adusese cu ea, era fixat cu şuruburi în pervazul ferestrei. Ştiam cine îngrijise de toate aceste lucruri, care parcă se făcuseră de la sine; şi aş fi ghicit într-o clipită cine-mi rînduise cărţile răvăşite, ca pe vremea cînd mergeam la şcoală, chiar dacă aş fi presupus că Agnes s-ar fi aflat la multe mile depărtare şi dacă n-aş fi văzut-o cum le aranja de zor şi cum zîmbea constatînd dezordinea în care se aflau.

Mătuşa avea cuvinte de laudă pentru Tamisa (care, deşi nu se putea asemui cu marea din faţa căsuţei de la Dover, era într-adevăr foarte frumoasă, cu apele ei strălucind în bătaia soarelui), dar nu se putea împăca deloc cu fumul Londrei, care, precum spunea ea, „presăra totul". În vederea apărării împotriva acestei „năpaste", se desfăşura în fiecare ungher al locuinţei mele o adevărată revoluţie, în care Peggotty juca un rol de seamă; şi tocmai mă uitam în jur, reflectînd cît de puţină treabă făcea Peggotty cu multă zarvă, şi cît de multă făcea Agnes pe tăcute, cînd deodată am auzit o ciocănitură.

— Cred că trebuie să fie tata, a zis Agnes pălind. Mi-a făgăduit că va veni.

Am deschis uşa, dînd drumul înăuntru nu numai lui *mister* Wickfield, ci şi lui Uriah Heep. Nu-l văzusem pe *mister* Wickfield de mai multă vreme. După cîte auzisem de la Agnes, mă aşteptam să-l găsesc tare schimbat, dar am fost de-a dreptul cutremurat de comportarea lui.

Nu pentru că, deşi îmbrăcat cu aceeaşi grijă ca şi odinioară, arăta cu mulţi ani mai bătrîn ; sau pentru că faţa-i era roşie, congestionată ; sau pentru că ochii îi erau umflaţi şi injectaţi ; sau pentru că mîinile-i tremurau nervos, dintr-o pricină ce-mi era binecunoscută şi pe care ani de-a rîndul o urmărisem cum îl destrăma. Nu pentru că ar fi pierdut înfăţişarea chipeşă sau ţinuta lui demnă de *gentleman* — aceasta şi-o mai păstra — ci, de fapt, ce m-a izbit cel mai mult a fost împrejurarea că deşi semnele superiorităţii sale înnăscute erau încă vădite, se pleca în faţa acelei respingătoare întruchipări a josniciei care era Uriah Heep. Răsturnarea situaţiei firesti a acestor două făpturi, Uriah jucînd rolul dominant, iar *mister* Wickfield acela al subordonatului, era pentru mine un spectacol prea dureros pentru a-l exprima în cuvinte. Nici dacă aş fi văzut o maimuţă poruncind unui om, cred că nu mi s-ar fi părut un spectacol mai înjositor.

Părea să-şi dea prea bine seama de această anomalie. Cînd a intrat, s-a oprit cu privirea plecată, ca şi cum ar fi simţit-o. Dar asta n-a ţinut decît o clipă, căci Agnes i-a spus cu blîndeţe :

— Iat-o pe *miss* Trotwood, tată, şi iată-l şi pe Trotwood, pe care de mult nu l-ai mai văzut.

După aceea s-a apropiat şi, cam stingherit, a dat mîna cu mătuşa, iar mie mi-a strîns mîna cu mai multă căldură. În amintita pauză de o clipă am văzut chipul lui Uriah contractîndu-se într-un surîs sinistru. Cred că l-a văzut şi Agnes, căci am băgat de seamă că s-a dat înapoi.

Dacă mătuşa a văzut sau nu ceva din această scenă, cred că nici fizionomiştii cei mai savanţi n-ar fi putut stabili fără concursul ei. În orice caz, părerea şi convingerea mea e că nimeni pe lume nu-i în stare să-şi facă o mască mai de nepătruns ca mătuşa, cînd vrea acest lucru. Şi în această împrejurare, chipul ei mut şi inexpresiv ca un zid nu trăda nimic ; pînă ce, în cele din urmă, a curmat tăcerea cu obişnuita-i bruscheţe :

— Ei, Wickfield ! i-a zis mătușa, și atunci pentru prima oară dînsul și-a ridicat privirea asupra ei. Tocmai îi povesteam fiicei dumitale cît de bine mi-am plasat singură banii, nemaiavînd încredere în dumneata, pentru că mi s-a părut că în privința afacerilor ai idei cam ruginite. M-am sfătuit cu ea și, ținînd seama de împrejurări, cred c-am ajuns la rezultate foarte bune. După părerea mea, Agnes are mai multă minte decît toată firma.

— Dacă mi-e îngăduit să-mi exprim și eu nensemnata mea părere, a zis Uriah Heep, contorsionîndu-se, sînt întru totul de acord cu *miss* Betsey Trotwood și aș fi foarte încîntat s-o luăm pe *miss* Agnes părtașă în firmă.

— Ați ajuns părtaș în firmă, i-a întors mătușa, și cred că asta ar trebui să vă fie de ajuns. Și altfel ce mai faceți, *sir* ?

La această întrebare, pusă cît se poate de tăios, *mister* Heep, strîngînd fistîcit servieta albastră pe care o purta, i-a mulțumit și i-a răspuns mătușii că o ducea foarte bine și că nădăjduia că și mătușa o ducea la fel.

— Și dumneavoastră, *master*... vreau să spun, *mister* Copperfield, a urmat Uriah, nădăjduiesc că vă simțiți bine. Mă bucur să vă văd, *mister* Copperfield, chiar în aceste împrejurări.

Cred și eu că se bucura ; părea chiar foarte încîntat de cele întîmplate.

— Împrejurările de față, *mister* Copperfield, nu se potrivesc, desigur, celor pe care vi le doresc prietenii dumneavoastră, dar omul face banii, nu banii pe om, ci... nu-s în stare, cu nensemnatele mele puteri, să mă exprim. Și făcîndu-mi mieros o plecăciune, Uriah a încheiat : În orice caz, nu banii sînt totul !

Rostind aceste cuvinte, mi-a strîns mîna, dar nu ca de obicei, ci a rămas la o anumită depărtare, de parcă s-ar fi temut să se apropie, și mi-a tras-o în sus și în jos, cum se manevrează mînerul unei pompe.

— Şi pe noi cum ne găsiţi, *master* Copperfield... iertaţi-mă, n-ar fi trebuit să vă spun, *mister* ? m-a întrebat micros Uriah. Nu găsiţi că *mister* Wickfield arată înfloritor ? În firma noastră anii nu prea lasă urme, *master* Copperfield, afară doar că-i ridică pe cei umili şi nensemnaţi, şi anume pe maică-mea şi pe mine... şi că-i înfrumuseţează, a adăugat el după aceea, pe cei frumoşi, şi anume pe *miss* Agnes.

După acest compliment, s-a contorsionat în chip atît de respingător, încît mătuşa, care-l urmărise cu luare-aminte, şi-a pierdut răbdarea.

— Dracu să-l ia p-ăsta ! a exclamat mătuşa. Ce l-a apucat ? Doar nu sînteţi galvanizat, *sir !*

— Vă rog să mă iertaţi, *miss* Trotwood, îmi dau seama că sînteţi prost dispusă.

— Lăsaţi-mă în pace, *sir !* l-a repezit mătuşa, departe de a se potoli. Cum vă permiteţi să faceţi o asemenea afirmaţie ? Nu sînt deloc prost dispusă. Dacă sînteţi ţipar, *sir*, purtaţi-vă în consecinţă. Dar dacă sînteţi om, stăpîniţi-vă membrele, *sir !* Doamne-Dumnezeule ! a exclamat mătuşa în culmea indignării. N-am nici un chef să mă scoată din sărite cu mişcări d-astea şerpuite şi în tirbuşon !

Pe *mister* Heep această izbucnire l-a cam uluit, cum ar fi uluit pe oricine în locul lui ; cu atît mai mult cu cît după aceea mătuşa s-a mişcat indignată în jilţul ei şi a început să dea din cap, ca şi cum ar fi vrut să sară la el sau să-l muşte. Totuşi, cu glasul scăzut, Uriah mi-a spus :

— Îmi dau foarte bine seama, *master* Copperfield, că *miss* Trotwood, deşi e o persoană cît se poate de distinsă, e cam iute din fire (cred c-am avut plăcerea s-o cunosc înaintea dumneavoastră, *master* Copperfield, pe vremea cînd nu eram decît un nensemnat copist), şi e firesc, desigur, că împrejurările de faţă au făcut-o şi mai iute. E

de mirare că n-au afectat-o mult mai rău. N-am venit aici decît ca să vă spun că, dacă în aceste împrejurări, am putea să vă fim cu ceva de folos, atît mama, cît şi eu, sau firma „Wickfield and Heep", am fi fericiţi s-o facem. Pot cuteza să spun acest lucru ? a întrebat Uriah, zîmbindu-i acru asociatului său.

— Uriah Heep e plin de iniţiativă, Trotwood, a intervenit *mister* Wickfield, vorbind stins şi oarecum în silă. Sînt de acord cu tot ce a spus. Ştii că ţin la tine mai demult. Şi afară de asta, sînt cu totul de acord cu ce a spus Uriah !

— Vai, ce fericire-i să te bucuri de atîta încredere ! a exclamat Uriah, smucindu-şi piciorul, cu riscul de a se alege cu o nouă săpuneală din partea mătuşii. Nădăjduiesc, însă, *master* Copperfield, c-am să fiu în stare să-l uşurez întrucîtva de oboselile biroului !

— Uriah Heep mi-e de mare ajutor, a întărit *mister* Wickfield, cu glasul la fel de stins. E o mare uşurare, Trotwood, să ai un asemenea asociat.

De bună seamă că vulpoiul cel roşcat îl instruise să spună toate acestea ca să mi se înfăţişeze în ipostaza pe care o anticipase în noaptea cînd mi-a otrăvit somnul. Pe chipul lui s-a ivit din nou acel zîmbet sinistru şi am observat că mă urmărea cu privirea.

— Nu cumva ai de gînd să pleci, tată ? a întrebat Agnes, neliniştită. Nu vrei să te întorci pe jos acasă cu mine şi cu Trotwood ?

S-ar fi uitat, desigur, la Uriah înainte de a răspunde, dacă acesta nu i-ar fi luat-o înainte.

— Am o întîlnire de afaceri, a zis Uriah, altfel aş fi fost fericit să rămîn împreună cu prietenii mei. Dar am să-l las pe asociatul meu să reprezinte firma. *Miss* Agnes, preaplecatul dumneavoastră servitor ! La revedere, *master* Copperfield, şi vă rog să-i prezentaţi umilele mele omagii lui *miss* Betsey Trotwood.

Rostind aceste cuvinte, s-a retras, trimiţîndu-ne bezele cu mîna lui uriaşă şi privindu-ne chiorîş, ca şi cum ar fi purtat o mască.

Am zăbovit vreun ceas sau două, amintindu-ne de zilele plăcute petrecute cîndva la Canterbury. Îndată după ce a rămas în seama lui Agnes, *mister* Wickfield a redevenit cel de altădată, deşi îl apăsa o mîhnire de care nu se putea scutura. Cu toate acestea, s-a luminat la faţă ; şi a ascultat cu multă plăcere cum evocam mici întîmplări din viaţa noastră de odinioară, amintindu-şi foarte bine de multe din ele. Ne-a spus că stînd cu Agnes şi cu mine parcă retrăia vremurile acelea şi ar fi dorit din tot sufletul ca lucrurile să fi rămas neschimbate. Sînt sigur că Agnes, cu faţa ei liniştită şi cu felul ei de a-i atinge braţul cu mîna, exercita o înrîurire minunată asupra lui.

Mătuşa (care mai tot timpul avusese treabă în cealaltă odaie cu Peggotty) n-a vrut să-i însoţească pînă acolo unde locuiau, dar a stăruit să merg cu ei, aşa că am plecat. Am cinat împreună. După cină, Agnes s-a aşezat lîngă el, ca odinioară, şi i-a turnat vin în pahar. N-a băut decît atît cît i-a dat dînsa, nici un strop mai mult — ca un copil — şi am stat toţi trei la fereastră, aşteptînd înserarea. Cînd s-a întunecat, dînsul s-a culcat pe o sofa, iar Agnes, după ce i-a potrivit perna sub cap, a rămas un timp aplecată asupra lui, iar cînd s-a întors la fereastră, nu era încă atît de întuneric încît să nu văd lacrimile ce-i scînteiau în ochi.

Mă rog cerului să nu uit niciodată dragostea sinceră şi devotamentul arătat de Agnes în acel moment al vieţii mele ; căci dacă le-aş uita, ar însemna că mi se apropie sfîrşitul, şi tocmai atunci aş dori să-mi amintesc mai bine de ea ! Mi-a închegat în suflet atîtea hotărîri salutare, mi-a întărit, prin pilda ei, firea-mi slabă şi mi-a călăuzit — nu ştiu cum, căci era prea sfioasă şi delicată pentru a-mi da sfaturi — cu atîta înţelepciune înflăcărarea-mi nestatornică şi ţelurile-mi schimbătoare, încît cred cu adevărat că numai ei îi datoresc că am izbutit să fac puţinul bine ce

l-am făcut în viaţă şi că m-am abţinut de a săvîrşi tot răul ce aş fi putut săvîrşi.

Şi cum, şezînd la fereastră pe întuneric, mi-a vorbit de Dora ; cum a ascultat laudele ce i le aduceam ; cum a lăudat-o şi ea ; şi cum a revărsat asupra micii mele zîne licăriri din propria-i lumină neprihănită, făcînd-o să pară încă şi mai nepreţuită şi mai nevinovată ! O, Agnes, surioară a adolescenţei mele, de-aş fi ştiut atunci ceea ce am aflat mult mai tîrziu !...

Cînd am plecat, pe stradă am dat peste un cerşetor. Şi în timp ce-mi întorceam capul spre fereastra ei, gîndindu-mă la ochii ei calmi, plini de o linişte serafică, cerşetorul m-a făcut să tresar, murmurînd ca un ecou al celor petrecute în dimineaţa aceea :

— Orb ! Orb ! Orb !

CAPITOLUL

XXXVI

ENTUZIASM

A doua zi dis-de-dimineaţă primul drum a fost la baia romană, şi apoi am apucat-o spre Highgate. Nu mai eram descurajat. Nu-mi mai era teamă că voi fi silit să port haine ponosite, nu mai tînjeam după falnici cai suri. Priveam cu alţi ochi nenorocirea ce se abătuse asupra noastră. Ştiam ce aveam de făcut : trebuia să-i dovedesc mătuşii că bunăvoinţa ce mi-o arătase nu fusese irosită asupra unei făpturi nerecunoscătoare şi lipsite de inimă. Trebuia să trag folos de pe urma amarnicei experienţe din zilele copilăriei şi să mă pun pe lucru, hotărît şi plin de curaj. Trebuia să iau securea şi să-mi croiesc drum prin pădurea greutăţilor ce-mi stăteau în cale, doborînd copacii, pînă voi ajunge la Dora. Şi mergeam cu paşi mari, ca şi cum în felul acesta mi-aş fi putut atinge mai repede ţinta.

Cînd am ajuns pe şoseaua ce duce la Highgate, urmărind un scop diferit de plăcerile de care era legată cîndva în mintea mea şoseaua aceasta, mi s-a părut că în viaţa mea se petrecuse o schimbare radicală. Dar asta nu m-a descurajat. Viaţa nouă însemna ţeluri noi, planuri noi. Mă aştepta o muncă grea ; dar şi o răsplată nepreţuită. Răsplata era Dora, şi Dora trebuia cucerită.

Am fost cuprins de un asemenea avînt, încît îmi părea rău că haina mea nu era încă jerpelită. Doream să dobor copacii care alcătuiau pădurea greutăţilor în împrejurări care să învedereze forţa mea. M-a bătut gîndul să-i cer unui moşneag cu ochelari legaţi cu sîrmă, care spărgea

piatră la marginea şoselei, să-mi împrumute puţin tîrnăcopul, ca să-mi croiesc în granit un drum către Dora. Într-atît m-am înfierbîntat şi mi-am pierdut răsuflarea, încît am avut impresia că şi cîştigasem nu ştiu cîţi bani. În această stare de spirit am vizitat o căsuţă care era de închiriat şi am cercetat-o îndeaproape, căci simţeam nevoia să mă arăt om practic. Ar fi fost cît se poate de potrivită pentru mine şi pentru Dora : în faţă avea o grădiniţă, unde Jip ar fi putut alerga şi lătra în voie la precupeţi, iar la catul de sus o odaie mare pentru mătuşa. Apoi am pornit mai departe, mai înfierbîntat şi mai grăbit ca înainte, şi atîta m-am zorit, încît am ajuns la Highgate cu un ceas înainte ; de altfel, chiar dacă n-aş fi sosit prea devreme, tot ar fi trebuit neapărat să mă plimb puţin şi s-aştept să mă răcoresc înainte ca să mă pot prezenta cît de cît cuviincios.

După ce am efectuat aceste pregătiri prealabile necesare, grija mea cea dintîi a fost să caut casa doctorului. Nu se afla în partea unde locuia *missis* Steerforth, ci tocmai la celălalt capăt al cartierului. După ce am descoperit-o, atras de o ispită irezistibilă, m-am întors şi am apucat-o pe uliţa de lîngă casa familiei Steerforth, şi am aruncat o privire peste zidul grădinii. Ferestrele odăii lui erau închise. Uşile serei erau date la perete, şi Rosa Dartle, cu capul gol, se plimba în sus şi în jos, cu pas iute, precipitat, de-a lungul gazonului, pe aleea aşternută cu pietriş. Mi-a părut ca un animal captiv, care, chinuit de dor de-după, umblă încoace şi încolo, tîrîndu-şi lanţul pe o potecă bătătorită.

Am părăsit tiptil punctul meu de observaţie şi, ocolind casa şi locurile de care-mi părea rău că mă apropiasem, am hoinărit pînă la 10. Bisericuţa cu turnul zvelt, care acum se ridică în vîrful dealului, încă nu exista pe vremea aceea, ca să-mi spună cît era ceasul. În locul ei se găsea o venerabilă reşedinţă de cărămidă roşie, folosită drept şcoală ; şi pe cît îmi aduc aminte de ea, trebuie să fi fost foarte plăcut să înveţi în casa aceea veche şi frumoasă.

Cînd m-am apropiat de vila doctorului — o căsuţă veche, frumuşică, cu care pare-se că cheltuise ceva bani, judecînd după reparaţiile şi îmbunătăţirile proaspăt făcute — l-am zărit cum se plimba prin grădina din faţa casei cu vestitele lui jambiere şi cu toate celelalte accesorii, ca şi cum nu s-ar fi oprit nici o clipă, din vremea cînd îi eram elev. În juru-i se aflau vechii lui tovarăşi, căci în apropiere erau numeroşi arbori înalţi, şi de pe pajişte, două-trei ciori se uitau după el, de parcă ciorile din Canterbury le-ar fi scris despre el, şi acum îl supravegheau îndeaproape.

Ştiind prea bine că zadarnic aş fi încercat să-i atrag luarea-aminte de la o asemenea depărtare, am îndrăznit să deschid poarta şi m-am luat după el, ca să mă vadă cînd avea să se întoarcă. Într-adevăr, cînd a pornit înapoi, apropiindu-se de mine, m-a privit îngîndurat cîteva clipe, cu gîndul, firește, în altă parte ; apoi, pe chipul lui blajin s-a ivit o expresie de nespusă bucurie şi mi-a întins amîndouă mîinile.

— Ei, dragul meu Copperfield, a exclamat doctorul, dar eşti un bărbat în toată firea ! Ce mai faci ? Sînt încîntat să te văd. Cum te-ai maturizat, dragul meu Copperfield ! Eşti aproape... da... Doamne !

Mi-am exprimat speranţa că atît el, cît şi *missis* Strong erau bine, sănătoşi.

— Slavă Domnului ! mi-a zis doctorul. Annie e bine şi va fi încîntată să te vadă. Ai fost întotdeauna preferatul ei, aşa mi-a mărturisit aseară, cînd i-am arătat scrisoarea ta. Şi... da, degisur... îţi mai aminteşti de *mister* Jack Maldon, nu-i aşa, Copperfield ?

— Nici vorbă, *sir* !

— Bineînţeles. Natural. Şi *el* o duce bine.

— S-a întors, *sir* ? l-am întrebat.

— Din India ? Da. *Mister* Jack Maldon n-a suportat clima, dragul meu. Dar pe *missis* Markleham... nici pe *missis* Markleham n-ai uitat-o ?

S-o uit pe Cătana-Bătrînă ? ! Atît de repede ? !

— *Missis* Markleham, a urmat doctorul, era foarte îngrijorată din pricina lui, bietul băiat, așa că l-am adus înapoi și i-am cumpărat un post la Oficiul de brevete, care-i convine mult mai bine.

Îl cunoșteam destul pe *mister* Jack Maldon ca să pot ghici din cele spuse că era vorba de un post fără multă bătaie de cap și destul de bine plătit. Continuînd să se plimbe în sus și în jos, cu mîna pe umărul meu și cu fața-i binevoitoare întoarsă către mine, pentru a-mi da curaj, doctorul mi-a zis :

— Ei, și acum, dragul meu Copperfield, să vorbim de oferta ta. Nu încape îndoială că mie îmi surîde și-mi face plăcere ; dar ceva mai bun nu crezi c-ai putea găsi ? Precum știi, pe vremea cînd învățai la noi, te-ai distins în mod deosebit. Ești calificat să faci carieră frumoasă în multe direcții. Ai o bază pe care se poate ridica orice edificiu ; n-ar fi păcat să-ți irosești primăvara vieții într-o slujbă minoră, cum e aceea pe care ți-o pot oferi ?

M-am înflăcărat din nou și, exprimîndu-mă într-un stil cam rapsodic, pare-mi-se, mi-am susținut cu tărie cererea, atrăgînd în același timp atenția doctorului asupra faptului că îmbrățișasem și o profesie.

— Da, da, e drept. Desigur, faptul că ți-ai ales o profesie și că studiezi mai departe schimbă situația. Dar, scumpe și tinere prietene, ce înseamnă șaptezeci de lire pe an ?

— Ne dublează venitul, doctor Strong, i-am răspuns.

— Ei, Doamne ! a exclamat doctorul. La asta nici nu m-am gîndit ! Nu vreau să spun că s-ar mărgini strict la șaptezeci de lire pe an, căci întotdeauna m-am gîndit că am să-i dau o gratificație tînărului prieten pe care-l voi angaja. Fără îndoială, a urmat doctorul, silindu-mă să mă plimb cu el în sus și în jos și ținîndu-și mereu mîna pe umărul meu, întotdeauna am avut în vedere și o gratificație anuală.

— Iubitul meu profesor, i-am spus (sincer şi fără nici o emfază de astă dată), dumneavoastră, faţă de care sînt dator cu mai multă recunoştinţă decît aş putea exprima vreodată...

— Nu, nu ! mi-a tăiat vorba doctorul. Lasă asta !

— Nici nu vă pot spune ce serviciu mi-aţi face dacă mi-aţi îngădui să lucrez pentru dumneavoastră în orele libere, dimineţile şi serile, şi dacă aţi socoti că această muncă ar merita şaptezeci de lire pe an !

— Ei, Doamne ! s-a minunat doctorul. Eşti dispus pentru atît de puţin să faci o treabă atît de grea şi importantă ! Doamne ! Doamne ! Dar dacă vei găsi ceva mai bun, vei primi, nu-i aşa ? Îţi dai cuvîntul de onoare ? m-a întrebat doctorul, care întotdeauna pusese un accent deosebit pe sentimentul de onoare al elevilor săi.

— Îmi dau cuvîntul de onoare, *sir !* i-am răspuns, ca pe vremuri, la şcoală.

— Atunci, fie ! mi-a spus doctorul, bătîndu-mă pe umăr şi ţinîndu-şi mîna mai departe în acelaşi loc, în timp ce ne plimbam mereu în sus şi în jos.

— Şi am să fiu de douăzeci de ori mai fericit, *sir*, i-am declarat, măgulindu-l — fără gînd rău — dacă o să mă puneţi să lucrez la *Dicţionar*.

Doctorul s-a oprit din nou, m-a bătut pe umăr zîmbind şi, entuziasmat de parcă aş fi pătruns în cele mai adînci străfunduri ale înţelepciunii omeneşti, a exclamat :

— Scumpe şi tinere prieten, ai nimerit-o. Chiar la *Dicţionar* ai să lucrezi !

La altă treabă nici că s-ar fi putut să mă pună ! Buzunarele, ca şi mintea, îi erau doldora de materiale pentru *Dicţionar*. Acestea parcă ţîşneau din persoana lui şi se avîntau în toate direcţiile. Mi-a spus că, de cînd se retrăsese de la conducerea şcolii, realizase progrese extraordinare, şi că propunerea ca să lucrăm dimineaţa şi seara îi convenea de minune, fiindcă peste zi era deprins să se plimbe şi să chibzuiască asupra problemelor ivite. Însem-

nările lui se aflau în oarecare neorînduială, din pricină că *mister* Jack Maldon, care în ultima vreme își oferise în mai multe rînduri serviciile ca secretar, era nedeprins cu această îndeletnicire ; dar foarte curînd vom reuși să le punem în ordine, după care lucrurile vor merge ca pe apă. Mai tîrziu, cînd ne-am apucat de lucru, am constatat că roadele strădaniilor lui Jack Maldon mi-au dat mai mult de furcă decît m-aș fi așteptat, căci nu se mărginise să facă numeroase greșeli, ci desenase atîția soldați și atîtea capete de femei pe manuscrisele doctorului, încît adesea mă trezeam pierdut în mijlocul unor labirinturi întunecate.

Doctorul s-a arătat foarte încîntat că vom lucra împreună la acea operă minunată și ne-am înțeles să începem chiar de a doua zi dimineață, la orele 7. Urma să lucrăm două ceasuri în fiecare dimineață și două sau trei ceasuri în fiecare seară, în afară de sîmbăta, cînd urma să am repaos. Duminica, de asemenea, era zi de odihnă, așa încît condițiile de lucru mi s-au părut foarte avantajoase.

După ce ne-am fixat acest plan de acțiune, care ne mulțumea pe amîndoi, m-a poftit în casă, spre a o saluta pe *missis* Strong, pe care am găsit-o în biroul cel nou al doctorului unde scutura praful de pe cărți — altcineva nu avea dreptul să se atingă de aceste obiecte sacre, la care ținea mai mult ca la orice.

Anume pentru mine întîrziaseră să ia gustarea de dimineață, astfel că am luat loc la masă împreună. N-a trecut mult, și am citit pe fața tinerei *missis* Strong că se apropia cineva, înainte ca să-i fi auzit pasul. Un *gentleman* călare s-a oprit în poartă, și-a dus apoi calul de căpăstru în curte, ca unul care cunoștea rosturile casei, l-a legat de un inel fixat în peretele grajdului gol și, în cele din urmă, și-a făcut apariția în sufragerie, cu cravașa în mînă. Era *mister* Jack Maldon, și mi s-a părut că pe *mister* Jack Maldon călătoria în India nu-l schimbase deloc în bine. Eram însă pe atunci partizan feroce al virtuții și pornit împotriva tuturor tinerilor care nu doborau copacii din pădurea greu-

tăților, așa că impresiile mele se cuvin primite cu oarecare rezervă.

Doctorul a făcut prezentările : — *Mister* Jack ! *Mister* Copperfield !

Jack Maldon mi-a strîns mîna ; fără prea multă căldură, pare-mi-se, și cu un aer indiferent și superior care, deși n-am arătat-o, m-a supărat foarte tare. Indiferența lui era cu totul remarcabilă, afară doar cînd se adresa verișoarei sale, Annie.

— Ai luat gustarea, *mister* Jack ? l-a întrebat doctorul.

— Nu prea mănînc dimineața, *sir*, i-a răspuns, lăsîndu-și capul pe spetează fotoliului. Mă plictisește.

— Ce mai noutăți azi ? l-a întrebat doctorul.

— Nimic deosebit, *sir*, i-a răspuns *mister* Maldon. Un reportaj despre foametea și nemulțumirea locuitorilor din nordul țării, dar oameni flămînzi și nemulțumiți întotdeauna se găsesc pe undeva.

Doctorul l-a privit posomorît și, vrînd parcă să schimbe vorba, a spus :

— Va să zică, noutăți nu-s ; și, vorba ceea, lipsa de știri e și ea semn bun.

— Mai e în ziare un lung reportaj despre o crimă, *sir*, a adăugat *mister* Maldon. Dar mereu se întîmplă să fie ucis cîte cineva, așa că nu l-am citit.

Pe vremea aceea, nepăsarea pentru strădaniile și suferințele omenești încă nu era socotită o însușire atît de distinsă cum am băgat de seamă că e considerată în ziua de azi. Mi-a fost însă dat s-o văd ajunsă foarte la modă. Am apucat să văd demonstrații de nepăsare atît de izbutite, încît multor distinse doamne și multor *gentlemen*-i pe care i-am cunoscut le-ar fi stat tot atît de bine dacă s-ar fi născut omizi. Se prea poate să mă fi impresionat ceva mai mult atunci, fiindcă era un lucru nou pentru mine, dar, în orice caz, nu m-a determinat să-mi fac o părere mai bună despre *mister* Jack Maldon, nici să am mai multă încredere în el.

— Am venit să întreb dacă Annie n-ar vrea să meargă diseară la Operă, a declarat *mister* Maldon, întorcîndu-se către ea. E ultimul spectacol mai bun al stagiunii, interpretează o cîntăreață pe care ar merita s-o audă. E într-adevăr extraordinară. Și pe deasupra, e fermecător de urîtă, a încheiat *mister* Maldon, căzînd iar în nepăsare.

Doctorul, căruia totdeauna îi făcea mare plăcere să-i poată oferi o distracție tinerei sale soții, spuse întorcîndu-se către ea :

— Trebuie să mergi, Annie. Trebuie să mergi.

— Nu m-aș duce, i-a răspuns ea. Aș prefera să stau acasă. Mai degrabă rămîn acasă.

Apoi, fără a se uita la vărul ei, mi s-a adresat mie, întrebîndu-mă despre Agnes, dacă va avea prilejul s-o vadă și dacă nu avea cumva de gînd să vină s-o viziteze în ziua aceea ; și era atît de tulburată, încît m-am mirat cum de era cu putință ca doctorul, care ungea liniștit niște unt pe o felie de pîine prăjită, să fie atît de orb încît să nu vadă ceea ce era atît de evident.

Dar n-a văzut nimic. I-a spus cu blîndețe că era tînără și că trebuia să petreacă și să iasă în lume, nu să se acrească alături de un om bătrîn și plicticos. Afară de asta, ar fi vrut s-o audă cîntînd noile arii ale primadonei aceleia ; și cum are să-i poată face pe plac dacă nu se va duce s-o asculte ? Doctorul a acceptat invitația în numele ei și s-a înțeles cu *mister* Jack Maldon ca după spectacol să vină să cineze împreună, la ei. După ce totul a fost pus la cale, *mister* Maldon a plecat la slujbă, la oficiul brevetelor, bănuiesc ; în orice caz, a plecat călare, cu un aer foarte trîndav.

A doua zi dimineață am fost curios să aflu dacă *missis* Strong se dusese la Operă. Nu se dusese, trimisese, însă, pe cineva la Londra să-l înștiințeze pe vărul ei că se răzgîndise ; în cursul după-amiezii se dusese s-o viziteze pe Agnes, convingîndu-l și pe doctor s-o însoțească, și fiind o seară minunată, după cum mi-a povestit doctorul, se în-

torseseră împreună pe jos, peste cîmp. M-am întrebat atunci dacă nu s-ar fi dus, totuşi, în cazul cînd Agnes nu s-ar fi aflat în oraş, şi dacă nu cumva Agnes exercită şi asupra ei o influenţă salutară.

Nu părea cine ştie ce fericită, după părerea mea ; dar arăta bine, sau se pricepea să se prefacă strașnic. Mi-am aruncat deseori privirea spre ea, căci totul timpul cît am lucrat a stat în dreptul ferestrei şi ne-a pregătit o gustare, pe care am luat-o pe apucate, fără a întrerupe lucrul. La ceasurile 9, cînd am plecat, stătea în genunchi la picioarele doctorului, ajutîndu-i să se încalţe şi să-şi pună jambierele. Pe faţa ei plutea o umbră uşoară, aruncată de frunzişul verde ce atîrna peste fereastra deschisă a odăii scunde, şi tot drumul pînă la „Doctors' Commons" m-am gîndit la noaptea cînd o văzusem privindu-l, în timp ce doctorul îi cîtea.

Acum eram un om ocupat ; mă sculam la 5 dimineaţa şi nu mă înapoiam decît pe la 9 sau 10 seara. Dar faptul că aveam atîta treabă îmi dădea o satisfacţie nemărginită, nu mai umblam niciodată agale şi, foarte entuziast, socoteam că cu cît mă osteneam mai mult, cu atît mai vrednic eram de Dora. Dorei încă nu-i dezvăluisem schimbările petrecute în viaţa mea, căci peste cîteva zile urma să vină în vizită la *miss* Mills, şi lăsasem pentru atunci tot ce aveam să-i spun, mulţumindu-mă doar să-i dau de ştire, în scrisorile mele (întreaga noastră corespondenţă era transmisă în ascuns prin mijlocirea amabilei *miss* Mills), că aveam multe de povestit. Între timp am redus consumul de pomadă, am renunţat cu desăvîrşire la săpunurile parfumate şi la apa de lavandă şi, făcînd o jertfă uriaşă, am vîndut trei vestoane, care-mi păreau prea luxoase pentru austera mea carieră.

Nemulţumit numai cu atît şi arzînd de nerăbdare de a face mai mult, m-am dus să-l văd pe Traddles, care acum locuia în mansarda unei clădiri din Castle Street, în Holborn. L-am luat cu mine şi pe *mister* Dick, care mă înso-

ţise de două ori Highgate şi reînnodase legăturile de prietenie cu doctorul Strong.

L-am luat cu mine pe *mister* Dick pentru că, fiind foarte sensibil la necazurile mătuşii şi sincer convins că nici ocnaşii şi nici robii la galere nu munceau cît mine, începuse să se frămînte şi să se amărască în aşa măsură, încît, la gîndul că nu putea fi şi el de folos cu ceva, îi piereau cu desăvîrşire buna dispoziţie şi pofta de mîncare. În această situaţie se simţea mai mult ca oricînd incapabil să-şi isprăvească memoriul ; şi cu cît se trudea mai mult, cu atît mai des se strecura în el nefericitul cap al regelui Carol I. Avînd temeri serioase că starea lui s-ar putea înrăutăţi dacă nu vom recurge la vreun tertip nevinovat şi nu vom izbuti să-l facem să creadă că era de folos, sau dacă nu-l vom pune în situaţia de a fi cu adevărat folositor (ceea ce ar fi fost mai bine), m-am hotărît să mă interesez dacă Traddles nu ne-ar putea da o mînă de ajutor. Înainte de a ne duce la el, i-am scris lui Traddles toate cîte se întîmplaseră, iar Traddles mi-a răspuns, exprimîndu-şi toată simpatia şi prietenia într-o scrisoare admirabilă.

L-am găsit lucrînd de zor, cu călimara şi hîrtiile în faţă, şi prinzînd puteri proaspete de la vasul de flori cu postament şi de la măsuţa rotundă, care se aflau într-un colţ al micii sale locuinţe. Ne-a primit cordial şi îndată s-a împrietenit cu *mister* Dick. Acesta şi-a exprimat convingerea că-l mai văzuse înainte, iar noi amîndoi i-am spus : „Foarte probabil".

Prima chestiune în privinţa căreia voiam să-i cer sfat lui Traddles era următoarea : auzisem că mulţi oameni care s-au distins în diferite profesiuni debutaseră întocmind dări de seamă asupra dezbaterilor parlamentare. Întrucît Traddles îmi vorbise cîndva de gazetărie, spunînd că ea constituia una din speranţele sale, făcusem legătura, şi în scrisoarea mea îi arătasem lui Traddles că eram doritor să ştiu cum aş putea ajunge să fac asemenea dări de seamă. Traddles, care se interesase între timp, m-a infor-

mat că, pentru a reuși în această carieră, nu era necesar, în afară de rare excepții, decît să-ți însușești în chip mecanic o stăpînire deplină și perfectă a tainelor stenografiei[1], atît ale scrisului cît și ale descifratului, ceea ce cerea eforturi la fel de mari cît învățarea a șase limbi străine ; și că acest lucru putea fi obținut printr-o muncă stăruitoare de cîțiva ani. Rezonabil cum era, Traddles crezuse că aceste explicații aveau să tranșeze problema ; dar eu, simțind că aici mi se oferea prilejul de a doborî cîțiva copaci mai înalți, pe loc m-am hotărît să-mi croiesc, cu securea în mînă, drum către Dora prin acest desiș.

— Îți mulțumesc foarte mult, dragă Traddles ! i-am spus. O să încep chiar mîine.

Traddles, firește, s-a uitat la mine foarte mirat ; dar dînsul habar n-avea de exaltarea mea.

— O să-mi cumpăr o carte cuprinzînd o bună metodă de a învăța această artă, i-am zis. O s-o studiez la „Doctors' Commons", unde nu prea am ce face, și ca să mă deprind, o să stenografiez pledoariile... Traddles, scumpule, o să-mi însușesc această artă !

— Doamne ! a exclamat Traddles, holbîndu-se la mine. Nici n-aș fi visat că ai o fire atît de hotărîtă, Copperfield !

Nici n-avea cum să viseze, căci și pentru mine era o noutate. Am trecut peste asta și am atacat problema lui *mister* Dick.

— Vedeți, i-a spus *mister* Dick melancolic, dacă aș putea să fac și eu ceva, *mister*, Traddles... dacă aș putea să bat toba... sau să cînt și eu, colo, la un instrument de suflat !

Bietul de el ! Nu mă îndoiesc că ar fi preferat o asemenea îndeletnicire oricărei alteia. Traddles, care pentru nimic în lume n-ar fi zîmbit, i-a răspuns foarte serios :

— Dar aveți un scris foarte frumos, *sir*. Parcă așa mi-ai spus, Cooperfield ?

[1] Și Dickens învățase stenografia spre a se califica pentru meseria de reporter parlamentar.

— Superb ! am întărit eu.

Într-adevăr, așa era. Avea un scris neobișnuit de frumos.

— Nu credeți, *sir*, c-ați putea copia documente dacă eu m-aș ocupa să găsesc de lucru pentru dumneavoastră?

Mister Dick s-a uitat întrebător la mine :

— Ce spui, Trotwood ?

Am dat din cap. *Mister* Dick a dat și el din cap și a oftat.

— Povestește-i despre memorii, m-a îndemnat *mister* Dick.

I-am atras atenția lui Traddles că *mister* Dick întîmpina oarecare dificultăți cu Carol I, care se tot strecura în manuscrisele lui. În timp ce vorbeam *mister* Dick se uita foarte serios și deferent la Traddles și își sugea degetul mare.

— Trebuie să știți, însă, că documentele de care vorbeam sînt gata redactate și definitivate, a spus Traddles după o scurtă chibzuire. Lui *mister* Dick nu-i rămîne nimic de făcut la ele. Nu crezi că faptul ăsta schimbă situația, Copperfield ? Oricum, n-ar fi bine să facem o încercare ?

Această observație ne-a dat noi speranțe. În vreme ce *mister* Dick ședea pe scaun și ne urmărea neliniștit, Traddles și cu mine ne-am sfătuit și am întocmit un plan, pe baza căruia chiar a doua zi l-am pus să lucreze, înregistrînd un succes fără pereche.

În Buckingham Street, pe masa de lîngă fereastră, i-am așezat lucrarea de care-i făcuse rost Traddles, care consta în a scoate nu mai țin minte cîte copii de pe un act cu privire la un drept de trecere, iar pe o altă masă am întins ultima versiune neisprăvită a marelui memoriu. I-am dat instrucțiuni lui *mister* Dick să copieze întocmai, textul ce-l avea în față, fără să se depărteze cîtuși de puțin de el, și că ori de cîte ori va simți nevoia să facă cea mai mică aluzie la Carol I, să treacă neîntîrziat la memoriu. L-am rugat stăruitor să nu se abată de la acest sfat și am lăsat-o pe

mătușa să-l supravegheze. Mătușa ne-a povestit mai tîrziu că, la început, *mister* Dick, cu atenția în permanență împărțită între cele două mese, era ca un toboșar care are în grijă două timpane ; pe urmă, însă, găsind că asta îl zăpăcea și îl obosea, s-a concentrat asupra originalului pe care-l avea în față și, punîndu-se serios pe lucru, a lăsat memoriul pentru altă dată. Deși am avut mereu grijă să nu se surmeneze și deși nu începuse lucrul din prima zi a săptămînii, pînă sîmbătă seara a izbutit să cîștige zece șilingi și nouă *pence ;* și n-am să uit cît oi trăi cum a colindat prin toate prăvăliile din apropiere ca să-și schimbe comoara în monede de șase *pence* și cum, cu lacrimi de bucurie și de mîndrie în ochi, i-a adus pe toți mătușii, pe o tavă frumos rînduiți în formă de inimă. Din clipa în care a început să facă o muncă folositoare, s-a schimbat ca sub înrîurirea unei vrăji. Și în acea sîmbătă seară nimeni pe lume n-a fost mai fericit decît această ființă recunoscătoare, care credea că mătușa era cea mai extraordinară femeie din lume, iar eu, cel mai extraordinar dintre tineri.

— Acum nu mai murim de foame, Trotwood, mi-a zis *mister* Dick, trăgîndu-mă într-un colț și strîngîndu-mi mîna. O să am eu grijă de ea !

Și rostind aceste cuvinte, și-a fluturat în văzduh cele zece degete, ca și cum ar fi valorat cît zece bănci de emisiune.

Cu greu aș fi putut spune cine era mai încîntat, eu sau Traddles.

— Toate astea m-au făcut să uit de *mister* Micawber ! mi-a spus Traddles, scoțînd pe neașteptate o scrisoare din buzunar.

Scrisoarea mi-era adresată *(mister* Micawber nu pierdea nici un prilej de a scrie o scrisoare). Purta pe plic mențiunea : „Prin bunăvoința lui *mister* T. Traddles, *Esquire,* membru al asociației «Inner Temple»", și avea următorul cuprins :

Scumpul meu Copperfield,

Vestea că s-a ivit ceva nu te va găsi poate nepregătit. Se prea poate să-ți fi pomenit mai înainte, cu alt prilej, că eram în așteptarea unui asemenea eveniment.

Sînt pe cale să mă stabilesc într-unul din orașele de provincie ale binecuvîntatei noastre insule (despre a cărui populație s-ar putea spune că este un fericit amalgam de agricultori și clerici), unde voi avea strînse legături cu una din profesiunile libere. Missis Micawber și odraslele noastre mă vor însoți. Cîndva, în vremurile viitoare, cenușa noastră poate că va fi găsită amestecată în țărîna cimitirului din preajma unui venerabil edificiu, datorită căruia locul amintit își va cîștiga o faimă care mă pot oare încumeta a spune că se va întinde din China pînă în Peru ?

Luîndu-ne rămas bun de la Babilonul modern, unde am îndurat, cu fruntea sus, cred, atîtea nenorociri, missis *Micawber și cu mine nu putem să nu privim în față faptul că ne despărțim, poate, pentru mulți ani, poate pentru totdeauna, de un om legat prin indisolubile fire de altarul căsniciei noastre. Dacă, în ajunul plecării noastre, vei binevoi să-l însoțești pe prietenul nostru comun,* mister *Thomas Traddles, la actuala noastră locuință, pentru a schimba acolo urările firești într-o asemenea ocazie, vei face o deosebită cinste.*

unuia
care
este
în veci
al dumitale

WILKINS MICAWBER

M-am bucurat să aflu că *mister* Micawber scăpase de necazuri și că, în sfîrșit, i-a surîs și lui norocul. Cînd Traddles mi-a spus că invitația era chiar pentru seara aceea, am primit și am pornit împreună spre locuința pe care

mister Micawber o ocupa sub numele de *mister* Mortimer şi care se afla cam la capătul lui Gray's Inn Road.

Locuinţa era atît de mică, încît i-am găsit pe cei doi gemeni, care să fi avut acum vreo 8 sau 9 ani, pe un pat de campanie în salonaş, unde *mister* Micawber preparase, într-o cană ce aparţinea serviciului de toaletă, ceea ce dînsul numea o „porţie" din excelenta băutură care-i făurise o adevărată faimă. Am avut, cu acest prilej, plăcerea să reînnoiesc cunoştinţa cu *master* Micawber, un băiat de vreo 12 sau 13 ani, foarte promiţător şi foarte neastîmpărat, ceea ce nu-i un fenomen prea rar la tinerii de vîrsta lui. De asemenea, am fost prezentat din nou surioarei sale, *miss* Micawber, „în care, după cum ne-a spus *mister* Micawber, maică-sa îşi retrăia tinereţea, ca pasărea Fenix".

— Dragul meu Copperfield, mi-a zis *mister* Micawber, dumneata şi *mister* Traddles ne-aţi găsit în pragul pribegiei, aşa că ne veţi ierta micile neajunsuri decurgînd din această împrejurare.

I-am răspuns după cuviinţă şi, uitîndu-mă în jur, am băgat de seamă că, deşi întreg avutul familiei era gata împachetat, bagajele nu erau prea numeroase. Am felicitat-o pe *missis* Micawber cu prilejul mutării iminente.

— Dragă *mister* Copperfield, mi-a spus *missis* Micawber, nu m-am îndoit niciodată de interesul pe care ni-l porţi. Familia mea n-are decît să considere această mutare drept exil, dacă poftesc ; eu sînt însă mamă şi soţie şi niciodată nu-l voi părăsi pe *mister* Micawber.

Traddles, răspunzînd unei priviri pe care i-o aruncase *missis* Micawber, a încuviinţat mişcat.

— Cel puţin acesta e punctul meu de vedere dragă *mister* Copperfield şi dragă *mister* Traddles, în ceea ce priveşte obligaţia pe care singură mi-am luat-o cînd am repetat acele cuvinte irevocabile : „Eu Emma, mă cunun cu tine, Wilkins" [1]. Am recitit aseară, de la un capăt la

[1] Începutul formulei pe care, potrivit tipicului bisericii anglicane, o rosteşte mireasa cu ocazia cununiei religioase.

altul, la lumina candelei, textul slujbei de nuntă, şi am ajuns la încheierea că niciodată nu-l voi părăsi pe *mister* Micawber. Deşi se prea poate să înţeleg greşit această ceremonie, a încheiat *missis* Micawber, dar niciodată nu-l voi părăsi !

— Scumpa mea, a spus *mister* Micawber, puţin cam impacientat, dar, după cîte ştiu, nici nu-ţi cere nimeni să faci acest lucru.

— Îmi dau seama, dragă *mister* Copperfield, a urmat *missis* Micawber, că de aici înainte am să-mi duc viaţa printre străini ; şi mai ştiu că diverşi membri ai familiei mele, cărora *mister* Micawber le-a scris în termenii cei mai politicoşi, vestindu-le această mutare, n-au dat nici cea mai mică atenţie comunicării lui *mister* Micawber. Se prea poate să fiu superstiţioasă, a zis *missis* Micawber, dar pare-mi-se că-i e scris lui *mister* Micawber să nu primească răspuns la cea mai mare parte din scrisorile pe care le trimite. Aş putea deduce din tăcerea familiei că dezaprobă hotărîrea pe care am luat-o ; dar nu voi îngădui nimănui, *mister* Copperfield, să mă abată de la datoria mea, nici chiar lui tăticu şi mămichii, dar ar mai fi în viaţă.

I-am spus că apucase pe calea cea bună.

— Poate că-i un sacrificiu să te îngropi într-un oraş-catedrală, mi-a zis *missis* Micawber ; dar, desigur, *mister* Copperfield, dacă e un sacrificiu pentru mine, pentru un om cu însuşirile lui *mister* Micawber înseamnă un sacrificiu încă şi mai mare.

— O, vă mutaţi într-un oraş-catedrală ? am întrebat.

Mister Micawber, care ne servise pe toţi din cana ce aparţinea serviciului de toaletă, mi-a răspuns :

— La Canterbury. De fapt, dragul meu Copperfield, am încheiat un contract prin care mi-am asumat obligaţia să-l ajut şi să-l slujesc în calitate de secretar particular pe prietenul nostru Heep.

M-am uitat mirat la *mister* Micawber, care s-a bucurat foarte mult de uimirea mea.

— Trebuie să-ţi spun, mi-a explicat el solemn, că priceperea în afaceri şi bine chibzuitele sugestii făcute de *missis* Micawber au contribuit într-o mare măsură la acest rezultat. Mănuşa, de care a pomenit *missis* Micawber într-o convorbire anterioară, aruncată sub forma unui anunţ publicat în ziare, a fost ridicată de prietenul meu Heep, şi am ajunsă să ne învoim. Despre prietenul meu Heep, care e un om de o perspicacitate remarcabilă, a urmat *mister* Micawber, aş vrea să vorbesc cu tot respectul. Prietenul meu Heep nu mi-a fixat o remuneraţie prea mare, dar scontînd valoarea serviciilor ce-i voi aduce, a făcut mari eforturi ca să mă scape de sub apăsarea greutăţilor financiare în care mă aflam ; de altfel, îmi pun nădejdea în valoarea acestor servicii. Puţina inteligenţă şi puţina pricepere de care dispun, a zis *mister* Micawber, subapreciindu-se ostentativ, cu obişnuitul lui aer distins, vor fi în întregime în slujba prietenului meu Heep. Am cîteva cunoştinţe juridice — dobîndite ca învinuit în procese de drept civile — şi voi începe de îndată să studiez *Comentariile* unuia dintre cei mai eminenţi şi mai remarcabili jurişti englezi. Cred că nu e nevoie să adaug că mă refer la *mister* Blackstone [1].

Această tiradă, ca, de altfel, mai toată conversaţia din seara aceea, a fost deseori întreruptă de observaţiile adresate de *missis* Micawber lui *master* Micawber, ori de cîte ori îl surprindea stînd pe vine, sau ţinîndu-şi capul cu amîndouă mîinile, sau lovindu-l, ca din întîmplare, cu piciorul pe sub masă pe Traddles, sau stînd picior peste picior, sau depărtîndu-şi atît de tare picioarele încît stătea într-o poziţie cu totul nefirească, sau aplecîndu-se într-o parte, bălăcindu-şi părul în paharele noastre, sau manifestîndu-şi neastîmpărul în orice alt fel incompatibil cu interesele generale ale societăţii, precum şi de reacţiile

[1] *William Blackstone* (1723—1780), jurist şi magistrat englez, autorul vestitei lucrări *Commentaries on the Laws of England* (*Comentarii pe marginea legislaţiei engleze*).

minioase ale lui *master* Micawber. Am rămas de-a dreptul uluit de revelația făcută de *mister* Micawber și am căutat să-i pătrund sensul, pînă ce *missis* Micawber a reluat firul conversației și mi-a trezit atenția.

— Ceea ce îi cer eu în mod special lui *mister* Micawber este să bage de seamă ca nu cumva, dedicîndu-se acestei ramuri subalterne a dreptului, să nu-și reteze, dragă *mister* Copperfield, posibilitatea de a se ridica, în cele din urmă, în vîrful copacului. Sînt încredințată că, dîndu-și silința într-o muncă atît de potrivită cu însușirile sale, și cu volubilitatea sa, *mister* Micawber trebuie să se distingă. *Mister* Traddles, a spus cu un aer foarte profund *missis* Micawber, să luăm, de pildă, cazul magistraților, sau chiar, să zicem, al lordului-cancelar. Un om care primește o slujbă ca aceea pe care a acceptat-o *mister* Micawber oare nu-și închide drumul spre asemenea înalte funcții ?

— Draga mea, a intervenit *mister* Micawber, cu toate că i-a aruncat și el o privire întrebătoare lui Traddles, mai avem destul timp înaintea noastră ca să reflectăm asupra acestor probleme.

— Nu, Micawber, nu ! i-a răspuns ea. Greșeala ta în viață e că nu știi să privești destul de departe. Ești dator față de familia ta, dacă nu față de tine, să îmbrățișezi dintr-o singură privire cuprinzătoare și punctul cel mai depărtat al orizontului către care te-ar putea duce însușirile tale deosebite.

Mister Micawber a tușit și, cu un aer de extremă satisfacție, și-a băut *punch*-ul, continuînd să-l privească pe Traddles, dorind parcă să-i afle părerea.

— Păi, a început Traddles, căutînd în mod delicat să-i dezvăluie adevărul, realitatea în cazul acesta, *missis* Micawber, vreau să spun, știți, că faptul prozaic și real...

— Așa, scumpe *mister* Traddles, l-a încurajat *missis* Micawber. Într-o chestiune atît de importantă aș vrea să fiu cît se poate de prozaică și realistă.

— ...este că în această ramură a dreptului, a urmat Traddles, chiar dacă *mister* Micawber ar fi un *solicitor* în toată regula...

— Foarte adevărat, a încuviințat *missis* Micawber. Wilkins, nu te mai uita șașiu, că o să rămîi așa !

— ...tot n-ar avea vocație la asemenea magistraturi, a urmat Traddles. În asemenea funcții nu sînt eligibili decît *barrister*-ii, iar *mister* Micawber, ca să ajungă *barrister*, ar trebui să studieze timp de cinci ani.

— Oare v-am înțeles bine ? a întrebat *missis* Micawber, cu aerul cel mai îndatoritor. Din cele ce ați spus dumneavoastră, dragă *mister* Traddles, trebuie să trag concluzia că, la sfîrșitul acestei perioade de studii, *mister* Micawber ar fi eligibil ca judecător sau cancelar ?

— Ar fi *eligibil*, a răspuns Traddles, accentuînd cu tărie cuvîntul din urmă.

— Vă mulțumesc, i-a zis *missis* Micawber. Asta mi-e de ajuns. Dacă așa stau lucrurile și dacă *mister* Micawber, primind această slujbă, nu pierde nici un drept, nu mai am de ce să fiu neliniștită. Vorbesc, firește, ca o femeie, a urmat *missis* Micawber, dar întotdeauna am fost de părere că *mister* Micawber are, cum spunea tăticu meu, bietul de el, cînd eram acasă, spirit judiciar ; și sper că *mister* Micawber pășește acum într-un domeniu de activitate unde își va dezvolta acest spirit judiciar și va ajunge la o situație înaltă.

Am avut impresia că *mister* Micawber, cu ochii minții sale, se și vedea tronînd pe sacul cu lînă.[1] Mulțumit, și-a trecut mîna peste chelie și, cu resemnare ostentativă în glas, a zis :

— Draga mea, să nu anticipăm hotărîrile destinului. Dacă mi-e scris să port peruca de magistrat, din punct de

[1] Cu alte cuvinte, ocupînd postul de lord-cancelar, adică de șef al justiției britanice. Potrivit tradiției, pe fotoliul rezervat lordului-cancelar, în Camera Lorzilor, se află, în loc de pernă, un sac pătrat, umplut cu lînă.

vedere exterior, cel puțin (făcea aluzie la chelie), sînt pregătit pentru această înaltă distincție. Nu-mi pare rău după părul pierdut și se prea poate că am fost lipsit de el într-un scop anumit. Nu știu. Am de gînd, dragă Copperfield, să-l pregătesc pe fiul meu pentru o carieră bisericească ; nu tăgăduiesc c-aș fi bucuros să-l văd urcînd treptele ierarhiei.

— Pentru o carieră bisericească ? l-am întrebat, gîndindu-mă tot timpul la Uriah Heep.

— Da, a întărit *mister* Micawber. Are o remarcabilă voce de tenor, și are să înceapă prin a cînta în cor. Faptul că vom locui la Canterbury și relațiile ce le avem acolo îi vor îngădui, fără îndoială, să obțină primul loc vacant în corul catedralei.

Uitîndu-mă din nou la *master* Micawber, am băgat de seamă c-avea căutătură și sprînceene de tenor, ceea ce s-a adeverit cînd (ca să nu fie silit să se ducă la culcare) ne-a cîntat *Ciocănitoarea* [1]. După ce l-am felicitat pentru interpretare, ne-am luat iar cu vorba, și fiindcă eram suprasaturat de hotărîrile mele neclintite de a nu destăinui nimănui schimbarea intervenită în situația mea, am povestit totul lui *mister* Micawber și soției sale. Nici nu pot spune cît de întristați au fost amîndoi aflînd că mătușa avea greutăți și cît de prietenoși și de îndatoritori s-au arătat.

Cînd *punch*-ul fu pe sfîrșite, m-am adresat lui Traddles, amintindu-i că nu ne putem despărți de prietenii noștri fără a le face cuvenitele urări de sănătate, fericire și succes în noua carieră. L-am rugat pe *mister* Micawber să ne umple paharele plîne ochi și am închinat în cinstea lor, după cuviință ; și, pentru a sărbători evenimentul, ne-am strîns mîinile peste masă și am sărutat-o pe *missis* Micawber. Primul gest Traddles l-a imitat, dar fiindcă nu se socotea destul de vechi prieten cu ei, nu s-a încumetat să-l imite și pe al doilea.

[1] Cîntec inspirat de versurile bardului irlandez *Thomas Moore* (1779—1852).

— Dragul meu Copperfield, mi-a zis *mister* Micawber, ridicîndu-se şi ţinîndu-şi degetele mari în buzunarele vestei, tovarăşul meu din tinereţe, dacă îmi este îngăduit să te numesc astfel, şi dumneata, preastimate prieten Traddles, dacă îmi dai voie să-ţi spun aşa, vă rog să-mi permiteţi ca din partea lui *missis* Micawber, din partea mea şi a odraslelor noastre să vă aducem cele mai călduroase şi mai sincere mulţumiri pentru bunele voastre urări. Este firesc ca în ajunul acestei călătorii, care ne va duce spre o existenţă cu totul nouă *(mister* Micawber vorbea ca şi cum ar fi plecat la vreo cinci sute de mii de mile), să adresez cîteva cuvinte de rămas bun celor doi prieteni atît de apropiaţi pe care-i am în faţă. Dar tot ceea ce aş fi avut de spus în această privinţă am şi spus. Oricare va fi situaţia pe care o voi dobîndi în societate din profesiunea liberă al cărei membru nevrednic urmează să devin, mă voi sili să-i fac cinste, iar *missis* Micawber va fi cu siguranţă o adevărată podoabă a acestei situaţii. Sub vremelnica povară a unor obligaţii băneşti, făcute cu gîndul de a le plăti neîntîrziat, dar pe care nu le-am putut achita din pricina unui concurs de împrejurări, m-am văzut silit să adopt o mască ce repugnă instinctelor mele — mă refer la ochelari — şi să folosesc un nume fals, la care nu am nici un drept. Tot ce pot spune în această privinţă e că norii s-au risipit de pe orizontul sumbru şi că zeul luminii străluceşte din nou pe crestele munţilor. Luni, cînd va sosi la Canterbury diligenţa de la ceasurile patru după-amiază, voi păşi din nou pe pajiştile natale şi-mi voi relua numele de Micawber !

Încheindu-şi cuvîntarea, *mister* Micawber s-a aşezat la loc şi, cu un aer grav, a băut unul după altul două pahare de *punch.* Apoi, cît se poate de solemn, a spus :

— Înainte de a ne despărţi, îmi mai rămîne ceva de făcut, şi anume un act de dreptate. De două ori, prietenul meu, *mister* Traddles, dacă mi-e îngăduit să întrebuinţez o expresie vulgară, „şi-a pus semnătura" pe nişte poliţe

emise de mine. În cazul celei dintîi, *mister* Thomas Traddles a rămas... să-mi fie iertat că mă exprim pe scurt, mofluz. Cea de-a doua încă n-a ajuns la scadență. Prima se cifra, aici *mister* Micawber a cercetat cu grijă niște hîrtii, pare-mi-se, la douăzeci și trei de lire, patru șilingi, nouă *pence* și jumătate ; a doua, după cum rezultă din însemnările mele asupra acestei tranzacții, la optsprezece lire, șase șilingi și doi *pence*. Adunate, aceste sume dau, dacă am socotit bine, un total de patruzeci și una de lire, zece șilingi și unsprezece *pence* și jumătate. Poate că prietenul meu Copperfield va binevoi să-mi facă serviciul de a verifica totalul ?

Am verificat și am găsit socoteala exactă.

— Dacă aș părăsi această metropolă, a urmat *mister* Micawber, și l-aș lăsa pe prietenul meu, *mister* Thomas Traddles, fără a mă achita de partea bănească a acestei datorii, m-ar apăsa pe suflet o povară de neîndurat. De aceea, am pregătit pentru prietenul meu, *mister* Thomas Traddles, un document, pe care-l țin acum în mînă și care îndeplinește scopul urmărit. Îi cer prietenului meu, *mister* Thomas Traddles să-mi dea voie să-i înmînez această poliță în valoare de patruzeci și una de lire, zece șilingi și unsprezece *pence* și jumătate, și sînt bucuros că-mi recapăt astfel demnitatea morală și că din nou am dreptul să merg cu fruntea sus în fața semenilor mei !

După această introducere (care l-a emoționat foarte mult), *mister* Micawber i-a predat lui Traddles polița și i-a spus că îi urează numai bine în toate împrejurările vieții. Sînt încredințat nu numai că *mister* Micawber a socotit că asta echivala cu o plată în numerar, dar că nici Traddles nu s-a dumerit care era deosebirea între poliță și bani gheață decît după ce a avut oarecare răgaz să chibzuiască.

Datorită acestui nobil act, cînd ne-a însoțit cu lumina pe scară ca să coborîm, *mister* Micawber s-a ținut atît de

ţanţoş, încît mi-a părut mai spătos şi mai impunător. Ne-am despărţit cu mărturii de mare afecţiune de amîndouă părţile, şi cînd, după ce l-am petrecut pe Traddles pînă la poarta casei sale, am pornit singur mai departe, pe lîngă alte gînduri ciudate şi contradictorii care mă frămîntau, mi-a dat în minte şi acela că mie *mister* Micawber, aşa uşuratic cum era, nu-mi ceruse să-i dau bani cu împrumut niciodată, pesemne pentru că îşi mai amintea cu înduioşare de băieţaşul pe care-l primise în gazdă cîndva. Desigur, nu m-ar fi lăsat inima să-l refuz dacă mi-ar fi cerut ; şi nu mă îndoiesc că ştia acest lucru tot atît de bine ca şi mine (ceea ce, spre cinstea lui, se cade să consemnez).

CAPITOLUL

XXXVII

UN MIC DUŞ RECE

Începusem viaţa cea nouă de mai bine de o săptămînă şi eram mai dîrz ca oricînd în privinţa epocalelor hotăriri de ordin practic cerute, după părerea mea, de acele împrejurări critice. Continuam să umblu foarte iute şi să fiu încredinţat c-am s-o scot la capăt. Îmi impuneam, ca regulă generală, să depun în orice muncă de care mă apucam toată energia de care eram capabil. Ajunsesem, în sensul cel mai exact al cuvîntului, victima mea proprie. Mă bătea chiar gîndul să trec la vegetarianism, nutrind o iluzie vagă că, devenind ierbivor, i-aş aduce un prinos Dorei.

Deocamdată, micuţa Dora n-avea idee de fermitatea mea disperată decît în măsura în care-i vorbeam de ea în chip destul de nelămurit în scrisorile mele. Dar a sosit şi sîmbăta, şi sîmbăta după-amiază urma să vină în vizită la *miss* Mills ; iar după ce *mister* Mills va fi plecat la club, să joace *whist* [1] (fapt ce avea să-mi fie semnalizat pe stradă, punînd colivia la fereastra din mijloc a sufrageriei), aveam să merg să iau ceaiul cu ele.

Între timp ne instalasem definitiv în Buckingham Street, unde *mister* Dick, în culmea fericirii, continua să copieze acte. Mătuşa repurtase o strălucită victorie asupra lui *missis* Crupp, renunţînd la serviciile ei, zvîrlind pe fereastră prima cană cu apă pusă de ea pe scară, ca piedică, şi apărînd-o personal pe femeia de serviciu tocmită dinafară, pe care o escorta pe scări, şi la venire şi la plecare. Aceste

[1] Joc de cărţi.

vajnice măsuri au băgat-o în sperieți pe *missis* Crupp, care, socotind că mătușa-i nebună, s-a retras în bucătăria ei. Întrucît mătușii puțin îi păsa de părerile altora și de ale lui *missis* Crupp, și întrucît, departe de a căuta să dezmintă impresia ei, dimpotrivă, a întărit-o, *missis* Crupp, care pînă atunci era atît de îndrăzneață, a devenit în puține zile atît de timidă, încît decît să se întîlnească cu mătușa pe scară, prefera să se ascundă, pitindu-și voluminoasa făptură după vreo ușă — de unde tot se mai zărea un colț al fustei ei de flanelă — sau trăgîndu-se într-un ungher întunecat. Asta pentru mătușa era o satisfacție atît de mare, încît cred că numai de plăcere se plimba în sus și în jos pe scări, cu boneta pusă alandala pe vîrful capului, în orele cînd știa că s-ar putea întîlni cu *missis* Crupp.

Ținînd mult la curățenie și fiind foarte ingenioasă, mătușa a adus în gospodărie atît de multe ameliorări mărunte încît mi se părea că, în loc să fi sărăcit, m-aș fi îmbogățit. Printre altele, a transformat oficiul într-o debara pentru mine ; și mi-a cumpărat un pat de lemn, care în timpul zilei aducea a bibliotecă, atît cît poate un pat de lemn să aducă a bibliotecă. Îmi purta de grijă tot timpul ; și nici biata mama nu m-ar fi putut înconjura cu mai multă dragoste și nu s-ar fi putut frămînta mai mult ca să mă facă fericit.

Peggotty s-a simțit foarte onorată că i s-a îngăduit să ia parte la toate aceste strădanii ; deși mai păstra rămășițe din spaima pe care i-o insuflase mătușa odinioară, primise atîtea semne de încredere și de încurajare, încît acuma erau prietene cum nu se poate mai bune. Dar a venit și ziua cînd Peggotty a trebuit să se întoarcă acasă (și asta s-a întîmplat în sîmbăta cînd urma să iau ceaiul la *miss* Mills), pentru a îndeplini obligațiile asumate față de Ham.

— Du-te sănătoasă, Barkis, vezi-ți de sănătate ! i-a spus mătușa. N-aș fi crezut niciodată că o să-mi pară rău să mă despart de tine !

Am petrecut-o pe Peggotty la diligență și am stat cu ea pînă a plecat. A plîns la despărțire și, ca și Ham, m-a rugat să am grijă de fratele ei. De cînd pornise la drum în după-amiaza aceea însorită, nu primisem nici o veste de la el.

— Ascultă, scumpul meu Davy, mi-a zis Peggotty, dacă pînă termini stagiul s-ar întîmpla să ai nevoie de bani de cheltuială, sau dacă, după ce o să isprăvești stagiul, o să-ți trebuiască bani ca să te instalezi (și ar fi bine, iubitul meu, să ai nevoie de bani și pentru una și pentru alta, și chiar pentru amîndouă), atunci cine mai mult decît bătrîna și proasta, care a slujit-o pe fetița dulce și dragă, ar avea dreptul să-ți ofere un împrumut ?

Setea mea de independență era mare, totuși i-am răspuns că de voi avea nevoie vreodată să cer bani cu împrumut, la dînsa voi veni. Și cred că pe Peggotty nimic n-ar fi putut s-o bucure mai mult decît această promisiune, afară doar dacă pe loc i-aș fi cerut să-mi dea o însemnată sumă de bani.

— Și, scumpul meu, mi-a șoptit Peggotty, să-i spui îngerașului tău că tare aș fi vrut s-o văd, măcar pentru o clipă ! Și să-i mai spui că, înainte de a se cununa ea cu băiețașul meu, dacă o să-mi dați voie, am să vin să vă împodobesc casa !

I-am făgăduit că afară de ea n-am să las pe nimeni să se atingă de casa noastră ; asta i-a umplut inima de fericire într-o asemenea măsură încît a plecat foarte bine dispusă.

Toată ziua m-am ostenit cît am putut la „Doctors' Commons", făcînd fel de fel de treburi, iar pe seară, la timpul hotărît, m-am postat pe strada pe care locuia *miss* Mills. *Mister* Mills, care avea nesuferitul obicei de a dormi după masă, nu plecase încă, așa încît colivia nu se afla în fereastra de la mijloc.

M-a făcut să aștept atît de mult, încît sper din toată inima că i se va aplica o amendă de întîrziere. În cele din urmă a plecat ; și după aceea am zărit-o pe scumpa mea

Dora agăţînd colivia la fereastră şi ieşind în balcon ca să mă caute, şi cînd m-a văzut, a fugit înapoi în casă, dar Jip a rămas în urmă, ca să latre obraznic la un uriaş zăvod de măcelar din stradă, care l-ar fi putut înghiţi ca pe un hap.

Dora m-a întîmpinat în uşa salonului ; iar Jip a dat şi el năvală, urlînd şi sărind la mine, căci credea că eram un bandit ; apoi toţi trei am intrat în casă cît se poate de fericiţi şi de duioşi. Curînd, însă, am vărsat cupa deznădejdii peste fericirea noastră — nu cu bună ştiinţă, ci numai pentru că eram obsedat de această problemă — punîndu-i pe neaşteptate Dorei întrebarea dacă ar fi în stare să iubească un cerşetor.

Ce speriată a fost micuţa şi frumoasa Dora ! În mintea ei, cuvîntul acesta a evocat un chip gălbejit şi un păhărel de băutură, sau o pereche de cîrje, sau un picior de lemn, sau un cîine cu o farfurioară în bot, sau altceva de acelaşi soi ; de aceea s-a uitat la mine cu cea mai delicioasă uimire.

— Cum poţi să-mi pui o asemenea întrebare prostească ? s-a bosumflat Dora. Să iubesc un cerşetor !

— Dora, iubito ! i-am spus. *Sînt* un cerşetor !

— Cum poţi fi atît de caraghios, mi-a răspuns Dora, dîndu-mi peste mînă, încît să-mi spui asemenea poveşti ? Am să-l pun pe Jip să te muşte !

Felul ei copilăresc de a se purta mi s-a părut de-a dreptul încîntător, dar era necesar să limpezesc situaţia, şi de aceea am repetat solemn :

— Dora, viaţa mea, sînt ruinat !

— Bagă de seamă, dacă nu te laşi de prostii, am să-l pun pe Jip să te muşte ! m-a ameninţat Dora, scuturîndu-şi buclele.

Aveam însă un aer atît de serios, încît Dora a încetat să-şi mai scuture buclele şi, punînd mînuţa-i tremurîndă pe umărul meu, mai întîi s-a uitat la mine speriată şi neliniştită, şi apoi a izbucnit în plîns. A fost îngrozitor. Am

căzut în genunchi în faţa sofalei, mîngîind-o şi implorînd-o să nu-mi frîngă inima ; dar o bună bucată de vreme Dora n-a fost în stare să facă altceva decît să exclame : „Vai, Doamne ! Vai, Doamne !“ Şi vai, ce speriată era ! Şi unde-i Julia Mills ! Şi s-o duc la Julia Mills, şi să plec, pînă ce aproape că mi-am ieşit din minţi.

În cele din urmă, după frenetice rugăminţi şi explicaţii, am înduplecat-o pe Dora să se uite la mine, cu o căutătură îngrozită, pe care încetul cu încetul am izbutit s-o îmblînzesc, pînă ce s-a preschimbat într-o expresie duioasă şi pînă ce şi-a lipit faţa frumuşică şi catifelată de obrazul meu. Îmbrăţişînd-o, i-am spus atunci cît de tare-tare o iubeam ; că, pentru că sărăcisem, mă simţeam dator să-i ofer posibilitatea de a rupe logodna ; că nimic pe lume nu mă va putea mîngîia şi niciodată nu-mi voi putea reveni dacă s-ar întîmpla cumva s-o pierd ; că de sărăcie nu mi-ar fi teamă defel dacă ea nu s-ar teme, căci braţul îmi era oţelit, iar inima înflăcărată de dînsa ; că şi pornisem a munci cu un avînt de care numai îndrăgostiţii sînt în stare ; că începusem să dobîndesc spirit practic şi să privesc spre viitor ; că o coajă de pîine agonisită în mod cinstit era mult mai dulce decît un ospăţ din bani moşteniţi ; şi multe alte lucruri de acest fel, debitate într-o explozie de elocvenţă pătimaşe, care m-a mirat şi pe mine, cu toate că, de cînd mătuşa îmi făcuse surpriza, zi şi noapte numai la asta mă gîndisem.

— Inimioara ta îmi mai aparţine, scumpă Dora ? am întrebat-o, foarte exaltat, pentru că, după cum se ghemuia lîngă mine, îmi dădeam seama că-mi mai aparţinea.

— Of, da ! a exclamat Dora. Of, da, e numai a ta ! Of, nu mai fi rău !

— *Eu*, rău ! Cu Dora !

— Nu-mi mai spune c-ai sărăcit şi că munceşti din greu ! mi-a zis Dora, lipindu-se şi mai tare de mine. Of, nu, nu !

— Dragostea mea, i-am zis, o coajă de pîine agonisită în mod cinstit...

— Of, da ! Să nu mai aud de coji de pîine ! a zis Dora. Chiar şi Jip are nevoie zilnic, la ceasurile douăsprezece, de un cotlet de berbec, că altfel se prăpădeşte !

Firea şi farmecul ei copilăresc m-au vrăjit. I-am explicat, afectuos, Dorei că Jip va primi cotletul de berbec în mod regulat, ca de obicei. I-am zugrăvit modesta noastră gospodărie, care, prin munca mea, va fi de sine stătătoare, şi i-am descris căsuţa pe care o văzusem la Highgate, şi odaia de sus, unde avea să locuiască mătuşa.

— Nu-i aşa, Dora, că nu mai sînt rău acum ? am întrebat-o duios.

— Vai, nu, nu ! Dar vreau să sper că mătuşă-ta o să stea mai mult în odaia ei şi că nu-i cumva o babă arţăgoasă !

De ar fi fost cu putinţă s-o iubesc pe Dora mai mult ca oricînd, sînt sigur că aş fi făcut-o. Simţeam însă că era cam îndărătnică. Şi faptul că nu izbuteam să-i transmit înflăcărarea mea mi-a domolit acest entuziasm nounăscut. Am mai făcut însă o încercare. După ce şi-a revenit cu totul, şi cînd a început să se joace cu urechile lui Jip, care i se culcase în poală, mi-am luat un aer grav şi i-am zis :

— Iubito ! Pot să-ţi mai spun ceva ?

— Vai, te rog, să nu-mi mai vorbeşti de lucruri practice ! mi-a răspuns alintîndu-se. Pentru că prea mă înspăimîntă !

— Sufleţelul meu, i-am zis, dar nu-i nimic de spaimă în tot ce ţi-am spus ! Aş vrea să vezi toate astea cu alţi ochi. Aş vrea să-ţi dea putere şi avînt, Dora !

— O, dar sînt atît de respingătoare ! a protestat Dora.

— Nu, iubito ! Statornicia şi forţa de caracter ne vor îngădui să înfruntăm şi greutăţi mult mai mari.

— Dar n-am nici un pic de forţă, mi-a răspuns Dora, scuturîndu-şi buclele. Nu-i aşa că n-am, Jip ? Pupă-l pe Jip şi fii drăguţ !

Mi-a fost cu neputință să mă împotrivesc și să nu-l pup pe Jip cînd dînsa l-a ridicat anume pentru asta, ţuguindu-și buzele trandafirii și dirijînd întreaga operaţie, stăruind ca sărutarea să i-o dau chiar în vîrful botului. M-am conformat întocmai — luîndu-mi apoi singur răsplata — și m-a vrăjit făcîndu-mă să uit pentru nu mai știu cît timp că aveam probleme grave.

— Dar, Dora, iubito, i-am zis în cele din urmă, reluînd firul, voiam să-ţi spun ceva.

Dacă ar fi văzut-o cum și-a împreunat mînuţele și le-a ridicat, rugîndu-mă și implorîndu-mă să nu mai fiu rău, chiar și judecătorul de la Curtea prerogativelor s-ar fi îndrăgostit de ea.

— Zău că n-am să fiu, dragă ! am încredinţat-o. Dar, Dora, iubito, dacă ai vrea uneori să te gîndești... fără întristare, știi, dimpotrivă... dacă ai vrea uneori să te gîndești... tocmai pentru a prinde curaj... că ești logodită cu un om sărac.

— Nu, nu, lasă ! Te rog, lasă ! s-a răstit Dora la mine. E îngrozitor !

— Nicidecum, sufleţelul meu ! i-am răspuns voios. Dacă ai vrea uneori să te gîndești la asta și, din cînd în cînd, dacă ai vrea să bagi de seamă cum e gospodărită casa tatălui tău, și dacă ţi-ai da puţină osteneală să-ţi însușești deprinderea... socotelilor, de pildă...

Biata Dora a întîmpinat această sugestie cu ceva care mi s-a părut jumătate suspin și jumătate ţipăt.

— ...Asta ne-ar fi de mare folos mai tîrziu ! am urmat. Și ne-ar prinde foarte bine amîndurora dacă ai consimţi să citești o carte de bucate, pe care voi avea grijă să ţi-o trimit. Căci drumul nostru în viaţă, Dora, i-am zis, înfierbîntîndu-mă din nou, e pietros și accidentat și depinde numai de noi să-l netezim. Trebuie să luptăm ca să ne croim drum. Trebuie să fim viteji. Avem piedici de înfruntat, și trebuie să le înfruntăm și să le biruim !

Am perorat în felul acesta mai departe, din ce în ce mai repede, cu pumnul încleştat şi cu o gesticulaţie foarte avîntată ; dar n-a fost nevoie să continui. Vorbisem destul. Din nou depăşisem măsura. Vai, ce înspăimîntată era ! Vai, dar Julia Mills unde o fi ? Vai, s-o duc la Julia Mills şi să plec ! Aşa că, pe scurt, mi-am pierdut minţile şi am început să umblu de colo-colo prin salon şi să divaghez.

Am crezut că de astă dată am răpus-o. Am stropit-o cu apă pe faţă. Am căzut în genunchi. Mi-am smuls părul din cap. M-am acuzat că sînt o brută lipsită de conştiinţă şi o fiară care nu ştie ce-i mila. Am implorat-o să mă ierte. Am conjurat-o să se uite la mine. Am răvăşit coşuleţul de lucru al Juliei Mills, în căutarea sticluţei cu săruri [1], şi, înnebunit, am apucat o cutioară de fildeş pentru ace şi am răsturnat toate acele peste Dora. L-am ameninţat cu pumnul pe Jip, care era tot atît de zăpăcit ca şi mine. Epuizasem toate metodele, cu putinţă şi nu mai ştiam ce să încep, cînd, deodată, a intrat în odaie *miss* Mills.

— Cine a adus-o în halul ăsta ? a exclamat *miss* Mils, sărind în ajutorul prietenei sale.

I-am răspuns :

— *Eu,* scumpă *miss Mills ! Eu* sînt de vină ! *Eu* sînt vandalul !

Sau poate i-am spus-o cu alte cuvinte, după care, ca să-mi feresc faţa de lumină, mi-am îngropat-o în perna de pe sofa.

La început *miss* Mills a crezut că ne-am certat şi că ne-am îndreptat paşii spre deşertul Saharei ; dar foarte curînd a aflat cum stăteau lucrurile, căci scumpa şi micuţa Dora, îmbrăţişînd-o, a început să strige că eram „un biet salahor" ; apoi a lăcrimat de mila mea şi m-a îmbrăţişat şi şi mi-a cerut voie să-mi dea în păstrare toţi banii ei, iar

[1] Amestec volatil de substanţe puternic mirositoare (carbonat de amoniu cu fenol sau camfor), întrebuinţat în trecut pentru trezirea din leşin.

după aceea s-a ghemuit lîngă *miss* Mills şi a plîns cu sughiţuri, de parcă biata-i inimă i-ar fi fost sfîşiată.

Miss Mills n-a venit, cred, pe lume decît spre a fi binefăcătoarea noastră. S-a lămurit din cîteva cuvinte spuse de mine asupra celor întîmplate, a liniştit-o pe Dora şi, încetul cu încetul, a convins-o că nu eram salahor — după felul cum îi prezentasem lucrurile, cred că Dora ajunsese la concluzia că eram un fel de marinar şi că toată ziulica mă legănam împingînd în sus şi în jos o roabă pe o pasarelă — şi în felul acesta me-a împăcat. După ce ne-am calmat cu totul şi cînd Dora s-a dus să-şi dea cu apă de trandafiri pe ochi, *miss* Mills a sunat să ne aducă ceaiul. În răstimpul ce a urmat am asigurat-o pe *miss* Mills că atîta vreme cît inima mea va continua să bată, nu voi uita compasiunea şi simpatia arătate.

Apoi i-am explicat Juliei Mills ceea ce cu rezultate atît de triste încercasem să-i explic Dorei. *Miss* Mills, vorbind în general, mi-a răspuns că o modestă căsuţă a fericirii este preferabilă unui palat al splendorii reci, şi că iubirea e cea mai mare avuţie.

I-am spus Juliei Mills că asta era foarte adevărat şi că acest lucru nimeni nu-l ştia mai bine decît mine, care o iubeam pe Dora cu o dragoste neîncercată încă de nici un alt muritor. *Miss* Mills observînd cu melancolie că bine ar fi pentru unii dacă aşa ar sta lucrurile cu adevărat, i-am cerut îngăduinţa de a limita cîmpul de aplicaţiune al observaţiei ei la muritorii de sex masculin.

După aceea am întrebat-o pe *miss* Mills dacă socoteşte, da sau nu, că avusese vreun rost sugestia în privinţa socotelilor, a gospodăriei şi a cărţii de bucate.

După oarecare chibzuire, *miss* Mills mi-a răspuns astfel :

— *Mister* Copperfield, am să fiu sinceră. La unii oameni suferinţele şi încercările înlocuiesc numărul anilor, şi am să-ţi vorbesc deschis şi fără înconjur, ca o stareţă. Nu. Sugestia nu se potriveşte Dorei. Scumpa noastră Dora

e o răsfățată. E plăsmuită din lumină, din aer și bucurie. Recunosc fără șovăire că n-ar fi rău să se realizeze, dar...

Și *miss* Mills a clătinat din cap.

Încurajat de această mărturisire finală a Juliei Mills, m-am încumetat să întreb dacă, spre binele Dorei, n-ar fi de acord, în cazul că s-ar ivi prilej, să-i trezească atenția asupra pregătirilor cerute în vederea unei vieți serioase. *Miss* Mills a primit atît de bucuros această sarcină, încît am îndrăznit s-o întreb dacă n-ar vrea să păstreze *Cartea de bucate ;* și am rugat-o, dacă vreodată ar avea putința să i-o strecoare Dorei, fără a o speria, s-o facă, pentru că îmi va *face* un nemaipomenit serviciu. *Miss* Mills a acceptat și această sarcină de încredere ; dar fără entuziasm.

Dora s-a întors atît de micuță și drăgălașă, încît am avut într-adevăr îndoieli dacă era admisibil să fie plictisită cu asemenea lucruri grosolane. Și mă iubea atît de mult, și era atît de fermecătoare (mai ales cînd l-a pus pe Jip să facă sluj pentru niște pîine prăjită și cînd, ca să-l pedepsească pentru că n-a vrut, s-a prefăcut că-i lipește botul de ceainicul fierbinte), încît la gîndul că am speriat-o și am făcut-o să plîngă m-am simțit ca un căpcăun care a dat buzna în lăcașul unei zîne.

După ceai, a apărut ghitara ; și Dora ne-a cîntat din nou vechile cîntece franțuzești, care spuneau că-i imposibil să trăiești fără a dansa, „tralala, tralala", pînă mi s-a părut că eram un căpcăun încă și mai urîcios.

Bucuria noastră n-a mai fost frînată decît o singură dată, și anume puțin înainte de plecarea mea, cînd *miss* Mills, făcînd întîmplător o aluzie cu privire la dimineața următoare, am avut proasta inspirație să spun că, fiind nevoit să muncesc, urmează să mă scol la ceasurile 5. N-aș putea spune dacă nu cumva Dora și-a închipuit că m-am angajat paznic de noapte ; dar a fost foarte impresionată și n-a mai cîntat nici din ghitară, nici din gură.

Cînd mi-am luat rămas bun, tot mai era preocupată de această idee ; alintîndu-mă, de parcă ar fi vorbit unei păpuşi, mi-a zis :

— Ascultă, răule, nu te scula la cinci. N-are nici un rost.

— Iubito, i-am răspuns, am treabă.

— N-ai decît să n-o faci ! mi-a răspuns Dora. De ce s-o faci ?

Acestei fetiţe dulci, cu chipul mirat, nu-i puteam spune decît, pe un ton glumeţ şi şăgalnic, că trebuie să muncim ca să putem trăi.

— Vai, ce prostie ! a exclamat Dora.

— Altfel, cum am putea trăi, Dora ?

— Cum ? Oricum.

Părea să fie convinsă că tranşase problema, şi atît de încîntată părea de izbîndă cînd mi-a dat acel sărut nevinovat, încît pentru nimic în lume n-aş fi consimţit să-i risipesc iluziile în privinţa răspunsului ei.

Da ! O iubeam, şi am continuat s-o iubesc din toată inima, fără nici o rezervă. Dar fără a conteni să muncesc din greu, şi străduindu-mă şi mai departe să ţin încinse toate fiarele ce pusesem pe foc, cîteodată, seara, cînd şedeam cu mătuşa, mă gîndeam cum o speriasem pe Dora şi mă întrebam cum mi-aş putea croi drum, cu ghitara sub braţ, prin pădurea greutăţilor ce-mi stăteau în cale, şi mi se părea că încărunţesc de-a binelea.

CAPITOLUL

XXXVIII

DIZOLVAREA UNEI FIRME

N-am lăsat să se răcească hotărîrea ce luasem cu privire la dezbaterile parlamentare. Era unul dintre fiarele puse de mine imediat pe foc, unul dintre fiarele pe care le-am ţinut încinse şi le-am bătut cu o perseverenţă de care, sincer vorbind, mă minunez. Am cumpărat un manual consacrat nobilei arte şi misterelor stenografiei (care m-a costat zece şilingi şi şase *pence*) şi m-am afundat într-un ocean de enigme care, în cîteva săptămîni, m-au dus la marginea nebuniei. Schimbările operate de puncte, care în cutare poziţie aveau un înţeles, iar în cutare altă poziţie un altul, cu totul diferit ; uimitoarele mutaţii antrenate de îmbinarea unor cercuri ; incalculabilele consecinţe ce decurgeau din semne asemănătoare cu picioruşele de muscă şi efectele înfricoşătoare ale unei curbe greşit plasate nu numai că-mi tulburau ceasurile de veghe, dar şi în somn jucau înaintea ochilor mei. După ce, pe dibuite, mi-am croit drum peste aceste obstacole şi am ajuns să stăpînesc alfabetul, care el însuşi reprezenta un templu egiptean, m-am lovit de un nou şir de grozăvii, numite semne convenţionale, cele mai despotice semne din cîte am cunoscut vreodată ; de pildă, ceva ce aducea cu începutul unei pînze de păianjen însemna „aşteptare", iar un fel de rachetă trasată cu peniţă şi cerneală însemna „neprielnic". Cînd toate aceste semne blestemate mi-au intrat în cap, am băgat de seamă că izgoniseră din minte tot restul ; atunci am luat lucrurile de la început, şi am

uitat aceste semne ; şi în vreme ce încercam să le redobîndesc, pierdeam celelalte elemente ale întregului ; pe scurt, puţin a lipsit să mă dau bătut.

Şi desigur că m-aş fi dat bătut de n-ar fi fost Dora, reazemul şi ancora corăbiei mele bătute de furtună. Pentru mine, fiecare semn din manual reprezenta un stejar doborît în pădurea greutăţilor, şi am mers înainte, doborîndu-i unul după altul cu atîta zel, încît după trei sau patru luni am fost în stare să dau o probă cu unul dintre cei mai straşnici oratori de la „Doctors' Commons". N-o să uit niciodată cum chiar de la început acel straşnic orator mi-a luat-o înainte, lăsîndu-mi creionul să se poticnească neputincios pe hîrtie, ca apucat !

Era limpede că aşa nu merge. Ţinteam prea sus, şi în felul acesta n-aveam să izbutesc niciodată. M-am dus la Traddles, să-i cer un sfat, şi dînsul mi-a propus să-mi dicteze cuvîntări, încet şi făcînd pauze, ţinînd seama de stîngăcia mea. Foarte recunoscător pentru acest ajutor prietenesc, am acceptat propunerea ; şi vreme îndelungată, noapte de noapte, aproape în fiecare noapte cînd mă întorceam de la doctorul Strong, se întrunea în Buckingham Street un fel de parlament.

Mare plăcere mi-ar face să mai văd un asemenea parlament ! Mătuşa şi *mister* Dick reprezentau guvernul sau opoziţia (după cum era cazul), iar Traddles, cu ajutorul *Oratorului* lui Enfield [1] sau al unui volum de cuvîntări parlamentare, profesa cu glas tunător cele mai uimitoare invective la adresa lor ! În picioare, lîngă masă, şi cu degetul pe text, ca să nu piardă şirul, şi gesticulînd cu mîna dreaptă deasupra capului, Traddles, în rolul lui Pitt [2], lui Fox [3], lui Sheridan [4], al lui Burke [5], al lordului Cas-

[1] *William Enfield*, autorul manualului de elocinţă intitulat *Oratorul (The Speaker)*, care a văzut lumina tiparului în 1774.

[2-8] Principalii protagonişti ai luptei politice în Anglia între 1789 şi 1830 ; *William Pitt cel Tînăr* (1759—1806), orator eminent, lider al conservatorilor ultrareacţionari, organizatorul coaliţiei îm-

tlereagh [6], al vicontelui Sidmouth [7] sau al lui Canning [8], se înfierbînta foarte tare şi pronunţa rechizitorii ucigătoare, denunţînd corupţia şi extravaganţa mătuşii şi a lui *mister* Dick ; iară eu, aşezat ceva mai încolo, cu caietul pe genunchi, mă străduiam din răsputeri să mă ţin după el. Nici un politician adevărat nu l-ar fi putut întrece pe Traddles în ce priveşte inconsecvenţa şi lipsa de scrupule. În cursul unei singure săptămîni îmbrăţişa linii politice de tot felul ; arbora cele mai felurite pavilioane în vîrful oricărui catarg. Ţeapănă ca un inamovibil cancelar al Eşichierului [7], mătuşa îl întrerupea uneori, exclamînd, după cerinţele textului : „Auziţi !", sau „Nu !" sau : „Oh !", ceea ce pentru *mister* Dick (prototipul perfectului *gentleman)* era un semnal să repete şi el din toată inima acelaşi strigăt. Dar, de-a lungul carierei sale parlamentare, lui *mister* Dick i s-au adus atîtea învinuiri şi a fost făcut răspunzător de fapte cu urmări atît de teribile, încît avea mustrări de conştiinţă. Cred că începuse chiar să-i fie teamă că într-adevăr săvîrşise nu ştiu ce fapte pentru surparea constituţiei britanice şi pentru destrămarea ţării.

De multe ori continuam dezbaterile pînă ce pendula bătea miezul nopţii, iar lumînările erau pe sfîrşite. Rezultatul acestor excelente exerciţii a fost că încetul cu încetul am început să ţin destul de uşor pasul cu Traddles, şi dac-aş fi fost în stare să şi înţeleg notele mele, triumful

potriva Franţei revoluţionare ; *Charles James Fox* (1749—1806), lider al liberalilor şi simpatizant al Revoluţiei franceze, elocvent adversar lui Pitt ; *Richard Brinsley Sheridan* (1751—1816), cunoscut dramaturg şi orator partizan al lui Fox ; *Edmond Burke* (1729—1797) orator şi publicist, ostil Revoluţiei franceze ; *Henry, viconte de Castlereagh* (1769—1822) şi *Henry Addington, viconte de Sidmouth* (1757—1844), continuatorii politicii lui Pitt în perioada napoleoneană şi postnapoleoneană ; *George Canning* (1770—1827), conservator moderat, a sprijinit răscoala din Grecia şi emanciparea Americii Latine.

[9] *Eşichierul (The Exchequer),* numele departamentului finanţelor în Anglia.

ar fi fost deplin. Dar cînd era vorba de descifratul notelor luate, pricepeam tot atît de puţin cît aş fi priceput dacă aş fi copiat inscripţiile chinezeşti de pe o imensă partidă de lăzi de ceai sau literele de aur de pe toate flacoanele roşii şi verzi din farmacii.

Nu-mi rămînea altceva de făcut decît să mă întorc şi să iau totul de la început. Mi-a venit foarte greu, dar m-am întors, nu cu inima uşoară, şi am început să parcurg în mod sistematic şi cu multă sîrguinţă, ca un melc, aceeaşi materie plicticoasă, oprindu-mă să studiez cu grijă, sub toate aspectele, fiecare amănunt şi făcînd eforturi disperate ca să recunosc de la prima vedere toate aceste semne tainice. Eram întotdeauna punctual la birou ; de asemenea, şi la doctorul Strong ; şi munceam într-adevăr, vorba ceea, ca un cal de povară.

Într-o bună zi, venind, ca de obicei, la „Doctors' Commons", l-am zărit în uşa biroului pe *mister* Spenlow, cu un aer foarte grav şi vorbind singur. Întrucît deseori se plîngea de dureri de cap — avea gîtul scurt şi cred cu tărie că purta gulere prea scrobite — în primul moment am fost alarmat la gîndul că nu s-ar simţi bine despre partea asta ; dar foarte curînd dînsul mi-a risipit îngrijorarea.

În loc să-mi răspundă binevoitor, ca de obicei, la „bună dimineaţa", s-a uitat la mine cu un aer distant şi ceremonios şi pe un ton glacial m-a poftit să-l însoţesc la cafeneaua care pe acea vreme avea o uşă ce dădea spre „Doctors' Commons", chiar lîngă portiţa care făcea legătura cu St. Paul's Churchyard. Foarte tulburat, simţeam înţepături fierbinţi în tot corpul, ca şi cum mugurii temerilor mele ar fi plesnit în toate direcţiile. Lăsîndu-l să treacă puţin înainte, pentru că ulicioara era îngustă, am băgat de seamă că-şi purta capul cu un aer semeţ, care nu prevestea nimic bun ; şi atunci mi-a dat în minte că va fi descoperit ceva în privinţa iubitei mele Dora.

Chiar de n-aş fi ghicit acest lucru în drum spre cafenea, tot aş fi înţeles despre ce era vorba în clipa cînd, urmîndu-l într-o cămăruţă aflată la etaj, am dat ochii cu *miss* Murdstone, rezemată de un bufet, pe care erau înşirate cîteva cupe cu fundul în sus şi cu lămîi pe deasupra, precum şi două din acele casete extraordinare, cu lăcaşuri şi jgheaburi, anume pentru fiecare cuţit şi fiecare furculiţă, care, din fericire pentru neamul omenesc, au ieşit din modă.

Miss Murdstone mi-a întins vîrful degetelor ei îngheţate şi s-a aşezat ţeapănă şi severă. *Mister* Spenlow a închis uşa, mi-a arătat un scaun şi a rămas în picioare pe preşul din faţa căminului.

— Aveţi bunătatea să-i arătaţi lui *mister* Copperfield ce aveţi în sacoşa dumneavoastră, *miss* Murdstone, a spus *mister* Spenlow.

Cred că sacoşa era una şi aceeaşi cu vechea sacoşă cu fălci de oţel, care se închidea ca o capcană, din zilele copilăriei mele. Strîngînd buzele, din simpatie pentru închizătoare, *miss* Murdstone a deschis sacoşa — întredeschizînd gura în acelaşi timp — şi a scos ultima mea scrisoare către Dora, plină de cuvinte de dragoste înflăcărată.

— E, pare-mi-se, scrisul dumneavoastră, *mister* Copperfield, mi-a spus *mister* Spenlow.

Mi-era foarte cald şi am auzit o voce care nu semăna deloc cu a mea spunînd :

— Da, *sir,* e scrisul meu !

— Dacă nu mă înşel, a urmat *mister* Spenlow, în timp ce *miss* Murdstone scotea din sacoşă un pachet de scrisori, legat cu o delicioasă panglică albastră, şi acestea tot de mîna dumneavoastră sînt scrise, *mister* Copperfield ?

Cu adîncă jale le-am luat din mîna ei ; şi cînd mi-am aruncat ochii asupra unor începuturi de scrisori, ca : „Dora mea în veci iubită", sau : „Îngerul meu iubit", sau :

„Dragostea mea binecuvîntată", şi aşa mai departe, mi-a năvălit sîngele în obraz şi am plecat capul.

Cînd, fără să vreau, i le-am întins ca să le ia, *mister* Spenlow mi-a spus foarte rece :

— Nu, mulţumesc ! Nu vreau să vă lipsesc de ele. *Miss* Murdstone, fiţi bună şi continuaţi !

După ce o clipă a cercetat cu luare-aminte preşul, această delicată făptură i-a dat drumul pe un ton sec şi mieros în acelaşi timp :

— Trebuie să mărturisesc că de mai multă vreme nutream bănuieli în privinţa raporturilor dintre *miss* Spenlow şi *mister* Copperfield. I-am observat pe *miss* Spenlow şi *mister* Copperfield în ziua cînd s-au cunoscut, şi n-am rămas cu o impresie bună. Stricăciunea inimii omeneşti e atît de...

— V-aş rămîne îndatorat, *ma'am,* a întrerupt-o *mister* Spenlow, dacă v-aţi mărgini numai la fapte.

Miss Murdstone a lăsat ochii în pămînt, a clătinat din cap, protestînd parcă împotriva acestei întreruperi nelalocul ei, şi apoi, cu o demnitate jignită, a urmat :

— Fiindcă trebuie să mă mărginesc numai la fapte, le voi arăta cît mai simplu cu putinţă. Poate că se va găsi că acest fel de a proceda este mai nimerit. Am mai spus, *sir,* că de mai multă vreme nutream bănuieli în privinţa raporturilor dintre *miss* Spenlow şi *mister* Copperfield. Am căutat în repetate rînduri să găsesc o mărturie covîrşitoare, care să susţină aceste bănuieli, dar în zadar. De aceea m-am abţinut să vorbesc despre ele tatălui lui *miss* Spenlow — şi aici s-a uitat foarte aspru la el — ştiind că, în asemenea cazuri, oamenii nu prea sînt dispuşi să răsplătească îndeplinirea conştiincioasă a datoriei.

Mister Spenlow a părut înfricoşat de austeritatea bărbătească de care dădea dovadă *miss* Murdstone şi a încercat s-o mai îmbuneze, făcînd un gest conciliant cu mîna.

— Cînd m-am înapoiat la Norwood, după absența prilejuită de căsătoria fratelui meu, a urmat *miss* Murdstone cu un glas dispreţuitor, şi cînd *miss* Spenlow s-a întors după vizita făcută prietenei sale, *miss* Mills, mi s-a părut că purtarea lui *miss* Spenlow îmi dă şi mai mult de bănuit ca înainte. De aceea am supravegheat-o pe *miss* Spenlow îndeaproape.

Pe scumpa, micuţa şi biata Dora, care nu ştia că o urmăreau aceşti ochi de zmeu.

— Totuşi, pînă aseară, a urmat *miss* Murdstone, n-am găsit nici o dovadă. Mi se părea mie că *miss* Spenlow primea prea multe scrisori de la prietena ei, *miss* Mills ; dar cum prietenia cu *miss* Mills era aprobată fără rezervă de tatăl lui *miss* Spenlow (asta reprezenta un usturător reproş la adresa lui *mister* Spenlow), n-aveam de ce să mă amestec. Dacă nu mi-e permis să amintesc despre stricăciunea sufletului omenesc, ar fi locul — ar trebui — cel puţin să mi se îngăduie să vorbesc de încrederea prost plasată.

Căutînd să se scuze în şoaptă, *mister* Spenlow a încuviinţat.

— Aseară, după ceai, a continuat *miss* Murdstone, am băgat de seamă cum căţeluşul sărea şi se tăvălea mîrîind prin salon, jucîndu-se cu ceva. Am întrebat-o pe *miss* Spenlow : „Dora, ce ţine căţeluşul în bot ? E o hîrtie !“ *Miss* Spenlow şi-a dus imediat mîna la bluză, a scos un ţipăt şi s-a repezit la cîine. I-am tăiat calea şi i-am spus : „Dora, draga mea, dă-mi voie !“

Vai, Jip, potaie ticăloasă, aşadar, pocinogul tu l-ai făcut !

— *Miss* Spenlow, a spus Jane Murdstone, a încercat să mă mituiască sărutîndu-mă şi oferindu-mi cutii de lucru şi bijuterii mărunte, dar, firește, trec peste toate acestea. Cînd m-am apropiat, căţelușul s-a ascuns sub sofa şi nu l-am scos de acolo decît cu cleştele de cărbuni, după multă caznă. Chiar cînd a ieşit, tot mai ţinea scrisoarea în

bot ; şi cînd, cu riscul de a fi muşcată, am dat să i-o smulg, a ţinut-o atît de tare cu dinţii, încît, trăgînd de document, l-am ridicat şi l-am ţinut suspendat în aer. În cele din urmă, am pus mîna pe el. După ce l-am cercetat, mi-am dat seama că *miss* Spenlow pesemne că mai avea multe alte asemenea scrisori ; şi în cele din urmă am obţinut pachetul care se află acum în mîna lui David Copperfield.

Aici s-a oprit, apoi, închizînd la loc sacoşa, şi gura, a rămas neclintită cu aerul că decît să cedeze mai degrabă ar pieri.

— Aţi auzit-o pe *miss* Murdstone, mi-a zis *mister* Spenlow, întorcîndu-se spre mine. Aş vrea să ştiu, *mister* Copperfield, aveţi ceva de spus ?

Imaginile odorului inimii mele, ce mi s-au perindat înaintea ochilor — dînsa plîngînd cu hohote noaptea întreagă ; dînsa, singură, chinuită de groază şi disperare ; dînsa cerînd şi cerşind îndurare din partea femeii cu inima de piatră şi zadarnic încercînd s-o îmbuneze cu sărutări, cutii de lucru şi brelocuri ; dînsa, strivită sub apăsarea acestei cumplite nenorociri, şi asta numai şi numai din vina mea — toate aceste imagini, zic, au zdruncinat şi acel rest de demnitate de care eram în stare. Cred că timp de cîteva minute am tremurat de emoţie, cu toate că m-am străduit din răsputeri să mă stăpînesc.

— Nu, n-am nimic de spus, *sir*, i-am răspuns, afară de faptul că sînt singurul vinovat. Dora...

— *Miss* Spenlow, vă rog, m-a corectat tatăl ei, cu un gest maiestuos.

— ...a fost îndemnată şi convinsă de mine, am urmat înghiţind formula rece, „să consimtă a tăinui totul şi acum regret amarnic acest lucru".

— Sînteţi cît se poate de condamnabil, mi-a zis *mister* Spenlow, plimbîndu-se în lung şi în lat pe preşul din faţa căminului şi subliniind tot ce spunea cu mişcări ale întregului corp, nu numai ale capului, din pricină că şira spinării şi cravata îi erau prea ţepene. Aţi săvîrşit o faptă

mîrşavă şi nepermisă, *mister* Copperfield. Cînd poftesc în casa mea un *gentleman*, indiferent dacă are nouăsprezece, douăzeci şi nouă sau nouăzeci de ani, înseamnă că îi acord toată încrederea. Şi dacă mi-o înşală, săvîrşeşte o faptă dezonorantă, *mister* Copperfield.

— Vă asigur că-mi dau seama, *sir*, i-am răspuns. Dar pînă acum nu mi-am dat seama niciodată. Vă spun sincer şi cinstit, *mister* Spenlow, niciodată nu mi-am dat seama. O iubesc pe *miss* Spenlow atît de mult, încît...

— Mofturi ! a spus *mister* Spenlow roşind. Vă rog, nu-mi spuneţi în faţă că o iubiţi pe fiica mea, *mister* Copperfield !

— Oare mi-aş putea justifica purtarea, *sir*, dacă n-ar fi aşa ? am întîmpinat, foarte umil.

— Vă închipuiţi, *sir*, c-aţi putea s-o justificaţi dacă ar fi aşa ? m-a interpelat *mister* Spenlow, oprindu-se brusc la mijlocul preşului. La vîrsta dumneavoastră şi la vîrsta fiicei mele nu v-aţi gîndit, *mister* Copperfield ? Nu v-aţi dat seama că surpaţi încrederea care ar trebui să existe între mine şi fiica mea ? Nu v-aţi gîndit deloc la situaţia fiicei mele în lume, la proiectele pe care le am pentru a-i asigura un rang mai înalt, la intenţiile testamentare pe care le-aş putea avea în privinţa ei ? Nu v-aţi gîndit la nimic, *mister* Copperfield ?

— Cred că prea puţin, *sir*, i-am răspuns, vorbindu-i cu tot respectul şi cu toată amărăciunea de care eram năpădit. Dar vă rog să mă credeţi că am ţinut seama de faptul că aveam şi eu o situaţie în societate. Cînd v-am dat acele explicaţii, eram gata logodiţi...

— Vă ROG, mie, *mister* Copperfied, să NU-mi spuneţi că sînteţi logodiţi ! a spus *mister* Spenlow, lovindu-şi energic palmele şi semănînd mai mult ca oricînd cu Punch [1], ceea ce, cu toată deznădejdea mea, n-a putut să-mi scape.

[1] Personaj comic din spectacolul de marionete, *Punch and Judy*.

Miss Murdstone, altminteri atît de impasibilă, a rîs disprețuitoare, emițînd un sunet scurt, monosilabic.

— Cînd v-am povestit schimbarea intervenită în situația mea, sir, am urmat, înlocuind cu un alt termen expresia ce-i fusese atît de neplăcută, această tăinuire, la care îmi pare atît de rău c-am îndemnat-o pe *miss* Spenlow, dînd din cap de mai multe ori la rînd și încruntîndu-se mi-am încordat toate puterile, n-am cruțat nici un efort ca s-o îmbunătățesc. Sînt sigur că voi izbuti, cu timpul. N-ați vrea să-mi acordați un răgaz... atîta cît veți găsi cu cale ? Sîntem atît de tineri amîndoi, *sir*...

— Aveți dreptate, mi-a retezat vorba *mister* Spenlow, dînd din cap de mai multe ori la rînd și încruntîndu-se strașnic, sînteți foarte tineri amîndoi. Toate astea-s mofturi ! Și e timpul să se pună capăt mofturilor. Luați-vă înapoi scrisorile și puneți-le pe foc. Și dați-mi mie scrisorile primite de la *miss* Spenlow, ca să le pun pe foc. Vă dați seama că de aci înainte, raporturile noastre se vor desfășura numai aici, la „Doctors' Commons", dar trebuie să cădem de acord să nu mai pomenim nimic de trecut. Ascultați-mă, *mister* Copperfield, căci nu sînteți lipsit de bunsimț ; și asta e cea mai bună ieșire.

Nu. Nici prin gînd nu-mi trecea să fiu de acord. Îmi părea foarte rău, dar era aici în joc ceva mai presus decît bunul-simț. Iubirea era mai presus de orice considerațiuni lumești, și eu o idolatrizam pe Dora, iar Dora mă iubea. Nu m-am exprimat chiar așa ; am îndulcit lucrurile cît am putut mai bine ; dar i-am dat a înțelege că eram neînduplecat în această privință. Nu cred că m-am arătat prea caraghios, dar știu că am fost neînduplecat.

— Foarte bine, *mister* Cooperfield, a zis *mister* Spenlow, nu-mi rămîne decît să încerc s-o influențez pe fiica mea.

Printr-un sunet expresiv, printr-o răsuflare prelungă, care nu era nici oftat, nici geamăt, dar semăna cu

amîndouă, *miss* Murdstone i-a dat a înţelege că asta ar fi trebuit să facă de la bun început.

— Nu-mi rămîne decît să încerc s-o influenţez pe fiica mea, a repetat mister Spenlow, încurajat de acest sprijin. Refuzaţi să luaţi înapoi aceste scrisori, *mister* Copperfield ?

Căci le pusese pe masă.

Da. I-am spus că-l rog să nu mi-o ia în nume de rău, dar că-mi era cu neputinţă să le primesc de la *miss* Murdstone.

— Nici de la mine ? a întrebat *mister* Spenlow.

Nu, i-am răspuns cu cel mai profund respect ; nici de la el.

— Foarte bine ! a zis *mister* Spenlow.

A urmat o lungă tăcere şi am şovăit dacă să plec sau să rămîn. În cele din urmă m-am îndreptat încet spre uşă, pregătindu-mă să-i spun că este, poate, cel mai potrivit să mă retrag ; cînd, cu amîndouă mîinile în buzunarele hainei (era singurul gest pe care-l putea face) şi cu un aer pe care, în ultimă analiză, l-aş numi foarte evlavios, mi-a zis :

— Pesemne că ştiţi, *mister* Copperfield, că nu sînt cu totul lipsit de avere şi că fiica mea e fiinţa cea mai apropiată şi mai dragă pe care o am pe lume.

M-am grăbit să-i răspund, exprimîndu-mi speranţa că greşeala pe care dragostea mea disperată m-a mînat s-o săvîrşesc nu-l va face să mă creadă şi lacom de bani pe deasupra.

— Nu m-am gîndit la asta, mi-a spus *mister* Spenlow. Ar fi mai bine, *mister* Copperfied, şi pentru dumneavoastră şi pentru noi toţi, dacă aţi *fi* lacom de bani, adică dacă aţi avea mai mult discernămînt şi aţi fi mai puţin influenţat de toate mofturile astea tinereşti. Nu. Voiam să ştiu, în cu totul altă ordine de idei, dacă vă daţi seama că am oarecare avere, pe care aş putea s-o las copilului meu.

Firește, i-am spus că-mi dădeam seama.

— Avînd în vedere experienţa lucrurilor ce le vedem zi de zi aici la „Doctors' Commons", în legătură cu diferitele nesocotinţe şi scăpări cu totul inexplicabile săvîrşite de unii oameni în privinţa dispoziţiilor testamentare — o materie care ne oferă, mai mult decît oricare alta, revelaţii dintre cele mai stranii asupra uşurinţei omeneşti — sînteţi desigur convins că am luat măsurile necesare în această direcţie.

Am dat din cap.

— Nu voi îngădui, a urmat *mister* Spenlow cu o evlavie vădit sporită şi clătinînd uşor capul, în timp ce se legăna cînd pe vîrfuri, cînd pe călcîie, ca dispoziţiile mele testamentare în favoarea copilului meu să fie afectate de o aberaţie ca aceasta. E o curată aberaţie. Curată prostie. În scurt timp va cîntări mai puţin decît un fulg. Dar dacă nu veţi abandona cu totul această idee nesăbuită, într-un moment de supărare, aş putea... aş putea să fiu îndemnat s-o apăr pe fiica mea şi să iau anumite măsuri care s-o ferească de urmările unui pas nebunesc în direcţia unei căsătorii. De aceea, *mister* Copperfield, sper că nu mă veţi sili să redeschid, fie numai chiar pentru un sfert de ceas, această pagină încheiată din cartea veţii mele şi să schimb, măcar şi pentru un sfert de ceas, rînduielile statornicite mai demult în privinţa acestor importante probleme.

Plutea în jurul lui o aură de linişte, de seninătate, o lumină transparentă, ca de amurg, care m-au mişcat adînc. Era atît de resemnat şi de împăcat cu sine — evident că-şi rînduise perfect treburile pe care le pusese atît de metodic la cale, încît avea de ce să fie emoţionat cînd se gîndea la lucrurile astea. Cred chiar că am văzut că i-au dat şi lacrimi, din pricina puternicului sentiment ce-l stăpînea.

Dar ce puteam face ? Nu puteam să mă dezic de Dora şi să înăbuş glasul inimii mele. Aşadar, cum l-aş fi putut

refuza cînd mi-a spus c-ar fi bine să mă mai gîndesc o săptămînă, dar în acelaşi timp cum aş fi putut să nu-mi dau seama că nici o infinitate de săptămîni n-ar izbuti să exercite vreo înrîurire asupra unei pasiuni ca a mea?

— Mai sfătuiţi-vă între timp cu *missis* Trotwood sau cu orice altă persoană care cunoaşte viaţa, mi-a spus *mister* Spenlow, potrivindu-şi cravata cu amîndouă mîinile. Luaţi-vă o săptămînă timp de gîndire, *mister* Copperfield.

Am cedat; şi cu o căutătură care dorea să exprime cît mai elocvent o statornicie mîhnită şi disperată, am părăsit cămăruţa. Sprîncenele stufoase ale fioroasei *miss* Murdstone m-au urmărit pînă la uşă — spun sprîncenele ei mai degrabă decît ochii, fiindcă ele îi dominau chipul — şi mutra ei era atît de asemănătoare aceleia cu care obişnuia să mă privească odinioară, cam pe la ora aceea, dimineaţa, în salonaşul nostru din Blunderstone, încît mi s-a părut că iar nu mi-am ştiut lecţia şi că greutatea ce o simţeam apăsîndu-mi creierul era acea îngrozitoare carte de citire cu gravuri în lemn, ovale, pe care copilăreasca mea imaginaţie le asemăna cu nişte sticle de ochelari.

Cînd am ajuns la birou, mi-am acoperit faţa cu palmele, ca să nu-l văd pe Tiffey, nici pe ceilalţi, şi m-am aşezat la masa mea, în ungherul meu, unde, gîndindu-mă la cutremurul întîmplat fără veste şi blestemîndu-l amarnic pe Jip, am fost cuprins de o asemenea îngrijorare în privinţa Dorei, încît mă mir cum de nu mi-am luat pălăria şi n-am pornit-o într-o goană nebunească pînă la Norwood. Gîndul că ar putea s-o terorizeze şi s-o facă să plîngă pe Dora, şi că eu nu voi fi acolo pentru a-i da curaj, m-a torturat în aşa măsură, încît m-am apucat să-i scriu lui *mister* Spenlow o scrisoare exaltată, rugîndu-l să nu abată asupra ei urmările groaznicei mele sorţi. L-am implorat să-i cruţe firava făptură — să nu strivească o floare gingaşă — şi, după cîte îmi amintesc, i-am scris ca şi cum n-ar fi fost părintele ei, ci vreun căpcăun sau Ba-

laurul din Wantley [1]. Am pecetluit scrisoarea şi am pus-o pe masa lui înainte de a se fi întors ; şi cînd a venit, l-am văzut, prin uşa pe jumătate întredeschisă a biroului, cum a luat-o şi a citit-o.

N-a pomenit nimic de ea toată dimineaţa ; dar după-amiază, înainte de a pleca, m-a chemat şi mi-a spus că nu aveam nici un motiv să fiu neliniştit în ce priveşte sănătatea şi fericirea fiicei sale. O încredinţase, mi-a zis, că nu era decît o prostie ; afară de asta nu-i mai spusese nimic. Avea convingerea că dînsul era un tată indulgent (într-adevăr şi era) şi că m-aş putea dispensa de a-mi face griji în privinţa ei.

— Dacă vă veţi arăta îndărătnic sau zvăpăiat, mi-a zis, m-aţi putea sili, *mister* Copperfield, să-mi trimit din nou fiica în străinătate pentru cîtva timp ; dar am o părere mai bună despre dumneavoastră. Sper că peste cîteva zile veţi fi mai înţelept. Cît despre *miss* Murdstone (căci în scrisoare pomenisem şi de ea), preţuiesc vigilenţa de care a dat dovadă şi îi sînt îndatorat ; i-am dat însă instrucţiuni stricte să evite acest subiect. Tot ceea ce doresc, *mister* Copperfield, e să-l dăm uitării. Singurul lucru ce-l aveţi de făcut, *mister* Copperfield, e să-l daţi şi dumneavoastră uitării.

Singurul lucru ! În epistola pe care i-am scris-o Juliei Mills, am citat cu amărăciune această formulă. Singurul lucru ce-l aveam de făcut, i-am scris, cu un sarcasm întunecat, era s-o dau uitării pe Dora. Acesta era singurul lucru, dar ce însemna acest lucru ? Am conjurat-o pe *miss* Mills să mă primească în seara aceea. În ipoteza că nu m-ar putea primi cu aprobarea şi consimţămîntul lui *mister* Mills, îi solicitam o întrevedere în bucătărioara din dos, unde se afla mîngălăul. Am înştiinţat-o că raţiunea

[1] Balaur cumplit care mînca vitele şi copiii oamenilor ; isprăvile lui sînt istorisite într-o vestită baladă cu substrat satiric inclusă în culegerea *Reliques of Ancient English Poetry* (1765) publicată de Thomas Percy.

începuse să mi se clatine pe înaltul ei scaun şi că numai dînsa, *miss* Mills, ar putea preîntîmpina detronarea ei. Am semnat că rămîn al ei, cu mintea rătăcită ; şi recitind epistola înainte de a o trimite cu un comisionar, mi-am dat seama că era scrisă în stilul lui *mister* Micawber.

Cu toate acestea, am expediat-o. Seara, m-am dus pe strada unde locuia *miss* Mills şi m-am plimbat în sus şi în jos pînă ce a venit servitoarea, care m-a luat şi, pe furiş, prin spatele casei, m-a condus în bucătărioara din dos. De atunci încoace m-am convins că de fapt nu exista nici un motiv ca să nu intru pe uşa din faţă şi să nu fiu primit în salon, afară doar de deosebita slăbiciune ce o avea *miss* Mills pentru tot ce era romantic şi misterios.

În bucătărioara din fund m-am dezlănţuit după pofta inimii. Venisem cred, ca să mă dau în spectacol, şi nu mai încape îndoială că am izbutit. *Miss* Mills primise un bileţel scris în grabă de Dora, care-i spunea că totul ieşise la iveală şi încheia astfel : „O, te rog, Julia, vino la mine, vino, vino !“ Dar *miss* Mills, socotind că prezenţa ei nu va fi pe placul autorităţilor superioare, nu se dusese încă ; astfel că ne aflam învăluiţi de tenebre în mijlocul deşertului Saharei.

Miss Mills avea un extraordinar debit verbal şi îi plăcea să şi-l reverse asupra mea. Cu toate că şi-a amestecat lacrimile cu ale mele, n-am putut să nu bag de seamă că nenorocirile noastre îi ofereau o teribilă voluptate. Le alinta, dacă pot spune astfel, şi le răsfăţa. O prăpastie adîncă, mi-a spus, se căscase între mine şi Dora, peste care numai Dragostea, cu curcubeul ei vor putea să dureze un pod. În această lume crudă, Dragostea e sortită să sufere ; aşa a fost de cînd e lumea, aşa va fi în vecii vecilor. Dar n-are a face, mi-a zis *miss* Mills. În cele din urmă inimile încătuşate în pînze de păianjen se vor elibera, şi atunci Dragostea va fi răzbunată.

Pentru mine asta era o slabă mîngîiere, însă *miss* Mills nu voia să aprindă nădejdi deşarte. M-a făcut să mă simt

mult mai nenorocit decît înainte şi mi-am dat seama (ceea ce i-am şi spus, cu cea mai adîncă recunoştinţă) că-mi era o adevărată prietenă. Am hotărît împreună ca a doua zi dimineaţă să se ducă la Dora şi să găsească mijlocul s-o încredinţeze, fie prin priviri, fie prin cuvinte, de devotamentul şi disperarea mea. Ne-am despărţit copleşiţi de durere ; şi cred că *miss* Mills a avut de ce să se delecteze.

Cînd am ajuns acasă, i-am destăinuit totul mătuşii şi, în ciuda tuturor argumentelor ei, m-am culcat cu totul deznădăjduit. A doua zi m-am sculat deznădăjduit, şi am plecat deznădăjduit. Era sîmbătă dimineaţa, şi m-am dus de-a dreptul la „Doctors' Commons".

Am fost surprins cînd, de departe, am văzut că în faţa intrării biroului comisionarii stăteau şi vorbeau între ei şi că mai mulţi trecători se opriseră în stradă şi se uitau la ferestrele închise. Am grăbit pasul şi, croindu-mi drum printre ei şi întrebîndu-mă de ce s-or fi uitînd aşa, am intrat repede în birou.

Întreg personalul era de faţă, dar nimeni nu lucra. Pentru prima oară în viaţa lui, Tiffey şedea pe alt scaun decît al lui şi uitase să-şi atîrne pălăria în cuier.

— Groaznică nenorocire, *mister* Copperfield ! mi-a zis cînd am intrat.

— Ce-i ? am exclamat. Ce s-a întîmplat ?

— Nu ştiţi ? s-a mirat Tiffey, şi toţi ceilalţi s-au strîns grămadă în jurul meu.

— Nu ! am răspuns, rotindu-mi privirea de la unul la altul.

— *Mister* Spenlow, a zis Tiffey.

— Ce-i cu el ?

— A murit !

Cînd unul dintre funcţionari m-a ţinut să nu cad, am crezut că nu eu, ci biroul se clatină. M-au aşezat pe un scaun, mi-au desfăcut gulerul şi mi-au adus puţintică apă. Nu ştiu dacă a durat mult sau puţin.

— A murit ? am întrebat.

— Aseară a luat masa în oraș, mi-a zis Tiffey, și apoi, după ce a trimis vizitiul acasă cu diligența, așa cum știți că obișnuia uneori, a plecat singur cu faetonul...

— Și ?

— Faetonul a ajuns acasă fără el. Caii s-au oprit la ușa grajdului. Vizitiul a ieșit cu o lanternă. În faeton nu era nimeni.

— O luaseră razna caii ?

— Nu erau înfierbîntați, a zis Tiffey, punîndu-și ochelarii. Vreau să spun că nu erau mai înfierbîntați decît atunci cînd mergeau în trap, ca de obicei. Hățurile erau rupte, căci fuseseră tîrîte pe jos. S-a ridicat toată casa, și trei dintre servitori au pornit să-l caute. L-au găsit la vreo milă depărtare.

— La mai mult de o milă, *mister* Tiffey, s-a amestecat un funcționar mai tînăr.

— Așa ? Cred că ai dreptate, a zis Tiffey, la *mai mult* de o milă, nu departe de biserică... zăcea cu fața la pămînt, cu trupul pe jumătate pe marginea șoselei, jumătate pe potecă. Dacă a căzut lovit de dambla, sau dacă a coborît cînd a simțit că-i vine rău, înainte de a-l fi lovit dambla, sau dacă era mort cînd a căzut, deși nu încape îndoială că-și pierduse cunoștința, asta pare-se că nimeni nu poate ști. Dacă poate mai răsufla cînd l-au găsit, sigur e că de vorbit nu mai putea. Cît de repede cu putință a fost adus un medic ; dar totul a fost zadarnic.

Nu pot descrie în ce stare de spirit m-a cufundat această veste. E lesne de înțeles ce șoc a însemnat pentru mine acest accident atît de neașteptat întîmplat unui om cu care nu fusesem de acord în unele privințe, ce înspăimîntător de pustiu mi s-a părut biroul pe care-l ocupase pînă mai adineauri, unde scaunul și masa lui de lucru parcă îl așteptau și unde actele scrise aseară de mîna lui mi se păreau niște strigoi, ce ciudată mi s-a părut neputința de a separa persoana lui de locurile acelea și de a nu aștepta să-l văd intrînd ori de cîte ori se deschidea ușa, ce impresie

mi-a făcut tăcerea şi somnolenţa ce domneau în birou, precum şi interesul neobosit cu care colegii comentau cele petrecute, şi acel du-te-vino al persoanelor care s-au perindat toată ziua ca să se îndoape cu detalii despre accident. Nu pot însă descrie cum în adîncul inimii mele gelozia se îndrepta chiar şi împotriva Morţii. Cum am fost cuprins de temerea că îmi va răpi locul pe care-l ocupam în gîndurile Dorei. Cum, într-un chip josnic, pentru care nu găsesc cuvinte, am ajuns să fiu gelos pînă şi pe mîhnirea ei, cum mă neliniştea gîndul că plînge de faţă cu alţii şi că va fi consolată de alţii. Cum mă stăpînea o dorinţă lacomă şi egoistă de a îndepărta pe toată lumea din preajmă-i, de a rămîne numai noi doi şi de a fi pentru ea totul în acele clipe mai grele decît oricare.

În vîltoarea acelei tulburări sufleteşti — pe care sper că au încercat-o şi alţii — m-am dus în seara aceea la Norwood ; şi aflînd de la un servitor, cînd m-am interesat la poartă, că *miss* Mills se afla acolo, am rugat-o pe mătuşa să-i expedieze misiva pe care îndată i-am scris-o. În ea am deplîns din tot sufletul moartea pretimpurie a lui *mister* Spenlow, vărsînd lacrimi în timp ce-i scriam. Am rugat-o să-i spună Dorei, dacă Dora era în stare, s-o asculte, că mie dînsul îmi vorbise cu cea mai mare bunăvoinţă şi stimă ; şi că numele ei îl rostise totdeauna cu dragoste, fără nici un cuvînt de dojană. Ştiu c-am făcut acest gest mînat de o pornire egoistă, vrînd ca numele meu să fie pomenit în faţa ei ; dar am încercat să mă conving că săvîrşisem un act de dreptate faţă de memoria răposatului. Se poate chiar să fi crezut acest lucru.

A doua zi mătuşa a primit un răspuns de cîteva rînduri; pe plic era scris numele mătuşii, dar răvaşul dinăuntru mi-era adresat mie. Dora era copleşită de durere ; şi cînd prietena ei o întrebase dacă să-mi trimită un cuvînt de dragoste din partea ei, dînsa doar strigase printre lacrimi, cum striga tot timpul : „Vai, scumpul meu papa ! Vai, bie-

tul papa !“ Dar nu spusese Nu, şi asta mi s-a părut mai important decît orice.

Cîteva zile mai tîrziu, *mister* Jorkins, care, în urma accidentului, se deplasase la Norwood, a venit la birou. S-a retras cu Tiffey, şi după ce au discutat cîteva minute cu uşile închise, Tiffey a scos capul pe uşă şi mi-a făcut semn să intru.

— O ! mi-a zis *mister* Jorkins. *Mister* Tiffey şi cu mine ne pregăteam să cercetăm birourile, sertarele şi toate dulapurile şi cutiile răposatului, ca să punem sub peceţi actele lui personale şi să-i găsim testamentul. În altă parte n-am găsit nici urmă de testament, *mister* Copperfield. Aţi putea să ne daţi o mînă de ajutor, dacă binevoiţi.

Ardeam de nerăbdare să aflu ce se va întîmpla cu Dora — cine avea să-i fie tutore şi aşa mai departe — şi această propunere îmi oferea o posibilitate. Ne-am apucat să căutăm fără întîrziere. *Mister* Jorkins descuia birourile şi sertarele, iar noi scoteam toate hîrtiile. Puneam de o parte hîrtiile firmei, iar pe cele personale (care nu erau numeroase), de alta. Lucram cu un aer grav ; şi ori de cîte ori dădeam peste un sigiliu, o cutie de creioane, un inel sau alte obiecte mărunte de acel fel folosite de răposatul, vorbeam cu glas scăzut.

Sigilasem mai multe pachete şi lucram mai departe, tăcuţi şi prăfuiţi, cînd deodată *mister* Jorkins, folosind exact cuvintele pe care răposatul său asociat le rostise pe socoteala lui, ne-a zis :

— Pe *mister* Spenlow era foarte greu să-l scoţi din făgaşul lui. Doar l-aţi cunoscut şi dumneavoastră ! Îmi vine a crede că n-a lăsat testament.

— O, ştiu precis că a lăsat ! am spus.

S-au întrerupt amîndoi şi s-au uitat la mine.

— Mi-a spus acest lucru chiar în ziua cînd l-am văzut ultima oară, am urmat, şi mi-a mai spus că de mult rînduise totul în privinţa averii sale.

Mister Jorkins și Tiffey au clătinat din cap ca un singur om.

— Asta nu mi se pare încurajator, a zis Tiffey.

— Deloc încurajator, a întărit *mister* Jorkins.

— Cred că nu puneți la îndoială... am început eu.

— Scumpe *mister* Copperfield, m-a întrerupt Tiffey, apucîndu-mă de braț și închizînd amîndoi ochii, în timp ce clătina din cap, dacă ați fi lucrat la „Doctors' Commons" atîta amar de vreme ca mine, ați ști că nu există domeniu în care oamenii să se arate atît de inconsecvenți și atît de puțin vrednici de crezare.

— Doamne iartă-mă, același lucru mi l-a spus și el ! am răspuns eu.

— Asta, a zis Tiffey, mi se pare că exclude orice umbră de îndoială. Părerea mea e : n-a lăsat nici un testament.

Mi s-a părut foarte straniu, dar pînă la urmă s-a dovedit că nu *lăsase* nici un testament. Judecînd după hîrtiile sale, s-ar fi putut crede că nici prin gînd nu i-ar fi trecut vreodată să facă un testament, căci printre ele nu s-a găsit nici o însemnare, nici o ciornă, nici o scrisoare care să consemneze vreo intenție testamentară. Ceea ce mi s-a părut aproape tot atît de ciudat a fost faptul că socotelile sale erau în mare neorînduială. A fost cît se poate de greu, am auzit, să se alcătuiască o catagrafie a averii lui în momentul morții. Părea probabil că de ani de zile nu știuse nici el nimic precis în privința patrimoniului lui. Încetul cu încetul a ieșit la iveală că, în dorința de a ține pasul în emulația frenetică privind luxul și eleganța ce avea loc pe atunci la „Doctors' Commons", *mister* Spenlow cheltuise mai mult decît venitul ce-l realiza din profesie, care nu era cine știe ce mare, împuținîndu-și astfel considerabil mijloacele personale, dacă fuseseră vreodată mari (ceea ce era foarte îndoielnic). Mobila de la Norwood a fost scoasă în vînzare, iar contractul de închiriere a fost cedat ; și Tiffey mi-a spus, fără să bănuiască mă-

:ar cît mă interesau toate aceste amănunte, că, după ce vor fi achitate toate datoriile răposatului și după ce se va scădea cota respectivă din creanțele dubioase sau pu:rede ale firmei, abia dacă se vor alege vreo mie de lire lin toată succesiunea.

Asta a ieșit la iveală după vreo șase săptămîni. Am suferit cumplit în tot acest răstimp și am fost într-adevăr cît pe-aci să-mi pun capăt vieții de fiecare dată cînd *miss* Mills îmi aducea la cunoștință că ori de cîte ori se pomenea numele meu, biata Dora, cu inima zdrobită, nu spunea decît : „Vai, bietul papa ! Vai, scumpul meu papa !" Am mai aflat că nu avea alte rude decît două mătuși, surori nemăritate ale lui *mister* Spenlow, care locuiau la Putney [1], și de ani de zile nu se mai văzuseră decît accidental cu fratele lor. Nu se certaseră niciodată (mi-a povestit *miss* Mills), dar la botezul Dorei, fiind invitate la ceai, în loc să fie poftite, așa cum apreciau ele c-ar fi fost cazul, la o masă, trimiseseră o scrisoare, arătînd că erau de părere că, „spre mulțumirea tuturor, ar fi mai bine" să nu dea urmare invitației. Din ziua aceea își urmaseră drumul lor, iar *mister* Spenlow pe al său.

Aceste două doamne ieșiseră acum din rezerva lor și îi propuseseră Dorei să vină să locuiască cu ele, la Putney. Ghemuindu-se la pieptul lor și plîngînd, Dora exclamase :

— Vai, desigur, vă rog să mă luați la Putney, cu Julia Mills și cu Jip !

Și astfel, la scurt timp după înmormîntare, au plecat împreună.

Cum am găsit timp să mă duc la Putney, nu știu ; fapt e că, într-un fel sau altul, am izbutit destul de des să dau tîrcoale prin vecinătate. *Miss* Mills, ca să-și îndeplinească cît mai conștiincios obligațiile prietenești, s-a hotărît să țină un jurnal, și ne întîlneam uneori pe izlazul comunal, ca să-mi citească din el, sau (cînd n-avea timp să zăbovească) mi-l împrumuta. Dau aici cîteva mostre de în-

[1] Suburbie situată în partea de sud-vest a Londrei.

semnări, pe care le-am păstrat ca pe niște adevărate comori !

„*Luni.* Scumpa mea D. e încă tare abătută. Dureri de cap. I-am atras luarea-aminte că J. are părul frumos. D. l-a mîngîiat pe J. Amintirile pe care i le-a trezit i-au deschis zăgazurile durerii. Explozie de amărăciune. (Lacrimile nu sînt oare roua inimii ? J.M.)

Marți. D. slăbită și nervoasă. Frumoasă în paloarea ei. (Oare nu constatăm același lucru și în privința lunii ? J. M.) D., J. M. și J. au ieșit cu trăsura să ia aer. J. s-a uitat pe portieră și a lătrat furios la un gunoier, ceea ce a adus un zîmbet pe fața bietei D. (Din asemenea verigi mărunte e alcătuit lanțul vieții. J.M.)

Miercuri. D., oarecum mai veselă. I-am cîntat o melodie care i se potrivea, *Clopotele serii* [1]. N-a liniștit-o, ci dimpotrivă. D. profund mișcată. Mai tîrziu am găsit-o în odaia ei, plîngînd. I-am recitat versurile despre dînsa și tînăra Gazelă. Nici un rezultat. I-am amintit și de imaginea-ndureratei resemnări [2]. (Întrebare : de ce în fața mormîntului ? J. M.)

Joi. D. simțitor mai bine. Noapte mai liniștită. Ușoare reflexe trandafirii îi colorează din nou obrajii. M-am hotărît să pronunț numele lui D. C. L-am rostit cu grijă, pe cînd luam aer. D. imediat răscolită. «Vai, dragă Julia ! Am fost un copil rău și neascultător !» Am consolat-o și am mîngîiat-o. I-am zugrăvit o imagine ideală a lui D. C. ajuns în pragul morții. D. din nou răscolită. «Vai, ce să fac, ce să fac ? Du-mă de aici, du-mă oriunde !» Foarte alarmată, D. a leșinat. I-am adus un pahar cu apă de la cîrciumă. (Imagine poetică. La ușa cîrciumii, drept firmă o tablă de șah : o tablă de șah și viața omenească. Vai !" J. M.)

[1] E vorba de cîntecul *Evening Bells* de poetul irlandez Thomas Moore (1779—1852).

[2] Metaforă din *A douăsprezecea noapte,* Actul II, scena 4 transformată cu timpul în zicală.

Vineri. Zi agitată. Un bărbat cu sac albastru se prezintă în bucătărie, «să ia ghetele cucoanei lăsate la tălpuit». Bucătăreasa răspunde : «N-avem aşa ceva.» Bărbatul stăruie. Bucătăreasa se duce să se intereseze, lăsîndu-l pe bărbat singur cu J. Cînd bucătăreasa se întoarce, bărbatul mai insistă, dar în cele din urmă pleacă. J. dispărut fără urmă. D. disperată. Plîngere la poliţie. Semnalmentele bărbatului : nas lătăreţ şi picioare cît nişte stîlpi de pod. Se fac cercetări pretutindeni. J. nicăieri. D. plînge amarnic, nemîngîiată. Din nou aluzie la tînăra Gazelă. Aluzie nimerită, dar zadarnică. Spre seară vine un băiat necunoscut. Adus în salon. Nas lătăreţ, dar fără stîlpi de pod. Spune că cere o liră ca să spună unde e cîinele. Alte lămuriri refuză să dea, deşi tare încolţit. D. scoate o liră, bucătăreasa e condusă la o căsuţă, unde-l găseşte pe J. singur, legat de piciorul unei mese. D. dansează de bucurie, în timp ce J. mănîncă. Încurajată de această fericită schimbare, îi pomeneşe de D. C. D. plînge din nou şi strigă jalnic : «Vai, nu, nu, nu ! Ar fi atît de urît să mă gîndesc la altceva decît la bietul papa !» Îl sărută pe J. şi suspină pînă ce adoarme. (Oare nu se cuvine ca D. C. să-şi încredinţeze soarta largilor aripi ale Timpului ? J. M.)"

Singura mea mîngîiere de-a lungul acestei perioade a fost *miss* Mills, cu jurnalul ei. Iar singurele mele bucurii au fost să mă întîlnesc cu dînsa, care cu cîteva clipe mai înainte se despărţise de Dora, să desenez iniţialele numelui Dorei pe paginile jurnalului cu însemnări atît de prieteneşti şi să mă simt tot mai nefericit din pricina ei. Mi se părea că trăisem într-un castel clădit din cărţi de joc, care se prăbuşise, lăsîndu-ne numai pe mine şi pe *miss* Mills printre ruine : mi se părea că un vrăjitor hain trăsese un cerc magic în jurul nevinovatei zeiţe a inimii mele şi că înăuntrul acestuia nu voi fi în stare să pătrund decît cu ajutorul acelor aripi puternice care pe mulţi oameni îi poartă peste atîtea piedici.

CAPITOLUL

XXXIX

„WICKFIELD & HEEP"

Mătușa, începînd să fie serios îngrijorată de apatia mea prelungită, a pretextat, presupun, că ținea neapărat să merg la Dover, să vizitez casa (care fusese dată cu chirie), să mă conving dacă totul era în bună ordine și să închei un contract pe termen mai lung cu actualul chiriaș. Janet intrase în serviciul doctorului Strong, unde o vedeam în fiecare zi. Înainte de a părăsi Doverul, stătuse la îndoială, dacă să dea sau nu lovitura de grație doctrinei renunțării la viața lumească, în spiritul căreia fusese educată, și să se mărite cu un pilot naval, dar pînă la urmă hotărîse să nu facă acest pas. Nu atît de dragul principiilor, cred, ci mai degrabă pentru că, din întîmplare, nu-i plăcea băiatul.

Deși îmi venea greu să mă despart de *miss* Mills, m-am învoit aproape cu plăcere să îndeplinesc pretinsa dorință a mătușii, care-mi oferea prilejul să petrec cîteva ceasuri senine cu Agnes. I-am cerut bunului doctor părerea dac-aș putea lipsi trei zile ; iar doctorul, fiind de acord că ar fi bine să mă odihnesc — m-a îndemnat chiar să-mi iau o vacanță mai lungă ; dar n-aveam putere să suport mai mult — m-am hotărît să plec.

Cît despre îndatoririle mele la „Doctors' Commons", n-aveam motive să mă sinchisesc cine știe cît. La drept vorbind, firma noastră începuse să aibă nume nu prea bun în rîndul *proctor*-ilor mai de seamă, și aluneca rapid în jos pe pantă către o situație îndoielnică. Afacerile nu

fuseseră strălucite nici pe vremea lui *mister* Jorkins, înainte de venirea lui *mister* Spenlow ; şi deşi se mai îmbunătăţiseră datorită noului impuls şi prestigiului lui *mister* Spenlow, totuşi nu erau clădite pe o temelie destul de serioasă ca să nu se resimtă de lovitura neaşteptată ce s-a abătut asupra ei prin pierderea conducătorului ei activ. Ele au scăzut simţitor. *Mister* Jorkins, în ciuda faimei de care se bucura în cadrul firmei, era un om comod, nu prea capabil, a cărui reputaţie în lumea dinafară nu era de natură să îmbunătăţească situaţia. Lucram cu el acuma, şi cînd îl vedeam cum priza tabac şi lăsa treburile să meargă în voia lor, regretam mai amarnic decît oricînd cele o mie de lire ale mătuşii.

Dar nu asta era partea cea mai rea. La „Doctors' Commons" se învîrteau o sumedenie de trepăduşi şi de lingăi care, fără a fi *proctor*-i, angajau tot felul de afaceri ce intrau în categoria formalităţilor uzuale pe care le treceau apoi adevăraţilor *proctor*-i, care-şi împrumutau numele în schimbul unei cote din pradă. Şi erau destui de soiul acesta. Întrucît firma avea nevoie de afaceri cu orice preţ, am intrat şi noi în această nobilă gaşcă ; am căutat să-i ademenim pe trepăduşi şi pe lingăi ca să ne aducă afaceri. Alergau cu toţii mai ales după autorizaţii de căsătorie şi după succesiuni mărunte, care aduceau cîştig bun, şi concurenţa pentru acest soi de afaceri era foarte mare. Pe toate uliţele care duceau la „Doctors' Commons" stăteau la pîndă ademenitori de profesie, care aveau instrucţiuni să facă tot ce le stătea în putinţă ca să intercepteze toate persoanele în doliu, precum şi pe toţi *gentlemen*-ii mai timizi şi să-i atragă în birourile firmelor de la care patronii lor căpătau comision ; aceste instrucţiuni erau respectate cu atîta străşnicie, încît şi pe mine, pînă au ajuns să mă ştie din vedere, m-au umflat de două ori şi m-au dus în birourile principalului nostru concurent. Interesele contradictorii ale acestor vînători de procese fiind de natură să le aţîţe pornirile, aveau loc încăierări ;

şi toată lumea de la „Doctors' Commons" a fost scandalizată cînd principalul nostru agent (care lucrase mai întîi în negoţul de vinuri, iar apoi fusese telal) a umblat timp de cîteva zile cu un ochi umflat. Nici unul dintre aceşti copoi nu se sfia, după ce ajuta politicos unei doamne bătrîne şi cernite să coboare din trăsură, să-i spună că *proctor*-ul de care întreba se prăpădise, şi informîndo că patronul său era succesorul şi reprezentantul de drept al *proctor*-ului pe care-l căuta, o conducea pe bătrîna doamnă (uneori profund îndurerată) la biroul acestuia. Multe victime mi-au fost aduse chiar mie în chipul acesta. În ce priveşte autorizaţiile de căsătorie, concurenţa devenise atît de aprigă, încît oricărui tînăr sfios, care avea nevoie de o autorizaţie, nu-i rămînea altceva de făcut decît să se dea pe mîna primului vînător de procese ce-i ieşea în cale sau să-i lase să se încaiere pentru el şi să devină prada celui mai tare. Cînd aveau loc asemenea încăierări, unul dintre funcţionarii noştri, recrutat dintre aceşti trepăduşi, n-avea altă sarcină decît să stea cu pălăria pe cap, gata să conducă în grabă victima, care ar fi putut să ne pice în birou, înaintea vicarului spre a depune jurămîntul. Acest sistem de a prinde clienţii cu arcanul mai dăinuieşte, pare-mi-se, şi în ziua de azi. Ultima oară cînd am fost la „Doctors' Commons", un bărbat cuviincios, corpolent, cu un şorţ alb, s-a repezit la mine din pragul unui gang, mi-a şoptit la ureche : „Autorizaţie de căsătorie", şi numai anevoie l-am împiedicat să nu mă ia pe sus şi să nu mă depună în biroul unui *proctor*.

După această digresiune, fie-mi îngăduit să mă deplasez la Dover.

Am găsit casa în bună stare ; şi am fost în măsură să-i fac mătuşii plăcerea de a-i aduce la cunoştinţă că cel care o închiriase preluase toate animozităţile ei şi că ducea un război permanent împotriva măgarilor. După ce mi-am dus la bun sfîrşit mandatul, am dormit acolo o noapte, iar a doua zi, dis-de-dimineaţă, am pornit-o pe jos la Can-

terbury. Venise din nou iarna ; și vîntul și vremea rece, precum și priveliștea dulce a dealurilor din partea locului mi-au mai dat niţeluș curaj.

Ajuns la Canterbury, am hoinărit pe bătrînele-i străzi cu o plăcere sobră, care mi-a liniștit gîndurile și mi-a ușurat inima. În fața prăvăliilor am regăsit vechile firme și vechile nume, iar înăuntru serveau aceiași oameni ca altădată. Mi se părea că trecuse atîta vreme de cînd fusesem școlar aici, încît m-am mirat cum se face că orașul era așa de puțin schimbat, pînă ce mi-am dat seama cît de puțin schimbat eram și eu. Ar putea să pară straniu, dar fapt e că acea liniște, care în mintea mea era indisolubil legată de Agnes, parcă plutea și peste întreg orașul în care locuia. Venerabilele turnuri ale catedralei, pe care croncănitul bătrînelor ciori și stăncuțele le făceau să pară mai singuratice decît cea mai deplină tăcere ; portalurile dărăpănate, care cîndva fuseseră împodobite cu statui de mult prăvălite și transformate în țărînă, la fel ca și cucernicii pelerini care le admiraseră odinioară ; unghercle retrase, unde iedera crescută de veacuri se cățăra pe ziduri roase de vreme și pe acoperișuri țuguiate ; vechile clădiri, priveliștile pastorale oferite de ogoare, de livezi și de grădini ; pretutindeni — peste fiecare din ele — am simțit acea atmosferă senină, acel duh de blîndețe și de chibzuință calmă.

La locuința lui *mister* Wickfield, în odăița de jos, de la parter, unde altădată lucra Uriah Heep, l-am găsit pe *mister* Micawber, care mînuia de zor condeiul. Purta un costum negru, cum se cuvine să poarte un adevărat jurist, și în acea mică încăpere părea mare și voinic.

Mister Micawber a fost foarte bucuros cînd m-a văzut, dar și puțin cam stînjenit. A vrut să mă conducă îndată la Uriah Heep, dar am refuzat.

— Precum știți, cunosc casa de mult, i-am spus, și știu drumul sus. Cum vă împăcați cu profesiunea juridică, *mister* Micawber ?

— Dragă Copperfield, mi-a răspuns, pentru un om înzestrat cu o fantezie deosebit de bogată, neajunsul pe care-l prezintă studiile juridice constă în mulțimea amănuntelor pe care le implică. Pînă și în corespondența noastră profesională, a adăugat *mister* Micawber, aruncînd o privire asupra scrisorilor care le avea în față, mintea nu-i liberă să se avînte într-o formă de expresie mai elevată. Totuși, e o carieră strașnică ! O carieră strașnică !

După aceea mi-a spus că locuia în fosta casă a lui Uriah Heep și că *missis* Micawber va fi încîntată să mă primească sub acoperișul lor.

— E o casă umilă și neînsemnată, a zis *mister* Micawber, ca să folosesc vorba preferată a prietenului meu Heep ; dar s-ar putea să se dovedească o trambulină către alte domicilii mult mai luxoase.

L-am întrebat dacă era mulțumit de felul cum se purta prietenul meu Heep cu el. S-a dus să se încredințeze că ușa era închisă și apoi mi-a răspuns în șoaptă :

— Dragă Copperfield, un om care trăiește sub apăsarea nevoilor bănești se află într-o situație neprielnică în raport cu marea masă a oamenilor. Și cînd nevoile te silesc să ceri plata salariului înainte ca suma respectivă să fie datorată și exigibilă, această situație neprielnică nu este întru nimic ameliorată. Tot ce pot spune e că prietenul meu Heep a răspuns, într-un mod care face cinste deopotrivă minții și inimii sale, unor apeluri, în privința cărora nu-i nevoie să intru în amănunte.

— N-aș fi crezut că-i atît de larg cînd e vorba de bani, i-am spus eu.

— Iartă-mă, a spus *mister* Micawber cu un aer jenat, nu vorbesc de prietenul meu Heep decît așa cum îl cunosc pe baza experienței mele proprii.

— Mă bucur c-ați avut o experiență atît de fericită, i-am răspuns.

— Îți mulțumesc foarte mult, dragă Copperfield, mi-a zis *mister* Micawber, și a început să îngîne o melodie.

— Pe *mister* Wickfield îl vedeţi des ? l-am întrebat eu, ca să schimb vorba.

— Nu cine ştie ce, a zis *mister* Micawber batjocoritor. Aş putea spune că *mister* Wickfield e un om cu excelente intenţii, dar e... într-un cuvînt, e cam demodat.

— Presupun că aşa caută să-l arate asociatul său, i-am zis.

— Dragă Copperfield, mi-a replicat *mister* Micawber, după ce, cam stingherit, s-a foit de cîteva ori pe scaun, dă-mi voie să fac o precizare ! Îndeplinesc sarcini confidenţiale. Deţin un post de încredere. De aceea socotesc că discutarea anumitor chestiuni, chiar şi cu *missis* Micawber (care de atîta vreme împărtăşeşte diferitele mele necazuri şi care e o femeie de o luciditate remarcabilă), e incompatibilă cu atribuţiunile ce-mi incumbă. Iată de ce îndrăznesc să propun, ca în relaţiile noastre prieteneşti — care nădăjduiesc că nu vor fi tulburate niciodată — să stabilim o linie de demarcaţie. De o parte a acestei linii, a spus *mister* Micawber aşezînd o riglă pe masă, se află tot ce poate atinge mintea omenească, cu o unică şi neînsemnată excepţie ; de cealaltă parte, *se află* această excepţie, adică afacerile firmei „Wickfield & Heep", cu tot ce ţine de ele şi cu tot ce le priveşte. Sper că nu aduc nici o jignire prietenului meu din tinereţe supunînd această propunere judecăţii sale imparţiale.

Cu toate că am constatat la *mister* Micawber o schimbare, care nu-i venea bine, ca şi cum noile sale îndatoriri ar fi fost incompatibile cu persoana lui, am găsit că n-aveam nici un drept să mă simt jignit. Cînd i-am spus acest lucru, mi s-a părut că a răsuflat uşurat ; şi mi-a strîns mîna.

— Te asigur, Copperfield, a spus *mister* Micawber, că sînt încîntat de *miss* Wickfield. E o fiinţă superioară, cu însuşiri, daruri şi virtuţi cu totul remarcabile. Pe cuvîntul meu, îi prezint omagiile mele lui *miss* Wickfield ! Hîm !

a încheiat *mister* Micawber, sărutîndu-şi mîna şi făcînd o plecăciune cu aerul lui cel mai galant.

— Cel puţin de asta mă bucur foarte mult, i-am spus.

— Dragă Copperfield, dacă nu ne-ai fi povestit, în acea plăcută după-amiază pe care am avut plăcerea să o petrecem împreună, că litera dumitale, preferată este D., fără îndoială aş fi presupus că este A., mi-a zis *mister* Micawber.

Cunoaştem cu toţii întrucîtva o senzaţie care cîteodată pune stăpînire pe noi, şi anume senzaţia că facem şi spunem lucruri pe care le-am mai făcut şi le-am mai spus cîndva ; că aceiaşi oameni, aceleaşi lucruri şi aceleaşi împrejurări ne-au mai înconjurat cîndva în trecutul îndepărtat ; că ştim foarte precis ceea ce ni se va spune, ca şi cum subit ne-am fi adus aminte ! Niciodată n-am încercat mai puternic această inexplicabilă impresie decît în clipa în care *mister* Micawber a rostit aceste cuvinte.

Mi-am luat rămas bun de la *mister* Micawber, rugîndu-l să transmită celor de acasă cele mai bune salutări. Cînd m-am depărtat, văzîndu-l cum s-a aşezat la loc pe scaun, luînd din nou condeiul în mînă şi potrivindu-şi poziţia capului astfel încît să poată scrie mai uşor, mi-am dat limpede seama că, de cînd îşi luase în primire noul post, intervenise ceva între noi care ne împiedica să vorbim deschis ca altădată, ceva care schimbase cu desăvîrşire caracterul relaţiilor noastre.

Nu era nimeni în vechiul salonaş, cu toate că am găsit semne ce arătau că nu demult *missis* Heep trecuse pe acolo. M-am uitat în odaia care şi acum mai era ocupată de Agnes şi am văzut-o şezînd la o masă frumoasă, de modă veche, lîngă cămin, şi scriind.

Umbra mea a făcut-o să-şi ridice privirea. Ce plăcere să bag de seamă că pot determina înseninarea chipului ei încordat şi că sînt binevenit şi întîmpinat cu bucurie !

— Vai, Agnes ! i-am zis după ce ne-am aşezat unul lîngă altul. Mi-ai lipsit nespus de mult în ultimul timp !

— Adevărat ? Din nou ! Şi atît de repede ?

Am clătinat din cap.

— Nu ştiu cum se face, Agnes ; mi se pare că-mi lipseşte o însuşire a minţii pe care ar trebui s-o am. În zilele fericite de odinioară erai atît de obişnuită să gîndeşti pentru mine, şi eu veneam să-ţi cer sfat şi sprijin în chip atît de firesc, încît cred că într-adevăr n-am reuşit să dobîndesc acea însuşire !

— Şi care e aia ? m-a întrebat Agnes, veselă.

— Nu ştiu cum s-o numesc. Cred că serios şi perseverent sînt, nu-i aşa ?

— Fără îndoială.

— Şi răbdător, Agnes ? am iscodit-o cu oarecare şovăială.

— Da, mi-a răspuns Agnes rîzînd. Destul.

— Şi totuşi mă simt atît de nefericit şi de zbuciumat şi sînt atît de schimbător şi de nehotărît cînd e vorba să am încredere în mine, încît îmi dau seama că-mi lipseşte, pesemne, ca să zic aşa, nădejdea.

— Zi-i aşa, dacă vrei, mi-a spus Agnes.

— Fie ! Uite, să vezi ! Cînd vii la Londra, mă bizui pe tine, şi îndată am un ţel şi îmi aleg o cale. Cînd le pierd, vin aici, şi într-o clipă mă simt alt om. Împrejurările din pricina cărora eram amărît nu s-au schimbat de cînd am intrat în această încăpere ; dar am şi simţit, în acest scurt răstimp, o înrîurire care mă transformă, mă înviorează ! Ce-o fi asta ? Care-ţi e secretul, Agnes ?

Cu capul plecat, privea focul din cămin.

— E vechea poveste, am urmat. Să nu rîzi cînd ţi-oi spune că aşa a fost întotdeauna, fie că era vorba de lucruri mici, fie că era vorba de lucruri mari. Necazurile mele de altădată erau nişte fleacuri, acum însă sînt grave ; de cîte ori am plecat de la surioara mea adoptivă...

Agnes şi-a ridicat capul — avea o căutătură de-a dreptul îngerească ! — şi mi-a întins mîna, pe care i-am sărutat-o.

— De cîte ori n-ai fost lîngă mine, Agnes, ca să mă sfătuieşti şi să încuviinţezi un lucru de la început, am luat-o razna şi m-am izbit de tot felul de greutăţi. Şi cînd, în cele din urmă, am venit la tine (cum am făcut mereu), am găsit liniştea şi fericirea. M-am întors acum la tine, ca un călător ostenit, şi simt cum coboară asupra mea o pace binecuvîntată.

Atît de adînc simţite erau aceste cuvinte şi eram atît de sincer mişcat, încît am amuţit şi, acoperindu-mi faţa cu mîna, am izbucnit în plîns. Nu scriu decît adevărul. Oricare vor fi fost contradicţiile şi ezitările care-mi sfîşiau sufletul, aşa cum sfîşie sufletele multor altora ; în orice privinţă voi fi fost poate altfel şi mai bun decît alţii; orice pas voi fi făcut, nesocotind în mod vinovat glasul inimii, am uitat cu desăvîrşire în clipa aceea. Nu-mi dădeam seama decît că eram sigur că în preajma lui Agnes mă simţeam liniştit şi la adăpost.

Purtîndu-se cu mine blînd ca o soră, cu ochii ei radioşi, cu vocea ei plăcută şi cu acel calm şi cu acea delicateţe care în ochii mei de multă vreme transformaseră casa ei într-un lăcaş sacru, a izbutit în curînd să mă ridice deasupra acestei slăbiciuni şi m-a îndemnat să-i povestesc tot ce se întîmplase de la ultima noastră întîlnire încoace.

Cînd am ajuns la capătul destăinuirilor, i-am zis :

— Nu mai am nimic de adăugat, Agnes. Şi acum în tine mi-i nădejdea.

— Dar nu în mine ar trebui să-ţi pui nădejdea, Trotwood, mi-a răspuns Agnes, zîmbind. În altcineva ar trebui să ţi-o pui.

— În Dora ?

— Desigur.

— Ah, nu ţi-am spus, Agnes, i-am mărturisit puţin cam jenat, că Dora nu e omul pe care... n-aş vrea pentru nimic în lume să spun că e un om pe care nu te-ai putea bizui, căci este o întruchipare a nevinovăţiei şi a devota-

mentului... dar e cam greu să... crede-mă, Agnes, nu găsesc cuvintele care să exprime ceea ce vreau să spun. E o ființă micuță, sfioasă, care se tulbură și se sperie lesne. Acum cîtva timp, înainte de moartea tatălui ei, cînd am crezut că trebuie să-i aduc la cunoștință că... dar, dacă ai răbdare, am să-ți povestesc cum s-a întîmplat.

Așadar, i-am relatat lui Agnes cum îi adusesem la cunoștință Dorei că eram sărac, precum și conversația noastră despre cartea de bucate, despre ținerea socotelilor gospodăriei și toate celelalte.

— O, Trotwood ! m-a dojenit ea, zîmbind. Ai rămas la fel de năvalnic ! Poți foarte bine să-ți croiești drum în viață cu seriozitate și cu energie, fără să te porți atît de brutal cu o fată timidă, duioasă și lipsită de experiență. Biata Dora !

Niciodată nu mi-a fost dat să aud o voce în care să vibreze atîta bunătate și atîta înțelegere cîtă a vibrat în vocea cu care mi-a dat acest răspuns. Am văzut-o parcă îmbrățișînd-o cu căldură și admirație pe Dora și făcîndu-mi, prin ocrotirea ce i-o acorda, reproșuri tacite pentru maniera impulsivă, precipitată în care tulburasem biata-i inimioară. Am văzut-o parcă și pe Dora, cu naivitatea ei fermecătoare, mingîind-o pe Agnes și mulțumindu-i și plîngîndu-se de mine, totodată iubindu-mă cu toată inocența sufletului ei copilăresc.

Cît de recunoscător i-am fost preabunei Agnes și cît de mult am admirat-o ! Le vedeam împreună, într-o perspectivă luminoasă, legate printr-o strînsă prietenie și înfrumusețîndu-se reciproc.

— Și atunci, ce ar trebui să fac, Agnes ? am întrebat, după ce cîtva timp am privit focul. Ce crezi c-ar fi nimerit să fac ?

— S-ar cuveni, cred, să le scrii celor două doamne; Nu găsești că a umbla cu ascunzișuri e nedemn ?

— Ba da. Dacă așa găsești *tu*, i-am zis.

— Nu prea sînt eu îndreptăţită să mă pronunţ în asemenea probleme, mi-a răspuns Agnes, modestă şi şovăielnică, dar sînt convinsă, pe scurt, sînt sigură că este incompatibil cu tine însuţi să te ascunzi şi să faci lucrurile pe furiş.

— Cu alte cuvinte, incompatibil cu opinia exagerat de bună pe care o ai despre mine, dragă Agnes.

— Incompatibil cu firea ta cinstită, şi de aceea, în locul tău, le-aş scrie celor două doamne. Le-aş relata cît mai pe larg şi mai sincer cu putinţă tot ce s-a petrecut ; şi le-aş cere voie să vin, din cînd în cînd, în vizită la casa lor. Pentru că eşti tînăr şi pentru că lupţi să-ţi croieşti un drum în viaţă, cred c-ar fi nimerit să le spui că eşti gata să accepţi orice condiţii pe care ar dori să ţi le impună. Le-aş ruga stăruitor să nu-mi respingă cererea înainte de a o consulta şi pe Dora ; şi să discute cu ea această cerere cînd vor socoti potrivit. Nu m-aş arăta prea impetuos şi nici n-aş face promisiuni prea mari, a adăugat blînd Agnes. Aş avea încredere în propria mea statornicie şi stăruinţă... şi în Dora.

— Dar, Agnes, dacă, vorbindu-i, o voi speria din nou? Şi dacă Dora va începe să plîngă şi nu va spune nici un cuvînt despre mine ?

— E posibil ? m-a întrebat Agnes, cu aceeaşi expresie blîndă şi înţelegătoare.

— Dumnezeu s-o aibă în paza lui, e sperioasă ca o păsărică. E posibil ! Sau dacă s-ar întîmpla ca aceste două *miss* Spenlow (femeile mai în vîrstă sînt cam ciudate din fire uneori) să nu fie persoanele nimerite cărora să mă adresez în felul acesta ?

— Nu, Trotwood, asta cred că n-aş lua în consideraţie, mi-a răspuns Agnes, ridicîndu-şi duios privirea. Poate că ar fi mai bine dacă te-ai mărgini să chibzuieşti dacă-i just să procedezi astfel ; şi dacă este, s-o faci.

Nu mai aveam nici o îndoială în această privinţă. Cu inima uşoară, dar pătruns de importanţa hotărîtoare a

demersului, am închinat toată după-amiaza ciornei acestei scrisori ; şi pentru acest scop înalt Agnes mi-a pus la dispoziţie biroul ei. Dar înainte de a mă apuca de această treabă, am coborît să-i văd pe *mister* Wickfield şi pe Uriah Heep.

Pe Uriah l-am găsit instalat în biroul cel nou construit în grădină şi care mai mirosea a tencuială ; înconjurat de vrafuri de cărţi şi de hîrtii, părea cît se poate de josnic. M-a primit cu slugărnicia lui obişnuită, prefăcîndu-se că n-ar fi aflat de la *mister* Micawber de sosirea mea ; dar mi-am permis să nu-l cred. M-a condus în biroul ocupat de *mister* Wickfield, care nu mai era decît umbra biroului său de altădată — fel de fel de obiecte fuseseră scoase pentru a mobila cabinetul noului asociat — şi a stat deoparte în faţa căminului, încălzindu-şi spatele şi frecîndu-şi bărbia cu mîna-i scheletică, în timp ce *mister* Wickfield şi cu mine ne-am salutat călduros.

— N-ai vrea să locuieşti la noi, Trotwood, cît timp vei rămîne la Canterbury ? m-a întrebat *mister* Wickfield, nu fără a-i fi cerut din ochi încuviinţare lui Uriah.

— Aveţi loc şi pentru mine ? am întrebat.

— Desigur, *master* Copperfield, voiam să spun *mister*, dar îmi vine mai greu, a intervenit Uriah. Dacă vă face plăcere, bucuros vă cedez vechea dumneavoastră cameră.

— Nu, nu ! a spus *mister* Wickfield. De ce *te*-am deranja ? Mai este o odaie.

— Vai, dar ştiţi că mi-ar face într-adevăr o deosebită plăcere, a protestat Uriah, rînjind.

Ca să scurtez discuţia, am declarat că dacă nu-mi dau cealaltă odaie, renunţ ; şi atunci s-a stabilit îndată că mi se va da cealaltă odaie ; după care mi-am luat adio de la cei doi asociaţi, pînă la cină, şi m-am întors sus.

Nădăjduiam că voi fi singur cu Agnes. Dar *missis* Heep ceruse voie să se instaleze acolo lîngă cămin, cu andrelele şi cu lucrul ei, sub cuvînt că pentru reumatismul ei încăperea aceea e mai sănătoasă decît salonul sau su-

frageria, avînd în vedere cum bătea vîntul, cu toate că fără nici o remuşcare aş fi lăsat-o pradă vîntului în vîrful celui mai înalt turn al catedralei ; totuşi, am făcut haz de necaz şi am salutat-o prietenos.

— Vă mulţumesc plecat, *sir*, mi-a zis *missis* Heep cînd am întrebat-o de sănătate, o duc binişor. N-am de ce să mă laud. Dacă l-aş vedea pe Uriah al meu că şi-a făcut un rost în viaţă, cred că n-aş avea ce să-mi mai doresc. Cum găsiţi că arată Ury al meu, *sir* ?

Îl găseam mai nesuferit ca niciodată, dar i-am răspuns că nu mi se părea deloc schimbat.

— A, nu-l găsiţi deloc schimbat ? a zis *missis* Heep. În privinţa asta trebuie să vă cer voie să nu fiu de părerea dumneavoastră. N-aţi băgat de seamă c-a slăbit ?

— Nu-i mai slab ca de obicei ! i-am răspuns.

— Aşa, *nu* vi se pare ! a exclamat *missis* Heep. Asta numai fiindcă dumneavoastră nu-l vedeţi cu ochi de mamă !

Cînd i-am întîlnit privirea, am reflectat că ochii ei de mamă, oricît de afectuoşi vor fi fost cînd priveau la el, căutau cam hain la tot restul omenirii ; dar cred că ţineau mult unul la altul. De la mine, ochii ei s-au întors către Agnes.

— Nu găsiţi că scade şi slăbeşte, *miss* Wickfield ? a întrebat-o *missis* Heep.

— Nu, i-a răspuns Agnes văzîndu-şi liniştit de lucrul ei. Îi purtaţi prea mult de grijă. Arată foarte bine.

Pufnind înciudată, *missis* Heep s-a apucat din nou de tricotat.

Nu s-a întrerupt niciodată şi nu ne-a slăbit nici o singură clipă. Sosisem devreme dimineaţa şi mai aveam încă vreo trei sau patru ceasuri pînă la cină, dar ea a stat tot timpul acolo, fluturîndu-şi andrelele la fel de monoton cum se scurge nisipul dintr-o clepsidră. Şedea de o parte a căminului : eu lucram la masa de scris aşezată în faţa focului ; iar ceva mai încolo, de cealaltă parte, şedea Ag-

nes. Ori de cîte ori îmi ridicam privirea de la scrisoarea pe care o ticluiam încetişor şi dădeam peste faţa gînditoare a lui Agnes, care se uita la mine cu o expresie angelică, insuflîndu-mi curaj, îndată simţeam ochiul cel hain al lui *missis* Heep oprindu-se o clipă asupra mea, apoi trecînd la Agnes şi întorcîndu-se iar la mine, pentru a coborî apoi, furiş, asupra lucrului. Nu ştiu ce anume tricota, căci nu cunoşteam acest meşteşug ; dar aducea cu o plasă ; şi cum îşi flutura andrelele, care semănau cu beţişoarele folosite de chinezi la mîncat, părea, în lumina focului, ca o vrăjitoare urîtă, pe care radioasa întruchipare a bunătăţii, aflată în faţa ei, o stînjenea, şi care se pregătea să-şi arunce plasa pentru a prinde prada.

La cină n-a contenit să ne vegheze cu aceeaşi privire neclintită. După masă, feciorul ei i-a luat locul ; şi cînd am rămas singuri, *mister* Wickfield, dînsul şi cu mine, Uriah atîta m-a privit cu coada ochiului şi atîta s-a răsucit, pînă am simţit că nu mai pot răbda. În salon am dat din nou peste maică-sa, care tricota şi veghea. Cît timp Agnes a cîntat la pian şi din gură, nu s-a depărtat de pian. La un moment dat a rugat-o să cînte o baladă, care, a explicat ea, îi plăcea nespus lui Ury al ei (care căsca într-un fotoliu) ; din cînd în cînd se uita la el, pentru ca apoi să-i spună lui Agnes că era nebun după muzică. Rareori scotea o vorbă — mă întreb dacă se întîmpla să deschidă gura vreodată — fără să pomenească de el. Se vedea limpede că era o sarcină pe care dînsul i-o încredinţase.

Asta a durat pînă ne-am dus la culcare. Viziunea că mama şi fiul, ca doi lilieci uriaşi, pluteau deasupra întregii case, întunecînd-o cu formele lor hidoase, m-a obsedat în aşa măsură, încît aş fi preferat să fi rămas jos, în ciuda tricotatului şi a tuturor celorlalte neajunsuri, decît să merg la culcare. N-am prea dormit. A doua zi, tricotatul şi pînda au început din nou şi au ţinut toată ziua.

N-am avut posibilitatea să vorbesc cu Agnes nici zece minute. Abia i-am putut arăta scrisoarea. I-am propus să facă o plimbare cu mine ; dar *missis* Heep, plîngîndu-se în mod repetat că se simte mai prost ca de obicei, Agnes, filotimă, a rămas să-i țină de urît. Către apusul soarelui am ieșit singur la plimbare, chibzuind ce se cuvenea să fac și întrebîndu-mă dacă mai aveam dreptul să-i ascund lui Agnes ceea ce Uriah Heep îmi destăinuise la Londra, căci treaba asta începuse să mă neliniștească foarte tare.

O apucasem pe șoseaua ce duce spre Ramsgate, de-a lungul căreia era o potecă plăcută, dar nu ajunsesem încă afară din oraș, cînd, prin amurg, cineva m-a strigat din urmă. L-am recunoscut îndată după umbletul lui bălăbănit și după paltonul cam scurt. M-am oprit, și Uriah Heep m-a ajuns.

— Ei ? l-am întrebat.

— Ce repede mergeți ! mi-a zis. Am picioare destul de lungi, și totuși le-ați dat de furcă, nu glumă !

— Încotro ?

— Vreau să vă însoțesc, *master* Copperfield, dacă o să-mi acordați plăcerea de a face o plimbare cu o veche cunoștință.

Rostind aceste cuvinte, cu o contorsiune a întregului trup, care putea fi luată drept plecăciune sau batjocură, și-a potrivit pasul cu al meu.

— Uriah ! i-am zis după un răstimp, silindu-mă să fiu cît mai politicos.

— *Master* Copperfield ! a răspuns Uriah.

— Ca să-ți spun adevărul (care nu se cade să te ofenseze), am ieșit singur la plimbare pentru că sînt sătul de atîta societate.

S-a uitat piezîș la mine și mi-a zis, rînjind înfiorător :

— Vă referiți la mama ?

— Da, bineînțeles, i-am răspuns.

— Vai, dar știți bine că noi sîntem atît de nenseminați ! a urmat el. Și fiindcă ne dăm seama cît de nensem-

naţi sîntem, trebuie să avem grijă să nu fim daţi la o parte de cei care nu-s nensemnaţi ca noi. În dragoste sînt îngăduite orice tertipuri, *sir*.

Ridicîndu-şi labele mari, le-a dus la bărbie, şi-a frecat-o uşor şi a rîs pe înfundate ; mi s-a părut că semăna cu un babuin viclean cum nici o altă făptură omenească n-ar fi putut semăna.

— Vedeţi, mi-a spus el, clătinînd din cap şi mîngîindu-şi mai departe bărbia în felul acela respingător, dumneavoastră, *mister* Cooperfield, sînteţi un rival primejdios. Ştiţi prea bine că întotdeauna aţi fost.

— Adică din pricina mea ai pus strajă împrejurul lui *miss* Wickfield şi ai făcut-o să nu se mai simtă acasă în casa ei ?

— O, *master* Copperfield ! Folosiţi cuvinte tare aspre.

— Tradu ce ţi-am spus în ce cuvinte poftești. Ştii însă tot atît de bine ca mine, Uriah, ce vreau să spun, i-am răspuns.

— Vai nu ! Dumneavoastră trebuie să alegeţi cuvintele. Zău ! Eu, unul, n-aş putea.

— Îţi închipui oare că o privesc pe *miss* Wickfield altfel decît ca pe o scumpă surioară ? l-am întrebat, silindu-mă, de dragul lui Agnes, să fiu cît mai calm şi mai ponderat.

— Ei, *master* Copperfield, vă daţi seama că nu pot fi ţinut să răspund la această întrebare. Poate că nu. Dar, vedeţi, poate totuşi o priviţi şi altfel !

Niciodată n-am văzut ceva care să semene cu viclenia mîrşavă a chipului său, şi a ochilor săi, fără urmă de gene.

— Ascultă ! i-am zis. De dragul lui *miss* Wickfield...

— Agnes a mea ! a exclamat dînsul cu o contorsiune maladivă, dizgraţioasă. Fiţi atît de bun, *master* Copperfield, şi ziceţi-i pe scurt : Agnes !

— De dragul lui Agnes Wickfield... Dumnezeu s-o binecuvînteze...

— Vă mulţumesc pentru binecuvîntare, *master* Copperfield ! mi-a tăiat el vorba.

— ...am să-ţi spun ceea ce, în alte împrejurări, nu i-aş fi mărturisit nici lui Jack Ketch [1].

— Cui, *sir* ? a întrebat Uriah, întinzînd gîtul şi ducînd mîna la ureche.

— Călăului, i-am răspuns. Adică ultimului om la care m-aş fi putut gîndi (deşi chiar mutra lui îmi sugera în chip firesc această imagine). Sînt logodit cu o altă fată. Nădăjduiesc că asta te mulţumeşte.

— Pe cuvîntul dumneavoastră ?

Tocmai mă pregăteam, indignat, să dau afirmaţiei mele întărirea ce mi-o ceruse, cînd mi-a luat mîna şi mi-a strîns-o.

— O, *master* Copperfield ! Dacă în noaptea cînd v-am stînjenit atît de mult, culcîndu-mă în faţa căminului din salonaşul dumneavoastră, aţi fi avut bunătatea să-mi fi răspuns cu aceeaşi încredere cînd v-am dezvăluit tot focul inimii mele, niciodată nu m-aş fi îndoit de dumneavoastră. Dacă lucrurile stau aşa, voi fi foarte fericit s-o scot pe mama din calea dumneavoastră. Ştiu că-mi veţi ierta măsurile de prevedere pe care le-am luat, nu-i aşa? Ce păcat, *master* Copperfield, că n-aţi binevoit atuncea să răspundeţi destăinuirilor mele ! Sînt sigur că v-am oferit prilejuri destule, dar niciodată nu mi-aţi arătat încrederea pe care aş fi dorit-o. Ştiu că niciodată n-aţi ţinut la mine aşa cum ţin eu la dumneavoastră.

Şi cît a vorbit, mi-a strîns mîna cu degetele-i jilave şi lipicioase, în vreme ce eu mă străduiam să scap din strînsoare, fără a-l jigni. Dar zadarnic. Mi-a luat braţul la subsuoara paltonului său de culoarea dudelor, şi, vrînd-nevrînd, am mers mai departe braţ la braţ.

— Nu vreţi să ne înapoiem ? m-a întrebat Uriah, întorcîndu-mă în acelaşi timp cu faţa spre oraşul deasupra

[1] *Jack Ketch* (?—1686), călău englez ; numele lui, schimbat în poreclă, se foloseşte pentru a desemna călăii în genere.

căruia luna, care abia răsărise, strălucea, nuind în argint ferestrele ce se vedeau în depărtare.

— Înainte de a părăsi acest subiect, i-am spus eu după o tăcere destul de lungă, trebuie să înțelegi că, după părerea mea, Agnes Wickfield e cu atît mai presus de *dumneata* și tot atît de aparte de aspirațiile *dumitale* ca luna.

— Într-adevăr, e atît de liniștită ! Nu-i așa ? a zis Uriah. Foarte ! Și acum, *master* Copperfield, trebuie să recunoașteți că niciodată n-ați ținut la mine așa cum țin eu la dumneavoastră. Fără îndoială, tot timpul m-ați socotit prea nensemnat, nu-i așa ?

— Nu-mi plac declarațiile de umilință, am răspuns, nu-mi plac declarațiile de nici un fel.

— Asta-i ! a exclamat Uriah, care părea puhav și livid în lumina lunii. Știam eu ! Nici nu vă dați seama cît de umil și nensemnat trebuie să se arate un om în situația mea, *master* Copperfield ! Și tata și eu am fost crescuți la o școală de copii săraci ; și mama a fost educată într-o instituție publică de binefacere. Acolo, pe cît îmi amintesc, de dimineață pînă seara nu ne-au învățat aproape nimic altceva decît să ne arătăm umili și nensemnați. Trebuia să ne arătăm umili față de cutare și față de cutare ; și să ne descoperim în dreapta, și să ne ploconim în stînga; și totdeauna să ne cunoaștem lungul nasului și să fim plecați în fața mai-marilor noștri. Și mai-marii noștri erau mulți, foarte mulți ! Pentru că s-a arătat foarte umil, tata a primit medalia de monitor. Și eu la fel. Tot datorită umilinței, tata a ajuns să fie paracliser. Pentru că se bucura în rîndul oamenilor cumsecade de faima că-i un om la locul lui, i-au dat slujbă. „Fii umil și nensemnat, Uriah, îmi spunea tata, și o să răzbești. Asta ne-au învățat la școală și pe mine și pe tine ; asta prinde cel mai bine. Fii umil și nensemnat, îmi spunea tata, și o să răzbești.“ Și într-adevăr, am răzbit !

Atunci mi-am dat seama întîia oară că acest ipocrit și respingător limbaj de falsă umilință putea să aibă ori-

ginea în familia Heep. Văzusem rodul, dar încă niciodată nu mă gîndisem la sămînţă.

— De cînd eram mic mi-a fost dat să cunosc foloasele pe care le aduce umilinţa şi m-am deprins cu ea, a urmat Uriah. M-am smerit cu plăcere. Am mers cu învăţătura cît mi-a îngăduit umilinţa şi apoi m-am oprit şi mi-am zis : „Stai !“ Cînd mi-aţi propus să-mi daţi lecţii de latină, am ştiut eu ce fac refuzînd. „Oamenilor le place să se simtă domni, spunea tata, de aceea tu să stai plecat.“ Mai sînt şi acum foarte umil şi nensemnat, *master* Copperfield, dar am ceva putere !

Mi-a spus toate astea — văzîndu-i chipul în lumina lunii, mi-am da seama îndată — ca să mă facă să înţeleg ce-avea de gînd să se folosească de puterea lui ca să se despăgubească. De josnicia lui, de vicleşugul şi de răutatea lui nu mă îndoisem niciodată ; acum, însă, pentru întîia oară înţelegeam pe deplin cîtă mîrşăvie, ce înverşunată sete de răzbunare va fi fost stîrnită de această timpurie şi îndelungată înfrînare.

Depănarea amintirilor a avut însă şi un rezultat plăcut : l-a făcut să-şi retragă mîna de pe braţul meu, ca să-şi poată mîngîia bărbia din nou. O dată scăpat, m-am hotărît să păstrez distanţa ; şi ne-am înapoiat împreună, dar vorbind foarte puţin.

Nu ştiu dacă buna lui dispoziţie fusese stimulată de destăinuirea ce i-o făcusem sau această evocare a trecutului ; fapt este că fusese stimulată de ceva. La cină a vorbit mai mult decît îi era obiceiul ; a întrebat-o pe maică-sa (care, cum ne-am întors, a încetat să mai facă de santinelă) dacă nu socotea c-ar fi depăşit vîrsta burlăciei, şi la un moment dat i-a aruncat lui Agnes o asemenea privire, c-aş fi dat bucuros orice ca să-i pot suci gîtul.

După cină, cînd am rămas singuri, numai noi, cei trei bărbaţi, a devenit mai întreprinzător. Vin nu băuse decît foarte puţin sau deloc ; presupun că era îmbătat doar

de un sentiment de triumf pe care se prea poate că prezența mea îl stîrnea îndemnîndu-l să se manifeste.

Băgasem de seamă, în ajun, că-l tot îmbia pe *mister* Wickfield să bea ; ghicind înțelesul privirii ce mi-o aruncase Agnes înainte de a se retrage, mă mărginisem la un singur pahar, după care propusesem să ne retragem și noi. Aveam de gînd să repet propunerea ; dar Uriah mi-a luat-o înainte :

— Prea rar avem prilejul, *sir,* să-l vedem pe oaspetele nostru, a zis Uriah, îndreptîndu-se către *mister* Wickfield, care sedea la celălalt capăt al mesei. Aș zice, de aceea, dacă n-aveți nimic împotrivă, să mai bem un pahar sau două în cinstea lui. Pentru sănătatea și fericirea dumneavoastră, *mister* Copperfield !

De voie, de nevoie, am acceptat mîna pe care mi-a întins-o peste masă ; pentru ca apoi, cu sentimente cu totul diferite, să strîng mîna nefericitului *gentleman* care-i era asociat.

— Scumpe asociat și *colega,* a zis Uriah, dacă mi-e îngăduit să vă spun astfel, e rîndul dumneavoastră să faceți o închinare care să-i facă plăcere lui Copperfield.

Trec peste închinările lui *mister* Wickfield în sănătatea mătușii, a lui *mister* Dick, a instituțiilor de la „Doctors' Commons" și a lui Uriah, și peste faptul că a golit cîte două pahare pentru fiecare ; peste conștiința propriei lui slăbiciuni, peste străduința lui zadarnică de a i se împotrivi ; peste conflictul dintre rușinea ce i-o pricinuia purtarea lui Uriah și dorința de a nu-l supăra ; peste vădita bucurie cu care Uriah se sucea și se învîrtea, făcîndu-mi semn să mă uit la el. M-a durut în suflet să văd toate astea și mîna-mi refuză să scrie despre ele.

— Iar acum, scumpe asociat și *colega,* a zis Uriah în cele din urmă, să mai închinăm un rînd, dar smerit cer să umplem paharele pînă în buză, pentru că vreau să bem în cinstea celei mai divine reprezentante a sexului ei.

Tatăl ținea paharul gol în mînă. Am băgat de seamă că-l pune jos, că se uită la tabloul cu care dînsa semăna atît de mult, că-și duce mîna la frunte și că se lasă pe spetează fotoliului său.

— Sînt prea umil și nensemnat pentru a închina în sănătatea ei, a urmat Uriah, dar o admir... o ador !

Cred că niciodată bătrînul ei părinte nu îndurase o mai cumplită durere fizică decît tortura morală ce-i muncea acum capul încărunțit, pe care-l apăsa cu amîndouă mîinile.

— Pot spune, a urmat Uriah, fie pentru că nu se uitase la el, fie pentru că nu bănuia ce se petrecea în sufletul lui, că Agnes, Agnes Wickfield, este cea mai divină întruchipare a sexului ei. Pot să vorbesc deschis între prieteni ? Este o deosebită mîndrie să-i fii tată, dar a-i fi soț...

Niciodată n-aș vrea să-mi mai fie dat să aud un țipăt ca acela dat de tatăl ei ridicîndu-se brusc de la masă !

— Ce v-a apucat ? a sărit Uriah, livid ca un mort. Sper că n-ați înnebunit, *mister* Wickfield ? Am și eu dreptul să spun, ca oricare altul, că doresc fierbinte ca Agnes a dumneavoastră să devină Agnes a mea. Am chiar mai mult drept la asta decît oricare altul !

L-am cuprins în brațe pe *mister* Wickfield și, în numele a tot ce mi-a trecut prin minte, dar mai ales în numele dragostei ce i-o purta lui Agnes l-am conjurat să se liniștească. A fost ca nebun ; își smulgea părul, se lovea cu pumnul în cap, încerca să mă dea la o parte cu forța și să se smulgă din brațele mele, fără a-mi răspunde nici un cuvînt, fără a privi și fără a vedea pe nimeni ; zbătîndu-se orbește să apuce nu știu ce, cu o privire sticloasă și cu fața schimonosită — într-un cuvînt, un spectacol înfiorător.

Rostind cuvinte fără șir, dar pline de patimă, l-am implorat să nu se lase tîrît de furie și să mă asculte. L-am rugat să se gîndească la Agnes, la Agnes și la mine,

să-şi aducă aminte că crescusem împreună, că am admirat-o şi am iubit-o, că dînsa era mîndria şi bucuria lui. Am încercat să-i evoc imaginea ei ; i-am reproşat chiar că n-avea destulă voinţă ca s-o scutească pe Agnes de a afla de o scenă ca asta. Fie că vorbele mele au avut oarecare ecou, fie că i-a mai trecut furia, nu ştiu, dar, încetul cu încetul, a început să se zbată mai puţin şi a început să se uite la mine, mai întîi ca la un necunoscut, iar apoi, recunoscîndu-mă. În cele din urmă mi-a spus :

— Ştiu, Trotwood ! Fetiţa mea iubită şi dumneata... ştiu ! Dar uită-te la el !

Şi mi-a făcut semn să mă uit la Uriah, care, palid şi cu priviri rătăcite, stătea într-un colţ, evident descumpănit, căci greşise socotelile şi fusese luat pe neaşteptate.

— Uită-te la călăul meu, a urmat *mister* Wickfield. În faţa lui am abdicat, pas cu pas, de la numele şi reputaţia mea, am renunţat la pace şi la linişte, la casa şi căminul meu.

— Eu v-am apărat şi numele, şi reputaţia, şi pacea, şi liniştea, şi casa, şi căminul, s-a grăbit să întîmpine Uriah posomorît, încercînd să dreagă lucrurile. Lăsaţi prostiile deoparte, *mister* Wickfield. Chiar dacă am mers puţin mai departe decît v-aţi fi aşteptat, pot să retractez, pare-mi-se. Nu-i nici o nenorocire.

— Am căutat întotdeauna să descopăr ţelul urmărit de fiecare, a continuat *mister* Wickfield, şi eram convins că nu-l leagă de mine decît interesele băneşti. Dar uită-te cine e... vai, uită-te cine e !

— Ai face bine să-l opreşti, dacă poţi, Copperfield ! a strigat Uriah, întinzînd înspre mine degetul lui lung. E-n stare să spună lucruri de care mai tîrziu se va căi că le-a spus, iar dumitale — ascultă ce-ţi spun — îţi va părea rău că le-ai auzit !

— Voi dezvălui totul ! a izbucnit *mister* Wickfield exasperat. De ce nu m-aş da pe mîna tuturor, din moment ce m-am dat pe a ta ?

— Bagă de seamă, îţi spun! m-a avertizat Uriah. Dacă nu-l faci să tacă, nu-i eşti prieten! Ştiţi de ce nu trebuie să vă daţi pe mîna tuturor, *mister* Wickfield? Fiindcă aveţi o fiică. Noi doi ştim ce ştim, nu-i aşa? Vîntul aţîţă focul, şi vorba — vrajba. Vedeţi bine că sînt cît se poate de la locul meu! V-am spus doar că-mi pare rău dacă am mers prea departe. Ce mai vreţi acum, *sir*?

— O, Trotwood, Trotwood! a strigat *mister* Wickfield, frîngîndu-şi mîinile. Cît am decăzut din ziua cînd ai păşit pentru prima oară în casa asta! Încă de pe atunci începusem coborîşul, dar ce cale îngrozitoare, îngrozitoare am străbătut de atunci! Inerţia, lipsa de măsură m-au dus la dezastru. M-am complăcut să trăiesc din amintiri, m-am complăcut căutînd să uit. Durerea firească, pricinuită de pierderea mamei copilului meu, a devenit boală: dragostea firească pentru copilul meu a devenit şi ea boală. Am otrăvit tot ce am atins. Numai nenorociri am adus celor pe care-i iubesc mai presus de orice, o ştiu... O ştii şi *dumneata!* Am crezut că e cu putinţă să iubesc sincer o singură fiinţă pe lume şi să nu-mi pese de rest, am crezut că e cu putinţă să port doliu toată viaţa după o fiinţă care a părăsit această lume şi să nu iau parte la durerea tuturor celor îndoliaţi. În felul acesta, lecţiile pe care mi le-a oferit viaţa au fost denaturate! Mi-am măcinat inima asta bolnavă, ticăloasă, şi ea, la rîndul ei, m-a măcinat pe mine. Egoist în durerea mea, egoist în dragostea mea, egoist în jalnica-mi încercare de a fugi de tot ce era întunecat în amîndouă, vai, iată ce ruină am ajuns! Urăşte-mă, ocoleşte-mă!

S-a prăvălit pe un scaun, plîngînd domol. Surescitarea care pusese stăpînire pe el începuse să se potolească. Atunci Uriah a ieşit din colţul lui.

— Nu mai ştiu tot ce am făcut în prostia mea, a zis *mister* Wickfield întinzînd mîinile, vrînd parcă să mă roage să nu-l osîndesc. *El* ştie mai bine, a urmat *mister* Wickfield, arătînd spre Uriah Heep, căci tot timpul a stat

lîngă mine și mi-a șoptit ce să fac. Vezi bine că-i o piatră de moară legată de gîtul meu. Locuiește în casa mea, mi-a devenit asociat. L-ai auzit adineauri. Ce să spun mai mult?

— Nu era nici o nevoie să spuneți toate astea, nu era nevoie să spuneți nici pe jumătate, nu era nevoie să spuneți nimic, i-a reproșat Uriah, sfidător și mieros totodată. De n-ați fi băut un păhărel, n-ați fi luat așa lucrurile. Mîine o să vă dați mai bine seama. Care-i paguba dac-am trăncănit prea mult sau dac-am spus mai multe decît aș fi avut de gînd ? Doar n-am insistat !

În clipa aceea s-a deschis ușa, și Agnes, fără urmă de culoare în obraz, s-a strecurat încet în sufragerie și, petrecîndu-și brațul după gîtul lui *mister* Wickfield, i-a spus cu glas ferm :

— Papa, nu te simți bine, vino cu mine !

Dînsul, apăsat parcă de rușine, și-a lăsat capul pe umărul ei și au părăsit odaia împreună. Privirile noastre s-au încrucișat doar o clipă, dar mi-am dat seama că știa ce se întîmplase.

— Nu m-aș fi așteptat s-o ia în nume de rău, *master* Copperfield, mi-a zis Uriah. Dar nu face nimic. Ne împăcăm noi mîine. E spre binele lui. Cu nensemnatele mele puteri, mă frămînt pentru binele lui.

Fără a-i răspunde, m-am dus sus, în odaia liniștită, unde, cînd învățam, Agnes a venit de atîtea ori să stea cu mine. Pînă tîrziu noaptea n-a venit nimeni. Am luat o carte și am încercat să citesc. Tocmai auzisem orologiul bătînd miezul nopții, și tot mai citeam, fără a înțelege nimic, cînd Agnes m-a atins ușor.

— Mîine, în zori, vei pleca, Trotwood ! Să ne luăm rămas bun acum !

Plînsese, dar chipul îi era senin și frumos !

— Domnul să te ocrotească ! mi-a spus, întinzîndu-mi mîna.

— Draga mea Agnes, i-am răspuns, îmi dau seama că nu vrei să-ţi vorbesc de cele întîmplate astă-seară... Oare nu-i nimic de făcut ?

— Trebuie s-avem încredere în Dumnezeu.

— N-aş putea oare să fac ceva... *eu,* care-ţi împărtăşesc toate micile *mele* necazuri ?

— Şi care le uşurezi atît de mult pe ale mele. Nu, dragă Trotwood, nu !

— Dragă Agnes, e o îndrăzneală din parte-mi să mă îndoiesc de judecata ta sau să-ţi dau sfaturi, căci îmi lipsesc calităţile pe care tu le ai din plin — bunătate, hotărîre şi toate celelalte însuşiri alese ; dar ştii cît ţin la tine şi cît de mult îţi datorez. Spune-mi, Agnes, nu-i aşa că nu te vei jertfi niciodată dintr-un simţ al datoriei greşit înţeles ?

Tulburată, pentru un moment, cum n-am văzut-o niciodată, şi-a tras mîna dintr-a mea şi s-a dat un pas înapoi.

— Spune-mi, dragă Agnes, că nu te gîndeşti la aşa ceva ! Tu, care-mi eşti mai mult ca o soră ! Gîndeşte-te ce dar nepreţuit e o inimă ca a ta, o dragoste ca a ta !

Vai ! Multă, multă vreme după aceea mi s-a părut că văd chipul ei, cu căutătura aceea, în care nu se citea nici mirare, nici reproş, nici părere de rău. Vai, multă, multă vreme după aceea mi s-a părut că revăd cum căutătura ei s-a preschimbat în zîmbetul acela adorabil, cu care m-a încredinţat că în privinţa ei înseşi n-avea nici o teamă — n-aveam nici eu deci a mă teme pentru ea — şi şi-a luat rămas bun de la mine spunîndu-mi „frate“ şi s-a dus!

A doua zi dimineaţă, cînd m-am suit în diligenţă în faţa hanului, era încă întuneric. Tocmai se crăpa de ziuă şi eram gata să plecăm, cînd, în timp ce stăteam la locul meu, gîndindu-mă la dînsa, am zărit ivindu-se, din amestecul de întuneric şi lumină, capul lui Uriah, care se căţărase pe marginea diligenţei.

— Copperfield, mi-a şoptit cu glas răguşit, ţinîndu-se de barele de fier de pe acoperişul diligenţei, m-am gîndit

c-are să-ţi facă plăcere s-auzi înainte de plecare că ne-am împăcat. M-am dus la el în odaie, şi lucrurile s-au aplanat. Deşi sînt umil şi nensemnat, ştii, are nevoie de mine ; şi cînd nu-i cherchelit, îşi cunoaşte interesul. La urma urmei, e un om cumsecade, nu-i aşa, *master* Copperfield ?

M-am silit să-i spun că eram mulţumit că-şi ceruse iertare.

— Vai, firește, mi-a spus Uriah. Cînd un om e umil şi nensemnat, ce contează să-şi ceară iertare ? E un fleac! Ascultă ! Presupun, a adăugat smucindu-se, că ţi s-o fi întîmplat şi dumitale vreodată să rupi o pară necoaptă, *master* Copperfield.

— Presupun că da, i-am răspuns.

— Asta am făcut şi eu aseară, a zis Uriah. Dar n-am nici o grijă, o să se coacă ea ! Trebuie numai îngrijită. Timp de aşteptat am !

Nemaicontenind cu urările de drum bun, s-a dat jos în clipa cînd vizitiul s-a suit pe capră. După cîte am putut vedea, mesteca ceva, ca să se încălzească ; dar mişca din fălci de parcă fructul s-ar fi copt şi-ar fi lins buzele după el.

CUPRINSUL

Cap. XIX
Mă uit în jur și văd pe cineva . . 5
Cap. XX
La Steerforth acasă 27
Cap. XXI
Micuța Em'ly 39
Cap. XXII
Cîteva privelişti vechi şi noi personaje 65
Cap. XXIII
Constat că *mister* Dick avea dreptate şi-mi aleg o profesie . . . 94
Cap. XXIV
Întîia destrăbălare 114
Cap. XXV
Genii bune şi genii rele 126
Cap. XXVI
Cad în robie 152
Cap. XXVII
Tommy Traddles 173
Cap. XXVIII
Mister Micawber aruncă mănuşa . 186

Cap. XXIX
Din nou la Steerforth acasă : : 212
Cap. XXX
O jale : : : : : : : : 222
Cap. XXXI
O și mai cumplită jale : : : : 233
Cap. XXXII
Primii pași într-o lungă călătorie : 246
Cap. XXXIII
Deplin fericit : : : : : : : 271
Cap. XXXIV
Mătușa îmi face o surpriză : : : 293
Cap. XXXV
Descurajare : : : : : : : : 304
Cap. XXXVI
Entuziasm : : : : : : : : 332
Cap. XXXVII
Un mic duș rece : : : : : : 355
Cap. XXXVIII
Dizolvarea unei firme : : : : 366
Cap. XXXIX
„Wickfield & Heep" : : : : : 389

Lector : SORIN MĂRCULESCU
Tehnoredactor : CONSTANȚA VULCĂNESCU

Apărut 1984. Bun de tipar 5.V.1984.
Format 32/70×108. Coli tipo 13.

Comanda nr. 40 144
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România